

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

Реферативний журнал

AGROINDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

Journal of abstracts

1
2013

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

1(55)'2013

Видається
щоквартально
з 1999 р.

Агропромисловий комплекс України

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

Редакційна колегія

Головний редактор
В.Ф. ПЕТРИЧЕНКО

Заступник головного редактора
В.А. ВЕРГУНОВ

Відповідальний секретар
О.В. КАПРАЛЮК

Члени редакційної колегії

В.В. АДАМЧУК
С.А. БАЛЮК
А.В. БАЛЯН
С.А. ВОЛОДІН
І.В. ГРИНИК
В.М. ЖУК
О.М. ЖУКОРСЬКИЙ
А.С. ЗАРИШНЯК
М.В. ЗУБЕЦЬ
І.І. ІБАТУЛЛІН
О.О. ІВАЩЕНКО
Г.М. КАЛЕТНИК
С.І. КОВТУН
Ю.О. ЛУПЕНКО
М.С. МАНДИГРА
Д.О. МЕЛЬНИЧУК
М.В. ПРИСЯЖНЮК
С.М. РИЖУК
М.В. РОЇК

Editorial board

Editor-in-chief
V. PETRYCHENKO

Deputy editor-in-chief
V. VERGUNOV

Responsible secretary
O. KAPRALYUK

Editorial board members

V. ADAMCHUK
S. BALYUK
A. BALYAN
S. VOLODIN
I. GRYNKY
V. ZHUK
V. ZHUKORSKIY
A. ZARYSHNYAK
M. ZUBETS
I. IBATULLIN
O. IVASHCHENKO
G. KALETNIK
S. KOVTUN
Yu. LUPENKO
M. MANDYGRA
D. MELNYCHUCK
M. PRYSYAZHNYUK
S. RYZHUK
M. ROYIK

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК
УКРАЇНИ

Національна
наукова
сільсько-
господарська
бібліотека

Агропромисловий Заснований у 1999 р. комплекс України

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

1(55)'2013

Засновники —
Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека НААН,
тел. (044) 258-42-81

Інститут водних проблем
і меліорації НААН
тел. (044) 257-40-30

Наукові референти:

ШЕЛЕПОВ В.В.
КАПРАЛЮК О.В.
КАРГІНА О.В.
ЛІСНЕВИЧ Л.О.
НИНЬКО П.І.
РОМАНЧУК Л.О.
РУЧКО Т.В.

Редактор
РОМАНЧУК В.П.

Відповідальні за випуск:
ШЕЛЕПОВ В.В.
РОМАЩЕНКО М.І.

Коректор
ЗАХАРЧЕНКО Л.П.

Комп'ютерний набір
САМОЙЛОВА Л.Г.

Комп'ютерна верстка
ШАЙНІКОВ О.С.

Свідоцтво про державну
реєстрацію КВ 3796
від 29.04.1999 р.

Підписано до друку 19.04.2013 р.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум.-друк. арк. 12,56.
Обл.-вид. арк. 18,57.

Друк ТОВ "Есе"
просп. Вернадського, 34/1,
Київ, тел. 424-02-10.

© ННСГБ НААН, 2013
© Редакція журналу
"Вісник аграрної науки";
оригінал-макет, 2013

ЗМІСТ

Передмова	3
Історія аграрної науки	5
Економіка сільського господарства.	8
Організація та управління сільськогосподарським виробництвом	
Сільськогосподарські машини, знаряддя та інструменти	12
Ґрунтознавство	16
Агротехніка	20
Сільськогосподарська меліорація	22
Добрива	26
Охорона природи. Сталий розвиток.	28
Сільськогосподарська екологія	
Хвороби рослин. Шкідники рослин. Захист рослин	32
Біотехнологія	35
Рослинництво	37
Загальні питання	37
Хлібні злаки. Зернові культури	38
Кормові культури	41
Технічні культури	44
Садівництво. Плодівництво	47
Овочівництво. Городництво	51
Декоративні культури. Квітництво	55
Тваринництво	56
Загальні питання	56
Конярство	57
ВРХ. Скотарство	59
Вівчарство. Козівництво	63
Свинарство	65
Птахівництво	68
Домашні кролі. Хутрові звірі	71
Бджільництво. Шовківництво	73
Рибне господарство.	77
Аквакультура	
Ветеринарія	79
Харчова і переробна промисловість.	84
Продукти тваринництва	
Лісове господарство	87
Список скорочень і аббревіатур	92
Авторський показник	93
Алфавітно-предметний показник	96
Показник використаних періодичних і продовжуваних видань	103
Бібліобліографічні, бібліографічні та історико-бібліографічні серії ННСГБ НААН (1998–2012)	106

CONTENTS

Foreword	3
History of Agrarian Science	5
Economy of Agriculture.	8
Organization and Administration of Agricultural Production	
Farm Implements, Machinery and Equipment	12
Soil Science	16
Cultivation Technique	20
Agricultural Irrigation	22
Fertilizers	26
Protection of Environment. Sustainable Development. Agroecology	28
Plant Diseases. Plant Pests. Plant Protection	32
Biotechnology	35
Plant Cultivation	37
General Issues	37
Food Grains. Cereals	38
Forage Plants	41
Industrial Crops	44
Horticulture. Fruit-Growing	47
Vegeticulture	51
Decorative Cultures. Flower Growing	55
Animal Breeding	56
General Issues	56
Horse-breeding	57
General Livestock. Cattle	59
Sheep-breeding	63
Pig-breeding	65
Poultry-keeping	68
Rabbit-breeding. Fur-farming	71
Bee-keeping. Sericulture	73
Fish-breeding. Aquaculture	77
Veterinary Medicine	79
Food and Processing Industry. Produce of Animal Breeding	84
Forestry	87
Abbreviation List	92
Author Index	93
Subject Index	96
Used Periodical and Serials Publications Index	103
Biobibliographic and Historic Bibliographic Series by SSAL of NAAS (1998–2012)	106

ПЕРЕДМОВА

За творчим задумом редколегії реферативний журнал (РЖ) покликаний інформувати вчених та фахівців галузі про основні вітчизняні досягнення аграрної науки і виробництва з метою своєчасного, найповнішого застосування цих досягнень на практиці, слугувати засобом здійснення оперативного пошуку інформації, міждержавного обміну інформативними масивами.

Видання є орієнтиром для спеціалістів та працівників науково-технічної інформації.

РЖ функціонує у таких напрямках:

- оперативне ознайомлення широкого загалу науковців і практиків з новими публікаціями у сфері науки і техніки;
- цільовий пошук необхідної інформації з усіх галузей АПК;
- сприяння інтеграції наук; міждержавний та міжгалузевий обмін інформацією;
- реклама найновішої аграрної продукції, методів і технологій.

Підготовка видання РЖ "Агропромисловий комплекс України" передбачає тематичне структурування, планування номерів, підбір першоджерел, їхнє попереднє опрацювання, бібліографічний опис, підготовку тексту рефератів на основі вивчення та узагальнення положень діючих стандартів і рекомендацій провідних фахівців із цих питань.

РЖ складається з рефератів монографій, найґрунтовніших статей наукових журналів, збірників, матеріалів конференцій.

До складу редколегії РЖ входять відомі вчені в галузі АПК, що дає змогу оцінювати рівень реферованих публікацій.

Враховуючи створення РЖ в умовах динаміки попиту на продукцію інтелектуальної праці, а також матеріального виробництва галузей АПК, випуск часопису може бути з різною кількістю рефератів, рекламою, поліграфічним оформленням.

Отже, реферативний журнал ННСГБ НААН — єдине інформаційне видання, що відображає динамічний розвиток агропромислового комплексу України.

Для формування журналу аналізу і синтезу підлягає широкий тематичний спектр публікацій, зокрема: економіка, с.-г. машини і знаряддя, землеробство, рослинництво, тваринництво, агроекологія тощо.

Періодичність видання — 4 випуски на рік. Читач має можливість замовляти РЖ у друкованій формі, електронною поштою, а також бібліографічні описи без рефератів, повний випуск або його частину.

Сподіваємось, що матеріали РЖ зацікавлять науковців, фахівців АПК, працівників сільськогосподарських бібліотек, спеціалістів сфери науково-технічної інформації, журнал стане постійним супутником на довгі роки.

Редколегія з вдячністю розгляне Ваші зауваження, побажання і пропозиції щодо змісту та оформлення журналу, виконає замовлення на публікацію рекламної інформації науково-технічного спрямування.

За довідками, з пропозиціями та рекламними матеріалами
просимо звертатися за адресами:

НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА С.-Г. БІБЛІОТЕКА НААН

вул. Героїв оборони, 10
м. Київ, 03680, Україна,
тел. (044) 258-42-81

ІНСТИТУТ ВОДНИХ ПРОБЛЕМ І МЕЛІОРАЦІЇ НААН

вул. Васильківська, 37
м. Київ, 03680, Україна,
тел. (044) 257-40-30

FOREWORD

The creative idea of this Abstract Journal is to inform scientists and specialists about main native country achievements in agroindustrial complex development in order to implement it into practice of full value in time, to be the source of fulfillment of operative search of information, interstate exchange of information massive.

The Journal is reference for specialists and employees of scientific and technical information branch.

AJ functions in several trends, including:

- operative acknowledgement of wide circle of scholars and experts with new publications in sphere of science and technique;
- special search of necessary information from all branches of AIC;
- promotion in integration of sciences, interbranch and interstate exchange of information;
- advertisement of the most innovative products, methods and technologies.

While preparing of AIC the following methodical principles are foreseen: theme structuring, planning of issues, selection of sources, their previous processing, design of bibliographic list, preparing texts of abstracts, based on learning and generalization of principles of acting standards and recommendations of prominent specialists in these questions.

It is worth to emphasize that AJ of such a structure and specialization (according to trends of diversified system) is published for the first time. It is also created for the first time by co-workers of National Scientific Agricultural Library of National Academy of Agricultural Sciences of Ukraine.

Editorial board and editorial council consist of prominent scholars of agricultural branch, which allows evaluating the level of abstract publishing.

Taking into consideration creation of AJ under circumstances of dynamic demand on production of intellectual labor and material security of AIC as well, it is allowed to publish Journal with different quantity of abstracts, advertisement, polygraph design.

The selection of literature for reweaving is stipulating by research and practice actual importance, original elaboration of the problem.

Periodically of the edition — 4 issue per year. We hope this information will be of great interest for scholars, professors and other specialists of agroindustrial complex and of course, for agricultural libraries' and science-technical information organizations' staff as well.

Our Abstract Journal will take orders for publication of advertisements of scientific and technical orientation.

The AJ Editorial Board will appreciate your remarks, wishes and proposals concerning the journal's contents and design.

For reference, proposals and advertising materials,
please apply to the following addresses:

03680 MSP, Kyiv,
10 Geroyiv oborony Str.,
National Scientific
Agricultural Library of NAAS
Tel. (044) 258-42-81

03680 MSP, Kyiv,
37 Vasyl'kivs'ka Str.,
Institute of Hydraulic Problems
and Land Reclamation of NAAS
Tel. (044) 263-40-30

63 (091) ІСТОРІЯ АГРАРНОЇ НАУКИ

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ВЕРГУНОВ В.А.

УДК 63.001.5.89(001.817)(477.75)(091)

2013.1.1. СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЕ ОПЫТНОЕ ДЕЛО НА КРЫМСКОМ ПОЛУОСТРОВЕ: НАУЧНО-ОРГАНИЗАЦИОННЫЙ АСПЕКТ (К 200-летию создания Никитского ботанического сада — Национального научного центра НААН): науч. доклад / Вергунов В.А.; НААН, ГНСХБ. — К., ФОП Корзун Д.Ю., 2012. — 32 с. — Библиогр.: 79 назв. Шифр 537733.

Історія с.-г. науки, Нікітський ботанічний сад, Крим, с.-г. дослідна справа, вчені-дослідники Криму, науково-показові установи.

На підставі аналізу маловідомих монографічних і періодичних видань розкрито організаційний процес зародження, становлення й розвитку с.-г. дослідної справи на Кримському півострові. Проблемами с.-г. дослідної справи Криму вперше почав займатися князь Г. Потьомкін, згодом цю справу продовжили граф С. Воронцов та француз Дюк де Рішельє. З останнім пов'язані галузеві дослідження в садівництві, створення Нікітського ботанічного саду. Він не тільки організував створення саду, а й виділив частину коштів на благоустрій, надсилав багато кущів посадкового матеріалу, був організатором створення наукової бібліотеки, брав активну участь у проведенні разом із П. Паласом (німець за національністю) науково-організаційних робіт та розробці проекту обводнення посушливих земель Криму. Становлення дослідної справи в Криму А. Сташкіна поділила на шість періодів, починаючи з безсистемного (першого) періоду окультурення плодівих і декоративних дерев і закінчила періодом ХХ ст. — початок ХХІ ст. — сучасний етап с.-г. дослідницької діяльності. Цей період пов'язано з іменами видатних вчених: В. Ротмістрова, В. Вінера, М. Клепініна, В. Таїрова, А. Левицького та інших, за проектами яких було створено не тільки обласну дослідну станцію (нині — Інститут сільського господарства Криму НААН), а й відповідну вертикаль дослідних і науково-показових установ певної спеціалізації. На підставі проведених досліджень В.А. Вергунов у розвитку с.-г. дослідної справи в Криму виділив три періоди: перший — пов'язаний зі створенням Нікітського ботанічного саду (1812 р.), другий — Алешковського виноградно-розсадника (1897 р.) і третій — з 1920 р. по теперішній час. Вони стали осередками наукових знань, однак підвалини для їх заснування й розвитку заклали представники Франції та Німеччини.

УДК 631.115.11.8:631.5(091/.092)

2013.1.2. ТЕОРІЯ ПРО ТРУДОВЕ СЕЛЯНСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО І КООПЕРАЦІЮ У КОНТЕКСТІ ЕВОЛЮЦІЇ СИСТЕМИ ЗЕМЛЕРОБСТВА (до 75-річчя з дня трагічної смерті О.В. Чаянова) / Ряба О.І. // Агробіологія: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2012. — Вип. 9(96). — С. 5–12. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 538713.

Господарство селянське, кооперація (вертикальна і горизонтальна), розміри оптимальні.

Наведено аналіз творчої спадщини творця теорії про трудове селянське господарство і кооперацію — професора О.В. Чаянова. Вчений і педагог, О. Чаянов увійшов в історію вітчизняної і світової науки як творець сільгоспоперації. Громадський і державний діяч епохи нової економічної політики 20-х років ХХ ст., О.В. Чаянов народився в 1888 р. у Москві. У 1911 р. закінчив Московський с.-г. інститут. Як відмінника його було залишено в Ін-ті та для вивчення досягнень науки відряджено за кордон до Франції, Німеччини, Англії, Італії та Швейцарії. Повернувшись на батьківщину, він почав послідовно розробляти питання з теорії організації трудового селянського господарства і вивчення методів діяльності с.-г. кооперації. Наслідком цих досліджень стала публікація монографії "Основные идеи и формы организации крестьянской кооперации" (1919 р.). Було встановлено, що в Європі на той час найбільш розповсюдженими формами господарювання

були капіталістична і сімейно-трудова. Перша форма включала велику групу господарів, що базувалася на найманій праці, друга — на власній праці сім'ї і була значно меншою. Для протистояння першій формі, сімейно-трудова форма мали об'єднуватися в кооперації. При їх створенні О. Чаянов пропонував вирішувати три проблеми: пріоритет людини і первинного трудового колективу, поступовий розвиток кооперації в усіх її формах, оптимізацію розмірів кооперативів. Створення кооперацій під час НЕПу відбувалось за двома напрямками: горизонтальним і вертикальним. Вертикальна кооперація за О. Чаяновим пропонувала гнучке об'єднання виробничих одиниць в кооперації з різним оптимумом розмірів кооперації. Горизонтальна кооперація, яку проводила влада, будувалась примусовим об'єднанням і керуванням селянами. Тому вона є непродуктивною, призводить до спротиву селян і апатії. За критику горизонтальної кооперації О. Чаянов в 1932 р. був заарештований, а в 1937 р. — розстріляний. 16 липня 1987 р. Колегія Верховного Суду СРСР винесла рішення про повну невинність О.В. Чаянова і інших учених.

УДК 631.526/.527:633(091/.092)

2013.1.3. РАЗВИТИЕ УЧЕНИЯ Н.И. ВАВИЛОВА О ГЕНЕТИЧЕСКИХ РЕСУРСАХ РАСТЕНИЙ И СОВРЕМЕННАЯ СЕЛЕКЦИЯ ПОЛЕВЫХ КУЛЬТУР / Кириченко В.В., Брагин А.Н., Криворученко Р.В., Рябчук В.К., Богуславский Р.П. // Генетичні ресурси рослин і селекція: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 125-річчю М.І. Вавилова та 75-річчю заснування кафедри генетики, селекції та насінництва ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, 29–30 листоп. 2012 р. — Х., 2012. — С. 3–27. — Библиогр.: 21 назв.

Вавилов М.І. — видатний вчений, ученьня М.І. Вавилова, с.-г. наука України, селекція, сорти, гібриди.

Висвітлено вклад ученьня М.І. Вавилова про генетичні ресурси рослин та його вплив на розвиток сучасної селекції польових культур в Україні. Народився М.І. Вавилов у 1887 р. в Москві, закінчив Московський с.-г. інститут. Вперше учений приїхав в Україну для проходження практики на Полтавському дослідному полі. Вдруге М.І. Вавилов приїхав до Харкова, де 10–15 січня 1911 р. проходив Перший з'їзд діячів з селекції с.-г. рослин, насінництва та розповсюдження насіннєвого матеріалу. В 1920 р. М.І. Вавилов обирають завідувачем Відділу прикладної ботаніки, який згодом перетворено у Всесоюзний інститут рослинництва. Протягом багатьох років (1920–1940) М.І. Вавилов працював з українськими вченими-селекціонерами. У січні 1929 р. М.І. Вавилов організує проведення Всесоюзного з'їзду з генетики, селекції, насінництва та племінної справи, на якому були присутні близько 70 вчених з 11 наукових установ. Працюючи в Ін-ті рослинництва, М.І. Вавилов зібрав величезну колекцію зразків, яку селекціонери використовують в якості вихідного матеріалу при створенні нових сортів. Українські вчені — послідовники М.І. Вавилова — по крихтам збирали зразки рослин і створили в Харкові НЦГРРУ, в якому зберігається близько 58 тис. зразків 614 видів культурних рослин та диких форм. Ідеї М.І. Вавилова з гетерозисної селекції дали змогу українським селекціонерам створити близько 150 гібридів кукурудзи, 30 гібридів соняшнику, а використання міжсортівих і міжвидових схрещувань дало можливість створити сотні сортів озимої м'якої і твердої, ярої м'якої і твердої пшениць, озимого і ярого тритикале, озимого і ярого ячменю, гороху, сої та багатьох інших культур. Впровадження їх у виробництво дасть змогу Україні у недалекому майбутньому стати незалежною і процвітаючою країною.

УДК 631.531.02(091)

2013.1.4. ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ И ПРАКТИЧЕСКИХ ВОПРОСОВ СЕМЕНОВОДСТВА / Вергунов В.А., Шелепов В.В., Тарабрин А.Е. // Збірник наукових праць /

НААН, Ін-т біоенергетичних культур і цукр. буряків. — К., 2012. — Вип. 16: Насінництво. Теорія і практика вирощування та оздоровлення насіння і садивного матеріалу, конкурентоздатних в умовах Європейського ринку. — С. 67–76. — (С.-г. науки). — Бібліогр.: 23 назв. Шифр 539033.

Насінництво, селекція, історія розвитку галузей, конкурентоздатність насіння.

Наведено історію виникнення теорії і практики галузі насінництва в Україні. Встановлено, що насінництво, селекція і сортовивчення виникли у період, коли наші пращури перейшли до осідлого способу життя й почали займатися землеробством. Перші спроби покращення рослин і їх розмноження ми зустрічаємо у працях стародавніх філософів: Варрона, Колумелли та ін. Однак основоположником наукового насінництва вважають німецького ботаніка Ф. Ноббе, який у 1865 р. заснував насіннєву станцію та в 1876 р. видав першу монографію "Насінництво". Початок насіннєвої роботи в Росії заклав А.Т. Болотов, який першим встановив причини втрати схожості насінням. В Україні перші роботи з насінництва були проведені С. Богдановим в Київському Імператорському університеті ім. Св. Володимира та П. Сльозкіним, який у 1897 р. організував Київську контрольно-насіннєву станцію. В 1921 р. Рада Народних Комісарів прийняла Декрет "О семеноводстве", на підставі якого було створено Державну структуру "Госсемкультура". До її складу ввійшли всі дослідно-селекційні станції та насіннєві господарства Цукортресту. В 1931 р. було прийнято нову Постанову "О селекції і семеноводстве", згідно з якою було організовано 10 селекційно-насіннєвих центрів для створення сортів й вирощування насіння вищих репродукцій. В 30-ті роки ХХ ст. насінництво в СРСР і, зокрема, Україні функціонувало як добре налагоджена галузь, яка щороку виробляла близько 5 млн т насіння вищих репродукцій, що давало змогу повному переходу на сортові посіви більшості с.-г. культур. На жаль, після виходу України із складу СРСР і з переходом до ринкових відносин галузь насінництва почала занепадати. Виходячи із ситуації, яка склалась в Україні, уряд країни прийняв низку заходів і Постанов, які регламентують виробництво, реалізацію і використання насіння, захищають права селекціонерів. В останні роки створюються науково-насіннєві фірми, почалось застосування схем вирощування насіння згідно міжнародних стандартів. Все це разом узятє дасть змогу Україні відновити галузь насінництва, підвищити теоретичний і практичний рівень технології вирощування конкурентоздатного для реалізації на світових ринках насіння.

УДК 631.62(091)(477)

2013.1.5. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ОСУШУВАЛЬНИХ МЕЛІОРАЦІЙ В УКРАЇНІ / Слюсар І.Т. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 84. — С. 3–10. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 06 537856.

Історія осушувальних меліорацій, осушувані землі, структура посівних площ, торфоболотні ґрунти.

Викладено історію формування основ розвитку осушувальних меліорацій в Україні, починаючи з 1853 р. і до сьогодні. Встановлено, що в зоні Полісся зосереджено понад 70% торфоболотних ґрунтів, які затримують економічний розвиток регіону. Для їх осушення Міністерство державного майна у 1853 р. по всіх губерніях країни розіслало циркуляр, що зобов'язував "приступити до осушення державних земель", у відповідності з яким було організовано Західну експедицію під керівництвом професора І.І. Жилінського, яка склала Генеральний план осушення земель площею понад 8 млн га. Черговим проявом інтересу до меліорації стала Столипінська реформа, внаслідок якої було створено низку болотних дослідних господарств, дослідних станцій та дослідних полів. Результатом їх діяльності стало будівництво більше 4 тис. км каналів та близько 400 тис. га осушених земель. Новим поштовхом для розвитку меліоративних робіт в Україні були Постанови Раднаркому СРСР 1922 р. "Порядок виконання меліоративних робіт" та "Положення меліоративного кредитування". Наслідком цих Постанов стало створення меліоративних крайових органів, низки науково-дослідних установ та розширення робіт з меліорації. Було розроблено методи меліорації торфоболотних ґрунтів, проведення аналізів ґрунтів та болотних вод, досліджено ефективність вирощування різних с.-г. культур, застосування добрив, створення сівозміні

та ефективного співвідношення у сівозмінах польового і лучного періодів. Система ведення землеробства в сучасних умовах поставила нові вимоги до використання осушувальних меліорацій — застосування адаптивно-ландшафтною системи ведення господарства. Остання включає поновлення природних механізмів саморегуляції ґрунтів за рахунок впровадження принципів зональності, жорсткого планування структури посівних площ, створення заповідних та санітарно-гігієнічних зон та ін., що забезпечить стійкість усієї агроєкосистеми осушувальних меліорацій.

УДК 632.51:633.2/.3(091)(477)

2013.1.6. З ІСТОРІЇ ДОСЛІДЖЕНЬ ІЗ ЗАХИСТУ КОРМОВИХ КУЛЬТУР ВІД БУР'ЯНІВ В УКРАЇНІ / Задорожна І.С. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2012. — Вип. 74. — С. 273–277. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 06 538134.

Бур'яни, захист кормових культур, гербіциди, інтегрований захист.

Висвітлено, що боротьбу з бур'янами розпочали ще в часи зародження землеробства. Спочатку бур'яни виловлювали, а згодом видаляли шляхом розпушення і обробітку ґрунту. Однак наукові дослідження з питань боротьби з бур'янами вперше почали здійснювати в 1886 р. на Полтавському дослідному полі. Надалі, вже як Полтавська дослідна станція, установа почала вивчати флористичний склад і ступінь засміченості селянських господарств, взаємодію культурних рослин і бур'янів, розмір шкоди від бур'янів залежно від прийомів агротехніки, біологію бур'янів. У 40-х роках ХХ ст. розпочався новий етап досліджень боротьби з бур'янами — вивчення дії гербіцидів групи 2.4Д. У посівах кормових культур гербіциди почали застосовувати в середині 50-х років, зокрема на посівах кукурудзи на силос, кормових буряків та насінницьких посівах багаторічних бобових і злакових трав. Із 1973 р. дослідження з розробки систем контролю бур'янів започатковано в Ін-ті кормів. Професором В.П. Бороною були вперше розроблені економічні пороги шкідливості бур'янів та доцільності застосування гербіцидів у посівах кормових, зернобобових культур. Упродовж 1983–1997 рр. розпочалось вивчення гербіцидів нового покоління та розроблення способів їх використання. Було встановлено, що критерієм допустимого рівня забур'яненості культури слугують економічні пороги шкідливості бур'янів: на посівах кормових буряків у межах 7,4–8,2 шт./м², на льонерні — 6,5–7,1, кукурудзі на силос — 12,1 та посівах зернових колосових культур — 24,5–25,8 шт./м². На їх основі було розроблено інтегровані системи контролю бур'янів та норми застосування гербіцидів у посівах основних кормових та зернофуражних культур.

УДК 633.1:631.582.3(091)

2013.1.7. ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЇ ПОЛІПШЕНОЇ ЗЕРНОВОЇ СИСТЕМИ ЗЕМЛЕРОБСТВА / Ряба О.І. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 3. — С. 44–48. — Бібліогр.: 13 назв.

Історія систем землеробства, еволюція, сівозміни, корми, тваринництво.

Підкреслюється, що трипільна система землеробства існувала ще за часів Київської Русі і на початку ХІХ ст. її було замінено на багатопільну трав'яну. Остання була нерозривно пов'язана з ім'ям В.О. Левшина — продовжувача робіт А.Т. Болотова з розробки вчення про травосіяння в Росії й автора поліпшеної парової системи землеробства. Свої зусилля В.О. Левшин зосередив не на розробці нової, а на поліпшенні парової системи за рахунок введення полів з багаторічними травами. Його турбувало питання про зростання кількості й якості кормів, збільшення поголів'я худоби та виробництва гною. Однак впровадженню травосіяння заважало смугове користування землею. Для уникнення цього, В.О. Левшин запропонував три шляхи: організацію "углового" травосіяння, травосіяння на "задах" і впровадження нової сівозміни: пар — озимі — ярі — трави. Сівозміна В.О. Левшина пройшла тривалу еволюцію і поширювалась не тільки в поміщицьких, але й селянських господарствах. Першим осередком масового травосіяння в Росії були Ярославська і Московська губернії, де кожне поле ділили навпіл і половину поля займали конюшиною дворічного використання. Щоб запобігти конюшинотомі наприкінці 40-х років ХІХ ст. поля

стали засівати сумішкою конюшини з тимофіївкою. Так виникло ярославське чотирипілля з восьмирічним чергуванням культур: 1 — пар, 2 — озими, 3–4 — трави, 5 — ярі, 6 — пар, 7 — озими, 8 — ярі. Впровадження нових сівозмін дало змогу збільшити виробництво кормів, гною, хліба, поголів'я худоби, поліпшити обробіток ґрунту.

УДК 633.11"324":631.526.32:631.527(091)

2013.1.8. РОЗВИТОК СЕЛЕКЦІЙНИХ ПРОГРАМ У ВІДДІЛІ СЕЛЕКЦІЇ І НАСІННИЦТВА ПШЕНИЦІ В 100-РІЧНІЙ ІСТОРІЇ СЕЛЕКЦІЙНО-ГЕНЕТИЧНОГО ІНСТИТУТУ І ЇХ ВПЛИВ НА ЗЕРНОВИРОБНИЦТВО / Литвиненко М.А. // Збірник наукових праць / НААН України, Ін-т біоенергетичних культур і цукр. буряків. — К., 2012. — Вип. 16: Насінництво. Теорія і практика вирощування та оздоровлення насіння і садивного матеріалу, конкурентоздатних в умовах Європейського ринку. — С. 22–29. — (С.-г. науки). — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 539033.

Історія селекції і насінництва, селекція, пшениця озима, насіння, сорти, зерновиробництво.

Висвітлено історію основних теоретичних, методичних розробок та селекційні досягнення відділу селекції і насінництва пшениці за 100-річний період (1912–2012 рр.). Селекцію озимої м'якої пшениці на Півдні України розпочав восени 1912 р. видатний селекціонер-генетик А.О. Сапегін з вивчення генофонду пшениці південного регіону України. Результатом було виведення методом індивідуального добору перших сортів озимої м'якої пшениці Земка, Кооператорка та Степнячка. Впровадження цих сортів замість ярої пшениці дало змогу підвищити урожайність від 7–9 до 12–14 ц/га. З 1930 р. селекція озимої пшениці продовжувалась під керівництвом Л.П. Максимчука, з 1936 по 1986 р. — видатним селекціонером, академіком Ф.Г. Кириченком. Тепер селекцію озимої м'якої пшениці проводять селекціонери — академіки С.П. Лифенко та М.А. Литвиненко. За 100 років методами індивідуального добору, гібридизації, мутагенезу і т.д. було створено 120 сортів різних типів використання, із яких 68 у різні роки були районовані чи занесені до Державних реєстрів сортів рослин і широко вирощувались в Україні та інших країнах на сумарній площі близько 180 млн га. За цей час проведено вісім сортозмін, внаслідок яких врожайність від 32,8 ц/га підвищилась до 76,6 ц/га, тобто на 43,8 ц/га, або в 2,3 раза. Додатковий урожай від впровадження у виробництво Одеських сортів становив сумарно 11 млн 700 тис. т високоякісного продовольчого зерна. У цьому хлібному каравані є праця колективу співробітників відділу селекції і насінництва пшениці, відділу фітопатології, лабораторії якості зерна та ін. суміжних підрозділів інституту.

УДК 633.2/.3:631.5:001.891(091)

2013.1.9. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ КОНВЕЄРНОГО ВИРОБНИЦТВА ЗЕЛЕНИХ КОРМІВ НА ОРНИХ ЗЕМЛЯХ / Гетман Н.Я., Суша С.К. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2012. — Вип. 74. — С. 269–272. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 06 538134.

Конвеєр зелений, культури кормові, корм зелений, продуктивність тваринництва, землі орні.

Висвітлено коротку історію розвитку наукових досліджень з питань конвеєрного виробництва зелених кормів (КВЗК). Перші наукові дослідження з питань організації КВЗК на орних землях на основі сівби кормових культур розпочалися у 1912 р. професором С.Ф. Третьяковим на Полтавському дослідному полі. Вивчали питання урожайності одновидових посівів та сумішок жита озимого з викою, вики ярої з вівсом

та ячменем, пелюшки з вівсом, кукурудзи і сорго. Значну наукову роботу було проведено на Київській дослідній станції тваринництва "Терезине" за напрямками: використання різних видів одновидових посівів кормових культур та їх сумішок, визначення строків сівби, динаміка проростання зеленої маси, поживність зеленого корму. Поглиблені дослідження з добору однорічних і багаторічних культур та їх сумішок для організації КВЗК було сконцентровано в Українській філії Інституту кормів. У 1935–1938 рр. було розроблено основні положення методики організації зеленого конвеєра в колгоспах України. Завдяки впровадженню й створенню посівів зеленого конвеєра надої молока на фуражну корову в Україні зросли від 1262 л у 1950 р. до 3020 л у 1954 р. Організація КВЗК здійснювалась до 1985 р. для всіх ґрунтово-кліматичних зон України, які дозволяли використовувати зелені корми за сівби на орних землях упродовж 175–190 днів на Поліссі, 180–200 днів — у зоні Лісостепу і 190–220 днів — на зрошуваних землях Степу. Зелені корми конвеєрного виробництва забезпечують ефективно використання фотосинтетично активної радіації за рахунок вирощування двох урожаїв однорічних культур, збільшення виробництва кормів та зменшення їх собівартості, що забезпечить підвищення виробництва тваринницької продукції.

УДК 712.253:58(091)(477.75)

2013.1.10. 200-РІЧНИЙ НІКІТСЬКИЙ БОТАНІЧНИЙ САД — ВІД СЛАВЕТНОГО МИНУЛОГО ДО ДИНАМІЧНОГО МАЙБУТЬОГО / Безуглий М.Д., Єжов В.М., Захаренко Г.С. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 10. — С. 5–11. — Бібліогр.: 48 назв.

Нікітський ботанічний сад, плодіві й декоративні насадження, фахівці садівництва, колекція.

Здійснено аналіз 200-річної діяльності Нікітського ботанічного саду щодо забезпечення сільського господарства країни новітніми досягненнями вітчизняної та зарубіжної науки в інтродукції, селекції, збереженні і збільшенні біорізноманіття декоративних, плодкових та ароматичних рослин. Діяльність саду розпочалась у 1813 р., а вже за 2 роки його існування, в 1815 р., у розсаднику налічувалось понад 200 найменувань рослин. За успіхи в роботі з формування рослинних колекцій, розсадництва й створення декоративного саду в 1818 р. Саду присвоїли статус Імператорського. В цей час із його розсадників надходили десятки тисяч рослин для потреб озеленення, закладання садів на теренах південної України, Молдови і Кавказу. Каталогі реалізованого садивного матеріалу налічували понад 1000 назв. Крім реалізації саджанців, у Саду готували фахівців із садівництва, виноградарства й виноробства. Вплив саду на розвиток с.-г. виробництва півдня України посилювався після будівництва Південно-Кримського каналу та масштабного освоєння нових територій під плодіві насадження, плантації ефіроносів, декоративні насадження — щорічний випуск садивного матеріалу досяг 4 млн шт. У роки незалежності України Сад значно поповнився генофондовими колекціями із держав Центральної Азії та Північно-Кавказького регіону Росії, за рахунок селекції значно розширено сортовий склад економічно значущими плодovими і декоративними культурами і створено 19 сортів персика, 14 — абрикоса, 20 — троянди, 36 — хризантем та ін. Високою оцінкою науково-виробничої діяльності Саду стало присвоєння у 2000 р. статусу Національного центру та визнання його колекції об'єктом Національного надбання України. Науковці і наукові школи Нікітського ботанічного саду зустрічають 200-річний ювілей з упевненістю в актуальності виконуваних досліджень нині і в майбутньому.

338.43 ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА. 631.1 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ВИРОБНИЦТВОМ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН ШПИЧАК О.М.

УДК 338.43

2013.1.11. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ НА ПЕРІОД ДО 2020 РОКУ / Петриченко В.Ф. // Економіка АПК. — 2012. — № 11. — С. 3–9.

Розвиток аграрного сектору економіки, багатокладне сільське господарство, продукція конкурентоспроможна.

Наголошено на ролі науки в розробці стратегічних напрямів розвитку сільського господарства. Одним з них є розробка Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року. Її реалізація дасть можливість сформувати в Україні не тільки багатокладне сільське господарство з конкурентоспроможною продукцією, але і заможний середній клас селян через розвиток кооперації, малого та середнього бізнесу. Відмічено, що розвиток аграрного виробництва не буде перспективним без розвитку сільських територій, без доопрацювання низки законів України: "Про сільське господарство", "Про ринок землі" та ін. Головна мета земельної реформи вбачається не в купівлі-продажу землі, а у її введенні до економічного обігу і, в першу чергу, через заставу прав на оренду землі для залучення в галузь кредитів та інвестицій. Привернуто увагу до базової програми "Зерно України — 2015". Зерновиробництву у Стратегії має бути відведено ключове місце, оскільки нині у світі існує стійкий дефіцит понад 1 млрд т зерна щороку.

УДК 338.43

2013.1.12. ФОРМУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВНОЇ МОДЕЛІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ / Лупенко Ю.О. // Економіка АПК. — 2012. — № 11. — С. 10–14. — Бібліогр.: 3 назви.

Модель сільського господарства, структура форм господарювання, господарства населення.

Розкрито концептуальні і практичні засади формування перспективної моделі розвитку сільського господарства України. Комплексна модель розвитку сільського господарства показує, що до 2020 р. галузь переважно зберігатиме існуючу структуру форм господарювання, виробництва та посівних площ. Господарства населення зберігатимуть вагому роль у структурі виробництва с.-г. продукції, хоча у виробництві продукції тваринництва їх частка зменшуватиметься. Великі с.-г. підприємства збільшуватимуть свою частку у виробництві, зокрема продукції зернових та технічних культур, молока і м'яса. В інституціональному середовищі продовжиться розширення інфраструктури аграрного ринку, розвиток системи іпотечного кредитування під заставу землі, формування якісної нової системи управління розвитком галузі на основі розширення участі в ній професійних самоупрядних організацій та сільських громад.

УДК 338.43(477)

2013.1.13. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: колективна монографія / за ред. Ю.О. Нестерчук. — Умань: Видавель "Сочинський", 2012. — 348 с. — Бібліогр.: 371 назва. Шифр 538296.

Аспекти соціально-економічні, розвиток аграрного сектору економіки, менеджмент, маркетинг.

Розглянуто теоретичні та методичні підходи до формування стійкого розвитку сільських територій. Викладено результати дослідження проблем розвитку сучасної аграрної економіки. Відмічено, що важливе значення у подальшому розвитку аграрного сектору економіки буде відігравати глибока інтеграція с.-г. виробництва з переробною промисловістю

(ПП). Розвиток ПП слід здійснювати з залученням не лише сільгосптоваровиробників, а й фінансово-промислових груп, що є можливим лише за умови поліпшення інвестиційного клімату в Україні. Проаналізовано вплив менеджменту та маркетингу на розвиток аграрного бізнесу. На основі аналізу зарубіжного досвіду обґрунтовано пріоритетні напрями розвитку с.-г. виробництва в Україні з урахуванням його спрямованості на підвищення ефективності функціонування підприємств з метою забезпечення продовольчої безпеки країни.

УДК 338.43.01:316.344

2013.1.14. СТРУКТУРА СУЧАСНОГО АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ: СОЦІОЕКОНОМІЧНИЙ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТИ / Прокопа І.В. // Агроінком. — 2012. — № 7/9. — С. 24–31. — Бібліогр.: 14 назв.

Структура аграрного виробництва, аспекти соціоекономічні та організаційні, бізнес аграрний.

Проведено соціоекономічний аналіз характеру господарської діяльності різних типів виробників с.-г. продукції в Україні. Здійснено оцінку їх загальної кількості, розподілу за розмірами землекористування і ролі у відтворювальному процесі аграрної сфери. Відмічено, що сучасна організаційна структура вітчизняного сільського господарства, основними сегментами якої є різні за величиною с.-г. підприємства, фермерські та особисті селянські господарства, зовні схожа з с.-г. устроєм розвинених країн, але поки що не функціонує як злагоджена система, здатна забезпечувати повноцінне виконання завдань і функцій аграрного сектору в процесі суспільного відтворення. Розподіл виробників товарної с.-г. продукції за розмірами землекористування свідчить про двобічну деформованість організаційної структури с.-г. галузі, яка характеризується, з одного боку, значною роздрібненістю у малотоварному виробництві, з іншого, — надмірною концентрацією земель і виробництва в обмеженій кількості надвеликих господарств та їх об'єднань. Гармонізація структури вітчизняного аграрного виробництва з урахуванням її соціоекономічних і організаційних аспектів потребує як жорсткого регулювання діяльності великого аграрного бізнесу у напрямі досягнення цілей загальносуспільного і сільського розвитку, так і створення сприятливого середовища для функціонування і розвитку сімейного типу господарювання на землі.

УДК 338.43:332.021.8

2013.1.15. ЗЕМЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР: монографія / Ходаківська О.В., Бурлака Н.І. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2012. — 242 с. — Бібліогр.: 197 назв. Шифр 538181.

Відносини земельні, екологізація, землекористування, право власності.

Проаналізовано сучасні тенденції розвитку земельних відносин (ЗВ) у сільському господарстві. Визначено історичні передумови ринкових трансформацій ЗВ та розкрито їх економічну сутність. Висвітлено напрями реалізації громадянами прав власності на землю та сучасний стан реформованих с.-г. підприємств Вінницької обл. Сформульовано пропозиції щодо удосконалення відповідних положень чинного законодавства у сфері ЗВ та напрямів їх державного регулювання. Досліджено світовий досвід функціонування ринку земель с.-г. призначення та окреслено перспективи його формування в Україні. Обґрунтовано необхідність запровадження екологізації с.-г. землекористування, визначено напрями поліпшення екологічного стану земель на регіональному рівні.

УДК 338.43:332.2/3:349.41(477)

2013.1.16. РОЗВИТОК ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ТА СИСТЕМИ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ І ПРАКТИКА: монографія / Третяк А.М., Дорош Й.М., Дорош О.С., Стецюк М.П.; за заг. ред. Третяк А.М. — К.: ЗАТ “ВІПОЛ”, 2011. — 256 с. — Бібліогр.: 174 назви. Шифр 538179.

Розвиток земельних відносин, система землекористування, форми власності на землю, права власності на землю.

Розглянуто питання розвитку теорії прав власності на землю (З.), зокрема: поняття та сутність прав власності на З., права як економічні складові власності на З., чинники та критерії класифікації форм власності на З., сутність прав володіння, користування та розпорядження як складових власності на З., система економічних та правових відносин приналежності у відносинах прав власності на З. тощо. Значну увагу приділено розвитку земельних відносин та системи землекористування на засадах удосконалення інституту прав власності на землю. Викладено основи теорії просторового розміщення та планування с.-г. землекористування та розвитку еколого-збалансованого землекористування. Показано погляди авторів на методологічні підходи до еколого-економічної оцінки ефективності земельних відносин та системи землекористування.

УДК 338.43:631.11:631.1.016

2013.1.17. РОЗВИТОК ОРГАНІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: монографія / Баланюк І.Ф., Мегаєдин Н.Р. — Івано-Франківськ: Лік, 2012. — 200 с. — Бібліогр.: 136 назв. Шифр 537930.

Розвиток організації с.-г. підприємств, механізм розвитку с.-г. підприємств, забезпечення ресурсне.

Досліджено теоретичні основи розвитку організації с.-г. підприємств (ОСГП). Оцінено тенденції та проблеми розвитку ОСГП, установлено основні функціональні складові, які спричиняють перехід організації с.-г. підприємств на новий етап розвитку. Запропоновано модель системного розвитку ОСГП, яка передбачає системність даного процесу на п'яти рівнях: с.-г. підприємства, сільської території, району, області та держави. Наведено пропозиції щодо встановлення ефекту від діяльності с.-г. підприємств у межах сільських територій в кожній фазі розвитку їх організації. Розроблено механізм розвитку ОСГП на основі врахування взаємозв'язку ресурсного забезпечення, організації господарської діяльності та соціального спрямування функціонування с.-г. підприємств, проведення системного моніторингу всієї сукупності складових організації с.-г. підприємств для досягнення визначеної мети.

УДК 338.432(477):336.145/22:332.025.12

2013.1.18. БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ: монографія / Кириченко А.В. — К.: ЦП “КОМПРИНТ”, 2012. — 245 с. — Бібліогр.: 183 назви. Шифр 538133.

Регулювання бюджетно-податкове, виробництво агропромислове, обсяги бюджетного фінансування.

Досліджено теоретичні, методичні та практичні аспекти бюджетно-податкового регулювання (БПР) розвитку агропромислового виробництва. Розкрито основи формування, необхідність та зміст поняття “бюджетно-податкове регулювання розвитку агропромислового виробництва” в контексті еволюції наукової думки. З'ясовано особливості, визначено тенденції та проблеми розвитку сучасного БПР агропромислового виробництва. Відмічено, що обсяги бюджетного фінансування розвитку агропромислового виробництва за останні роки зросли в 2,1 раза і становили у 2011 р. 10,2 млрд грн. У середньому за 2005–2011 рр. частка видатків на агропромислове виробництво не досягла законодавчо встановлених 10% і становила 3,7%. Зростання обсягу бюджетного фінансування сільського господарства супроводжувалось підвищенням виробництва валової продукції галузі за аналізований період в 1,1 раза. Виявлено, що при розподілі бюджетних

коштів, передбачених для підтримки с.-г. виробництва, не завжди враховувалися особливості виробництва продукції рослинництва і тваринництва в різних природно-кліматичних зонах. Розроблено пропозиції щодо вдосконалення бюджетно-податкового регулювання розвитку агропромислового виробництва України.

УДК 338.432:330.131.5/35(035.3)

2013.1.19. ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЕФЕКТИВНОГО ВІДТВОРЕННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ: монографія / Клокар О.О. — Біла Церква, 2012. — 412 с. — Бібліогр.: 304 назви. Шифр 538393.

Відтворення ресурсного потенціалу, сектор економіки аграрний, фактори виробництва, агропотенціал.

Розглянуто основні засади формування механізму ефективного відтворення ресурсного потенціалу (РП) аграрного сектору економіки. Узагальнено провідний вітчизняний та зарубіжний досвід щодо вирішення вищевказаної проблеми. Розкрито теоретико-методологічні та науково-практичні підходи формування механізму ефективного відтворення РП в аграрному секторі економіки і обґрунтовано його найбільш перспективні напрями. Визначено основні етапи еволюції теорії відтворення факторів виробництва та її особливості в аграрній сфері. Висвітлено економічний механізм ефективного відтворення РП. Охарактеризовано провідні складові РП. Здійснено економічну оцінку виробничих ресурсів і визначено особливості формування та використання складових фінансового потенціалу. Оцінено рівень розвитку маркетингового потенціалу та інноваційного забезпечення агропромислового виробництва. Визначено напрями ефективного забезпечення формування виробничого потенціалу, соціально-економічні аспекти відтворення трудових ресурсів аграрної сфери та вдосконалення фінансового механізму забезпечення розширеного відтворення агропотенціалу.

УДК 338.432:347.211:330.142

2013.1.20. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ В АГРАРНІЙ СФЕРІ ЕКОНОМІКИ: монографія / Курило Л.І. — К.: ННЦ “ІАЕ”, 2012. — 322 с. — Бібліогр.: 296 назв. Шифр 537971.

Капітал інтелектуальний, сфера економіки аграрна, власність інтелектуальна, ринок інтелектуальної власності.

Обґрунтовано теоретико-методологічні засади формування інтелектуального капіталу (ІК) в суспільстві та аграрній сфері економіки. Розкрито сутність ІК, його особливості в аграрній сфері, концепції формування та розвитку, ефективність інститутів аграрної освіти і науки та концептуальні засади удосконалення інституціонального забезпечення формування ІК. Значну увагу при дослідженні ІК приділено інтелектуальній власності як структурному елементу та одному з основних, разом із людським капіталом, формуючих факторів. Розглянуто формування та розвиток ринку інтелектуальної власності, а також функціонування ІК в економіці й агросфері та його ефективність, проблеми фінансування науково-технічної та інноваційної діяльності. Висвітлено роль ІК у формуванні інноваційної моделі розвитку аграрної економіки та державну політику у використанні інтелектуального капіталу.

УДК 338.432:658.821

2013.1.21. ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ АГРОБІЗНЕСУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ: монографія / Ткачук Г.Ю. — Житомир: ЖДТУ, 2012. — 200 с. — Бібліогр.: 203 назви. Шифр 538299.

Конкурентоспроможність, підприємства малі, агробізнес.

Досліджено теоретичні, методичні та організаційні аспекти формування конкурентоспроможності (КС) малих підприємств агробізнесу з метою визначення сучасного стану та стратегії розвитку. Встановлено, що метою формування КС підприємства має стати забезпечення його сталого функціонування за будь-яких економічних, політичних, соціальних та інших змін зовнішнього середовища. Визначено послідовність та структурно-логічний зв'язок етапів формування КС підприємств малого агробізнесу. Розроблено та обґрунтовано низку управлінських рішень, прийняття яких сприятиме

підприємствам певного кластера формувати та підвищувати власну КС. Внесено пропозиції щодо підвищення КС малих підприємств агробізнесу, принциповим положенням яких є усунення "слабких місць", виявлених за допомогою кореляційно-регресійної залежності системи факторів, що впливають на фінансовий результат підприємств. Розроблена стратегія формування КС малих підприємств агробізнесу покликана сприяти їхньому всебічному розвитку та вивести їх на вищий щабель господарювання, максимально використовуючи власні можливості та ресурси на основі обґрунтованої програми діяльності у поєднанні із перейняттям передового досвіду найкращих підприємств даної галузі.

УДК 338.433

2013.1.22. ПРОБЛЕМИ ВЛАСНОСТІ ТА ФОРМУВАННЯ ЦІНИ ЗЕМЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ / Шпичак О.М., Боднар О.В. // Економіка АПК. — 2012. — № 12. — С. 3–9. — Бібліогр.: 15 назв.

Проблеми власності, формування ціни на землю, ринок землі.

Розглянуто проблеми власності та умови, за яких вони найбільш ефективно проявляються, позиції прихильників і противників функціонування ринку землі с.-г. призначення в Україні. Відмічено, що прихильники приватної власності на землю відстоюють її доцільність тому, що нині вона є єдиною з рушійних сил економічних процесів. Перешкодою до негайного введення ринку землі вони вбачають відсутність необхідних законодавчих актів. Автори публікації вважають, що це не головна перешкода на шляху до ринку землі. Найгострішим питанням серед усіх інших є ціна на землю. Офіційні дані про рівень ціни на землю відсутні, а існуючі розрізнені матеріали дуже різняться. Зазначено, що ціна на землю визначається ринком, але є нагальна необхідність передбачити її рівень ще до скасування мораторію. Запропоновано метод визначення ціни на землю через капіталізацію орендної плати та визначено рівень ціни на землю с.-г. призначення. Обґрунтовано переваги цього методу порівняно з іншими існуючими методами. Проаналізовано причини та передбачено наслідки очікуваного рівня ціни на землю в Україні. Продовження мораторію на купівлю-продаж с.-г. земель до 2016 р., на думку авторів, дає Україні ще один шанс реалізувати на державному рівні перераховані заходи по вдосконаленню ринку землі.

УДК 338.433:332.72

2013.1.23. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ЗЕМЕЛЬНОГО БАНКУ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ / Ходаківська О., Торчук В. // Землепорядний вісник. — 2012. — № 10. — С. 3–5. — Бібліогр.: 6 назв.

Державний земельний банк, ринок с.-г. земель, кредитування іпотечне, застава земель.

Окреслено проблеми становлення Державного земельного банку (ДЗБ) як державного регулятора на ринку земель с.-г. призначення та визначено основні передумови його формування. Відмічено, що запровадження і функціонування ДЗБ сприятиме забезпеченню довгострокового іпотечного кредитування під заставу земель; формуванню цивілізованого ринку земель; реалізації програм, пов'язаних із аграрною і земельною реформами; формуванню необхідних економічних умов для раціонального використання земель с.-г. призначення; ефективному управлінню землями державної власності; проведеною єдиною політикою у сфері вартісної оцінки земель.

УДК 338.434

2013.1.24. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ / Тулуш Л.Д., Радченко О.Д. // Економіка АПК. — 2012. — № 10. — С. 81–90. — Бібліогр.: 5 назв.

Напрями бюджетного регулювання, розвиток агропромислового виробництва, стан бюджетного фінансування.

Проаналізовано стан бюджетного фінансування розвитку агропромислового виробництва. Обґрунтовано стратегію бюджетної підтримки розвитку в умовах наявних інтеграційних процесів і рецесивних проявів вітчизняної економіки за різними напрямками фінансування. Відмічено, що бюджетна підтримка виробничих галузей відчутно не впливає на поліп-

шення їхнього стану, тому необхідна розробка стратегічних напрямів бюджетної підтримки, які б відповідали основній доктрині стратегії розвитку аграрної галузі, формували оптимальні механізми та інструментарій регулювання, врахували б специфіку функціонування аграрного сектору і не суперечили б зобов'язанням України перед міжнародними організаціями. Реалізація окресленої стратегії у сфері бюджетного фінансування має здійснюватися через формування відповідної законодавчо-нормативної бази, запровадження диференційованого розподілу бюджетних коштів, застосування дієвих методик контролю ефективності бюджетної підтримки. Це дасть змогу сформувати раціональну структуру с.-г. виробництва та забезпечити сталий розвиток сільських територій.

УДК 338.43–44(1–22):005

2013.1.25. ТУРИСТИЧНА ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В АГРАРНІЙ СФЕРІ: ТЕОРІЯ, ОРГАНІЗАЦІЯ: монографія / Забуранна Л.В. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2012. — 482 с. — Бібліогр.: 596 назв. Шифр 538125.

Діяльність підприємницька туристична, сфера аграрна, туризм сільський аграрний.

Викладено теоретичні та прикладні засади управління туристичною підприємницькою діяльністю в аграрній сфері. Визначено роль і місце сільського аграрного туризму у комплексному соціально-економічному розвитку сільських територій. Розглянуто особливості туристичного підприємництва в аграрній сфері Карпатського економічного р-ну та обґрунтовано доцільність диверсифікації сільської економіки. Надано практичні рекомендації щодо управління підприємствами сільського аграрного туризму в Україні. Запропоновано основні підходи до організації туристичної підприємницької діяльності в аграрній сфері на основі формування ефективної стратегії управління підприємствами сфери сільського аграрного туризму.

УДК 338.436.025.2: 339.9

2013.1.26. СТРАТЕГІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОЇ СФЕРИ / Щекочев О.С. // Агроінком. — 2012. — № 7/9. — С. 36–40. — Бібліогр.: 7 назв.

Стратегія економічного розвитку, регулювання аграрної сфери, пріоритети розвитку АПК.

На основі всебічного дослідження системи стратегічного управління як чинника ефективного розвитку аграрної сфери України висвітлено стратегічні пріоритети агропромислового виробництва з урахуванням вимог СОТ і глобалізації економіки в контексті інституційного підходу. На думку автора, слід розрізняти пріоритети державної політики, які визначаються інтересами правлячої еліти, і національний інтерес, що визначається і формується потребами суспільного розвитку. Підкреслено необхідність реформування аграрного сектору і визначення аграрної політики як пріоритетного напрямку економічної політики держави. Відмічено, що влада за роки реформ практично не робила ніяких спроб щоб вирішити аграрні проблеми, хоча питання земельних відносин с.-г. виробництва виступають розмінною картою в політичній грі. Показано основні напрями державного регулювання в аграрному секторі на сучасному етапі розвитку економіки. Наведено стратегічні пріоритети розвитку АПК України (рис.). Окреслено головні цілі політики природокористування в АПК України на 2013 р. і найближчу перспективу. Зазначено, що стратегію державного управління АПК має бути спрямовано на стійкий розвиток аграрного сектору кожного регіону України, під яким розуміється його всебічне збалансування між суспільством, економікою і природою в межах окремої території.

УДК 338.439(477)

2013.1.27. СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА БЕЗПЕКА АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ: монографія / Павлов О.І., Хвесик М.А., Юрчишин В.В. та ін.; за ред. О.І. Павлова. — Одеса: Астропринт, 2012. — 760 с. Шифр 538030.

Розвиток агропродовольчої сфери, глобалізація викликів, безпека продовольча, ціноутворення.

Обґрунтовано світоглядні засади, теорію і методологію сталого розвитку і безпеки агропродовольчої сфери (БАС). Виявлено проблеми економічної та екологічної БАС. Визна-

чено методичні підходи до визначення рівня продовольчої безпеки України. Охарактеризовано якість і безпечність аграрної і харчової продукції в контексті забезпечення продовольчої безпеки, диференціацію аграрного виробництва як причини та наслідки для продовольчої безпеки країни, стало-го розвитку сільських територій та економічної ефективності використання землі в сільському господарстві. Відмічено, що удосконалення ціноутворення на продукцію с.-г. виробництва є важливим резервом підвищення його ефективності. Показано зовнішні і внутрішні фактори господарських ризиків у аграрному виробництві та шляхи досягнення стало-го розвитку підприємств. Розкрито значення соціальної складової стало-го розвитку агропродовольчої сфери та визначено його політико-управлінський аспект.

УДК 338.439.4:338.33

2013.1.28. КОЕВОЛЮЦІЙНИЙ ПРИНЦИП СТАЛОГО РОЗВИТКУ АПК — ОБ'ЄКТИВНА ВИМОГА ЧАСУ / Славов В.П., Коваленко О.В. // Агроінком. — 2012. — № 7/9. — С. 32–35. — Бібліогр.: 11 назв.

Принцип коеволуційний, розвиток АПК, ресурси фінансові, потреби інвестиційні, розвиток інноваційний.

Обґрунтовано необхідність коеволуційного принципу розвитку АПК. Статистичні дані динаміки посівних площ с.-г. культур, поголів'я худоби, виробництва основних видів продукції рослинництва і тваринництва за останні двадцять років свідчать про невідповідність функціонування основних галузей с.-г. виробництва принципам стало-го розвитку (табл.). За період руйнівних аграрних реформ Україна втратила такі важливі господарські функції, як: виробнича, соціально-демографічна, природоохоронна, рекреаційна, соціального контролю території тощо. Зазначено, що дотримуючись принципу коеволуції для забезпечення населення країни харчовою продукцією у межах раціональних рівнів споживання, кожна з галузей с.-г. виробництва має розвиватися взаємоузгоджено, всебічно збалансовувати виробничі, економічні, соціальні, екологічні складові. Для виведення вітчизняного сільського господарства з наслідків соціально-економічних криз необхідні значні фінансові ресурси, а сподіватись на задоволення усіх інвестиційних потреб марно. Ймовірний вихід із ситуації полягає у поступовому нарощуванні обсягів виробництва с.-г. продукції з високою доданою вартістю, а також обов'язковій орієнтації на виробництво товарів високого ринкового і експортного попиту. Досягнення цих цілей можливе лише шляхом модернізації та інноваційного розвитку сільського господарства за сприяння великого, середнього і малого бізнесу.

УДК 338.439.5

2013.1.29. РИНКОВИЙ ФУНДАМЕНТАЛІЗМ І ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ В ГАЛУЗІ СКОТАРСТВА / Микитюк В.М., Ходаківський Є.І., Яценко О.М. // Економіка АПК. — 2012. — № 10. — С. 57–62. — Бібліогр.: 14 назв.

Фундаменталізм ринковий, регулювання в галузі скотарства, поголів'я корів, інфраструктура ринку.

Розглянуто основи ринкового фундаменталізму нерегульованої ринкової економіки та необхідність підсилення впливу держави у сфері розвитку галузі скотарства на засадах формування пріоритету аграрної економіки. Запропоновано пріоритетні напрями поширення державного регулювання економіки у фазі кризи та депресії на прикладі галузей скотарства, а саме: стимулювати їх нарощувати поголів'я корів, економічною основою є гарантована, законодавчо закріплена мінімальна ціна на живу масу тварин; пільгове інвестування державою виробничої бази с.-г. підприємств, які нарощують поголів'я великої рогатої худоби; формування інфраструктури ринку та стимулювання власників худоби в біржовій торгівлі й торгівлі через створення системи збуту продукції; організація консалтингу і забезпечення учасників ринку інформацією; посилення системи державного контролінгу за розміром та нормативами коштів, порядком їх надходження. Системне застосування запропонованих заходів, що визначені стратегічними напрямами розвитку галузі, може слугувати відродженню м'ясного, молочного та племінного скотарства.

УДК 338.439.5:637.1

2013.1.30. СВІТОВИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ МОЛОКА / Даниленко А.С., Варченко О.М.,

Свиноус І.В. [та ін.]. — Біла Церква, 2012. — 236 с. — Бібліогр.: 112 назв. Шифр 538113.

Регулювання ринку молока, молочна продукція, напрями державного регулювання.

Метою дослідження є узагальнення аналізу досвіду країн ЄС щодо регулювання ринку молока і молокопродукції (РМіМП) та розробка науково обґрунтованих пропозицій і практичних рекомендацій із удосконалення напрямів державного регулювання РМіМП в Україні. Уточнено методичні підходи до формування системи державного регулювання внутрішньогалузевих економічних відносин на РМіМП, пов'язаних із вирішенням як загальних проблем, притаманних галузям сільського господарства, так і специфічних задач молочної галузі, пов'язаних із природно-економічною специфікою молочного виробництва і молока як товару. Узагальнено особливості організації і функціонування єдиного РМіМП у країнах ЄС та запропоновано класифікацію за функціональною ознакою економічних механізмів регулювання РМіМП із урахуванням провідних реформ Єдиної с.-г. політики. Розкрито напрями удосконалення економічних механізмів регулювання РМіМП в Україні, які включають пріоритети державної підтримки, уніфікацію інструментів регулювання ринків і реалізуються під впливом двох факторів: з одного боку, необхідності розвитку виробництва із урахуванням прогнозованого росту попиту на світовому ринку; з другого, подальшого реформування інструментів економічного механізму регулювання ринку молока та молочної продукції.

УДК 338.439:316.422

2013.1.31. ІННОВАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ: монографія / Шубравська О.В., Молдаван Л.В., Пасхавер Б.Н. [та ін.]; за ред. О.В. Шубравської. — К., 2012. — 496 с. — Бібліогр.: 343 назви. Шифр 538240.

Трансформації інноваційні, сектор економіки аграрний, проблеми агроінноваційного розвитку, інновації зарубіжні.

Досліджено сучасні проблеми агроінноваційного розвитку, основні напрями інноваційних трансформацій світової й національної агросфери та їхній вплив на агропродовольче виробництво і рівень продовольчої безпеки України. Запропоновано методичні підходи щодо застосування міжнародного інноваційного досвіду у формуванні стратегії й тактики вітчизняного агропродовольчого розвитку та адаптації агросфери до існуючих і ймовірних загроз, спровокованих світовими інноваційними змінами. Розглянуто широкий спектр питань стосовно можливостей і шляхів розширення національного продовольчого ринку. Значну увагу приділено впливу зарубіжних інновацій на розвиток вітчизняної харчової промисловості. Розкрито роль агрохолдингів у залученні іноземних інвестицій. Проаналізовано стан основних засобів і рівень інноваційності переробно-харчового виробництва, аргументовано авторські підходи щодо проведення групування видів і підвидів економічної діяльності за показником зношеності основного капіталу та розкрито напрями модернізації підприємств.

УДК 631.1:633.18(477)

2013.1.32. СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ГАЛУЗІ РИСІВНИЦТВА В УКРАЇНІ: монографія / Морозов Р.В. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2012. — 298 с. — Бібліогр.: 251 назва. Шифр 537791.

Управління розвитком галузі рисівництва, потенціал виробничий, зона рисосіяння.

Висвітлено теоретико-методологічні засоби стратегічного управління розвитком галузі рисівництва в Україні. Запропоновано концептуальний підхід до розробки стратегії управління розвитком галузі. Наведено методологічні підходи стосовно формування системи стратегічного управління в рисівництві. Здійснено комплексну оцінку стану функціонування та ефективності галузі як відкритої динамічної системи. Обґрунтовано організаційне забезпечення стратегічного управління розвитком рисівництва. Викладені матеріали спрямовано на раціональне використання природно-ресурсного та виробничого потенціалу зони рисосіяння України, а також на ефективне використання досягнень науково-технічного прогресу в рисівництві.

УДК 631.143:303.4

2013.1.33. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ НА ПЕРІОД ДО 2020 РОКУ / за ред. Лупенка Ю.О., Месель-Веселяка В.Я. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К.: ННЦ “ІАЕ”, 2012. — 218 с. Шифр 538032.

Напрями розвитку сільського господарства, відносини земельні, інфраструктура ринку, управління галуззю.

Визначено основні стратегічні напрями розвитку с.-г. виробництва та сільських територій, удосконалення земельних відносин, організації та техніко-технічного забезпечення виробництва, підприємництва, формування інфраструктури ринку і цінового механізму, удосконалення міжгалузевих і внутрігалузевих економічних відносин, фінансово-кредитного забезпечення, управління галуззю, інформатизації, інноваційного забезпечення розвитку сільського господарства, виробництва альтернативних видів енергії у сільському господарстві та зовнішньоекономічної діяльності сільського господарства.

УДК 631.145(035.3):331.5

2013.1.34. РИНОК ПРАЦІ ПРОМИСЛОВО-АГРАРНОГО РЕГІОНУ: СУТЬ І ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ: монографія / Гончаров В.М., Татаренко Т.М., Шевченко М.М., Фисенко Л.Е., Зубко В.А. — Луганськ: Вид-во “Ноулідж”, 2012. — 174 с. — Бібліогр.: 194 назви. Шифр 538219.

Ринок праці, регіон промислово-аграрний, умови господарювання.

Розглянуто теоретичні, методологічні та прикладні аспекти регулювання ринку праці (РП) промислово-аграрного регіону. Доведено, що необхідність сегментації РП зумовлена потребою пошукових ніш для майбутнього трудовикористання робочої сили. Розроблено схему сегментації РП промислово-аграрного регіону та генезис визначення видів зайнятості населення (економічна, повна, ефективна, раціональна). Визначено, що починаючи з 2004 р. інтенсивніше відбувається зростання економічної активності сільського населення порівняно з міським. Установлено домінування промисловості як сфери застосування праці та посилення негативних тенденцій у використанні трудового потенціалу сільського населення. Обґрунтовано, що високий ступінь територіальної диференціації РП промислово-аграрного регіону зумовлює необхідність розробки доктрини його регулювання, найважливішим компонентом якої має виступати система регіональних ризиків. Розроблено механізм регулю-

вання РП промислово-аграрного регіону через мінімізацію ризиків. На основі проведеного аналізу та тенденції розвитку регіонального РП вирішено важливу наукову задачу формування цілісного теоретико-методичного та організаційно-економічного інструментарію забезпечення регулювання ринку праці промислово-аграрного регіону.

УДК 631.152

2013.1.35. ВИСТУП НА МІЖНАРОДНІЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ “СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ДО 2020 РОКУ” / Присяжнюк М.В. // Економіка АПК. — 2012. — № 10. — С. 3–7.

Орієнтири розвитку аграрного сектору, розвиток сільських територій, кооперація с.-г.

Визначено основні орієнтири розвитку вітчизняного аграрного сектору, серед яких: світове лідерство вітчизняного АПК та харчової промисловості, модернізація національного АПК, всебічний розвиток сільських територій та нове життя українського села; раціональне землекористування. Щодо основних засад Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 р., то в них відображено лише ключові питання розвитку галузі, які пізніше буде конкретизовано у державних цільових та галузевих програмах. Метою Стратегії визначено створення умов для ефективного розвитку аграрного сектору у стратегічних пріоритетних напрямках, які передбачають єдність екологічних, соціальних та економічних інтересів суспільства. Для досягнення поставленої мети визначено стратегічні цілі. Охарактеризовано базові імперативи та принципи організації розвитку аграрної економіки. У Стратегії чітко визначено економічні та соціальні показники, яких ми прагнемо досягти, та шляхи їх досягнення. Стратегічна ініціатива “Рідне село” є основоположною ідеєю проекту Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 р. Головне спрямування ініціативи — підвищення добробуту сільських мешканців. Запропоновано заходи, спрямовані на стимулювання економічних процесів на селі, всебічний розвиток сільських територій та формування середнього класу селян. Завдяки головному механізму Стратегії — с.-г. кооперації — визначено нові бюджетні пріоритети. Державна підтримка буде спрямована на об'єднання середніх і малих господарюючих суб'єктів у сільському господарстві, а також на підтримку дрібних і невеликих с.-г. виробників. Ініціатива “Рідне село” має знайти відповідне місце в галузевих програмах інших, причетних до розвитку українського села міністерств і відомств, та регіональних програмах.

631.3 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ МАШИНИ, ЗНАРЯДДЯ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН ЛІННИК М.К.

УДК [631.3.072:631.1].001.55

2013.1.36. СТАТИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ДВИЖЕНИЯ ПРИЦЕПНОГО ЗЕРНОУБОРОЧНОГО АГРЕГАТА / Леженкин А. // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технології для сільського господарства України: зб. наук. пр. / ДНУ УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого. — Дослідницьке, 2012. — Вип. 16(30), кн. 1. — С. 122–128. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 538429.

Агрегат зернозбиральний причіпний, рух, органи робочі, тип очісувальний, амплітуда горизонтальних коливань.

Наведено методику та результати експериментальних досліджень руху триланкового збирального агрегату з робочими органами очісувального типу. Встановлено, що середнє значення амплітуд горизонтальних коливань гака трактора становить на холостому ході агрегату $4,176 \cdot 10^{-2}$ – $10,838 \cdot 10^{-2}$ м, а на робочому — $4,341 \cdot 10^{-2}$ – $10,388 \cdot 10^{-2}$ м, середньоквадратичне відхилення гака трактора коливається на холостому ході в діапазоні $0,583 \cdot 10^{-2}$ – $2,727 \cdot 10^{-2}$ м, робочому — $0,716 \cdot 10^{-2}$ – $1,329 \cdot 10^{-2}$ м. Визначено, що середнє значення

амплітуд горизонтальних коливань центру мас збиральної машини на холостому ході знаходиться в діапазоні $4,7 \cdot 10^{-2}$ – $14,1 \cdot 10^{-2}$ м, а на робочому — $4,995 \cdot 10^{-2}$ – $14,808 \cdot 10^{-2}$ м, середньоквадратичне відхилення амплітуд горизонтальних коливань центру мас збиральної машини на холостому ході агрегату становило $0,522 \cdot 10^{-2}$ – $2,79 \cdot 10^{-2}$ м, а на робочому — $0,652 \cdot 10^{-2}$ – $1,704 \cdot 10^{-2}$ м. Показано, що на холостому ході агрегату середнє значення амплітуд коливань центру мас причепа-візка становило $4,9 \cdot 10^{-2}$ – $16,2 \cdot 10^{-2}$ м, а на робочому ході з повним причепом — $4,45 \cdot 10^{-2}$ – $12,51 \cdot 10^{-2}$ м, середньоквадратичні відхилення становили відповідно $0,615 \cdot 10^{-2}$ – $1,542 \cdot 10^{-2}$ м і $0,0749 \cdot 10^{-2}$ – $1,229 \cdot 10^{-2}$ м. Зазначено, що раціональним режимом, який забезпечує мінімальне відхилення від прямолінійного руху, а також максимальну продуктивність агрегату є швидкість 2,0 м/с.

УДК 631.3

2013.1.37. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ КІЛЬКОСТІ ОБРОБОК НАСІННЄВОЇ СУМІШІ ПОВІТРЯНИМ ПОТОКОМ НА

“АПК УКРАЇНИ”. Реферативний журнал

ЕФЕКТИВНІСТЬ РОЗПОДІЛЕННЯ / Детлев В., Горобей В., Лінник М. // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України: зб. наук. пр. / ДНУ УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого. — Дослідницьке, 2012. — Вип. 16, кн. 2. — С. 206–213. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 538430.

Обробка насінневої суміші, потік повітряний, ефективність розподілення.

Представлено результати імітаційного дослідження впливу кількості обробок насінневої суміші плодів коріандру і коробочок повитиці, що важко розділяється, на ефективність розподілення. Суміш було підсушено до вологості 13%. Для досліджень підготовлено 12 зразків вихідного матеріалу. Кожен зразок являв собою ретельно перемішану суміш 94 г коріандру та 6 г повитиці. Швидкість вітання зерна визначалася на лабораторному сепараторі "Петкус К-293". Зазначено, що у дослідженому діапазоні кількостей обробок розподілення швидкості вітання компонентів насінневої суміші відповідає нормальному закону. У міру збільшення кількості обробок вихідного матеріалу повітряним потоком значення параметрів розподілення швидкості вітання плодів коріандру і коробочок повитиці зменшуються, а ефективність поділу компонентів зростає і після п'ятих обробок досягає максимуму. Подальше збільшення кількості обробок супроводжується зниженням ефективності розподілення.

УДК 631.3(075.8)

2013.1.38. КІНЕМАТИЧНО-СИЛОВИЙ АНАЛІЗ ТЯГОВОГО ОПОРУ ВІБРОПЛУГІВ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ РЕЖИМІВ ЇХ РУХУ / Ловейкін В., Човнюк Ю., Дяченко Л. // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України: зб. наук. пр. / ДНУ УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого. — Дослідницьке, 2012. — Вип. 16, кн. 1. — С. 217–224. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 538429.

Аналіз кінематично-силовий, опір вібропługів, опір ґрунту, коефіцієнт корисної дії (ККД).

Проведений кінематично-силовий аналіз тягового опору вібропługів дав можливість встановити величину самого опору, питомий опір ґрунту, що обробляється ними, питомий опір віброплуга, коефіцієнт його корисної дії залежно від амплітуди, кругової частоти коливань вібрації, що діють на корпус, а також від кута нахилу до горизонту вібраційної сили, спрямованої на корпус. Встановлено, що оптимальним за критеріями максимального ККД й мінімальної металемності є трикорпусний вібропług. Розраховано середню величину ККД напіпних вібропługів, яка на 10–20% вища за аналогічне значення ККД для звичайних напіпних пługів, і становить 0,8–0,84. Через велику масу причіпних вібропługів їх ККД нижчий, ніж у напіпних. Загальний механічний ККД одного агрегату з урахуванням витрат енергії на переміщення трактора значно нижчий.

УДК 631.3.06

2013.1.39. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ КОМБІНОВАНИХ АГРЕГАТІВ ДЛЯ НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ОБРОБІТКИ ҐРУНТУ / Пивовар І. // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України: зб. наук. пр. / ДНУ УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого. — Дослідницьке, 2012. — Вип. 16, кн. 1. — С. 245–256. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 538429.

Агрегати комбіновані вітчизняні, технології обробітку ґрунту, землеробство ґрунтозахисне.

Наведено результати експлуатаційних і економічних показників вітчизняних комбінованих агрегатів, а також показники науково обґрунтованих норм продуктивності та витрат палива на обробітку ґрунту. Комбіновані агрегати — це багатофункціональні машини, які забезпечують виконання декількох операцій за один прохід: подрібнення, розпушування, вирівнювання, ущільнення ґрунту. Основними робочими органами цих знарядь є важкі культиваторні лапи зі змінними крилами лемішного типу, диски, борони та котки в різних комбінаціях. Вони успішно застосовуються як у традиційному, так і в ґрунтозахисному землеробстві, виконуючи за один прохід всі операції з підготовки ґрунту під посів. Аналіз результатів досліджень свідчить, що агрегат комбінований швидкісний МКШ-3,6 на обробітку ґрунту порівняно з поверхневим об-

робітком дисковою бороною БГР-4,2 і передпосівною культиватором КРН-8 має менші прямі експлуатаційні витрати на 49,3%, при цьому річна економічна ефективність становить 38155,12 грн. Зазначено, що вітчизняні комбіновані агрегати нового типу можуть забезпечити високу якість обробітку ґрунту, збереження вологості ґрунтів, суттєво зменшити термін виконання польових робіт, скоротити витрати паливно-мастильних матеріалів і трудових ресурсів. Ці агрегати знайдуть застосування в АПК України.

УДК 631.3:621.98.23

2013.1.40. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ СОЗДАНИЯ ВИБРАЦИОННЫХ МАШИН ДЛЯ КАЛИБРОВКИ И СЕПАРАЦИИ ЗЕРНОВЫХ И ОВОЩНЫХ КУЛЬТУР: монографія / Фалько А.Л., Заплетников И.Н. — Донецьк, 2012. — 178 с. — Бібліогр.: 106 назв. Шифр 538304.

Машини вібраційні (основи створення), калібрування зернових та овочів, сепарація зернових та овочів.

Викладено шляхи вдосконалення конструкцій вібраційного обладнання для калібрування і сепарації зернових, овочевих культур та сипких харчових мас, що використовуються на підприємствах харчування й харчової промисловості України та країн СНД. Представлено аналітичні моделі процесів вібропереміщення сипкого продукту на робочих органах машин. Наведено методи визначення раціональних і оптимальних кінематичних параметрів коливань і конструктивних параметрів машин для проектування нових або модернізації наявних вібраційних машин. Відмічено, що за сумісного вібропереміщення з центробіжним впливом на ситах і малим кутом конусності, можна досягти високої продуктивності при сепарації зернових культур, зокрема розрахункова питома продуктивність на ситі, з діаметром менше 0,5 мм, становить 0,35 кг/м²·с. Впровадження розглянутих вібраційних конструкцій дасть можливість підвищити продуктивність і технічну ефективність обладнання, що позначиться на рентабельності підприємств харчової та аграрної промисловості.

УДК 631.31:631.332:631.3.072

2013.1.41. МАЛОГАБАРИТНІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ МАШИНИ ДЛЯ РОБОТИ НА СХИЛАХ: монографія / Булаков В.М., Калетнік Г.М., Гриник І.В., Усенко М.В., Кравченко І.Є. — К., 2012. — 260 с. — Бібліогр.: 183 назви. Шифр 538080.

Машини с.-г. малогабаритні, робота на схилах, машини розсадосадильні, машини ґрунтообробні, пристрої стабілізувальні.

Наведено основні фактори, які впливають на родючість ґрунтів і, відповідно, на врожайність с.-г. культур, що вирощуються на цих ґрунтах, на якість роботи с.-г. машин в умовах рівнини і, особливо, пересіченої місцевості. Показано, що для підвищення ефективності рослинництва найбільш перспективними машинами стосовно до даних умов є малогабаритні удосконалених конструкцій. Обґрунтовано конструкції розсадосадильної машини, машини для садіння картоплі, ґрунтообробних машин і стабілізувальних робочих органів для роботи на пересіченій місцевості. Наведено оптимізацію параметрів робочих органів для садіння розсади, картоплі, обробітку ґрунту, стабілізації напрямку руху в умовах пересіченої місцевості. Розглянуто принципові схеми стабілізувальних пристроїв та їх технологічного процесу.

УДК 631.311.82:629.114.2

2013.1.42. ВЛИЯНИЕ ИЗМЕНЕНИЯ ПОЛОЖЕНИЯ ЦЕНТРА ДАВЛЕНИЯ НА ТЯГОВО-СЦЕПНЫЕ КАЧЕСТВА ГУСЕНИЧНОГО ТРАКТОРА ДВОЙНОГО НАЗНАЧЕНИЯ / Бердов Е.И., Алябьев В.А., Щепетов Е.Г. // Достижения науки и техники АПК. — 2012. — № 9. — С. 71–74. — Бібліогр.: 8 назв.

Центр тиску (ЦТ), властивості тягово-зчіпні, трактор гусеничний подвійного призначення.

Проаналізовано взаємозв'язок між розташуванням центру тиску (ЦТ) гусеничної машини (Т-170 М1.03) і її вихідними показниками в агрегаті із бульдозерним знаряддям ОБ-10В. Установлено, що місцезнаходження ЦТ впливає на зміну тягових властивостей трактора з бульдозерним знаряддям порівняно із довантажувальними силами, які виникають за вигиблення бульдозерного відвалу з набраною призмою во-

маси трактора на 30 кН без зміщення ЦТ з оптимальної зони, тягове зусилля за максимальної потужності зменшується лише на 2,6 кН (3%) з відповідним незначним ростом зусилля на самопересування і спадом тягової потужності. Зміна місцезнаходження ЦТ трактора відносно середини опорної поверхні гусениць від мінус 350 до плюс 350 мм (відповідно до дії на трактор найвірогідніших бульдозерних навантажень) викликає зниження тягового зусилля за номінальної потужності двигуна на 1-й передачі від 85,5 до 46,0 кН внаслідок погіршення зчипних властивостей і різкого збільшення опору самопересування від 13,4 до 53,2 кН. Зроблено висновки, що місцезнаходження ЦТ суттєво впливає на тягово-зчипні, тягово-динамічні і техніко-економічні властивості гусеничного трактора.

УДК 631.331

2013.1.43. ВИСІВНА СИСТЕМА З ЕЛЕКТРОМЕХАНІЧНИМ ПРИВОДОМ ВИСІВАЮЧИХ АПАРАТІВ / Пацула О.М., Гриценко В.Т. // Механізація, екологізація та конвертація біосировини у тваринництві: зб. наук. пр. — Запоріжжя, 2012. — Вип. 1(9). — С. 180–186. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 538738.

Система висівна, привід електромеханічний, апарат висівальний.

Наведено результати польових досліджень експериментального зразка сівалки з висівною системою висівальних апаратів, які приводяться в дію електромеханічним приводом. Доведено працездатність висівної системи за сіви дрібнонасіненних культур, визначено якісні показники рівномірності розподілу насіння по довжині рядка. Аналіз результатів сіви насіння ріпаку показує, що при використанні сівалки з експериментальною висівною системою зменшується норма висіву для ріпаку з 4 кг/га за сіви СС-16М по 3,5 кг/га (з 54,8 шт./п.м по 46,4 шт./п.м) і для льону з 35 кг/га по 33 кг/га (з 71,6 шт./п.м по 64 шт./п.м). Коефіцієнт варіації розподілення рослин по довжині рядка зменшується для ріпаку з 78,99 по 62,92%, а для насіння льону з 96,2% по 51,5%. Польова схожість рослин при цьому збільшується для ріпаку з 84,25% по 93,2% і для льону з 75,71% по 85,44%. Врожайність зростає для ріпаку з 13,2 ц/га по 14,8 і льону з 11,6 по 12 ц/га.

УДК 631.331

2013.1.44. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ОДНОНАСІННЕВОЇ СІВБИ ДРІБНОГО НАСІННЯ ВІБРАЦІЙНО-ДИСКОВИМ ВИСІВНИМ АПАРАТОМ / Заїка П., Бакум М., Кириченко Р. // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України: зб. наук. пр. / ДНУ УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого. — Дослідницьке, 2012. — Вип. 16(30), кн. 1. — С. 324–333. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 538429.

Формування однонасіневої сіви, насіння дрібне, апарат висівний вібраційно-дисковий.

Наведено розрахункові залежності і результати теоретичного дослідження положення кута нахилу робочого каналу вібраційно-дискового висівного апарата, при якому із зони відсіпки формується одношаровий рух насіння як окремих тіл. Визначено, що від дії тільки сили тяжіння верхнє тіло, яке контактує з диском, втрачає контакт з нижнім при значенні кута положення робочого каналу в межах $\varphi=1,1$ рад.; сили інерції від дії вібрації диска не призводять до суттєвого зменшення кута φ , а збільшення кутової частоти обертання диска до $0,1 \text{ с}^{-1}$ сприяє формуванню руху насіння у вигляді окремих тіл навіть у нижній точці робочого каналу. Верхні тіла, які контактують з внутрішньою поверхнею банки, втрачають контакт з нижніми тілами при більших кутах положення $\varphi=1,1\text{--}1,25$ рад., а кутова частота обертання диска на них не впливає.

УДК 631.331

2013.1.45. ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗОНИ РОЗСІВУ ТУКІВ ПРИ ВІДБИТТІ ВІД СТЕРЖНЕВОГО РОЗСІЮВАЧА / Дейкун В.А., Васильковський О.М., Філімоніхін Г.Б. // Техніка в сільськогосподарському виробництві, галузеве машинобудування, автоматизація: зб. наук. пр. — Кіровоград: КНТУ, 2012. — Вип. 25, ч. 1. — С. 35–40. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 538545.

Зона розсіву туків, розсіювач стержневий, рівномірність розподілу, розподільник конічний.

Наведено результати досліджень по визначенню факторів, які впливають на рівномірність розподілу гранульованих мінеральних добрив по ширині захвату робочого органу за використання циліндричного та конічного розподільників. Обґрунтовано вибір геометричної форми розсіювача, визначено параметри трубопроводу, а також встановлено аналітичні залежності впливу конструктивних параметрів конічного розсіювача на зону розподілу туків у підплановому просторі. Зазначено, що конічна форма розсіювача, на відміну від циліндричної, забезпечує розподілення часток без утворення “мертвих” зон, що дає можливість підвищити рівномірність висіву по ширині захвату лапи важкого культиватора. Для забезпечення зони розсіву гранульованих мінеральних добрив у підплановому просторі шириною 0,33 м, частинкам необхідно надати початкову швидкість при відбитті від поверхні конусного розсіювача 1–1,3 м/с, причому зі збільшенням кута твірної конуса потрібна початкова швидкість зростає. Розгін часток до швидкості 1–1,3 м/с можна забезпечити без пневмоприскорення на відрізу трубопроводу довжиною 0,2–0,4 м залежно від кута нахилу останнього. Збільшення початкової швидкості часток при відбитті від розсіювача проти розрахункової призведе до перенасичення туками граничної зони, обмеженої розмірами культиваторної лапи, що негативно вплине на рівномірність їх локального внесення.

УДК 631.331

2013.1.46. УНІВЕРСАЛЬНИЙ ШНЕКОВИЙ ПРОТРУЮВАЧ НАСІННЯ ДЛЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ / Ратушний В., Мойсеєнко В. // Техніка і технології АПК. — 2012. — № 12. — С. 13–16. — Бібліогр.: 4 назви.

Протруювач шнековий універсальний, насіння, господарства фермерські, дозатор об'ємний.

Обґрунтовано технологічно-конструкційну схему універсального шнекового протруювача (УШП) насіння для фермерських господарств. Розроблено нову конструкцію шнекового протруювача, у якому відсутні недоліки попередніх аналогічних пристроїв. Наведено технологічно-конструкційну схему УШП з об'ємним дозатором насіння (рис.). Він складається з бункера, обладнаного захисною решіткою, з яким з'єднаний кожух шнека. В конусі встановлено шнек, виготовлений з двох частин — дозувальної та змішувальної. Максимально можлива продуктивність дозувальної частини шнека становить 30% від максимально можливої продуктивності його змішувальної частини. Цей протруювач укомплектований окремим шнеком-завантажувачем, який забезпечує механізоване заповнення насінням бункера протруювача і затарювання зерна в мішки з куп і засіків. Показано його переваги над існуючими шнековими протруювачами та можливість ефективного використання у фермерських господарствах.

УДК 631.331.001.8

2013.1.47. АГРОТЕХНІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ РІЗНИХ ТИПІВ ЗЕРНОВИХ СІВАЛОК НА СІВБІ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ / Погорілий В., Рожанський О. // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України: зб. наук. пр. / ДНУ УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого. — Дослідницьке, 2012. — Вип. 16, кн. 2. — С. 120–129. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 538430.

Ефективність агротехнічна, сівалки зернові, сімба озимої пшениці.

Наведено результати порівняльних досліджень агротехнічної ефективності різних типів зернових сівалок під час сіви озимої пшениці у варіантах чотирьох систем обробітку ґрунту: традиційної на базі оранки на глибину 22–23 см; глибокого розпушування на глибину 30–32 см; розпушування на глибину 10–12 см; з елементами Mini-till за поверхневого розпушування на глибину загортання насіння. Тип ґрунту — чорнозем типовий малогумусний середньосуглинковий. Зазначено, що усі досліджувані сучасні різні технологічні підходи з передпосівного обробітку ґрунту та сіви, що виконують: механічна сівалка Rapid 400С виробництва фірми Vaderstad (Швеція), комбінований ґрунтообробно-посівний агрегат Compact-Solitaïr 9/300Н виробництва фірми LEMKEN (Німеччина) та механічна сівалка СЗМ-4 “Ніка” виробництва фірми “Велес Агро” (Україна), в змозі забезпечити на рівні вихідних вимог якісне виконання технологічного процесу сіви насіння озимої пшениці на чорноземі середньосуглинковому,

підготовленому до сівби, як за традиційною системою на базі оранки, так і за системою, що передбачають мінімальний обробіток із застосуванням глибокого, мілкого та поверхневого розпушування ґрунту. Ґрунтообробно-посівні агрегати Rapid 400C та Compact-Solitaire 9/300H за посушливих умов забезпечують дещо вищий рівень польової схожості, ніж одноопераційні сівалки СЗМ-4 "Ніка". За рівнем адаптованості до різних систем обробітку ґрунту усі сівалки мають досить високий рівень, що характеризується середнім показником 85%, і мало відрізняються одна від одної (1–2%).

УДК 631.331.06

2013.1.48. НОВІТНІ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНІ РІШЕННЯ ДЛЯ ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ І СІВБИ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР: ПОСІВНИЙ КОМПЛЕКС "ВЕЛЕС-АГРО" / Погорілий В., Рожанський О., Маринін С. // Техніка і технології АПК. — 2012. — № 10. — С. 38–40.

Рішення техніко-технологічні, обробіток ґрунту, сівба зернових культур, комплекс посівний "Велес-Агро".

Наведено результати агротехнічних польових досліджень посівного комплексу Вектор-4 виробництва ПППКФ "Велес-Агро", а також умови та результати агротехнічної оцінки (табл.). Встановлено, що якість кришіння та вирівнювання ґрунту його ґрунтообробною частиною — задовільні. Кількість грудочок розміром до 25 мм коливалася від 78,6 до 86,7%, а гребенистість поверхні поля не перевищувала допустимі за вихідними вимогами 3 см і становила 2,3–2,4 см. Посівний комплекс, як і традиційна дискова сівалка з попередньою культивацією, забезпечують установлену глибину загортання насіння озимої пшениці відповідно 5,1–6,3 см та 5,2 см. Кількість насіння, загорненого в шар середньої глибини і в два суміжні з ним шари, не відповідала вихідним вимогам (не менше 80%) і коливалася в межах 46,9–67,4%. Показано, що у варіанті з посівним комплексом Вектор-4 сходи з'явилися на два дні раніше, ніж це сталося у варіанті з використанням традиційної дискової сівалки — на 6- і 8-й день відповідно, польова схожість насіння збільшилась на 3,5%, що в кінцевому підсумку сприяло формуванню більшої на 1,8 ц/га врожайності зерна озимої пшениці, ніж у варіанті традиційної сівби.

УДК 631.332

2013.1.49. АНАЛІЗ КОНСТРУКЦІЙ МАШИН ДЛЯ САДІННЯ КАРТОПЛІ / Думич В. // Техніка і технології АПК. — 2012. — № 12. — С. 10–13. — Бібліогр.: 10 назв.

Конструкції машин, садіння картоплі, картоплесаджалки, апарати саджальні.

Проаналізовано конструкційні особливості картоплесаджалок (КС) з різними типами саджальних апаратів. Відмічено, що українські машинобудівні підприємства здебільшого виготовляють дворядкові КС з елеваторним ланцюгово-ложковим саджальним апаратом КСТ-2, КСН-2Л, КС-2 та інші. Вони складаються з рами, бункера, ланцюгово-ложкових саджальних апаратів, механізмів приводу і навіски, сошників, підгортачів, опорно-приводних коліс, механізмів регулювання робочих органів (рис.). Привід саджального апарата здійснюється від опорно-приводних коліс через ведучу зірочку, яка змонтована на осі коліс. Більшість провідних виробників техніки для картоплярства на КС встановлюють пасово-ложкові саджальні апарати. Для висаджування бульб різних фракцій КС комплектуються відповідними вкладишами ложок або змінними пасово-ложковими стрічками. Привід саджальних апаратів здійснюється від опорно-приводних коліс за допомогою ланцюгових передач та механізму регулювання кроку садіння. КС з пасово-ложковим саджальним апаратом можна використовувати для садіння пророщених бульб картоплі. Встановлено, що КС з пасово-ложковим саджальним апаратом (КСТ-2 та UN 3100 і G₃L-36T) забезпечують вищі агротехнічні та експлуатаційні показники виконання технологічного процесу порівняно з КС, оснащеними ланцюгово-ложковими саджальними апаратами. Для садіння великих і невідкаліброваних та пророщених бульб картоплі європейські виробники пропонують КС з ремінними та стрічково-шиповими саджальними апаратами, які практично не травмують бульб під час садіння (G₃B-215, G₃L-42N, G₃L-44T). Розробляючи конструкції машин для садіння великих невідкаліброваних або пророщених бульб, необхідно враховувати досвід таких фірм, як Grimme, Miedema і NP Koning.

УДК 631.354:531.01

2013.1.50. МОДЕЛЮВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ РЕЖИМІВ ЗЕРНОЗБИРАЛЬНОГО КОМБАЙНА / Занько М. // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України: зб. наук. пр. / ДНУ УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого. — Дослідницьке, 2012. — Вип. 16, кн. 1. — С. 129–136. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 538429.

Режим технологічний, комбайн зернозбиральний, модель математична, продуктивність комбайна.

Досліджено інтенсивність надходження зрізаної маси технологічної культури в молотарку зернозбирального комбайна. Відмічено, що під час роботи комбайнів, які мають різну пропускну здатність, в ідентичних технологічних режимах і умовах — робочій ширині захвату жатки, швидкості руху і урожайності хлібної маси, — подача хлібної маси в комбайн зменшується пропорційно збільшенню ширини молотарки. Тобто, за роботи в однакових умовах (на одному полі) продуктивність комбайнів буде визначатися параметрами молотарки, жатки та робочою швидкістю руху. Технологічна можливість проходження (подача) хлібної маси через молотильно-сепарувальну систему (МСС) визначається її технологічними параметрами. Тому збільшення діаметра молотильного барабана (з одночасним відповідним збільшенням інших параметрів системи обмолоту) сприяє інтенсивності проходження і перероблення технологічної маси під час обмолоту і основній сепарації зерна в МСС. За результатами досліджень розроблено математичну і графічні багатофакторні моделі показника подачі зернозбирального комбайна з барабанною МСС залежно від параметрів основних систем комбайна та урожайності зерна технологічної культури. Математичну модель показника подачі доцільно використовувати для ідентифікації комбайна з установленими параметрами і продуктивністю. Графічні моделі показника подачі можна використовувати під час вибору технологічного режиму — робочої швидкості залежно від проектної продуктивності комбайна, ширини захвату жатки і урожайності зерна колосових культур.

УДК 631.362.23

2013.1.51. ТЕХНОЛОГІЯ ПОСЛЕУБОРОЧНОЇ ОБРОБКИ РЕПРОДУКТИВНИХ СЕМ'ЯН / Дидур В.А., Ткаченко А.В., Ткаченко В.А. // Механізація, екологізація та конвертація біосировини у тваринництві: зб. наук. пр. — Запоріжжя: ІМТ НААН, 2012. — Вип. 1. — С. 122–138. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 538738.

Технологія післязбиральної обробки, насіння репродуктивне, сушіння насіння соняшнику, протруювання та інкрустація насіння.

Розроблено технологію і комплект обладнання, які дали можливість виключити змішування різних видів, сортів, гібридів і партій насіння, забезпечити зниження дроблення, підвищити якість сушіння, післязбирального дозрівання; підготувати поверхні насіння обезпилюванням до якісного покриття біологічно збагаченою захисною плівкою. Найкращі результати обезпилення поверхні насіння соняшнику одержані за швидкості повітряного потоку 9–10 м/с, швидкості уведення насіння в повітряний потік 1,6–2 м/с під від'ємним до горизонту кутом рівним 12–20°. Ця технологічна операція проводилася на триступеневій пневмо-сепараційній колонці (рис.). Завдяки хорошій підготовці поверхні насіння, підвищилась міцність і надійність покриття, що до 40% скорочує втрати препарату від осипання при таруванні, перезавантаженні, зберіганні, транспортуванні, висіванні і від змивання в ґрунт. Протруювання та інкрустація насіння проводились на спеціальному комплекті стандартного обладнання КПС-10 продуктивністю 10 т/год. Сушіння насіння соняшнику батьківських форм гібридів товстим шаром у контейнерній сушарці зі встановленими параметрами забезпечує енергію проростання до 92–98%, лабораторну схожість до 90–98%. Застосування контейнерної сушарки дає можливість підвищити урожайність батьківських форм і гібридів з першого покоління насіння соняшнику на 8–10%.

УДК 631.362.3

2013.1.52. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ЯКОСТІ ПНЕВМОСЕПАРАЦІЇ НА ОСНОВІ АЛГОРИТМУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗЕРНО-

ОЧИСНИХ МАШИН / Лещенко С.М., Сало В.М., Васильковський В.В., Богатирьов Д.В., Отт В.В. // Техніка в сільсько-господарському виробництві, галузеве машинобудування, автоматизація: зб. наук. пр. — Кіровоград, 2012. — Вип. 25, ч. 1. — С. 68–73. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 538545.

Якість пневмосепарації, машини зерноочисні, алгоритм функціонування.

Проведено аналітичну оцінку якості пневмосепараційного процесу на основі алгоритму функціонування зерноочисних машин загального призначення. Запропоновано системний аналіз вхідних та вихідних чинників системи, що впливають на кількісні і якісні показники сепарації, одержані з використанням методики В.Є. Саїтова. Після побудови алгоритму функціонування зерноочисної машини, проведено оцінку якості роботи та витрат енергії. Використовуючи теорію ймовірності, виведено залежності по оцінці ефекту очистки, виходячи з рівня виділення компонентів кожної фракції по етапах очищення. Доведено, що використання замкненого повітряного потоку дає можливість підвищити якість сепарації без суттєвого підвищення енерговитрат.

УДК 631.363

2013.1.53. АВТОМАТИЧНА СИСТЕМА КЕРУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНІЧНИМИ КОМПЛЕКСАМИ ВИРОБНИЦТВА КОМБІКОРМІВ НА ОСНОВІ МЕРЕЖ ПЕТРІ / Діордієв В.Т., Кашкар'єв А.О. // Механізація, екологізація та конвертація біосировини у тваринництві: зб. наук. пр. — Запоріжжя: ІМТ НААН, 2012. — Вип. 1. — С. 44–58. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 538738.

Система керування автоматична (АСК), комплекси виробництва комбікормів, процеси технологічні.

Запропоновано спосіб підвищення ефективності експлуатації організаційно-технічних комплексів виробництва комбікормів за рахунок удосконалення автоматичної системи керування (АСК) на базі об'єктно-орієнтованої декомпозиції технологічних процесів. Запропонована методика синтезу АСК та її адаптація до виробничих умов забезпечує спрощене відтворення запропонованих алгоритмів із фіксованою розмірністю простору змінних без втрати гнучкості та функціональності АСК технічних комплексів виробництва комбікормів. Чітка формалізація та гнучкість апарату мереж Петрі, а також модульний підхід до проектування АСК технічних комплексів виробництва комбікормів дасть можливість забезпечити надійність, керованість, зручність налагодження системи керування та внесення змін до алгоритму роботи оператором. Результати роботи можуть бути використані для синтезу АСК іншими дискретними технологічними процесами у АПК (прибирання гною, роздача кормів, маршрутизація на зернових та елеваторних комплексах та ін.).

УДК 631.363

2013.1.54. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СИСТЕМ КОРМОЗАБЕЗ-

ПЕЧЕННЯ ОРГАНІЧНОГО ТВАРИННИЦТВА / Воронін Л.С., Троїцька О.О. // Механізація, екологізація та конвертація біосировини у тваринництві: зб. наук. пр. — Запоріжжя: ІМТ НААН, 2012. — Вип. 1. — С. 93–103. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 538738.

Принципи техніко-технологічного формування, розвиток систем кормозабезпечення, тваринництво органічне.

Проаналізовано технологічні процеси кормовиробництва і технічні засоби їх виконання. Визначено складові системи технологій та технічних засобів кормозабезпечення органічного тваринництва. Розроблено алгоритм формування техніко-технологічних систем кормозабезпечення органічного тваринництва з включенням екологічних показників (рис.). Для розробки математичної моделі, забезпечення моделювання виробництва з застосуванням системи якості ISO 9001 і проведення аналізу методом апроксимації визначено аналітичні залежності параметрів технічних засобів від продуктивності технологічних процесів заготівлі кормів, закладання на зберігання, підготовки до згодовування, змішування та роздачі кормосумішей, а також залежності параметрів якості функціонування технологічних процесів кормозабезпечення від питомої потужності на їх виконання (табл.). Сформульовані основні принципи техніко-технологічного формування та розвитку систем кормозабезпечення органічного тваринництва.

УДК 631.37

2013.1.55. ЗБИРАННЯ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР РОЗДІЛЬНИМ СПОСОБОМ / Надикто В.Т., Кюрчев В.М., Семенюк В.Л., Назін А.Є., під заг. ред. Надикти В.Т. — Запоріжжя: Інтер-М, 2012. — 132 с. — Бібліогр.: 32 назви. Шифр 538544.

Збирання зернових культур, спосіб роздільний, жниварки валкові, комбайнування пряме.

Робота присвячена проблемі збирання зернових колосових, зернобобових с.-г. культур і трав роздільним способом. Здійснюється воно у два етапи: зрізування стебел і укладання їх у валки правильної форми; підбирання і обмолот валків зернозбиральними комбайнами. Показано переваги роздільного способу збирання с.-г. культур порівняно з прямим комбайнуванням. Зазначено, що основним технічним засобом для здійснення роздільного збирання зернових є валкові жниварки, які за способом їх агрегування поділяються на самохідні, навісні, напівнавісні і причіпні. Обґрунтовано параметри і режими роботи асиметричних валкових машинно-тракторних агрегатів, підвищення керованості і стійкості їх руху в горизонтальній площині. Досліджено експлуатаційно-технологічні показники роботи жниварного МТА. Серед валкових технічних засобів особливу увагу зосереджено на обґрунтуванні схеми і параметрів жниварно-луцильного агрегату. Проаналізовано вплив схеми і режиму руху жниварно-луцильного агрегату на якісні показники його роботи. Розглянуто особливості роздільного збирання с.-г. культур на полях, зрошуваних дощувальними машинами кругової дії.

631.4 ҐРУНТОЗНАВСТВО

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН МАЗУР Г.А.

УДК 631.4/18:631.48:631.811

2013.1.56. ЗМІНИ АГРОХІМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ЧОРНОЗЕМІВ ЗВИЧАЙНИХ ПІД ВПЛИВОМ ТРИВАЛОЇ ДІЇ НА НИХ АНТРОПОГЕННОГО ФАКТОРА / Крамар'єв С.М., Красненков С.В., Артеменко С.Ф., Сидоренко Ю.Я., Сироватко К.В., Сироватко В.А., Жученко С.І., Крамар'єва Ю.С., Кравченко К.О., Півень О.О. // Науковий вісник Чернівецького університету. Біологія (Біологічні системи). — Чернівці, 2012. — Т. 4, вип. 2. — С. 185–188. — Бібліогр.: 4 назви.

Зміни агрохімічних показників, чорноземи звичайні, фактор антропогенний.

Проведено вивчення змін агрохімічних властивостей чорноземів звичайних важкосуглинкових під впливом тривалої дії на них антропогенних факторів. Для цієї мети провели порівняльну

оцінку двох ґрунтових профілів на ріллі і цілині. На ріллі було відмічено погіршення агрохімічних властивостей, особливо у верхніх шарах (табл.). Зазначено, що під впливом тривалої дії антропогенного фактора на чорноземні ґрунти еволюція показників їхньої родючості відбувається у двох протилежних напрямках. З одного боку — інтенсифікуються процеси деградації чорноземів (розвиток водної й вітрової ерозії, зниження вмісту гумусу та декарбонатація профілю, погіршення фізичних властивостей, несприятливі зміни хімічного складу і біологічної активності). З другого боку — спостерігається тенденція до поліпшення фосфатного режиму й вітрової ерозії, збільшення рівноваги. Головний негативний чинник в еволюції чорноземів полягає у зміні позитивного балансу органічної речовини, характерного для цілини, на негативний на ріллі.

УДК 631.41:631.445.2

2013.1.57. ДО ПИТАННЯ РОЗРОБКИ ТЕХНОЛОГІЙ МІКРОБІОЛОГІЧНОЇ МЕЛІОРАЦІЇ ОСУШУВАНИХ ЗЕМЕЛЬ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ / Бойко Н.В., Зінчук М.І. // Науковий вісник Чернівецького університету. Біологія (Біологічні системи). — Чернівці, 2012. — Т. 4, вип. 2. — С. 131–135. — Бібліогр.: 9 назв.

Меліорація мікробіологічна, землі осушувані дерново-підзолисті, мікробіота азотфіксувальна, система удобрення.

Обґрунтовано можливість покращення мікробіологічного стану (мікробіологічна меліорація) дерново-підзолистих осушуваних ґрунтів шляхом застосування органо-мінеральних систем удобрення в зерново-кормовій сівозміні з сидеральними культурами. Встановлено оптимальні для життєдіяльності азотфіксувальної мікробіоти дози мінеральних добрив і варіанти системи удобрення. Зазначено, що використання помірних доз мінеральних добрив (110–160 кг/га NPK сівозмінної площі, при N_{30-50}), а також на цьому фоні гною і сидератів дає можливість підвищити кількість азотфіксуючих мікроорганізмів на 2–10% порівняно з контролем. Застосування 190 кг/га NPK (N_{60}), навіть на фоні гною і сидератів, призводить до зменшення кількості колонієутворювальних одиниць азотфіксаторів на 8%. Органічна система удобрення на фоні лише “зелених” добрив теж призвела до зменшення даної групи мікроорганізмів на 6%. У ґрунтах прилеглої виробничо-господарської частини осушувальної системи, загальна щільність азотфіксаторів нижча на 37% порівняно з дослідною ділянкою, що свідчить про ефективність запропонованих заходів. При цьому встановлено помітну кореляційну залежність між формами мікрорельєфу та кількістю азотфіксаторів.

УДК 631.41:631.81

2013.1.58. ДИНАМІКА ФІЗИКО-ХІМІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЧОРНОЗЕМУ ОПІДЗОЛЕНОГО ЗА ТРИВАЛОГО ВИКОРИСТАННЯ ДОБРИВ У ЗЕРНОБУРЯКОВІ СІВОЗМІНІ / Іваніна В.В. // Агробіологія: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2012. — Вип. 9. — С. 68–72. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 538713.

Властивості чорнозему опідзоленого, використання добрив, сівозміна зернобурякова.

Досліджено фізико-хімічні властивості чорнозему опідзоленого за тривалого використання різних систем удобрення в умовах зернобурякової сівозміни. Зазначено, що тривале застосування мінеральних добрив (упродовж 2 ротацій) підвищувало гідролітичну кислотність ґрунту в шарі 0–40 см на 0,78–1,22 мг/екв на 100 г ґрунту та зменшувало суму увібраних основ на 1,1–1,4 мг/екв на 100 г ґрунту. Внесення азотних добрив найбільш істотно порушувало кислотнo-лужний баланс ґрунту. При збільшенні норми азоту у складі повного мінерального добрива в 1,5 раза гідролітична кислотність ґрунту в шарі 0–40 см зростала на 18,8–38,7%, сума основ зменшилась на 18,2–28,6% відповідно. Альтернативна органо-мінеральна система удобрення (побічна продукція + $N_{50}P_{42,5}K_{50}$ на 1 га сівозміни) спричиняла зміни фізико-хімічних властивостей ґрунту на рівні мінеральної системи удобрення. Використання традиційної, на основі гною, органо-мінеральної системи удобрення послаблювало негативний вплив мінеральних добрив на фізико-хімічні властивості ґрунту. Ступінь насичення основами впродовж двох ротацій зернобурякової сівозміни за традиційної органо-мінеральної системи удобрення зменшився на 1,8–2,1%, тоді як за мінеральної — на 2,8–3,1%, тобто в 1,5–1,6 раза більше.

УДК 631.41:631.81:631.25

2013.1.59. ВЛИЯНИЕ УДОБРЕНИЙ НА МИНЕРАЛОГИЧЕСКИЙ СОСТАВ АГРОСЕРОЙ ПОЧВЫ / Чижикова Н.П., Ушакова Р.Н., Белобрагин Н.И. // Агрохимия. — 2012. — № 11. — С. 3–8. — Бібліогр.: 10 назв.

Склад мінералогічний, ґрунт агросерій, елементи живлення, процес деградаційний.

На базі багаторічних польових дослідів агротехнологічної станції Рязанського ГАТУ кафедри землеробства і кафедри агрохімії та ґрунтознавства досліджено фракції пилу — тонкий і середній пил, а також залишок після виділення цих фракцій агросеріого важкосуглинкового ґрунту. Визначено мінеральний склад ґрунту, вміст елементів у ґрунті в цілому, а також у виокремлених із неї фракціях, що дало можливість розрахувати запаси елементів живлення і дати оцінку

природної продуктивності ґрунту. Показано, що багаторічне використання ґрунту із застосуванням мінеральних і органічних добрив впливає на його мінералогічний склад: відмічено як аградаційні, так і деградаційні процеси. Зазначено, що система удобрення, рекомендована для агросеріого ґрунту, поки що не приводила до суттєвих змін кристалохімічних параметрів мінералів ґрунту, але помічене підкислення і зміна фракційного складу гумусу в сторону збільшення кількості фульвокислот свідчать про активізацію процесів руйнування мінералів, що може мати негативні наслідки для родючості ґрунту. Найбільш сприйнятливим до антропогенних факторів був мулистий компонент.

УДК 631.411.6

2013.1.60. МИГРАЦИЯ ГУМИНОВЫХ ВЕЩЕСТВ В ПРОФИЛЕ ЧЕРНОЗЁМА ГЛИНИСТО-ИЛЛЮВИАЛЬНОГО МАЛОМОЩНОГО / Степанов А.А., Кошкин Р.В. // Вестник Московского университета. Сер. 17. Почвоведение. — 2012. — № 3. — С. 35–39. — Бібліогр.: 19 назв.

Міграція гумінових речовин, чорнозем глинисто-ілювіальний, фракція гідрофільна, профіль ґрунту.

Установлено, що гумінові речовини із різних горизонтів ґрунту різко відрізняються за набором молекулярних і амфільних фракцій. Із збільшенням глибини відбувається зменшення в їх складі гідрофільних фракцій, що свідчить про відсутність або дуже повільну “вертикальну” міграцію гумінових кислот у профілі ґрунту. Вертикальна міграція рухомих сполук значною мірою перешкоджається особливостями мезорельєфа, середньосуглинковим гранулометричним складом ґрунту, відносно малою кількістю опадів (350–350 мм), періодично промивним водним режимом. Мігруючі гідрофільні компоненти закріплюються в нижніх горизонтах ґрунту за рахунок зв'язування гумусових речовин кальцієм, що запобігає їх подальшому вимиванню. Гумінові речовини, виділені із тріщин, однорідні і близькі за властивостями до таких із верхнього горизонту. Це підтверджує можливість переміщення гумусу вниз по тріщині із верхніх горизонтів як при механічному виносі, так і у вигляді колоїдних розчинів. Про це свідчить збільшення вниз по тріщині гідрофільної фракції в складі гумусових речовин.

УДК 631.417.2:631.445.24

2013.1.61. ГРУППОВОЙ СОСТАВ ГУМУСА И ФРАКЦИЙ ТОНКОДИСПЕРСНОЙ ФАЗЫ ДЕРНОВО-ПОДЗОЛИСТОЙ СРЕДНЕСУГЛИНКОВОЙ ПОЧВЫ В ДЛИТЕЛЬНОМ ОПЫТЕ / Куваева Ю.В. // Бюллетень Почвенного института им. В.В. Докучаева. — М., 2012. — Вып. 70. — С. 18–42. — Бібліогр.: 30 назв. Шифр 538856.

Склад гумусу, фракції тонкодисперсної фази, ґрунт дерново-підзолистий середньосуглинковий.

Досліджено склад гумусу фракцій мікроагрегатів (мел — колоїдний і передколоїдний: тонкий, середній і крупний пил) дерново-глибокопідзолистого середньосуглинкового ґрунту в трьох ротаціях п'ятипільної зернопроросної сівозміни на тривалому досліді Інституту ґрунтознавства ім. В.В. Докучаєва. Встановлено, що на інтенсивно удобреному варіанті з високими дозами добрив $N_{150}P_{150}K_{180}$ кг/га в рік + гній 120 т/га після першої ротації збільшився вміст гумусу відносно варіанта із середніми дозами $N_{60}P_{60}K_{60}$. Це зумовлено в основному вищим вмістом вуглецю у фракціях середнього і крупного пилу. За час спостереження на обох варіантах досліді проявилась тенденція до зменшення вмісту гуматів, зв'язаних з фракціями пилу. На обох варіантах спостерігалось погіршення мікроструктури, яке проявлялося в зменшенні вмісту фракцій середнього пилу, накопиченні передколоїдної і тонкопилуватої фракцій. На інтенсивно удобреній ділянці стан мікроструктури кращий: вищий вміст пилуватої фракції і присутніх їм зрілих компонентів гумусу, які входять в групу гуматів і негідролізованого залишку. Інтенсивна система удобрення дала можливість протягом трьох ротацій підтримувати стабільний вміст гумусу фракцій середнього пилу, завдяки чому темпи її руйнування були значно нижчими, ніж на варіанті з мінеральними добривами без застосування гною.

УДК 631.417.2:631.582

2013.1.62. ЗАЛЕЖНІСТЬ ПОКАЗНИКІВ РОДЮЧОСТІ ЧОРНОЗЕМУ ОПІДЗОЛЕНОГО ВІД СІВОЗМІННОГО ЧИННИКА

ТА СИСТЕМ УДОБРЕННЯ / Молдаван В.Г., Квасніцька Л.С. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 5. — С. 16–18. — Бібліогр.: 4 назви.

Родючість чорнозему опідзоленого, чинник сівозмінний, система удобрення.

Досліджено закономірності процесу змін гумусного стану і фізико-хімічних властивостей чорнозему опідзоленого середньосуглинкового під впливом сівозмінного чинника та систем удобрення в стаціонарному досліді зони достатнього зволоження Правобережного Лісостепу України впродовж 1992–2006 рр. Сівозміни стаціонару 5-пільні, насичені на 40–80% зерновими, 20–40 — просапними, 20–60 — бобовими, 0–20% — післяжнивними посівами (гірчиця біла) на зелене добриво за орґано-мінеральної та орґанічної системи удобрення. Показано, що вміст гумусу та загального азоту в ґрунті зазнавав динамічних змін, які залежали від вирощуваних с.-г. культур, їх розміщення та систем удобрення в сівозмінах. Насичення сівозмін бобовими культурами, використання післяжнивних посівів на зелене добриво та збільшення дози гною сприяло поліпшенню гумусного стану і складу вбирного комплексу ґрунту за рахунок зростання ступеня насичення основами, що забезпечило зменшення гідролітичної кислотності чорнозему опідзоленого.

УДК 631.42:631.458

2013.1.63. СУЧАСНИЙ АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ДЕГРАДОВАНИХ ТОРФОВИЩ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ / Зайчук О.С., Коротинський Д.В. // Науковий вісник Чернівецького університету. Біологія (Біологічні системи). — Чернівці, 2012. — Т. 4, вип. 3. — С. 296–298. — Бібліогр.: 6 назв.

Стан агроекологічний, торфовище деградоване, потужність торфового профілю.

Досліджено деградовані торфові ґрунти, поширені на території Волинської обл., що деградували внаслідок інтенсивного с.-г. використання. За типовими ознаками ґрунт є середньозольний (12%), слабозорозкладений (15%) та слабозорозвинений за глибиною гумусових горизонтів у заболочених ґрунтах (15 см). Рівень ґрунтових вод становить 110 см. Установлено, що інтенсивний обробіток досліджуваних ґрунтів негативно впливає на показники агроекологічного та агрохімічного стану торфовищ. Через інтенсивне господарське використання відбувається мінералізація та зменшення товщини торфового горизонту, значне зниження вмісту фосфору, калію, зольності. Зроблено висновок, що агроекологічний стан досліджуваного торфовища можна вважати незадовільним.

УДК 631.427.4:579.663:619

2013.1.64. МІКРОБІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВІДТВОРЕННЯ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ / Волкогон В.В. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 9. — С. 9–14. — Бібліогр.: 23 назви.

Аспекти мікробіологічні, родючість ґрунтів, синтез орґанічної речовини.

Окреслено актуальні питання ґрунтової мікробіології. Зазначено, що аграрні технології мають передбачати відтворення родючості ґрунтів за рахунок створення позитивного дисбалансу між процесами мікробіологічної деструкції і синтезом орґанічної речовини, що досягається внесенням гною, компостів, використанням сидератів, дотриманням науково обґрунтованих сівозмін, розміщенням площ вирощування бобових культур. Ґрунти сучасних агроценозів потребують біологічної корекції. Крім агропідприємств, що сприяють додатковому надходженню орґанічної речовини, у технологіях вирощування с.-г. культур необхідно передбачати використання мікробних препаратів, що сприяє збагаченню ґрунтів корисними формами мікроорганізмів та позитивно впливає на коефіцієнти засвоєння культурними рослинами діючої речовини з добрив і стан довкілля. Азотні мінеральні добрива слід використовувати в межах фізіологічної доцільності, що сприяє оптимізації перебігу мікробіологічних процесів і є економічно й екологічно вигідним.

УДК 631.43:631.821

2013.1.65. ЗМІНА ФІЗИЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ СІРОГО ЛІСОВОГО ҐРУНТУ ПІД ВПЛИВОМ СИСТЕМАТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ ДОБРИВ ТА ВАПНА / Барвінський А.В. // Вісник аграрної науки Причорномор'я: зб. наук. пр. — Миколаїв, 2012. — Вип. 3. — С. 163–167. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 538859.

Зміна фізичних властивостей, ґрунт сірий лісовий, застосування добрив та вапна.

Наведено параметри кількісних змін фізичних властивостей сірого лісового ґрунту Лісостепу Київщини під впливом систематичного застосування добрив та вапна. Зазначено, що застосування мінеральної та орґано-мінеральної систем удобрення с.-г. культур на сірому лісовому легкосуглинковому ґрунті не забезпечує суттєвого поліпшення його фізичних властивостей. І тільки на фоні направленої зміни фізико-хімічних властивостей ґрунту шляхом вапнування повними дозами CaCO_3 , орґанічні і мінеральні добрива сприяють позитивним змінам структурно-агрегатного складу і водно-фізичних властивостей. Поліпшення фізичних параметрів потенційної родючості досліджуваного ґрунту за сумісного застосування добрив та вапна супроводжується підвищенням продуктивності агроценозу на 47–69%.

УДК 631.445.1:631.95

2013.1.66. ЗМІНИ ВЛАСТИВОСТЕЙ ТОРФОБОЛОТНИХ ҐРУНТІВ ПІД ВПЛИВОМ ОСУШЕННЯ ТА ІНТЕНСИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ / Проневич В.А. // Агроекологічний журнал. — 2012. — № 2. — С. 60–64. — Бібліогр.: 10 назв.

Зміни властивостей торфоболотних ґрунтів, осушення, використання.

Дослідження здійснювали в довготривалому польовому стаціонарному досліді Сарненської науково-дослідної станції з освоєння боліт НААН, який було закладено у 1958 та 1995 роках на потужних торфових середньозольних залізисто-вівіанітових ґрунтах. Відмічено, що інтенсивне використання осушених торфових ґрунтів за впровадження польових сівозмін з повним набором с.-г. культур (особливо просапних) зумовлює не тільки істотні зміни в будові торфового шару, але й підвищений розклад торфу, його ущільнення, порушення природних фізико-хімічних процесів, водно-повітряного, теплового і гідрохімічного режимів, що спричиняє незворотні втрати їх родючості (табл.). Обґрунтовано, що посів багаторічних трав та довгострокове залуження зберігає торфові ґрунти як складову природних систем, а також дає змогу використовувати їх в аграрному виробництві для сінокосіння та випасання худоби.

УДК 631.445.125:631.95:631.58

2013.1.67. БІОЛОГІЧНА АКТИВНІСТЬ МЕЛІОРОВАНИХ ТОРФОВИХ ҐРУНТІВ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ ПРИ ВИРОЩУВАННІ РІЗНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР / Стецюк М.Г., Ветрова Т.І., Маліновський А.Ю. // Роль меліорації та водного господарства у забезпеченні сталого розвитку землеробства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених. — К., 2012. — С. 26–28. Шифр 538749.

Активність біологічна, ґрунт торфовий меліорований, вирощування с.-г. культур, мінералізація.

Дослідження біологічної активності ґрунту проводили в польовому стаціонарі, закладеному в 1955 р. Ґрунт дослідної ділянки — низинний середньоглибокий і глибокий сильно розкладений торф потужністю 2,1–2,9 м. За походженням торф гіпново-осоковий, підстелений дрібнозернистим піском, слабокислий, високозольний. Інтенсивність мікробіологічних процесів вивчали за інтенсивністю розкладу лляної тканини, яка закладалась у ґрунт на 60 діб (табл.). Показано, що найвищою мінералізація була під просапними культурами, де через інтенсивний обробіток ґрунту інтенсивніше розвивались актиноміцети, гриби, целюлозорозкладальні, нітрифікувальні та денітрифікувальні мікроорганізми. Під пайзою інтенсивність мінералізації була високою (>50%), під картоплею, вівсом і житом — середньою (30–50%), тоді як під багаторічними травами — слабкою (10–30%). С.-г. використання торфових ґрунтів з високим насиченням сівозмін просапними культурами сприяє посиленню в них мікробіологічної діяльності і, тим самим, прискоренню мінералізації орґанічної речовини. Довготривале використання торфовищ під багаторічними травами призводить до зниження мікробіологічної активності в ґрунті та уповільнення процесів розкладу орґаніки. У процесі старіння травостоїв багаторічних трав простежується згасання життєдіяльності ґрунтової мікрофлори і зниження темпів розкладання торфу.

УДК 631.445.41:631.413.41

2013.1.68. СПОСОБИ СТАБІЛІЗАЦІЇ КОЛЛОЙДНОГО КОМПЛЕКСА ЧЕРНОЗЬМА ТИПІЧНОГО / Уваров Г.І., Ка-

рабутов А.П., Соловиченко В.Д. // Земледелие. — 2012. — № 7. — С. 14–15. — Библиогр.: 5 назв.

Колоїдний комплекс, чорнозем типовий, удобрення, обробіток ґрунту.

Досліджено різні варіанти удобрення і основного обробітку ґрунту в зернопросапній сівозміні (горох — озима пшениця — цукровий буряк — ячмінь — кукурудза на силос) стаціонарного польового досліді Белгородського НДІ сільського господарства в 1990–2010 рр. Ґрунт — чорнозем типовий середньоглибокий малогумусний важкосуглинковий на лесоподібному суглинку. Встановлено, що внесення лише мінеральних добрив, особливо у подвійній дозі, призводить до значного насичення вбирного комплексу ґрунту воднем, збільшуючи кислотність орного шару в 1,7 раза, а підорного — в 2,7 раза порівняно з початковими значеннями. Мінімальний обробіток ґрунту за мінеральної системи удобрення підвищує кислотність орного шару на 23% порівняно з оранкою. Органічна система удобрення стабілізує кислотність орного шару на початковому рівні. Сумісне внесення мінеральних і органічних добрив оптимізує показники суми увібраних основ ґрунту. Підсилити позитивну дію ґною на колоїдний комплекс чорнозему типового можна за полицевої оранки.

УДК 631.45:638.82:631.875:631.582

2013.1.69. ОХОРОНА ТА ПІДВИЩЕННЯ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ У ЯБЛУНЕВИХ НАСАДЖЕННЯХ / Бутило А.П. // Науковий вісник Чернівецького університету. Біологія (Біологічні системи). — Чернівці, 2012. — Т. 4, вип. 2. — С. 136–140. — Бібліогр.: 9 назв.

Підвищення родючості ґрунтів, насадження яблуневі, системи утримання ґрунту, системи удобрення.

Показано, що застосування системи утримання ґрунту (парова та паро-сидеральна системи, овочева та польова сівозміни, дернова система в поєднанні з просапними) в міжряддях яблуневого саду протягом 48 років більше вплинуло на ефективну та потенційну родючість ґрунту порівняно з органічною та органо-мінеральною системами удобрення. Утримання ґрунту під паровою та паросидеральною системами зумовило найвищу врожайність яблуні, тобто зросла ефективна родючість порівняно з утриманням ґрунту під овчевою та польовою сівозмінами і за дерновою системою в поєднанні з просапними. На всіх системах, крім останньої, мало місце зниження потенційної родючості за показниками вмісту гумусу на обох системах удобрення, погіршення структурного стану, щільності, водопроникності та фізико-хімічних показників родючості (крім дернової в поєднанні з просапними). Установлено, що найраціональнішою системою утримання ґрунту в яблуневому саду є дерново-перегнійна у міжряддях у поєднанні з пристовбуровою смугою чорного пару, який повинен займати не менше 28% від площі живлення дерев. Запровадження її з 5-го року після садіння яблуні дало можливість підвищити врожайність повторної культури залежно від попередніх фонів систем утримання та удобрення різних сортів на 17–42%.

УДК 631.46/.51.021/.582(477.41/.42)

2013.1.70. ВПЛИВ СИСТЕМ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ І РІВНІВ УДОБРЕННЯ ҐРУНТУ НА ЙОГО БІОЛОГІЧНУ АКТИВНІСТЬ У ЗЕРНОПРОСАПНІЙ СІВОЗМІНІ ЦЕНТРАЛЬНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Ображій С.В., Прима І.Д. // Агробіологія: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2012. — Вип. 9. — С. 34–38. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 538713.

Система основного обробітку ґрунту, рівень удобрення культури, активність біологічна, сівозміна зернопросапна, чорнозем типовий.

Наведено закономірності мікробіологічної активності за розкладання лляної тканини під різними с.-г. культурами залежно від системи основного обробітку чорнозему типового глибокого малогумусного, легкосуглинкового і рівня удобрення у п'ятирічній зернопросапній сівозміні. Відмічено, що біологічна активність орного шару ґрунту найвища: під соєю — за комбінованого обробітку, під кукурудзою — тривалого мілкого, під іншими культурами сівозміни — систематичного полицевого обробітку, найнижча — за постійного плоскорізного обробітку під всіма культурами сівозміни. Збільшення доз добрив сприяє покращенню біологічної активності ґрунту, що пов'язано із збільшенням чисельності мікроорганізмів і

відповідно загального рівня біологічного стану ґрунту. Найвища біологічна активність у зернопросапній сівозміні спостерігалася під посівами ячменю, що пояснюється післядією ґною, внесеного під попередник.

УДК 631.461

2013.1.71. РАЗМЕРЫ БАКТЕРИЙ В ЧЕРНОЗЕМЕ В ХОДЕ МИКРОБНОЙ СУКЦЕССИИ ПРИ ИНКУБИРОВАНИИ ПОЧВЫ В АЭРОБНЫХ И АНАЭРОБНЫХ УСЛОВИЯХ / Полянская Л.М., Горбачёва М.Л., Звягинцев Д.Г. // Почвоведение. — 2012. — № 11. — С. 1181–1187. — Библиогр.: 23 назв.

Розміри бактерій, чорнозем, сукцесія мікробна, інкубування ґрунту.

Досліджено розподіл бактерій за їх розміром у ході мікробної сукцесії в різних шарах і горизонтах типового орного чорнозему за інкубування ґрунту в аеробних і анаеробних умовах. Показано, що в аеробних умовах домінують бактерії з розмірами $\geq 0,23$; $\geq 0,38$ мкм, а в анаеробних відбувається ріст чисельності бактерій за рахунок збільшення кількості дрібних форм. Біомаса бактерій була найвищою в анаеробних умовах (16 мкг/г ґрунту в горизонті 140–160 см, що, можливо, пов'язано з наявністю анаеробних умов, у яких розвиваються дрібні форми бактерій. В горизонті 0–50 см в анаеробних умовах вона була нижче (12 мкг/г), що, можливо, пов'язано з високою різноманітністю бактерій. Підтверджено, що практично всі ґрунтові бактерії мають дуже дрібні розміри в діапазоні $\geq 0,43$ –0,17 мкм.

УДК 631.46–576.8

2013.1.72. АНТАГОНИСТИЧЕСКИЕ ВЗАИМООТНОШЕНИЯ БАКТЕРИЙ И ГРИБОВ В ТОРФЯНИКАХ / Добрыльская Т.Г., Кураков А.В., Головченко А.В., Павлова Н.С. // Вестник Московского университета. Сер. 17. Почвоведение. — 2012. — № 4. — С. 32–35. — Библиогр.: 6 назв.

Взаємодії антагоністичні, бактерії, гриби, торфовища.

Методом агарових блоків досліджено антагоністичну взаємодію між мікроскопічними грибами і бактеріями — характерними мешканцями верхових і низинних торфовищ. Для оцінки взаємодій між цими мікроорганізмами було взято по 17 штамів грибів і бактерій різних таксонів, що зумовило 289 можливих сполучень. Установлено, що 24% від досліджених культур грибів володіли бактерицидною дією, фунгіцидний ефект виявлений лише у 11% бактеріальних культур. Жоден із представників різних родів і видів грибів не виявив інгібуючого впливу на ріст бактерій гідролітичного блоку — мікобактерій і цитофаг. Бактерії цього блоку, навпаки, проявили антагонізм щодо багатьох видів грибів.

УДК 631.472.56

2013.1.73. ГУМУСОУТВОРЕННЯ В ҐРУНТІ ЗА ТЕХНОГЕННОГО ВПЛИВУ ЦЕМЕНТНОГО ВИРОБНИЦТВА / Ізюмова О.Г. // Агроекологічний журнал. — 2012. — № 2. — С. 65–69. — Бібліогр.: 14 назв.

Гумусоутворення, вплив техногенний, виробництво цементу.

Наведено результати впливу аеротехногенних емісій Здолбунівського цементного заводу на гумусовий стан чорнозему опідзоленого в умовах західного Лісостепу. Визначено характер змін кількісних і якісних характеристик гумусоутворення у 20-кілометровій зоні впливу джерела емісії. Зазначено, що в умовах надлишкового вмісту карбонатів та підвищення токсичності ґрунту через щорічне надходження значної кількості кальцієвмісного цементного пилу поблизу джерела емісії (0,2–0,6 км) пригнічуються загальні процеси у його функціональній частині, а кальцій не сприяє конденсації і полімеризації продуктів розкладу органічної речовини. На фоні загального зниження в ґрунті вмісту гумусу, в його складі зменшується вміст гумінових кислот та зростає негидролізований залишок. У структурі гумусових кислот зменшується вміст гумінових кислот і до 4 разів — вміст рухомих їх форм, вільні гумінові кислоти інтенсивно трансформуються у нерозчинні форми гуматів. Зниження ступеня гуміфікації органічної речовини в таких умовах не призводить до зміни фульватно-гуматного типу гумусу. На відстані 4–10 км проявляється позитивний вплив цементного пилу на процеси гумусоутворення. Завдяки оптимізації ґрунтових режимів

і потрібної кількості вільного карбонату кальцію забезпечуються найвищі темпи відтворення гумусових запасів, у складі гумусу зменшується частка негідролізованого залишку, підвищується вміст гумінових кислот, а їх відношення до фульвокислот розширюється від 1,13 до 1,33. Однак на фоні

загального зниження фульватності гумусу уповільнюються темпи трансформації органічної речовини у рухомі гумінові кислоти, внаслідок чого їх вміст у складі гумусу знижується, а їх частка, що зв'язана з ґрунтовим комплексом у вигляді гуматів кальцію, навпаки, — зростає.

631.5 АГРОТЕХНІКА

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 631.51.002

2013.1.74. ПРО СПОСОБИ СІВБИ СОНЯШНИКУ / Ткаліч І., Ткаліч Ю., Ричик С. // Пропозиція. — 2013. — № 2: Спецвипуск. Олійні культури. — С. 16–19.

Способи сівби, соняшник, міжряддя, забур'яненість, ерозія ґрунту, врожайність.

Найпродуктивнішими агроценози бувають за рівномірного розміщення рослин на полі, коли форма площі живлення відповідає квадрату чи колу. На соняшнику це можна зробити шляхом переходу з міжрядь завширшки 70 см на міжряддя 15–35 см. Останнє спрощує догляд, сприяє повнішому використанню факторів зовнішнього середовища, гальмує забур'яненість, ерозію ґрунту та сприяє підвищенню врожайності. Встановлено, що соняшник можна сіяти з міжряддями 15, 30, 35, 45 і 70 см. Найбільшу врожайність можна одержати в посівах, структура яких сприяє максимальному використанню факторів зовнішнього середовища — на основі звужених міжрядь і загущення рослин порівняно з міжряддями 70 см на 10–20 тис./га, щоб площа живлення наближалась до квадрата або кола. Позитивні результати за звуження міжрядь у посівах соняшнику одержано в Інституті олійних культур (Запорізька обл.), в Сумському Інституті АПВ та в Миколаївській обл. При цьому посіви з міжряддями 15–30 см були найбільш врожайними. Способи сівби і густота стояння рослин не впливали на олійність насіння.

УДК 631.51.021:633.11+633.63+635.656

2013.1.75. ПЛОТНОСТЬ ПОЧВЫ НА ПОСЕВАХ ГОРОХА, ПШЕНИЦЫ ОЗИМОЙ И САХАРНОЙ СВЕКЛЫ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ОСНОВНОЙ ОБРАБОТКИ / Крыжановский В.Г., Костогрыз П.В. // Агрохимия, агротехника, агротехнологии. — 2012. — № 6. — С. 35–37. — Библиогр.: 5 назв.

Щільність ґрунту, посіви, способи обробітку ґрунту, горох, пшениця озима, буряки цукрові.

Зазначено, що інтенсифікація землеробства і застосування важкої с.-г. техніки призводять до ущільнення ґрунту. Це означає руйнування його структури, погіршення воднофізичних властивостей, зменшення вмісту гумусу. Вивчено вплив різних способів основного обробітку ґрунту (оранка, культивация КПЕ-3,8, без проведення обробітку) на його щільність за вирощування гороху, озимої пшениці та буряків цукрових. У трьох таблицях наводяться дані щодо щільності ґрунту на посівах гороху, озимої пшениці та цукрових буряків за різних способів основного обробітку ґрунту. Встановлено, що щільність чорнозему опідзоленого важкосуглинкового мало залежить від основного обробітку ґрунту взагалі та від різних способів його проведення за вирощування гороху, озимої пшениці та цукрових буряків. Під їх посівами щільність ґрунту була в межах оптимальних параметрів.

УДК 631.51:631.332.7:635.21

2013.1.76. ВИРОЩУВАННЯ КАРТОПЛІ З ВИКОРИСТАННЯМ КАРТОПЛЕСАДЖАЛКИ ІЗ ЛОЖКОВО-ДИСКОВИМ САДИЛЬНИМ АПАРАТОМ ДЛЯ САДІННЯ БУЛЬБ РІЗНИХ РОЗМІРІВ / Рязанцев В.Б., Мороз І.Х., Рязанцев М.В., Рожнятовський А.О. // Картоплярство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 41. — С. 121–128. — Библиогр.: 8 назв. Шифр 06 539039.

Агротехнічні заходи, картоплесаджалка, засоби садіння, садильний апарат, бульби, технологічний процес, технічна характеристика.

Аналізується сучасний стан засобів садіння картоплі. На основі досліджень, проведених в Інституті картоплярства

НААН, встановлено, що переобладнана пневматична сівалка СПЧ-4 та виготовлена експериментальна картоплесаджалка на базі Л-201 не забезпечують агротехнічні вимоги: обламують паростки, пошкоджують до 5% бульб, виконують тільки одну технологічну операцію — садіння картоплі. Наведено будову нової, виготовленої авторами, картоплесаджалки з ложково-дисковим садильним апаратом. З метою розширення технологічних можливостей машин, зниження матеріальних затрат та запобігання пошкодженню проростків і бульб описано технологічний процес роботи та результати досліджень. Повідомляються технічні характеристики виготовленої картоплесаджалки. Перспективи подальших досліджень автори вбачають у вдосконаленні розробленої схеми картоплесаджалки та вивченні впливу її використання на врожайність, якісні показники та економічну ефективність вирощування картоплі.

УДК 631.51:631.81:633.11

2013.1.77. УРОЖАЙНІСТЬ РОСЛИН ТРИТИКАЛЕ ЯРОГО ЗАЛЕЖНО ВІД ВАРІАНТІВ СПОСОБУ СІВБИ ТА ПОЗАКОРЕНЕВИХ ПІДЖИВЛЕНЬ / Рожков А.О., Пузік В.К. // Вісник аграрної науки Причорномор'я: зб. наук. пр. — Миколаїв, 2012. — Вип. 3(67). — С. 134–141. — Библиогр.: 11 назв. Шифр 538859.

Способи сівби, мікродобрива, хелатна форма добрив, тритикале яре, врожайність.

Представлено результати досліджень, проведених у 2007–2009 рр., впливу різних варіантів способу сівби та підживлення на врожайність рослин тритикале ярого сорту Коровай харківський. Відзначено, що сівба смуговим способом сівалкою СЗ-3,6 забезпечує формування вищої врожайності, ніж рядковим. Приріст врожайності при застосуванні смугового способу сівби сівалкою "Фрегат" був на 12% вище порівняно з контролем. Показано, що рядкова сівба сівалкою "Грейт Плейнз" не сприяла істотному збільшенню врожайності порівняно з контролем. При застосуванні позакореневого підживлення найвищий приріст врожайності був у варіантах із внесенням азотних добрив у дозах 30 та 40 кг д.р. на 1 га одночасно з мікродобривом кристалон спеціальний. Визначено високу ефективність застосування мікродобрива кристалон для підвищення врожайності рослин тритикале ярого.

УДК 631.51:632.5:633.15

2013.1.78. ЗАБУР'ЯНЕНІСТЬ ПОСІВІВ ТА УРОЖАЙНІСТЬ КУКУРУДЗИ ЗА РІЗНИХ ЗАХОДІВ ЗЯБЛЕВОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ / Карнаух О.Б. // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. — Умань, 2011. — Вип. 77, ч. 1: Агрономія. — С. 71–78. — Библиогр.: 5 назв. Шифр 538868.

Обробіток ґрунту зяблевий, бур'яни, урожайність кукурудзи, видовий склад бур'янів.

Наведено дані стосовно впливу різних заходів основного обробітку ґрунту на формування забур'яненості посівів, видовий склад бур'янів та врожайність кукурудзи. Встановлено, що при заміні оранки на глибину 25–27 см плоскорізним розпушуванням ґрунту на таку ж глибину та при використанні дискування на глибину 10–12 см спостерігалось різке збільшення кількості бур'янів на початку вегетації кукурудзи. У видовому складі бур'янів переважали пізні ярі і зростала частка однодольних бур'янів. У пізніші періоди визначення ця різниця поступово зменшувалась як за кількістю, так і за масою, а у разі застосування гербіцидів практично нівелювалась. Це свідчить, на думку автора, про можливість зниження

забур'яненості посівів до мінімуму за рахунок застосування гербіцидів незалежно від глибини та способу зяблевого обробітку ґрунту.

УДК 631.51:632.952:635.21

2013.1.79. ЗАСТОСУВАННЯ АГРОТЕХНІЧНИХ ПРИЙОМІВ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ КАРТОПЛІ ДО ЗБИРАННЯ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА НАСІННЄВІ ЯКОСТІ БУЛЬБ / Шарапа М.Г., Петренко А.М., Кармазіна Л.Є., Колосніченко О.І. // Картоплярство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 41. — С. 144–150. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 539039.

Агротехнічні прийоми, картопля, сорт картоплі, група стиглості, схожість польова, десикація, урожайність, фунгіцид, рентабельність.

Вивчено вплив десикації на ураженість бульб картоплі хворобами після осінньо-зимового зберігання, польову схожість та загальну врожайність за одноразового накладання десиканту Реглон. Досліджували сорти різних груп стиглості: Серпанок, Фантазія, Билина. Встановлено, що найменший відсоток хворих бульб одержано у варіанті, де нескошене картоплинне оброблялось баковою сумішшю десиканту Реглон — 2,0 л/га і фунгіциду Ридоміл Голд МЦ — 2,5 кг/га: по сорту Серпанок — 1,9; Фантазія — 2,1; Билина — 11,7. Показано, що найбільш стійким до хвороб після зберігання виявився ранньостиглий сорт Серпанок, у якого середня ураженість бульб була 4,6%. Найменш стійким був середньостиглий сорт Билина — 17,7%. Найбільшу стійкість до десикації показав сорт Билина; у сортів Серпанок і Фантазія застосування десикації призвело до зниження польової схожості. Найвищу врожайність показав ранньостиглий сорт Серпанок при застосуванні бакової суміші (Реглон + Ридоміл Голд МЦ), що сягала 30 т/га; у сортів Фантазія і Билина найвища врожайність була у контрольному варіанті без десикації — 25,8 і 31,0 т/га.

УДК 631.51:633.16

2013.1.80. ОБРАБОТКА ПОЧВЫ ПОД ЯЧМЕНЬ НА РАЗЛИЧНЫХ ЭЛЕМЕНТАХ АГРОЛАНДШАФТА / Турусов В.И., Корнилов И.М. // Земледелие. — 2013. — № 1. — С. 19–20.

Обробіток ґрунту, оранка безполіцева та поверхнева, чорнозем, засміченість, урожайність, біоенергетика.

Наведено результати досліджень впливу тривалого застосування обробітків ґрунту на його фізичні властивості, засміченість посівів та врожайність ячменю в стаціонарних польових дослідах на різних елементах агроландшафту. Встановлено, що способи обробітку ґрунту істотно не впливали на щільність ґрунту, водний та поживний його режими. Чорноземи звичайні, на яких проводились дослідження, у зв'язку з високим вмістом органічної речовини мають задовільні фізичні властивості, буферність та незначною мірою схильні до ущільнення. Показано, що безполіцевий та поверхневий обробітки ґрунту підвищують засміченість посівів ячменю у 1,1–1,5 раза порівняно з поліцевим обробітком. Помічено, що у роки з типовими для зони погодними умовами безполіцевий та поверхневий обробітки знижують врожайність культури, а за опадів вище середньобогаторічних значень різниця у врожайності незначна.

УДК 631.559:631.4:634.11

2013.1.81. ПРОИСХОЖДЕНИЕ ТЕРРАСИРОВАНИЯ МЕЖДУРАДИЙ НА ПОЛОГИХ СКЛОНАХ И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА РАСПРЕДЕЛЕНИЕ КОРНЕЙ ДЕРЕВЬЕВ ЯБЛОНИ В ПОЧВЕ / Придорогин М.В. // Садоводство и виноградарство. — 2012. — № 6. — С. 35–39. — Библиогр.: 6 назв.

Терасування міжрядь, культивування, боронування, сад яблуневий, смуга пристовбурова.

Розкрито причини терасування похилих схилів, вплив цього процесу на ґрунт і розподіл у трансформованому просторі коренів вирощуваних яблунь. Розглядається вплив культивування та боронування ґрунту в міжряддях молодого яблуневого саду на формування ґрунтових пасм з наступним перетворенням їх у мікрорельєф — терасування міжрядь. Встановлено, що в молодому яблуневому саду, за парової системи, насипні тераси на похилому схилі створюються внаслідок регулярного зміщення боронами ґрунту в міжряддях від вищерозташованих пристовбурових смуг до нижчерозташованих. Спонтанно сформовані пасма та виступи терас

з одного боку пристовбурових смуг негативно впливають на водно-фізичні властивості ґрунту. Щільність і водопроникність під виступами терас стають менш сприятливими для водозабезпеченості коренів яблунь, ніж на протилежному боці пристовбурових смуг. У зв'язку з цим, яблуні з різних боків формують п'яти- і чотирирусні кореневі системи з наступним зменшенням кількості ярусів у міжряддях.

УДК 631.582

2013.1.82. КОРОТКОРОТАЦІЙНІ ЗЕРНОПРОСАПНІ СІВОЗМІНИ КРИМУ / Паштецький В., Радченко Л., Женченко К. // Зерно і хліб. — 2013. — № 1. — С. 38–40. — Бібліогр.: 7 назв.

Сівозміни короткоротаційні зернопросапні, обробіток ґрунту, живлення рослин, захист від бур'янів, продуктивна волога, урожайність.

Наведено результати досліджень з вивчення короткоротаційних зернопросапних сівозмін в АР Крим. На основі прийнятої сівозміни розробляються системи обробітку ґрунту та живлення рослин, їх захист від бур'янів, шкідників і хвороб. Установлено, що найбільша кількість продуктивної вологи під посів озимої пшениці накопичується у метровому шарі ґрунту по чорному пару. Аналіз забур'яненості в сівозмінах показав, що кількість бур'янів упродовж ротації на посівах зернових колосових зменшилась у 4 рази, на просапних — удвічі. Урожайність озимої пшениці в середньому за ротацією була найвищою по чорному пару — 4,83 т/га, а по інших попередниках — достовірно меншою: 3,94–4,12 т/га. Середній збір озимої та ярого ячменів — 4,61 і 3,44 т/га відповідно. Порівняння економічної ефективності показало, що найбільший прибуток у п'ятирічній зернопросапній сівозміні становить 2500–3300 грн. У господарствах зі збереженням тваринництвом краще мати сівозміни із зайнятими парами (озимої та ярі зернобобові сумішки), а там, де вирощують продовольче зерно озимої пшениці 1–3-го класів — сівозміни з чистим паром.

УДК 631.582

2013.1.83. СІВОЗМІНИ ПОСУШЛИВИХ ШТАТІВ / Андерсон Ренді Л. // The ukrainian farmer. — 2013. — № 1. — С. 42–44.

Сівозміни короткі та розширені, потенціал врожайності культури, склад сівозміни, обробіток ґрунту по-till, рентабельність культури.

Пропонується дослідження, присвячене переходу американських фермерів з коротких сівозмін на розширені. Встановлено, що склад сівозміни має визначатися не тільки рентабельністю кожної з культур, але й взаємним впливом культур одна на одну і ґрунтові мікроорганізми. Зазначено, що біологічними механізмами, які існують між культурами і функціонуванням ґрунту, можна керувати так, щоб підвищити ефективність використання ресурсів, не збільшуючи застосування добрив. Описано приклад застосування традиційної сівозміни (озима пшениця — просо — пар) порівняно із системою, яка включала озиму пшеницю — кукурудзу — просо — горох на фураж. Ця нова сівозміна збільшила потенціал урожайності пшениці вдвічі: від 28 до 52 ц/га, а врожайність проса від 22 до 40 ц/га. Тобто, виробники, які застосовують по-till і комплексні сівозміни, одержують вищий прибуток, ніж ті, що використовують традиційні сівозміни. При цьому чистий прибуток позитивний навіть тоді, коли сівозміна включає низькотоварні культури, завдяки поліпшенню продуктивності землі і зниженню витрат на добрива і засоби боротьби із шкідниками.

УДК 631.582

2013.1.84. АНАЛИЗИРУЕМ СЕВООБОРОТЫ, ЭКОНОМИМ АЗОТ / Сахненко В. // Зерно. — 2013. — № 1. — С. 90–94.

Сівозміни ресурсощадні, спеціалізація сівозміни, система добрив, культури бобові, азотфіксація симбіотична, мікробіота, захист від ерозії.

Сучасне вирощування с.-г. культур ставить перед аграріями нові завдання. Одне з них — оптимальне використання сівозмін за ресурсощадних систем землеробства. Чільне місце у сівозмінах України займають зернові колосові, кукурудза, рапс, соя і соняшник. Відповідно, важливим є аналіз оптимальних рівнів насиченості сівозмін с.-г. культурами,

фітосанітарного та агрофізичного стану ґрунтів і агроценозів. Необхідно розробити обґрунтовані сівозміни, які б урахували різноманітні впливи на розмноження шкідливих організмів, плодючість ґрунту та врожайність обраних с.-г. культур. Від спеціалізації сівозмін, складу і чергування культур залежать система добрив, механічна обробка ґрунту та ресурсоощадні агротехнічні, меліоративні та захисні заходи. Провідними положеннями агротехнічного комплексу з плодючості і фітосанітарного стану ґрунтів вбачаються оптимізація гумусового та фізико-хімічного складу ґрунтового покриття, регулювання балансу поживних речовин і вологи, а також попередження ґрунтової ерозії. Особлива увага має бути спрямована на формування мікробіоти, що є, на думку В.І. Вернадського, «самим активним зв'язуючим звеном між живою і мертвою природою».

УДК 631.582:631.81.001:631.82

2013.1.85. БАЛАНС ОСНОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ЖИВЛЕННЯ В ҐРУНТІ ЗАЛЕЖНО ВІД НАСИЧЕНОСТІ МІНЕРАЛЬНИМИ ДОБРИВАМИ В СІВОЗМІНІ / Геркіял О.М. // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. — Умань, 2011. — Вип. 77, ч. 1: Агрономія. — С. 39–46. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 538868.

Баланс поживних речовин, насиченість добривами, урожайність, баланс елементів живлення позитивний та від'ємний, десятипільна сівозміна.

Наведено врожайність с.-г. культур у середньому за 2008–2010 рр. і результати розрахунків балансу поживних речовин у десятипільній польовій сівозміні без удобрення та на фоні одинарної (135 кг/га), подвійної (270 кг/га) і потрійної (405 кг/га) насиченості мінеральними добривами. Встановлено, що за одинарної насиченості мінеральними добривами в сівозміні, баланс усіх елементів живлення в ґрунті був від'ємним. Інтенсивність балансу не досягла нормативної. Подвійна насиченість добривами забезпечила лише позитивний баланс фосфору і його нормативну інтенсивність. Баланс азоту і калію залишився від'ємним, але інтенсивність балансу калію була в межах нормативної. За потрійної насиченості добривами баланс фосфору позитивний, але азоту і калію від'ємний. Інтенсивність балансу калію значно перевищувала нормативну, а азоту — наближалася до нормативної. Автор дійшов висновку, що за одержаного рівня врожайності культур сівозміни у 2008–2010 рр. навіть висока насиченість мінеральними добривами не забезпечила (окрім фосфору) повернення у ґрунт повної кількості витрачених азоту і калію.

631.6 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА МЕЛІОРАЦІЯ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — професор СЛЮСАР І.Т.

УДК 631.6.02:631.95

2013.1.86. РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ У ЗРОШУВАЛЬНОМУ ЗЕМЛЕРОБСТВІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ВИКЛИКІВ / Дідковська Л.І. // Економіка АПК. — 2012. — № 11. — С. 36–42. — Бібліогр.: 27 назв.

Використання водних ресурсів, землеробство зрошуване, виклики екологічні, система краплинного зрошення (СКЗ).

Досліджено сучасний стан і проблеми зрошуваного землеробства України та світу. Відмічено, що нині матеріальна база зрошуваного землеробства знаходиться в критичному стані. Протягом останнього десятиліття кількість дощувальних машин у с.-г. підприємствах скоротилася більше ніж утричі. Майже на 40% площі зрошуваних сільгоспуділях необхідно забезпечити підвищення технічного рівня гідромеліоративних систем, зокрема: комплексну реконструкцію на 443,5 тис. га, будівництво і реконструкцію колекторно-дренажної мережі — 11,9 тис. га, капітальне планування — 19,6 тис. га і на площі 85,7 тис. га провести ремонтні роботи. У загальнодержавній цільовій програмі розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну р. Дніпро на період до 2020 р. наведено прогнозний обсяг фінансових ресурсів для виконання наступних заходів: забезпечення експлуатації меліоративних систем — 19 млрд грн; реконструкції інженерної інфраструктури зрошувальних систем на площі 645,5 тис. га — 3,1 млрд грн; придбання нової поливної техніки (7,7 тис. од.) — 3,9 млрд грн; реконструкція інженерної інфраструктури осушувальних та дренажних систем — 460,4 млн грн. На будівництво СКЗ для вирощування просапних і багаторічних культур до 2020 р. слід витратити понад 4 млрд грн. У цілому, для запровадження перерахованих заходів до 2020 р., необхідно витратити близько 31 млрд грн. Визначено пріоритетні напрями адаптаційного механізму щодо пом'якшення наслідків дефіциту прісної води для сільського господарства.

УДК 631.6:631.171

2013.1.87. АНАЛІЗ ПАРАМЕТРІВ МОДИФІКАЦІЙ НОВИХ ДОЩУВАЛЬНИХ МАШИН КРУГОВОЇ ДІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО ВИРОБНИЦТВА / Мавлютдінов О.О. // Роль меліорації та водного господарства у забезпеченні сталого розвитку землеробства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених. — К., 2012. — С. 16–17. Шифр 538749.

Аналіз параметрів, машини дощувальні кругової дії, розбризкувачі короткострумінні.

Визначено, що для досягнення коефіцієнтом ефективного поливу значення 0,87–0,91 та для забезпечення рівномірності дощу необхідно використовувати сучасні зарубіжні короткострумінні розбризкувачі моделі i-Wob (середній діаметр краплі не перевищує 1 мм за робочого тиску 0,07–0,14 МПа). Для попередження можливості поверхневого стоку необхідно враховувати, що порівняно з середньою інтенсивністю дощу по довжині машини, інтенсивність дощу в кінцевих прогонах водопровідного трубопроводу збільшується у 1,6–2 рази. Встановлено, що найбільш ефективними на зрошенні є широкозахватні дощувальні машини (ДМ) кругової дії, які мають найменшу питому вартість та витрати дизельного палива або електричної енергії і найбільш ефективні при зрошенні овочевих, зернових, кормових, технічних культур. ДМ кругової дії ДМФ-К без кінцевого апарата мають найменшу питому енергоемність зрошення. Краща енергоефективність досягається за умов, коли довжина машини не перевищує 380–400 м з кінцевим апаратом і 350 м без нього. В першому випадку значення питомої енергоемності зрошення машин кругової дії становить 175 кВт·год/1000 м², в другому — 100 кВт·год/1000 м². Збільшення довжини дощувальних машин кругової дії з кінцевим дощувальним апаратом до 622 м призводить до збільшення значення питомої енергоемності у 1,4 раза і досягає 245 кВт·год/1000 м². Для ДМ кругової дії без кінцевого апарата питомої енергоемності щодо рівнозначної точки збільшується у 2 рази і для довжини 622 м — досягає 200 кВт·год/1000 м².

УДК 631.6:631.587

2013.1.88. ВОЗДЕЛЫВАНИЕ ПОЛИВИДОВЫХ ПОСЕВОВ МНОГОЛЕТНИХ ТРАВ НА ОРОШАЕМЫХ ЗЕМЛЯХ НИЖНЕГО ПОВОЛЖЬЯ / Дронова Т.Н., Бурцева Н.И., Невежин С.Ю. // Вестник Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2012. — № 6. — С. 18–20. — Бібліогр.: 4 назв.

Вирощування полівидових посівів, трави багаторічні, землі зрошувані.

Розроблено інноваційну технологію вирощування полівидових сумішей трав на зрошенні. Для створення продуктивних полівидових травостоїв короткого строку використання (3 роки) рекомендовано висівати у сівозмінах 4-компонентні суміші із люцерни синьогібридної, конюшини лучної, костриці

лучної та пажитниці багаторічної. У кормових сівозмінах і ви- водних полях середнього (5 років) строку потрібно висівати 5-компонентні суміші із люцерни синьогібридної, конюшини лучної, еспарцету піщаного, костриці лучної, грятіци збірної або тимोфіївки лучної; тривалого (7 років) вирощування у ви- водних полях — 5-6-компонентні суміші із люцерни посівної, конюшини повзучої, козлятнику східного, стоколосу безосто- го, костриці східної, грятіци збірної. Співвідношення насіння бобових і тонконогових компонентів за посівів у короткостро- кових сумішах мають становити 45+70, середньострокових — 100+100 і тривалострокових сумішах — 110+110% норми висіву в одновидових посівах. Одержати заплановану вро- жайність 30–40 т/га зеленої маси з 1 га можна без внесення добрив за підтримки передполивного порога вологості ґрунту 60% НВ з проведенням двох-трьох поливів за вегетацію, зрошувальна норма — 1,7–2,0 тис. м³/га. Для одержання 50– 70 т/га зеленої маси передполивний поріг вологості необхідно підвищити до 70–80% НВ з внесенням розрахункових доз добрив. Число поливів — 5–7, зрошувальна норма — 2,5– 3,2 тис. м³/га. Розміщувати бобові і тонконогові компоненти необхідно в індивідуальних рядках. Формування урожайності зеленої маси понад 80 т/га забезпечується за підтримання передполивної вологості ґрунту 80% НВ, проведенні під кож- ний укіс двох-трьох поливів за зрошувальною нормою 2,7– 4,0 м³/га з внесенням розрахункових доз NPK та черезряд- ним розміщенням рослин.

УДК 631.6:635.648

2013.1.89. ПОЛИВНОЇ РЕЖИМ И ВОДОПОТРЕБЛЕНИЕ СЛАДКОГО ПЕРЦА ПРИ КАПЕЛЬНОМ ОРОШЕНИИ В УСЛОВИЯХ ДАГЕСТАНА / Курбанов С.А., Мамедова Д.С. // Мелиорация и водное хозяйство. — 2012. — № 5. — С. 19–20. — Библиогр.: 2 назв.

Режим поливний, водоспоживання, перець солодкий, зро- шення краплинне.

Установлено, що в умовах рівнинної зони Республіки Да- гестан є можливість одержувати урожайність солодкого пер- цю до 55 т/га за рахунок оптимізації водного режиму ґрунту на фоні полицевого обробітку. За умов високої посушливості клімату, в структурі сумарного водоспоживання солодкого перцю на поливи припадає 80,6–94,9% водного балансу. Найбільш ефективно використовується вода на формуван- ня 1 т плодів перцю за підтримки передполивного порога вологості не нижче 80% НВ протягом усієї вегетації на фоні полицевого обробітку ґрунту. Застосування ресурсоощадних обробітків ґрунту сприяє підвищенню забур'яненості посівів у 1,5–2,1 раза, збільшенню коефіцієнта водоспоживання в 1,2–1,4 раза і зниженню урожайності солодкого перцю, навіть за оптимального водоспоживання, на 7,5–12,7 т/га. Відмічено, що на порівняно чистих від бур'янів полях мож- ливе застосування ресурсоощадних обробітків ґрунту, які забезпечують урожайність культури на рівні 40–45 т/га за оптимального водного режиму.

УДК 631.627.532

2013.1.90. ЕКОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ ОСУШЕНИХ ЗЕМЕЛЬ КОЛОМІЙСЬКО-ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ АЛЮВІАЛЬНОЇ РІВНИНИ РІКИ ПРУТ / Волощук М., Карбівська У., Мельник І., Мількевич С. // Науковий вісник Чернівецького університету. Біологія (Біологічні системи). — 2012. — Т. 4, вип. 3. — С. 257–262. — Библиогр.: 9 назв.

Моніторинг екологічний, землі осушені, рівнина річки алювіальна.

Висвітлено сучасний стан використання осушуваних зе- мель Івано-Франківської обл. Установлено, що в межах меліоративної системи "Снятинська" Коломийсько-Чернівецької алювіальної рівнини спостерігається погіршення стану родючості осушуваних земель. Відмічено, що осушення зе- мель викликало зміни як навколишнього середовища, так і властивостей і режимів ґрунтів, які зумовлюються природ- ними чинниками (гідрологічні, літологічні, геоморфологічні) і тривалим інтенсивним с.-г. використанням земель. Воно призвело до пониження рівня ґрунтових вод, спричинило інтенсифікацію промивного водного режиму, що виклика- ло зміну елементарних ґрунтових процесів, визначило їх швидкість, напрям, призвело до розвитку нових ґрунтових процесів. Зміна фізичних властивостей ґрунтів під впливом

осушення проявляється у збільшенні величини щільності ґрунту в орному та підорному шарах, зменшенні величини за- гальної шпаруватості. Осушення викликало зміни морфології ґрунтів, які проявились у розтягуванні гумусованої частини профілів, збільшенні потужності ілювіального горизонту і зменшенні потужності елювіального. Під впливом осушення спостерігається зміна фізико-хімічних властивостей ґрунтів: зменшення місткості катіонного обміну, ступеня насиченості основами, величини гідролітичної кислотності, вмісту рухо- мого алюмінію. Осушені землі характеризуються низькою екологічною стійкістю і є найбільш уразливим компонентом природно-антропогенних ландшафтів. Накреслено заходи щодо підвищення продуктивності осушених земель.

УДК 631.67

2013.1.91. УПРАВЛІННЯ ВОДОРозПОДІЛЬНИМИ СИСТЕМАМИ ЗА ПРИНЦИПАМИ РЕСУРСО- ТА ЕНЕРГОЗА- ОЩАДЖЕННЯ / Коваленко П.І., Попов В.М. — К.: Аграр. нау- ка, 2011. — 368 с. — Библиогр.: 204 назви. Шифр 538395.

Управління водорозподільними системами, принципи ре- сурсо- та енергозаощадження, водоподача, канали від- криті.

Наведено наукові засади управління водорозподільними системами за принципами ресурсо- та енергозаощадження із застосуванням методів статистичного аналізу процесів, нормованого управління електроспоживанням та автоматизованого управління (АУ) міжгосподарським водорозподілом "за потребою". Представлено математичні моделі, системи та алгоритми АУ водоподачею на відкритих каналах, сучасні засоби для АУ водорозподільними системами. Доведено ефективність розроблених систем АУ водоподачею за рівня- ми води із застосуванням досконалих дискретних алгоритмів. Розроблені нові засоби автоматизованого контролю та обліку технологічних параметрів типових об'єктів міжгосподарської зрошувальної мережі забезпечують вирішення технологіч- них завдань, спрямованих на раціональне використання та ощадливе витрачання енергетичних ресурсів.

УДК 631.67

2013.1.92. ЕРОЗІЙНО ДОПУСТИМИ ПОЛИВНІ НОРМИ ДО- ЩУВАЛЬНИХ МАШИН / Музика О. // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільськогосподарства України: зб. наук. пр. / ДНУ Укр НДІПВТ ім. Л. Погорілого. — Дніпропетровськ, 2012. — Вип. 16, кн. 2. — С. 236–244. — Библиогр.: 11 назв. Шифр 538430.

Норми поливні ерозійно допустимі, машини дощувальні, ерозія водна, безпека екологічна.

Проведено аналіз агротехнічних показників і визначено ерозійно допустимі поливні норми сучасних типів дощу- вальних машин (ДМ) залежно від питомої потужності дощу та типу ґрунту, що дає змогу здійснювати вибір екологічно безпечних ДМ у конкретних природно-господарських умовах, а також будувати ерозійно безпечний поливний режим для різних с.-г. культур. Показано, що ерозійно допустимі поливні норми ДМ змінюються від 3,65 до 173,9 мм. Найвищий цей показник для чорнозему легко- та важкосуглинкового та світло-каштанового важкосуглинкового порівняно з іншими машинами зарубіжного виробництва має ДМ "Фрегат" ДМФЕ. Для зазначених типів ґрунтів показник ерозійно допустимої поливної норми змінюється від 43,61 до 58,88 та від 66,63 до 92,50 мм відповідно і показує, що "Фрегат" ДМФЕ має вищу екологічну безпеку для ґрунту від його ущільнення, поверхневого стоку та водної ерозії. Серед ДМ закордонного виробництва для таких типів ґрунтів лише "Limmatik" 434M та машина шлангово-барабанного типу G3D-100J270 "Idrofodlia" мають найбільший показник ерозійно допустимої поливної норми. Відмічено, що ДМ закордонного виробництва порів- няно з вітчизняними мають найбільший показник ерозійно допустимої поливної норми лише для дерново-слабопідзо- листого піщаного ґрунту.

УДК 631.67

2013.1.93. ЭФФЕКТ ВОДОСБЕРЕЖЕНИЯ ПРИ КАПЕЛЬ- НОМ И ВНУТРИПОЧВЕННОМ ОРОШЕНИИ ОВОЩНЫХ КУЛЬТУР / Овчинников А.С., Бочарников В.С., Мещеря- ков М.П., Бочарникова О.В. // Мелиорация и водное хозяй- ство. — 2012. — № 5. — С. 16–19. — Библиогр.: 2 назв.

Водозбереження, зрошення краплинне і внутрішньогрунтове, овочеві культури.

Наведено результати дослідження краплинного (КЗ) та внутрішньогрунтового (ВГЗ) способів поливу томатів і солодкого перцю в умовах відкритого ґрунту і весняних плівкових теплиць. Виявлено суттєвий вплив на врожайність овочевих культур способу поливу, конструкції зволожувальної сітки (при ВГЗ) і рівня передполивної вологості ґрунту. Найкращим варіантом зрошення овочевих культур на системах ВГЗ і КЗ для одержання максимальної врожайності в умовах відкритого і закритого ґрунту з метою економії зрошувальної води є режим підтримання передполивної вологості ґрунту на рівні 80% НВ. Урожайність перцю солодкого при такій вологості становила за ВГЗ 59,1 т/га, за КЗ — 66,2 т/га, що на 10,5 т/га, або на 21,6% і на 11,3 т/га, або 20,6% більше, ніж на ділянках з передполивним порогом вологості 70% НВ за ВГЗ і КЗ відповідно (табл.). За режиму зрошення 80% НВ одержано максимальну врожайність помідорів — 13,4 кг/м², що на 1,5 кг/м², або на 12,7% більше, ніж на ділянках з передполивним порогом вологості 70% НВ, за вологості 90% НВ — 13,2 кг/м² (приріст врожайності становив 1,3 кг/м², або 11% порівняно з вологістю 70% НВ). Відмічено високу економічну ефективність вирощування овочевих культур за краплинним і внутрішньогрунтового зрошення, вкладені інвестиційні кошти окупаються через рік після початку експлуатації систем.

УДК 631.67:631.44

2013.1.94. ОЦІНКА ВПЛИВУ РІЗНИХ ЕКОЛОГО-МЕЛІОРАТИВНИХ УМОВ НА ДИНАМІКУ ПРОДУКТИВНОСТІ ТА РОДЮЧІСТЬ ЗЕМЕЛЬ / Діденко Н.О. // Роль меліорації та водного господарства у забезпеченні сталого розвитку землеробства: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. молодих учених. — К., 2012. — С. 107–109. Шифр 538749.

Умови еколого-меліоративні, динаміка продуктивності, родючість земель.

Установлено закономірності впливу різних практик ведення зрошуваного землеробства на територіях господарств, що належать до різних класів змін умов водокористування у Херсонській обл. за формування аграрного сектору (1991–2012 рр.) на продуктивність земель та стан родючості ґрунтів. В умовах регулярного та інтенсивного використання зрошення у господарстві (5-й клас умов за класифікацією змін використання зрошення) забезпечується збереження родючості ґрунтів, але внаслідок відсутності оперативного управління поливами відповідно до поточних метеорологічних умов спостерігається недостатній рівень реалізації потенційної продуктивності (на 30%). Вміст гумусу знаходиться в межах середніх показників (2,18–3,09%), показники нітрифікаційного азоту мають тенденцію до зниження, за вмістом рухомого фосфору та обмінного калію спостерігаються незначні коливання (34–47 мг/кг ґрунту і 424–559 мг/кг ґрунту відповідно). За умов неоптимального зрошення (зрошувальні норми не покривають дефіцит природного водоспоживання) та порушень технології застосування добрив у господарстві 4-го класу умов за класифікацією, показники врожайності озимої пшениці та соняшнику є значно нижчі, ніж ті, що можна одержувати на даній території. Вмісти гумусу, фосфору та калію мають незначні коливання в межах середніх показників, вміст нітрифікаційного азоту змінюється від дуже низького до середнього (14–39 мг/кг ґрунту). В умовах відмови від зрошення на фоні недотримання сівозмін у господарстві 3 класу умов за класифікацією, порушень у застосуванні добрив та недотриманні структури сівозміни показники врожайності озимої пшениці, соняшнику та багаторічних трав знижуються і за недоцільності вирощувати без зрошення їх вилучено із сівозміни. Вмісти гумусу, фосфору і калію мають незначні коливання в межах середніх показників, вміст нітрифікаційного азоту зменшується (63–24 мг/кг ґрунту).

УДК 631.67:631.52:633.15(477.7)

2013.1.95. КУКУРУДЗА НА ЗРОШУВАНИХ ЗЕМЛЯХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ: монографія / Лавриненко Ю.О., Вожегова Р.А., Коковіхін С.В., Писаренко П.В., Найдьонов В.Г., Михайленко І.В. — Херсон: Айлант, 2011. — 468 с. — Бібліогр.: 378 назв. Шифр 538399.

Кукурудза на зрошуваних землях, режими і способи зрошення, води слабомінералізовані, стан засоленості.

Висвітлено теоретичні, науково-методичні, технологічні, організаційно-економічні, біоенергетичні та екологічні основи вирощування кукурудзи на зрошуваних землях Південного Степу України. Досліджено вплив різних режимів і способів зрошення на продуктивність кукурудзи. Застосування зрошення забезпечило підвищення врожайності зерна кукурудзи на 51,1–53,0 ц/га, або 58,8–59,7%. Дослідження у тривалозрошуваному стаціонарі закономірностей сучасних ґрунтових процесів і параметрів родючості темно-каштанового ґрунту за використання для поливу мінеральних вод Інгuleцького каналу показали, що на зональний гумосоаккумулятивний процес впливають елементи солонцевого процесу, що небезпечно з екологічної точки зору. За зрошення слабомінералізованими водами на темно-каштанових ґрунтах установлюється квазірівноважний стан засоленості, при цьому відбувається трансформація іонного складу в бік звуження відношення водорозчинних кальцію до натрію, що посилює інтенсивність солонцевого процесу. Встановлено прямий зв'язок між вмістом натрію в зрошувальній воді та в ґрунтовому розчині.

УДК 631.672:631.587:633.18(477.72)

2013.1.96. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ДРЕНАЖНО-СКІДНИХ ВОД РИСОВИХ ЗРОШУВАЛЬНИХ СИСТЕМ / Морозов В.В., Дудченко К.В., Корнбергер В.Г. // Роль меліорації та водного господарства у забезпеченні сталого розвитку землеробства: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. молодих учених. — К., 2012. — С. 81–83. Шифр 538749.

Вода дренажно-скідна, система зрошувальна, засолення ґрунту, вологозабезпеченість рису.

Дослідження з використання дренажно-скідних вод рисових зрошувальних систем за вирощування рису та супутніх с.-г. культур проводили на території Інституту рису НААН. Аналізуючи хімічний склад дренажно-скідної води на предмет небезпеки засолення ґрунту з врахуванням солестійкості с.-г. культур та порівнюючи його з нормативами стандарту якості зрошувальної води, науковці дійшли висновку, що вода придатна для зрошення. Оцінка досліджуваної води щодо небезпеки вторинного засолення за тривалого зрошення показала, що вода має середню якість (є небезпека вторинного засолення за тривалого зрошення), але, оскільки дренажно-скідна вода розбавляється зрошувальною водою в пропорції 1:5, то імовірність вторинного засолення виключається. Для регулювання рівня води в дренажно-скідній мережі на дослідних ділянках встановлено затвори-автомати. Аналіз урожайності рису на зарегульованих та контрольних ділянках показав, що зрошення дренажно-скідними водами позитивно впливає на рослини рису, підвищуючи їх урожайність у середньому на 13,2 ц/га (16,2%), а підір слабомінералізованими ґрунтовими водами підвищує вологозабезпеченість рису.

УДК 631.674.4

2013.1.97. ФЕРТИГАЦІЯ, ЯК ОДИН З НАПРЯМКІВ ЗНИЖЕННЯ РЕСУРСОВИТРАТ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ДОЩУВАЛЬНИХ МАШИН НА ЗРОШУВАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ УКРАЇНИ. СУЧАСНЕ ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ФЕРТИГАЦІЇ / Сидоренко В., Кучеренко В. // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України: зб. наук. пр. / ДНУ УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого. — Дослідницьке, 2012. — Вип. 16, кн. 2. — С. 245–255. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 538430.

Фертигація, ресурсовитрати, машини дощувальні, мережа зрошувальна.

Наведено результати досліджень технології сумісного внесення розчинних добрив з поливною водою — фертигації (Ф.) — за використання широкозахватних дощувальних машин (ДМ) та сучасного обладнання. Нині виробники сучасної дощувальної техніки ("Valley", "Reinke", "Zimatic") пропонують обладнання для фертигації, що застосовується разом з ДМ, але технологія його використання потребує теоретичного обґрунтування та практичної методики по застосуванню. Обладнання для сумісного внесення мінеральних добрив з поливною водою у випадку його використання разом з ДМ складається з ємності для приготування та зберігання маточного розчину добрив, насоса-дозатора та пристрою перемішування маточного розчину у ємності. Використовується

три схеми розміщення обладнання для Ф.: безпосередньо на машині, поза машиною і комбінована (ДМ кругового переміщення). Найбільш ефективно застосування обладнання для Ф. за використання ДМ кругового переміщення. Зазначено, що процес комплексного регулювання водного та поживного режимів ґрунту за допомогою Ф., крім високої ефективності використання мінеральних добрив та зрошувальної води, дає можливість підняти культуру зрошуваного землеробства на вищий економічно доцільний рівень.

УДК 631.674.5:631.164.6

2013.1.98. ПОТРЕБА В ДОЩУВАЛЬНІЙ ТЕХНІЦІ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЗРОШЕННЯ В УКРАЇНІ / Ромащенко М.І., Гринь Ю.І., Конаков Б.І., Бабіцький В.В. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 9. — С. 44–48.

Потреба в дощувальній техніці, відновлення зрошення, безпека продовольча, площа зрошуваних земель.

Проаналізовано сучасний стан зрошення в Україні та визначено потребу в дощувальній техніці для відновлення зрошення і забезпечення продовольчої безпеки України. Зазначено, що мінімально необхідна площа зрошуваних земель в Україні має становити 1,5–1,7 млн га, а для забезпечення виробництва 80 млн т зернових, 15 млн т олійних культур і 4 млн т м'яса — не менше 3 млн га. Для зрошення 1,65 млн га загальна кількість дощувальних машин має становити 19211 од., а нині в робочому стані лише близько 5,5 тис. од. За умови доведення площі зрошуваних земель до 3044,6 тис. га площі дощування становитимуть близько 2770,6 тис. га (91% від загальної площі зрошуваних земель), потреба в дощувальних машинах різних типів — 34100 од. Витрати на оновлення парку дощувальних машин іноземного виробництва (Valmont, AMACO, Lindsay, Pierce, Reinke, Bauer, RKD) для забезпечення внутрішньої продовольчої безпеки України становитимуть 17,8 млрд грн. Доцільним є комплектування дощувальних систем із зазначеною кількістю машин вітчизняного виробництва ("Фрегат", "Дніпро", ДДА-100 МА) і зрошувального обладнання нового покоління. Це дасть змогу знизити закупівельні витрати на дощувальну техніку для с.-г. виробників на 30–35%.

УДК 631.674.6:634.11/12

2013.1.99. ВПЛИВ РЕЖИМІВ КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ НА ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ ПЛОДІВ ЯБЛУНІ / Матвієць О.М. // Роль меліорації та водного господарства у забезпеченні сталого розвитку землеробства: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. молодих учених. — К., 2012. — С. 56–58. Шифр 538749.

Режим краплинного зрошення, показники плодів яблуні (кислотність), маса плодів яблуні.

Дослідження проводили протягом 2009–2011 рр. на території дослідного полігону Закарпатського опорного пункту Інституту водних проблем і меліорації НААН. Яблуні сорту Брейбери на карликовій підщепі М-9 були висаджені весною 2007 р. за схемою 4×1 на чотирьох режимах передполивної вологості ґрунту (70% НВ, 70–80–70% НВ та 80% НВ РПВГ, контроль — без зрошення). Виявлено, що середня і максимальна маса плодів на зрошуваних ділянках була істотно вища за контроль. Найбільші за максимальною масою плоди були на ділянках з диференційованим режимом зрошення з РПВГ 80% НВ. Вони мали високі смакові, поживні та товарні якості. Варіанти досліді відрізняються за вмістом у плодах основних органічних речовин. Вміст сухих речовин у яблуках варіює від 13,0 до 13,6%. Найбільшим накопиченням сухих речовин та цукрів відрізнялися плоди на ділянках без зрошення та з РПВГ 70–80–70% НВ. Найменше цукрів містили плоди з ділянок за вологості 80% НВ. Найменший показник кислотності був на контрольних ділянках — 0,43%. Найменше органічних кислот містили плоди на ділянках з 80% НВ — 0,38%. Цукрово-кислотний коефіцієнт плодів на зрошуваних ділянках становив 12,3–12,7, а на контрольній — 12,4. За роки досліджень середня кількість аскорбінової кислоти в яблуках, вирощених на контрольних ділянках, становила 8,77 мг%, а на зрошуваних — з РПВГ 70–80–70% НВ та 80% НВ містили найбільше вітаміну С — 9,74 та 10,15 мг% відповідно. Кращим зволоженням дослідних ділянок є підтримання РПВГ 70–80–70% НВ.

УДК 631.674.6:635.646

2013.1.100. ВИРАЩИВАННЯ БАКЛАЖАН ПРИ КАПЕЛЬНОМ ОРОШЕННІ С ІСПОЛЬЗОВАНІЕМ ТОННЕЛЬНИХ УКРЫТИЙ ДЛЯ ПОЛУЧЕНИЯ РАННЕЙ ПРОДУКЦИИ / Дубенок Н.Н., Бородычев В.В., Шенцева Е.В., Стрижакова Е.А., Шумакова К.Б. // Достижения науки и техники АПК. — 2012. — № 9. — С. 38–42. — Библиогр.: 11 назв.

Вирощування баклажанів, зрошення краплинне, укриття тоннельне, продукція рання.

Розглянуто результати досліджень з вирощування баклажанів за краплинного зрошення для одержання ранньої продукції. Дослідження проводили на зрошуваних землях в умовах Нижнього Поволжя. Схема досліду передбачала вивчення трьох рівнів передполивної вологості ґрунту: 70, 80 і 90% НВ та трьох рівнів мінерального живлення $N_{100}P_{60}K_{20}$ (планова врожайність 40 т/га), $N_{180}P_{110}K_{20}$ (планова врожайність 60 т/га) і $N_{260}P_{160}K_{190}$ (планова врожайність 80 т/га). Відмічено, що за вирощування ранніх баклажанів у відкритому ґрунті з використанням тимчасових укриттів рекомендується застосовувати краплинне зрошення з обов'язковим виконанням наступних агрозаходів: для одержання 40 т/га плодів баклажанів вносити мінеральні добрива в дозі $N_{100}P_{60}K_{20}$ з можливістю зниження передполивного порога вологості ґрунту до рівня 70% НВ; 60 т/га плодів — мінеральні добрива в дозі $N_{180}P_{110}K_{20}$ в поєднанні з підтриманням передполивного рівня 80% НВ; для забезпечення максимальної економічної вигоди за мінімальної витрати води на формування врожаю з можливістю одержати до 70–80 т/га плодів баклажанів мінеральні добрива вносити в дозі $N_{260}P_{160}K_{190}$ за підтримки передполивного рівня вологості ґрунту 90% НВ. Для підтримки порога передполивної вологості ґрунту на рівні 70% НВ потрібно провести 2–3 поливи по 140 м³/га в період "висадка розсади — бутонізація" і 9–10 поливів по 240 м³/га в період "бутонізація — останній збір". Для підтримки передполивного рівня вологості ґрунту 80% НВ в шарі 0,4 м за період "висадка розсади — бутонізація" було проведено 4–5 поливів по 95 м³/га, 90% НВ — до 7–9 поливів по 50 м³/га. Підтримка передполивного порога вологості ґрунту 90% НВ в період "бутонізація — останній збір" (шар 0,6 м) забезпечувалась 30–40 поливами по 80 м³/га; 80% НВ — 13–18 поливами по 160 м³/га. За поєднання факторів, які забезпечують формування урожайності на рівні 40 т/га, баклажани за вегетаційний період витрачають на сумарне випаровування 3320–3610 м³/га води, 60 т/га продукції — до 3700–4230 м³/га, а при урожайності 70 т/га — 4280–4910 м³/га.

УДК 631.675:631.674.6:631.316.4

2013.1.101. ВОДОСПОЖИВАННЯ І ПРОДУКТИВНІСТЬ ЦИБУЛІ РІПЧАСТОЇ ЗА КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ В УМОВАХ СТЕПУ СУХОГО / Шатковський А.П., Черевичний Ю.О., Журавльов О.В. // Роль меліорації та водного господарства у забезпеченні сталого розвитку землеробства: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. молодих учених. — К., 2012. — С. 67–68. Шифр 538749.

Водоспоживання, продуктивність цибулі ріпчастої, зрошення краплинне.

Дослідження проводили в умовах Херсонської обл. на темно-каштановому легкосуглинковому ґрунті за найменшої вологості (НВ) кореневмісного шару — 16,5%. Джерело зрошення — Північно-Кримський канал, загальна мінералізація поливної води 0,33 г/м³. Гібрид цибулі Сьєрра Бланка F₁, попередник — пшениця озима, технологія загальноприйнята для умов краплинного зрошення. Визначено, що найвищу врожайність цибулі ріпчастої одержали на ділянках з рівнем передполивної вологості ґрунту (РПВГ) 90% НВ — 54,4 т/га, що перевищило контроль (без зрошення) у 20,1 раза або на 51,7 т/га. За такого зволоження мінімальний об'єм води на формування одиниці врожаю (коефіцієнт водоспоживання) становив 82,5 м³/т. Максимальні показники коефіцієнта водоспоживання характерні для ділянок без зрошення. В умовах 2011–2012 рр. за 75%-ї кількості опадів (126,3 мм) протягом вегетаційного періоду на ділянках із зрошенням найменшу частку (від 6,5 до 12,1%) сумарного водоспоживання забезпечувала ґрунтова волога, а найбільшу — зрошення (від 39,9 до 65,4%). Встановлено залежності "водоспоживання — врожайність" за краплинного зрошення цибулі ріпчастої (рис.).

631.8 ДОБРИВА

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН БИКІН А.В.

УДК 631.416.2:631.42:631.8:633.16

2013.1.102. ВМІСТ РУХОМОГО ФОСФОРУ У ҐРУНТІ ЗАЛЕЖНО ВІД ІНОКУЛЯЦІЇ НАСІННЯ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО БІОПРЕПАРАТАМИ / Панфілова А.В., Гамаюнова В.В. // Вісник аграрної науки Причорномор'я: зб. наук. пр. — Миколаїв, 2012. — Вип. 3(67). — С. 129–133. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 538859.

Фосфор рухомий, біопрепарати, обробка насіння, альбобактерин, фосфоентерин, поліміксобактерин, ячмінь ярий.

Наведено результати вивчення впливу обробки насіння ячменю ярого біопрепаратами на вміст рухомого фосфору у ґрунті. Встановлено, що впродовж вегетації ячменю ярого (сезонна динаміка) вміст рухомого фосфору у ґрунті знижувався внаслідок використання його рослинами на формування врожаю. Найбільше фосфору в ґрунті містилося на фоні внесення $N_{45}P_{60}$ за полицевого обробітку ґрунту та інокуляції насіння поліміксобактерином, що пояснюється властивістю бактерій *Pasribacillus polymyxa* KB, які входять до складу біопрепарату, продукувати органічні кислоти та фосфатазу, що сприяють вивільненню важкорозчинних фосфатів ґрунту. Показано також, що обробка насіння біопрепаратами на основі фосфатомобілізуючих бактерій на фоні внесення мінеральних добрив сприяє підвищенню врожайності зерна ячменю ярого як за полицевого, так і безполицевого обробітків ґрунту.

УДК 631.416.3:658.562:635.53

2013.1.103. АГРОХІМІЧНА ОЦІНКА ДІЇ СЕЛЕНУ ТА ДОБРИВ НА ВРОЖАЙНІСТЬ І ЯКІСТЬ СЕЛЕРИ КОРЕНЕПЛІДНОЇ / Гончаренко В.Ю., Духін Є.О. // Овочівництво і баштанництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2012. — Вип. 58. — С. 89–96. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 539187.

Добрива мінеральні, показники агрохімічні, селера коренеплідна, селен, ферменти ґрунтові, врожайність, якість продукції.

Висвітлено питання щодо особливостей мінерального живлення селери коренеплідної, надано агрохімічну оцінку мікроелемента селену, впливу його на родючість ґрунту, врожайність і якість продукції. Встановлено, що концентрація селену в різних типах ґрунтів варіює в межах 10–1200 мкг/кг ґрунту. У чорноземі типовому важкосуглинковому на лесоподібному суглинку вміст селену в орному шарі мав низький рівень і становив 256 мкг/кг ґрунту. Вміст у верхньому гумусному перехідному шарі ґрунту був 380 мкг/кг, нижньому перехідному — 290, у материнській породі — 139 мкг/кг ґрунту. Дози селену впливали на рівень урожайності коренеплідів селери і визначали ефективність їх внесення. Повне мінеральне добриво в дозі $N_{45}P_{45}K_{45}$ забезпечило чистий прибуток на рівні 6443 грн/га за вмісту селену 0,26 г/га. За внесення добрив із селеном ($N_{45}P_{45}K_{45} + Se$ 50 г/га) чистий прибуток становив 4699 грн/га, але витрати компенсувалися підвищенням вмісту селену в продукції як мікроелемента, важливого для корекції селенодефіциту.

УДК 631.81.001.36:631.82

2013.1.104. БАЛАНС ОСНОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ЖИВЛЕННЯ В ҐРУНТІ ЗАЛЕЖНО ВІД НАСИЩЕНОСТІ МІНЕРАЛЬНИМИ ДОБРИВАМИ В СІВОЗМІНІ / Геркіял О.М. // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. — Умань, 2012. — Вип. 77, ч. 1: Агрономія. — С. 39–46. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 538868.

Добрива мінеральні, врожайність, баланс елементів живлення.

Наведено врожайність с.-г. культур за 2008–2010 рр. (у середньому) і результати розрахунків балансу поживних речовин у 10-пільній польовій сівозміні без удобрення та на фоні одинарної (135 кг/га), подвійної (270 кг/га) і потрійної (405 кг/га) насиченості мінеральними добривами. Встановлено, що за одинарної насиченості мінеральними добривами (135 кг/га)

баланс усіх елементів мінерального живлення був негативний. Інтенсивність балансу не досягала нормативної. Подвійна насиченість (270 кг/га) забезпечила позитивний баланс лише фосфору (+31 кг/га) і нормативну інтенсивність його балансу. Баланс азоту і калію залишився негативним, але інтенсивність балансу калію, враховуючи вміст його в ґрунті, була в межах нормативної. За потрійної насиченості (405 кг/га) баланс фосфору був позитивний (+72 кг/га), а азоту і калію негативний. Інтенсивність балансу калію значно перевищувала нормативну, а азоту — наближалась до неї. Зроблено висновок, що за одержаного рівня врожайності культур сівозміни в 2008–2010 рр. навіть висока насиченість мінеральними добривами (405 кг/га) не забезпечила повернення у ґрунт повної кількості витрачених азоту і калію. Баланс фосфору у ґрунті за таких умов був позитивним.

УДК 631.81.095.337:631.53.02:635.11

2013.1.105. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВНЕСЕННЯ МІКРОДОБРИВ ПРИ ВИРОЩУВАННІ НАСІННИКІВ БУРЯКІВ СТОЛОВИХ / Корнієнко С.І., Куц О.В. // Картоплярство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 41. — С. 151–157. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 539039.

Мікродобрива, мікроелементи, буряк столовий, урожайність та якість насіння, економічна ефективність.

Проведено вивчення ефективності застосування мікроелементів при вирощуванні насінників буряку столового в умовах Лівобережного Лісостепу України. Встановлено, що на чорноземних ґрунтах проведення позакоренових підживлень сумішами Zn+Mo та B+Mo, мікродобривом "Реаком-СО" на фоні локального внесення $N_{60}P_{60}K_{120}$ зумовлює зростання урожайності насіння буряків столових на 88–251 кг/га, збільшення маси 1000 насінин і не погіршує енергії проростання та лабораторної схожості насіння. Застосування підживлень мікродобривами по фоні мінеральних добрив забезпечує високі економічні показники; рівень рентабельності при цьому становив 183–188%; собівартість 1 кг насіння — 17,4–17,7 грн/кг. Автори вбачають перспективність подальших досліджень у напрямку вивчення ефективності підживлень комплексними добривами з макро- та мікроелементами за вирощування насінників буряків столових.

УДК 631.81/811.1/2:633.15

2013.1.106. МИНЕРАЛЬНОЕ ПИТАНИЕ КУКУРУЗЫ ПРИ ВЗАИМОДЕЙСТВИИ АЗОТНОГО И ФОСФОРНОГО УДОБРЕНИЙ / Никитиш В.И., Личко В.И. // Агрохимия. — 2012. — № 11. — С. 9–15. — Библиогр.: 10 назв.

Живлення рослин мінеральне, кукурудза, добрива азотні та фосфорні, взаємодія.

У польових дослідках на сірому лісовому ґрунті вивчено агрохімічні та екологічні умови прояву взаємодії азотних та фосфорних добрив у посівах кукурудзи. Встановлено, що нестача засвоєваних сполук фосфору та азоту в ґрунті, а також нижчий за оптимальний температурний режим на початку вегетації є факторами, що стримують збалансований рівень азотного і фосфорного живлення рослин. За сприятливого температурного та водного режимів ефективність азотних добрив істотно підвищувалась, а чутливість на фосфорні добрива збільшувалась у посівах з високим рівнем азотного живлення. За нестачі тепла у початковий період вегетації зменшувалось споживання кукурудзою фосфору, що зумовило його дисбаланс відносно азоту. За цих умов спостерігали слабку взаємодію азотних і фосфорних добрив за живлення рослин зазначеними елементами. Визначено оптимальні рівні вмісту азоту і фосфору в тканинах рослин та за фазами онтогенезу.

УДК 631.81:631.55:633.16:661.152.3

2013.1.107. ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ УРОЖАЮ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО ЗА ПОЗАКОРЕНЕВИХ ПІДЖИВ-

ЛЕНЬ МІКРОДОБРИВАМИ / Господаренко Г.М., Машинник О.О. // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. — Умань, 2011. — Вип. 77, ч. 1: Агрономія. — С. 7–14. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 538868.

Мікродобрива, підживлення позакореневе, урожай, структурні елементи урожаю, ячмінь ярий.

Наведено результати досліджень впливу різних строків проведення позакореневих підживлень хелатними мікродобривами, які містять у різному поєднанні цинк, марганець і мідь, на формування структурних елементів урожаю ячменю ярого (ЯЯ). Встановлено, що на чорноземі опідзоленому важкосуглинковому Правобережного Лісостепу України найефективнішим є застосування цинковмісних добрив, що пов'язано з значним дефіцитом його рухомих сполук. Найбільшу кількість продуктивних стебел ЯЯ у кінці вегетації на фоні мікродобрив забезпечують два позакореневих підживлення хелатом цинку в поєднанні з хелатом марганцю за рахунок формування оптимальної густоти рослин і коефіцієнта їх продуктивного куцання на рівні 2,1. Вагомим резервом збільшення врожайності є також підвищення маси зерен з одного колоса на 22% за дворазового підживлення хелатом цинку в поєднанні з хелатом міді. Рекомендовано дворазове позакореневе підживлення хелатом цинку в поєднанні з хелатом марганцю або міді, яке суттєво зменшить редукцію продуктивних пагонів та колосків ЯЯ та забезпечить приріст урожаю на рівні 1,3 т/га.

УДК 631.81:631.83+84+85

2013.1.108. ЗАСТАВЬТЕ УДОБРЕНИЯ РАБОТАТЬ ЛУЧШЕ / Пол Е. Фиксен // Зерно. — 2012. — № 12. — С. 82–85.

Добрива (ефективне застосування), азот, фосфор, калій, склад добрив збалансований, дефіцит поживних речовин.

Обговорюється проблема підвищення ефективності застосування добрив та мінімізації негативних екологічних наслідків від їх внесення в сучасному землеробстві. Матеріал представлений Міжнародним інститутом живлення рослин і має три основні розділи: I. Порівняння азотних добрив з фосфорними та калійними. II. Баланс поживних речовин. III. Ефективність використання фосфорних добрив. Установлено, що ефективність застосування азотних добрив необхідно розглядати інакше, ніж фосфорних і калійних, оскільки на неї впливають залишки цих елементів у ґрунті від попереднього внесення добрив. Рекомендовано враховувати не тільки споживання Р і К у перший рік після внесення, але й вплив внесених добрив на родючість ґрунту у подальшому. Розміщення Р і К в орному шарі рекомендовано враховувати в аналізі ґрунту з низьким вмістом фосфору. Це дасть змогу уникнути втрат врожаю внаслідок нестачі поживних речовин в окремих шарах ґрунту. Зазначено, що збалансований склад поживних речовин у ґрунті є необхідною складовою ефективного їх застосування. Дефіцит однієї поживної речовини може зумовити зниження ефективності використання всіх інших.

УДК 631.81:635.262

2013.1.109. ИЗМЕНЕНИЕ ХОЗЯЙСТВЕННО-ЦЕННЫХ КАЧЕСТВ ЧЕСНОКА ОЗИМОГО ПОД ВЛИЯНИЕМ МИНЕРАЛЬНЫХ УДОБРЕНИЙ / Кошеваров А.А., Надежкин С.М., Агафонов А.Ф. // Плодородие. — 2012. — № 6. — С. 14–15. — Библиогр.: 8 назв.

Добрива мінеральні, часник озимий, урожайність, азот, фосфор, калій.

Вивчено вплив мінеральних добрив (МД) на господарсько-цінні якості часнику озимого (ЧО) сорту Дубковський. Встановлено, що МД позитивно впливають на ріст і розвиток рослин ЧО. Найбільший приріст вегетативної маси і вихід товарних цибулин забезпечувався середніми дозами добрив (60 кг/га). Разом з цим, на початкових етапах відростання у варіантах з унесенням максимальних доз азотних добрив (90 кг/га) спостерігали більш активний ріст і розвиток цибулин. Максимальну товарну врожайність цибулин (13,6 т/га) було одержано за внесення $N_{60}P_{60}K_{60}$. Застосування середніх (60 кг/га) і підвищених (90 кг/га) доз добрив зумовлювало збільшення середньої маси цибулин порівняно з варіантом без підживлення. Із збільшенням доз добрив підвищувався вихід посадкових зубків. Показано, що найбільший вплив на товарну врожайність виявляє сумісне застосування азотних і фосфорних добрив ($\eta^2=0,65$).

УДК 631.811.98:631.84:633.11.004.123.21

2013.1.110. СОСТАВ БЕЛКОВ И КАЧЕСТВО ЗЕРНА ЯРОВОЙ МЯГКОЙ ПШЕНИЦЫ (T. AESTIVUM) В ЗАВИСИМОСТИ ОТ УРОВНЯ АЗОТНОГО ПИТАНИЯ И ПРИМЕНЕНИЯ ФИТОРЕГУЛЯТОРОВ ПРИ ВЫРАЩИВАНИИ НА ДЕРНОВО-ПОДЗОЛИСТОЙ СРЕДНЕСУГЛИНИСТОЙ ПОЧВЕ / Новиков Н.Н., Жарихина А.А. // Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. — 2012. — Вып. 5. — С. 73–82. — Библиогр.: 17 назв.

Живлення азотне, фіторегулятори, пшениця м'яка яра, якість зерна, склад білків (пшениця), активність амілаз.

Проведено вивчення впливу факторів навколишнього середовища, рівня азотного живлення та фіторегуляторів на формування врожаю, якості зерна та склад запасних білків пшениці ярої м'якої за її вирощування на дерново-підзолистому середньосуглинковому ґрунті Росії. Встановлено, що за підвищення доз азоту до 150 кг/га істотно збільшуються: продуктивність рослин (на 47–76%), вміст білків у зерні (на 4,2%), сиров'язковини (на 3,4–4,2%), маса 1000 зерен, показники скловидності і натури зерна. При цьому знижується пружність клейковини і підвищується активність α -амілаз, що погіршує технологічні властивості зерна. Досліджено зміни якості зерна за позакореневого підживлення, внесення азотних добрив до сівби і проведення пізнього позакореневого підживлення. Показано, що зерно пшениці, сформоване у варіантах з високим рівнем азотного живлення, при проростанні має більш високий рівень α -амілазної активності, що покращує його якість. Пізнє позакореневе азотне підживлення у фазі початку формування зернівок і обробка фіторегуляторами альбіт і рибав-екстра у фазі колосіння пшениці знижують активність α -амілаз у зерні за проростання та підвищує його якість.

УДК 631.811:581.1:633.63

2013.1.111. ФОСФОРНЕ ЖИВЛЕННЯ, ФОТОСИНТЕЗ І ПРОДУКТИВНІСТЬ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ ЗА ДІЇ РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ І ОБРОБКИ НАСІННЯ АЛЬБОБАКТЕРИНОМ / Гуляева Г.Б. — К.: Есе, 2012. — 144 с. — Бібліогр.: 165 назв. Шифр 539026.

Буряк цукровий, фосфор (фізіологічна роль), живлення фосфорне, регулятори росту рослин, альобактерин.

У роботі узагальнено літературні та експериментальні дані про рівень доступності фосфору, його фізіологічну роль у метаболізмі рослин, адаптацію рослин до засвоєння важкодоступного фосфору, його поглинання, мембранний транспорт через плазмалему і тонопласт, розподіл у рослині як у донорно-акцепторній системі тощо. Особливу увагу приділено дослідженню сучасних напрямів оптимізації фосфорного живлення, а саме — регуляції фосфорного метаболізму в рослині як у донорно-акцепторній системі за дії хлормекват-хлориду і його суміші з естером та впливу мікробіологічного препарату альобактерин на основі фосфатмобілізувальних мікроорганізмів *Achromobacter albus* 1122. Показано вплив дефіциту фосфору і рН на швидкість поглинання елементів живлення, редокс потенціал клітин коренів і активність виходу протонів, розподіл макро- і мікроелементів у компартментах клітин коренів, фотосинтетичну активність листків, вміст пігментів, ростові процеси та зв'язок цих процесів із продуктивністю рослин цукрових буряків.

УДК 631.812:631.83+631.84:633.1

2013.1.112. ПРИМЕНЕНИЕ ЖИДКИХ И ТВЕРДЫХ АЗОТНО-ФОСФОРНЫХ УДОБРЕНИЙ НА ОЗИМОЙ ПШЕНИЦЕ И ВЛИЯНИЕ ИХ НА УРОЖАЙНОСТЬ ЗЕРНА / Лабынцев А.В., Щепетьев М.А. // Плодородие. — 2012. — № 6. — С. 2–3. — Библиогр.: 3 назв.

Добрива азотно-фосфорні рідкі та тверді, амофос, аміачна селітра, карбамід, добрива рідкі калійні, пшениця озима, горох, соняшник.

Досліджено ефективність твердих та рідких азотно-фосфорних добрив на пшениці озимій залежно від попередників, строків і доз їх внесення у різних за вологозабезпеченістю умовах. Установлено, що після попередника горох — найбільша продуктивність пшениці озимой була у варіанті з $N_{120}P_{30}$. Добрива вносили: восени, під передпосівну обробку карбамідом, у дозі N_{60} , амофос у дозі $N_{70}P_{30}$ у фазі весняного відростання і рідку аміачну селітру в дозі N_{53} в фазі виходу в

трубку — колосіння з приростами відносно контролю 1,17 т/га. Після попередників пшениця озима і соняшник у варіанті з $N_{120}P_{30}$ застосовували наступне підживлення: восени під передпосівну обробку — карбамід у дозі N_{60} , рідке калійне добриво у дозі $N_{10}P_{30}$; у фазі весняного відростання і карбамід у рідкій формі у дозі N_{50} у фазі колосіння. Урожайність при цьому була на рівні 4,6 і 4,7 т/га з приростами відносно контролю 1,77 і 1,93 т/га відповідно.

УДК 631.816.3:661.152.3:635.64

2013.1.113. ПОЗАКОРЕНЕВЕ ПІДЖИВЛЕННЯ КОМПЛЕКСНИМИ ДОБРИВАМИ В СИСТЕМІ УДОБРЕННЯ ТОМАТА / Куц О.В., Парамонова Т.В., Головка М.О. // Овочівництво і баштанництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2012. — Вип. 58. — С. 208–216. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 539187.

Добрива комплексні, підживлення позакореневе, томат, урожайність, якість продукції, винос, споживання.

Проведено визначення ефективності позакореневих підживлень комплексними добривами в технології вирощування томата за умов зрошення у Лівобережному Лісостепу України. Встановлено, що позакореневі підживлення комплексними добривами "Нутривант Плюс пасльоновий", "Райкат" (старт, ріст, дозрівання) та "Мікрокат" ($Ca+B$ та $Zn+Mn$) забезпечують зростання валової врожайності томата на 3,4–4,3 т/га або 17,2–21,7% відносно фонового внесення $N_{120}P_{120}K_{90}$. Підживлення комплексними добривами за рахунок зростання рівня врожайності зумовлює збільшення виносу елементів живлення з урожаєм. За внесення добрив зменшується споживання елементів живлення на формування одиниці урожаю томата та збільшуються коефіцієнти використання елементів живлення з добрив. Найбільш ефективно елементи живлення використовуються при застосуванні по фону $N_{120}P_{120}K_{90}$ добрив "Нутривант Плюс пасльоновий" у три строки.

УДК 631.83:631.46

2013.1.114. ВЛИЯНИЕ ДЛИТЕЛЬНОГО ПРИМЕНЕНИЯ КАЛИЙНЫХ УДОБРЕНИЙ НА АГРОХИМИЧЕСКИЕ СВОЙСТВА ПОЧВЫ / Якименко В.Н. // Агрохимия. — 2012. — № 12. — С. 41–46. — Библиогр.: 17 назв.

Добрива калійні, застосування добрив тривале, властивості ґрунту агрохімічні, азотний режим.

Проведено визначення впливу тривалого застосування ка-

лійних добрив (КД) на агрохімічні властивості ґрунту агроценозу. Встановлено, що оптимізація вмісту калію у ґрунті агроценозу за достатньої його забезпеченості азотом і фосфором сприяла істотному росту врожайності культур та підвищенню ефективності використання рослинами елементів живлення. Тривале внесення зростаючих доз КД не сприяло негативному впливу на агрохімічні властивості ґрунту порівняно з NP -фоном: ємність поглинання та кислотність ґрунту практично не змінювались, спостерігалась тенденція зростання вмісту гумусу. Рівень калію у ґрунті певною мірою впливав на його азотний режим, регулюючи процеси фіксації-мобілізації амонію та значення споживання нітратного азоту. Інтенсивне використання КД справляло найбільший вплив на склад обмінних катіонів; за підвищених доз внесення калію вміст у ґрунті магнію і особливо кальцію помітно знижувався.

УДК 631.83:633.63

2013.1.115. ВПЛИВ КАЛІЮ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ БУРЯКІВ ЦУКРОВИХ В УМОВАХ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ / Зарисяк А.С., Польовий В.М., Лукашук Л.Я. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 10. — С. 12–15. — Бібліогр.: 7 назв.

Добрива калійні, норми унесення, буряки цукрові, урожайність буряків, економічна ефективність.

Проведено вивчення норм унесення та ефективності калійних добрив у сучасних умовах ведення землеробства. За результатами 3-річних досліджень визначено ефективність унесення під буряки цукрові калію хлористого в дозах, що зростають на темно-сірих опідзолених легкосуглинкових ґрунтах Західного Лісостепу. Встановлено, що із застосуванням калію хлористого підвищувався вміст рухомих форм K_2O в орному шарі ґрунту впродовж вегетації рослин. З унесенням калію хлористого в дозах K_{60} , K_{120} і K_{180} на фоні $N_{120}P_{120}$ урожайність коренеплодів буряків цукрових зросла від 45,5 до 49,1 т/га, а прирости врожаю становили відповідно 2,8; 5,5 і 6,4 т/га. Застосування калійних добрив на фоні $N_{120}P_{120}$ сприяло підвищенню цукристості коренеплодів на 0,2–0,5%, що разом із підвищенням урожайності забезпечило на 0,58–1,36 т/га більший збір цукру порівняно з фоном, де він становив 7,43 т/га. Найкращих показників економічної ефективності від застосування калійних добрив — 1436 грн/га умовно чистого доходу за рентабельності 129% — досягнуто за внесення K_{120} на фоні $N_{120}P_{120}$.

502/504 ОХОРОНА ПРИРОДИ. СТАЛИЙ РОЗВИТОК 631.92/.95 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ЕКОЛОГІЯ

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ГУДКОВ І.М.

УДК 504.03:330.15(477)

2013.1.116. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ І ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ [Текст]: зб. наук. пр. / НАН України, Держ. установа "Ін-т економіки природокористування та сталого розвитку"; редкол.: Хвесик М.А. (відп. ред.) [та ін.]. — К., 2012. — 288 с. Шифр 538451.

Охорона довкілля, економіка природокористування, стратегія сталого розвитку України, екологічна політика, природоресурсний потенціал України.

Висвітлено теоретико-методологічні й практичні аспекти досліджень економіки природокористування та охорони навколишнього природного середовища, зокрема концептуальні засади стратегії сталого розвитку України в цілому та окремих її регіонів, економічної ефективності використання, охорони та відтворення природоресурсного потенціалу (ПП), економічних проблем екологічної політики, попередження й прогнозування надзвичайних ситуацій. Вивчалися теоретичні й методологічні проблеми раціоналізації використання природних ресурсів та здійснювався пошук інноваційних механізмів поєднання інтересів господарюючих суб'єктів щодо використання й відтворення ПП. Значну увагу приділено дослідженням структур громадянського суспільства, включаючи як масові громадські організації, молодіжні рухи, так і профе-

сійні інститути сталого розвитку. Створення таких інститутів сприяло б консолідації зусиль експертного співавторства і залученню громадянського суспільства для визначення шляхів і реалізації конкретних задач модернізації економіки для забезпечення сталого розвитку. Громадянське суспільство могло б виступити в якості ініціатора процесу "Ріо+20", продемонструвати зацікавленість населення й делегувати владі забезпечення активної участі країни в просуванні світового співтовариства в напрямі сталого розвитку.

УДК 504.054.064.3:[546.15+546.76]:631.4(477.42)

2013.1.117. ОСОБЛИВОСТІ НАКОПИЧЕННЯ ^{129}J ТА ^{137}Cs В ҐРУНТАХ ЖИТОМИРСЬКОГО ПОЛІССЯ / Грабар І.Г., Романчук Л.Д., Трембіцька О.І. // Збірник наукових праць Національного наукового центру "Інститут землеробства НААН". — К., 2012. — Вип. 1/2. — С. 60–66. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 537855.

Радіоекологія, цезій, радіоізотоп йоду, накопичення радіонуклідів, концентрація радіонуклідів у ґрунті.

Досліджувалась поведінка в навколишньому середовищі Житомирського Полісся ^{129}J та ^{137}Cs , які потрапили до нього в результаті аварії на ЧАЕС. Для визначення концентрацій вищеназваних радіонуклідів було відібрано зразки з різних

ґрунтових горизонтів північної частини Житомирщини. Вміст радіонуклідів у ґрунті є головним джерелом, що забруднює с.-г. продукцію, і визначає зовнішні та внутрішні дозові навантаження на організм людини. У північно-західних поліських районах понад 90% загальної додаткової ефективної дози опромінення населення формується за рахунок споживання продукції сільського господарства. Встановлено, що вміст ізотопу ^{129}J у ґрунтах Житомирського р-ну коливався в межах від 101 до 17,7 мБк/м². У ґрунтах Коростенського р-ну цей показник становив від 300 до 72,7 мБк/м², а в Народницькому — від 1390 до 388 мБк/м². З'ясовано, що найвища питома активність ^{137}Cs була в Народницькому р-ні — 5229–738 кБк/м², у Коростенському — 851–277 кБк/м², а найнижча — у ґрунтах Житомирського району — 6,79–3,14 мБк/м².

УДК 504.054:636.5:546.17(477)

2013.1.118. АГРОЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА ВИКИДІВ СПОЛУК АКТИВНОГО АЗОТУ У СЕКТОРІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ / Моклячук Л.І., Жуковський О.М., Пінчук В.О., Мінералов О.І., Кейван О.П., Марченко О.А. // *Агроєкологічний журнал*. — 2012. — № 2. — С. 36–42. — Бібліогр.: 6 назв.

Агроєкологія, азот активний, тваринництво, забруднення повітря, викиди аміаку.

Проаналізовано європейські вимоги щодо викидів парникових газів та активного азоту в галузі тваринництва. Визначено проблеми забруднення повітря викидами сільського господарства. Розраховано види аміаку у тваринництві України за 2010 р. (викиди від гною — 365,04 т/рік). Зазначено, що птахівництво нині залишається єдиною галуззю тваринництва, що стрімко розвивається в Україні, а отже, може стати основним джерелом забруднення довкілля відходами виробництва тваринного походження. Авторами розроблено спосіб утилізації відходів птахівництва шляхом їх перероблення на органо-мінеральні добрива за підлогового утримання птиці. Добриво одержують способом змішування органічних відходів з нетоксичним органічним розчинником для розчинення оболонки яєць гелімінітів у кількості 0,01–0,2 кг на 1 кг твердих відходів (ТВ) (суміш пташиного посліду, підстилки й осаду стічних вод). Як підстилку використовують тирсу і/або торф. Співвідношення ТВ й осаду стічних вод — 1:0,1–0,4. Мінеральними компонентами є CaO, карбамід, борна кислота, сульфати Mg, Fe, Mn, Cu, Zn, Co, молібдат амонію. З метою поліпшення якості добрив розроблено спосіб одержання гранульованих органічних форм з вмістом NPK=4:6:6 і відсутністю патогенних мікроорганізмів і пташиних кліщів. Складові органо-мінерального добрива дають змогу запобігти розкладанню сечовини з передчасним виділенням аміаку. Впровадження такого способу утилізації відходів дає змогу птахофабрикам не лише значно зменшити викиди цілого комплексу забруднювачів в атмосферу, а й отримувати додатковий прибуток за рахунок реалізації екологічно безпечного органо-мінерального добрива, запобігати незручностям мешканців прилеглих населених пунктів.

УДК 504.064.2/3:631.95:546.36(477.42)

2013.1.119. ОСОБЛИВОСТІ НАКОПИЧЕННЯ ^{90}Sr У ҐРУНТАХ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ У ВІДДАЛЕНИЙ ПЕРІОД ПІСЛЯ АВАРІЇ НА ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ АЕС / Романчук Л.Д. // *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. — 2012. — № 3. — С. 72–75. — Бібліогр.: 6 назв.

Радіоекологія, радіонукліди ^{90}Sr і ^{137}Cs , забруднення радіоактивне ґрунтів.

Викладено результати досліджень щільності забруднення (ЩЗ) ґрунтів за ^{90}Sr у Житомирському р-ні, віднесеному до незабруднених радіонуклідами територій, та Коростенському і Народницькому р-нах, постраждалих внаслідок аварії на ЧАЕС. Результати досліджень засвідчили, що забруднення радіонуклідами Українського Полісся досить неоднорідне, — території з низьким рівнем забруднення переважаються з сильно забрудненими ділянками (від 1,2 до 30,2 кБк/м²). У фермерських господарствах ЩЗ за ^{90}Sr коливається в межах від 6,2 (ТОВ “Стародорогинське” Народницького р-ну) до 32,7 кБк/м² (СТОВ “Полісся” Овруцького р-ну), у приватних господарствах — від 8,9 (снт Народичі Народницького р-ну) до 38,6 кБк/м² (с. Піщаниця Овруцького). На природних угіддях ЩЗ варіює від 3,1 (СТОВ “Відродження” Коростенського р-ну)

до 32,7 кБк/м² (СТОВ “Полісся” Овруцького). Зазначено, що різниця в щільності забруднення за ^{90}Sr у колективних господарствах впрямую вища за норму, у приватних — учетверо, а на природних угіддях — майже в 11 разів.

УДК 504.75.05:504.3.054:630*43(477.41/42)

2013.1.120. РАДІАЦІЙНИЙ РИЗИК ДЛЯ НАСЕЛЕННЯ ВІД ПОЖЕЖ У ЛІСАХ, ЗАБРУДНЕНИХ ЧОРНОБИЛЬСЬКИМИ РАДІОНУКЛІДАМИ / Азаров С.І., Руденко О.В., Сидоренко В.Л., Єременко С.А. // *Екологічна безпека та природокористування*: зб. наук. пр. — К., 2012. — Вип. 9. — С. 19–25. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 538230.

Радіоекологія, пожежі лісові, радіонукліди, забруднення радіаційне, цезій-137.

Висвітлено результати дослідження радіоекологічної обстановки після пожеж у лісах різних областей України, забруднених радіонуклідами Чорнобильського походження (на прикладі ^{137}Cs). У процесі горіння лісової рослинності із зони радіаційного забруднення у навколишнє середовище викидаються радіоактивні продукти згоряння (РПЗ) у вигляді диму, які, перемішуючись в атмосфері, разом з повітряними масами завдають серйозної шкоди здоров'ю населення. Спрогнозовано зміни радіоекологічної обстановки в процесі лісової пожежі (ЛП) й розраховано колективний радіаційний ризик для населення, яке проживає в зоні впливу РПЗ. Зазначено, що ризики радіаційно-індукованих захворювань стохастичного походження становлять для зложисних пухлин $1,3 \cdot 10^{-2}$ та $1,7 \cdot 10^{-2}$ для генетичних мутацій на 1 люд. Зіверт колективної дози. З'ясовано, що найбільший ризик одержання вищезгаданих захворювань внаслідок опромінення при ЛП має контингент, що проживає на забруднених територіях Київської (колективна доза опромінення критичної групи населення — 20,6 люд. Зіверт), Житомирської (18,7) та Чернігівської (14,9) областей. Результати досліджень засвідчили, що колективний радіаційний ризик для населення, що проживає в зоні радіаційного впливу ЛП, є незначним порівняно з ризиком від первинного джерела надходження ^{137}Cs .

УДК 504.75:502.53:316.334.55(477)

2013.1.121. МЕТОДИ ОЦІНКИ РІВНІВ ЕКОЛОГІЧНОЇ НЕБЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ / Нагорнюк О.М. // *Агроєкологічний журнал*. — 2012. — № 3. — С. 78–80. — Бібліогр.: 3 назви.

Екологічна безпека с.-г. територій, правовий статус територіальних зон, оцінка екологічних небезпек.

Обґрунтовано необхідність впровадження на законодавчому рівні правового статусу сільських територіальних зон і розроблення нових методів оцінки екологічних небезпек (ЕН) цих територій внаслідок загострення екологічних проблем і погіршення умов життя та здоров'я сільського населення. Екологічні небезпеки слід оцінювати на основі врахування таких чинників: виду й характеру ЕН, соціальних, природних та економічних наслідків, характерних для нинішньої і перспективної дії антропогенного навантаження; сформованого характеру екологічної ситуації, глибини її кризових проявів, гостроти у відповідний період; територіальних і часових масштабів прояву екологічно небезпечних явищ; динаміки й тенденцій розвитку цих явищ; ризиків, що можуть спричинити небезпечні явища, загострення екологічно несприятливих ситуацій. Їх розмежовують на 3 групи, які належать до змішаного типу природно-техногенної небезпеки: соціально-екологічну, біосферно-екологічну (ландшафтно-екологічну) і ресурсно-екологічну. У кожній групі можна виділити різновиди за територіальними та часовими масштабами прояву, гостротою ситуації, характером динаміки і тенденції ЕН, джерелами небезпеки і деякими іншими характеристиками. Екологічні ситуації оцінюються за трьома основними підходами: оцінками стану суб'єкта, стану середовища суб'єкта й ризику ЕН. Для визначення гостроти екологічної ситуації зазвичай використовують ступінь відхилення суб'єкта чи середовища від деякої норми, а для їх аналізу важливо оцінювати не лише актуальний, реальний чи потенційно можливий антропогенний впливи. Оцінка ЕН за допомогою розрахунку виміру ризику принципово відрізняється від оцінки ЕН на основі реальної ситуації, оскільки оцінка ризику (ОР) дає лише ймовірну картину. Зазначено, що ОР здійснюється найчастіше тоді, коли певна подія має поодинокі і найчасті-

ше неперіодичну повторюваність. Оцінка ризику найчастіше має прогнозований характер.

УДК 631.95:502.3:631.145"737"

2013.1.122. ЗБАЛАНСОВАНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В АГРОСФЕРІ — ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА / Фурдичко О.І. // Збалансоване природокористування. — 2012. — № 1. — С. 11–16. — Бібліогр.: 4 назви.

Природокористування збалансоване, агросфера, сталий розвиток, АПК, екологічна стабільність.

Висвітлено теоретичні підходи та практичні аспекти збалансованого природокористування (ЗПК) в агросфері. Обґрунтовано еколого-економічні засади сталого розвитку (СР) агропромислового виробництва на основі ЗПК. В основу Національної стратегії СР України покладено цілісну систему взаємозалежних і рівноцінних стратегічних цілей забезпечення гармонійного розвитку людини, суспільства, економіки та навколишнього середовища, досягнення яких потребує дотримання паритетної взаємозалежності дій. Зазначено, що основним завданням для забезпечення СР аграрного сектору економіки є наукове обґрунтування й розробка системи моніторингу стану сільських територій на державному, регіональному та місцевому рівнях за екологічними, економічними та соціальними показниками їх розвитку; визначення структури індикаторних показників для здійснення контролю за станом сільських територій; створення мережі репрезентативних об'єктів у різних регіонах України з урахуванням конкретної екологічної ситуації, рівня економічного і соціального розвитку; розроблення моделі СР агросфери з урахуванням екологічних, економічних і соціальних показників зростання; створення й затвердження "Державної програми управління агроландшафтами до 2025 року". Вказується на необхідність об'єднання роботи всіх наукових установ НААН для забезпечення комплексного проведення наукових досліджень з проблем СР аграрного сектору економіки, а також обґрунтування і здійснення наукового супроводу інноваційних процесів розвитку аграрного сектору економіки. Зазначено, що наукові дослідження зі сталого розвитку сільських територій України на засадах раціонального природокористування та еколого-безпечного АПВ мають стати визначальними для НААН й одним з пріоритетних напрямів аграрної науки.

УДК 631.95:504.054:631.6

2013.1.123. СПОСОБИ ЗАХИСТУ ЗЕМЕЛЬНИХ І ВОДНИХ РЕСУРСІВ ВІД ЗАБРУДНЕННЯ ТЕХНОГЕННОГО І ПРИРОДНОГО ПОХОДЖЕННЯ / Гончаров Ф.І. — К.: НУБІП України, 2012. — 308 с. Шифр 537752.

Природокористування ресурсоенергоефективне, ресурси земельні і водні, захист біоресурсів, водогосподарсько-меліоративний комплекс.

Висвітлено питання щодо вирішення проблеми захисту біоресурсів методом ресурсоенергоефективного природокористування в умовах зміни клімату на прикладі докорінного поліпшення земельних і водних ресурсів водогосподарсько-меліоративного комплексу України. Автором запропоновано змінити підхід до обґрунтування наукових засад набуття наукових знань при дослідженні явищ прикладного значення, залежних від зміни клімату. Запропоновано методологію набуття наукових знань у галузях, залежних від зміни клімату, сутність якої полягає в забезпеченні (застосуванні) на кожному етапі алгоритму досягнення мети (розв'язання проблеми) умов для упередження (передбачення) проявів випадкових факторів техногенного і природного походження (як за місцем їх появи протягом часу дії, так і за місцем можливої наступної дії) на засадах одночасного і неперервного використання з року в рік заздалегідь налаштованого комплексу технологічних систем з обмеження (зменшення, усунення) розвитку негативних наслідків їх впливу. Наведено відомості про дослідження, розробку і перевірку (з метою спростування або підтвердження застосування в умовах виробництва нової методології) нового комплексу індивідуальних методів упередження розвитку негативних наслідків дії потоку випадкових факторів довкілля. Акти впровадження нових технологічних систем підтвердили промислово придатність та ефективність застосування нової методології в умовах виробництва, а її новизну засвідчено патентами України.

УДК 631.95:504.064.2(477)

2013.1.124. РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МОНІТОРИНГУ РЕСУРСІВ АГРОСФЕРИ УКРАЇНИ / Ракоїд О.О., Сахарчук Р.П., Дзюба Л.П. // Зелена економіка: перспективи впровадження в Україні: матеріали Міжнар. конф., 24–25 квіт., 2012 р. — К., 2012. — Т. 2. — С. 159–163. Шифр 537962.

Агроекологія, моніторинг ресурсів агросфери, земельні ресурси, агрокліматичні ресурси, землекористування раціональне.

Розглянуто питання щодо моніторингу ресурсів агросфери України на регіональному рівні на прикладі Рівненської обл. та АР Крим, найхарактерніші риси земельно-ресурсного потенціалу яких визначено особливостями їх географічного положення, ґрунтово-кліматичних та інших умов. За попередніми результатами роботи проаналізовано, зокрема, стан землекористування, регіональні кліматичні особливості та характеристики деяких стихійних метеорологічних явищ у досліджуваних регіонах. Зазначено, що динамічна оцінка клімату в Україні значною мірою відтворює динаміку зміни клімату на всій планеті, що свідчить про глобальні причини його потепління. Гідротермічний коефіцієнт у ґрунтово-кліматичних зонах Полісся, Західного і Центрального Лісостепу за період понад 50 років підвищився на 0,25–0,26, а тип атмосферного зволоження з недостатнього змінився на достатній ($1,3 < ГТК < 1,6$). У Південному Степу $\Delta ГТК = 0,33$ дуже посушливий тип атмосферного зволоження ($0,5 < ГТК < 0,7$) змінився на тип недостатнього зволоження. Антропогенні зміни клімату дуже часто супроводжуються інтенсифікацією процесів деградації та опустелювання земель, найшкочиннішими з яких є ерозія і деґуміфікація ґрунтів. На Рівненщині перезволоженість часто поєднується з підвищеною кислотністю ґрунтового розчину, спостерігаються також водно-ерозійні і дефляційні процеси. Проте найнебезпечнішим з екологічного погляду видом деградації ґрунту є його забруднення радіонуклідами. Серед деградаційних процесів ґрунтів степової частини Криму найшкочиннішими є процеси засолення та осолонцювання, водної ерозії і дефляції, які лімітують продуктивність с.-г. земель. Загальним для обох досліджуваних регіонів є високий рівень с.-г. освоєності (близько 47 і 69%) та розораності (33 і 49%) відповідно угідь, проблеми використання меліорованих земель, від'ємний баланс гумусу і поживних елементів, що зумовлює масштабний розвиток деградаційних процесів ґрунтового покриву. Зазначено, що подальша систематизація й узагальнення результатів регіонального моніторингу с.-г. землекористування, особливостей ведення с.-г. виробництва з урахуванням зміни основних агрокліматичних показників, доповнені оцінкою соціально-економічної ситуації, дасть змогу розробити рекомендації щодо екобезпечного ведення сільського господарства та сталого використання ресурсів агросфери.

УДК 631.95:504.54(477.41)

2013.1.125. ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА АГРОЛАНДШАФТІВ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ / Ракоїд О.О., Крикунова О.В., Діхтяр Я.П. // Агробіологія: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2012. — Вип. 9(96). — С. 88–90. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 538713.

Агроекологія, агроландшафт, екосистема, забруднення довкілля антропогенне, стабільність екологічна.

Наведено результати аналізу екологічного стану агроландшафтів на місцевому рівні (ТОВ "Красилівське" с. Красилівка Ставищенського р-ну Київської обл.) та проведено оцінку негативного впливу деградаційних процесів. Визначено основні проблеми землекористування й запропоновано шляхи їх подолання. Розподіл земельного територіального ресурсу за цільовим призначенням носить довільний характер і до сьогодні не має економічного та екологічного обґрунтування. Екологічна незбалансованість земельного фонду істотно погіршує ефективність використання й охорони земель, зокрема, зумовлює відносну дефіцитність землі як ресурсу територіального розвитку, ускладнює проведення земельної реформи, погіршує природну здатність ґрунту до самовідновлення і призводить до збіднення видового розмаїття флори і фауни. Екологічна оцінка екологічного стану (ЕС) за співвідношенням частки угідь ТОВ "Красилівське" виявила, що ЕС угідь знаходиться в кризовому стані, на який значною мірою вплинула с.-г. освоєність земель, розораність та інтенсивне використання угідь. Для оцінювання ЕС було

використано бальну методику за ступенем порушення екологічної рівноваги у співвідношенні ріллі (P) та сумарної площі екологостабілізуючих угідь (ЕСУ). Згідно з результатами проведених досліджень з визначення та оцінки ступеня порушення екологічної рівноваги у співвідношенні угідь, територія ТОВ "Красилівське" протягом досліджуваного періоду характеризувалась пропорцією P:ЕСУ від 63,5:36,5, що відповідає критичному ЕС, до 87,9:12,1 (катастрофічний стан). Це свідчить про погіршення ЕС агроландшафту та поглиблення незбалансованості угідь. Зазначено, що екологічно нестабільний стан території потребує застосування комплексу екологостабілізуючих заходів, які б знизили антропогенне навантаження на земельні ресурси та підвищили екологічну стійкість ландшафтів до деградації, а саме: вилучення з інтенсивного обробітку деградованих і малопродуктивних земель з наступним їх переведенням в екологостабілізуючі угіддя.

УДК 631.95:539.16:502.57(477)

2013.1.126. АКТУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ І ПРОБЛЕМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ РАДІОЕКОЛОГІЇ ЧЕРЕЗ ЧВЕРТЬ СТОЛІТТЯ ПІСЛЯ АВАРІЇ НА ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ АЕС / Гудков І.М., Кашпаров В.О. // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2012. — Вип. 1(30), т. 1. — С. 27–36. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 537943.

Радіоекологія с.-г., радіонукліди, агроценози, радіація іонізуюча, радіаційна безпека.

Розглянуто актуальні завдання, які стоять перед с.-г. радіоекологією через 25 років після аварії на ЧАЕС, та проаналізовано наукові, організаційні, економічні та інші проблеми їх практичного вирішення. Серед головних завдань — подальший систематичний радіаційний моніторинг с.-г. угідь щодо забруднення довгоживучими штучними радіонуклідами (^{137}Cs , ^{90}Sr , ^{239}Pu і ^{241}Am з метою розробки рекомендацій для національного їх використання в різних напрямках аграрного виробництва з урахуванням специфіки ґрунтово-кліматичних умов регіону, реабілітації й повернення деяких з них у господарство використання; вивчення особливостей міграції Р. в об'єктах сільського господарства для прогнозування радіонуклідного забруднення продукції рослинництва і тваринництва в майбутньому; дослідження впливу інших антропогенних чинників, які привносяться в агроєкосистеми: хімічні меліоранти, добрива, пестициди та ін.; розробка науково обґрунтованих систем ведення окремих галузей сільського господарства на забруднених Р. територіях, які забезпечують постійне зниження рівня радіоактивного забруднення продукції; вивчення особливостей біологічної дії іонізуючих випромінювань інкорпорованих Р. на с.-г. рослини і тварин; оцінка ролі споживання с.-г. продукції як основного джерела формування дози опромінення в умовах радіоактивного забруднення та оптимізація застосування захисних заходів. Зазначено, що певні проблеми виникають при довгостроковому прогнозуванні поведінки радіонуклідів в агроценозах, оскільки точність прогнозу значною мірою визначається точністю прогнозу погодно-кліматичного. Певні проблеми виникають при розгляді можливої дії на с.-г. рослини і тварин низьких доз хронічного опромінення інкорпорованих Р., що формується місяцями і роками. Є всі підстави стверджувати, що в 1986 р. спостерігалася радіаційна стимуляція багатьох біологічних процесів, хоча збільшення врожаю можна пояснити сприятливими погодними умовами та іншими причинами. Слід зауважити, що дію іонізуючої радіації, як потенційного чинника прискореного росту і розвитку рослин на забруднених територіях не можна ігнорувати, тим більше, що малі дози опромінення можуть стимулювати розвиток бур'янів. Проблема радіаційної безпеки не є прямим завданням с.-г. радіоекології, але фактично на сільське господарство покладається відповідальність за неї, адже від реалізації радіозахисних заходів в АПК залежить виробництво продуктів харчування з мінімальним вмістом радіонуклідів.

УДК 631.95:631.416.848.881:631.8

2013.1.127. МІГРАЦІЯ І НАКОПИЧЕННЯ СВИНЦЮ І КАДМІЮ У ҐРУНТІ І РОСЛИНАХ ПІД ВПЛИВОМ ДОБРИВ / Бондарева О.Б., Коноваленко Л.І., Мілігула О.М. // Агроєкологічний журнал. — 2012. — № 3. — С. 20–23. — Бібліогр.: 6 назв.

Агроєкологія, свинець, кадмій, міграція важких металів, добрива.

Наведено результати дослідження міграції і накопичення у ґрунті і рослинах свинцю (Pb) і кадмію (Cd) під впливом добрив (біододіс, гумісол, агростимулін). Концентрація Pb у всіх варіантах з добривами виявилась більшою у верхньому орному шарі ґрунту, а для Cd істотних відмінностей у шарах ґрунту не відмічено, що зумовлено, ймовірно, його більшою рухомістю. Дослідження впливу різних доз мінеральних і органічних добрив засвідчило істотний їх вплив на процеси транслокації та перерозподілу Pb і Cd в органах ячменю ярого. Найвищі концентрації Pb спостерігалися в кореневій системі, Cd — у коренях, листках і стеблах. Вміст токсичних елементів у зерні не перевищував ГДК. Запобігати надходженню Pb і Cd до вегетативних та генеративних органів зернових культур можна завдяки обмеженню доз мінеральних добрив за рахунок використання добрив із вмістом гуматів і регуляторів росту рослин. Зазначено, що обробку посівів зернових культур цими препаратами можна застосовувати також у технології вирощування продукції рослинництва як засіб зменшення впливу промислових викидів, які містять важкі метали, на її якісні показники.

УДК 631.95:631.458:631.445.12:504.064.3:574(477.82)

2013.1.128. СУЧАСНИЙ АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ДЕГРАДОВАНИХ ТОРФОВИЩ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ / Зайчук О.С., Коротинський Д.В. // Науковий вісник Чернівецького університету. Біологія (Біологічні системи). — Чернівці, 2012. — Т. 4, вип. 3. — С. 296–298. — Бібліогр.: 6 назв.

Агроєкологія, торфовища деградовані, моніторинг агроєкологічний.

Наведено результати дослідження деградованих торфових ґрунтів, розташованих на території Волині, які піддалися трансформації внаслідок інтенсивного с.-г. використання. Встановлено, що в досліджуваних ґрунтах внаслідок інтенсивного обробітку показник рН істотно не змінився (від 5,8 у 2009 р. до 5,6 у 2010 р.) у верхньому горизонті (0–35 см), залишившись стабільним у нижніх горизонтах. Кількість рухомого фосфору у 2011 р. зменшилась практично вдвічі порівняно з 2009 р. (0–35 см). Інтенсивне ведення сільського господарства призвело до вимивання рухомих форм даного елемента в нижчі горизонти, оскільки його вміст збільшився на 19 мг/кг у 35–80 см шарі ґрунту (T2) та на 4 мг/кг у 80–100 см (T3), переходо середньозольного (7,1% у 2009 р.) до слабозольного (10,53% у 2011 р.). Досить істотно використання глибоких торфових ґрунтів позначилось на вмісті калію, зокрема його обмінної форми. Порівняння кількості калію в різні роки виявило тенденцію до зменшення даного елемента вниз по профілю на 95, 44 та 5 мг/кг відповідно в T1, T2 і T3. Результати дослідження засвідчили незадовільний стан торфових ґрунтів Волинського Полісся.

УДК 631.95:631.585:631.51:546.36:633.032.039(470.333)

2013.1.129. ВЛИЯНИЕ УДОБРЕНИЙ И ОБРАБОТКИ ПОЧВЫ НА МИГРАЦИЮ ^{137}Cs В ПОЧВЕ КОРМОВЫХ УГОДИЙ / Белоус И.Н., Шаповалов В.Ф., Харкевич Л.П. // Земледелие. — 2012. — № 8. — С. 8–10. — Библитограф.: 8 назв.

Радіоекологія, агроєкологія, добрива мінеральні, обробка ґрунту, радіонуклід ^{137}Cs , кормові угіддя, динаміка радіонуклідів у ґрунті.

Висвітлено питання щодо впливу мінеральних добрив (МД) й обробітку ґрунту на міграцію ^{137}Cs у ґрунтовому профілі кормових угідь в умовах Брянської обл. Росії. Встановлено, що в контрольному варіанті природного травостою врожайність сіна в середньому була невисокою. Використання засобів поверхневого і корінного поліпшення підвищувало цей показник по фону дискування на 3,8%, після обробки раундапом — на 30%, після звичайної оранки — на 47% і двоярусної — на 38%. Застосування МД сприяло збільшенню врожайності сіна багаторічних трав у 4–4,5 раза порівняно з контролем на природному травостої. Поєднання обробітків ґрунту із застосуванням МД зумовило подальше підвищення продуктивності багаторічних трав, тобто дія мінеральних добрив на фоні культуртехнічних заходів була ефективнішою. Найвищу врожайність сіна одержано у варіантах із внесенням МД у дозі $\text{N}_{180}\text{P}_{120}\text{K}_{270}$, незалежно від фону обробітку ґрунту. Сіно природного травостою за вмістом ^{137}Cs перевищувало

допустимий рівень (400 Бк/кг) у 7,9 раза. За корінного поліпшення вміст ^{137}Cs у сіні був майже в півтора раза меншим, ніж у сіні природних травостоїв і за поверхневого обробітку ґрунту, але перевищував норматив. Через 21 рік після випадання, радіонуклід ^{137}Cs виявлено на глибині до 60 см. Максимальний його вміст відмічено у верхньому 5-сантиметровому шарі ґрунту (природний травостій і обробіток дисками). Внесення МД сприяло збільшенню інтенсивності міграції ^{137}Cs і підвищило його вміст у шарах ґрунту 20–25 і 25–30 см у 6 разів порівняно з контролем. Зазначено, що перерозподіл радіонуклідів по профілю ґрунту значно впливає на величину γ -фону ділянки.

УДК 631.95:634.8:631.416.881(477.74)

2013.1.130. НАКОПИЧЕННЯ СВИНЦЮ У ҐРУНТІ ВИНОГРАДНИКІВ ТА ЙОГО ТРАНСЛОКАЦІЯ ДО ОРГАНІВ ВИНОГРАДНОЇ РОСЛИНИ / Кузьменко С.І., Кузьменко А.С. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 10. — С. 49–51. — Бібліогр.: 8 назв.

Агроекологія, свинець, накопичення свинцю в ґрунті, винограду, транслокація свинцю в рослини винограду.

Наведено результати досліджень щодо визначення вмісту свинцю (Pb) у ґрунті під виноградниками (ДП “ДГ “Таїров-

ське”) та в органах виноградних рослин. Дослідна ділянка (100×100 м) була розміщена на відстані 15 м від полотна двох доріг: Одеса — Іллічівськ та Чорноморка — Іллічівськ. Ділянку поділено на зони розміром 25×25 м, з яких було взято 4 зони, рівновіддалені від обох доріг і розміщені по діагоналі ділянки. Дослідні зони умовно позначили: I (0–25 м), II (25–50), III (50–75), IV (75–100 м). Відлік зон здійснено з 1-го ряду виноградника. Контролем були ґрунт і рослини з контрольної ділянки, розміщеної на значній відстані від автошляхів (≈500 м). Результати досліджень засвідчили, що основна кількість Pb (91,9%), яка надходила з викидів автотранспорту, осідала в перших двох зонах, 3-тя зона отримала лише 7,5% його кількості. Вміст Pb у ґрунті 4-ї зони істотно не відрізнявся від контролю (0,6%). З’ясовано, що ґрунт на відстані до 100 м від джерела забруднення містить підвищену кількість Pb порівняно з контрольним варіантом. Накопичення Pb рослинами винограду в дослідних зонах повторювало розподіл Pb у ґрунті. З переходом від 1-ї до 4-ї зон вміст Pb у вегетативних і генеративних органах рослин зменшувався, досягнувши рівня контрольного варіанта. За порівняння вмісту металів у ґрунті та органах виноградної рослини дослідних зон з показниками ГДК перевищень не виявлено.

632 ХВОРОБИ РОСЛИН. ШКІДНИКИ РОСЛИН. ЗАХИСТ РОСЛИН

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ЛІСОВИЙ М.П.

УДК 632.167:634.11+634.13

2013.1.131. ФІЗІОЛОГІЧНІ ХВОРОБИ ЯБЛУК І ГРУШ ПІД ЧАС ЗБЕРІГАННЯ / Гьон Е., Габюд З., Цоллер Б. // *Agroexpert*. — 2012. — № 11. — С. 49–51.

Хвороби зберігання, хвороби фізіологічні, яблука, груші, технологічні заходи.

Хворобами зберігання називають пошкодження плодів, які не помітні під час збирання врожаю, а проявляються лише у процесі зберігання або за деякий час після закладання плодів до сховища. Фізіологічні хвороби є наслідком порушення обміну речовин без участі мікроорганізмів. Описано 13 таких хвороб, причини їх виникнення та перебіг, а також контроль фізіологічних порушень під час зберігання для їх запобігання. Це такі хвороби, як: підшкірна плямистість, ущільнення м'якуша з причини дефіциту бору, скловидність, джонатанова плямистість, побуріння м'якуша від холоду, в'янення та розм'якшення, побуріння шкірки, побуріння на сітчастій камері, стрічкове побуріння м'якуша, пошкодження морозом, розтріскування плодів, пошкодження диоксидом вуглецю, пошкодження киснем, утворення порожнин. Багатьох фізіологічних порушень можна уникнути завдяки технологічним заходам. Такими є своєчасний догляд, контроль за співвідношенням листової маси та фруктів, належне внесення добрив. Рекомендовано також стежити за рівномірністю одержаного врожаю щороку.

УДК 632.35:579.22:368.51

2013.1.132. БАКТЕРІАЛЬНІ ХВОРОБИ РІПАКУ / Захарова О.М., Мельничук М.Д., Данкевич Л.А., Патики В.П. // Мікробіологічний журнал. — 2012. — Т. 74, № 6. — С. 46–52. — Бібліогр.: 15 назв.

Бактеріальні хвороби, ріпак, бактерії родів Xanthomonas, Pseudomonas, Pectobacterium, бактеріоз коренів, слизивий бактеріоз.

У посівах ріпаку ярого та озимого виявлено та описано бактеріальні ураження культури, а також ідентифіковано їх збудники. Визначено характерні симптоми захворювання: побуріння тканин стебла та його ослизнення, хлороз листя, пожовтіння та початок м'якого гниття у місцях прикріплення черешків листків, втрата характерної пігментації (фіолетове забарвлення). Досліджено патогенні властивості колекційних зразків та морфолого-культуральні і фізіолого-біохімічні влас-

тості виділених штамів збудників бактеріальних хвороб ріпаку. Встановлено, що всі виділені ізоляти є високо- та середньоагресивними щодо різних хвороб ріпаку. За комплексом фенотипових ознак 44% загальної кількості виділених авторами ізолятів споріднені з представниками роду *Pseudomonas*, 37% — з *Xanthomonas*, 19% — *Pectobacterium*. Всі досліджені штами є агресивними не тільки на різних сортах ріпаку, але й на капусті сорту Амагер і за основними властивостями споріднені з основним збудником бактеріозу коренів та слизивого бактеріозу. Ізольовані збудники, на думку авторів, потребують наступної коректної ідентифікації із залученням молекулярно-генетичних методів дослідження.

УДК 632.4:632.938:633.1

2013.1.133. МЕТОДОЛОГІЯ ОЦЕНКИ И ОТБОРА ЗЕРНОВЫХ КУЛЬТУР, ОБЛАДАЮЩИХ ТОЛЕРАНТНОСТЬЮ К ФУЗАРИОЗНЫМ ВОЗБУДИТЕЛЯМ / Овсянкина А.В. // Вестник Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2012. — № 6. — С. 44–47. — Библиогр.: 4 назв.

Фузаріозні гриби, зернові культури, толерантні сорти, селекція, адаптивність.

Проведено комплексне імунологічне дослідження створення сортів зернових культур, толерантних до фузаріозних патогенів. Здійснено вивчення взаємодії всіх компонентів системи (рослина — хазяїн — паразит — середовище), що впливають на розвиток хвороби та врожай. Імунологічну оцінку 500 сортів зернових культур на стійкість до снігової плісняви, патогенних видів кореневої гнилі та фузаріозу колоса проводили в лабораторних та польових умовах на фоні штучного зараження. Особливу увагу приділено питанням вивчення внутрішньопопуляційної структури фузаріозних грибів, добору селекційного матеріалу в різні фази вегетації. Встановлено, що динаміка поширення інфекції протягом вегетаційного періоду і врожай — важливі критерії у відборі сортів, здатних продукувати врожай в умовах епіфітотійного розвитку патогену. Вивчення взаємодії хазяїна і патогену на різних етапах онтогенезу показало, що основний тип стійкості до фузаріозних збудників — польова стійкість. Головним параметром такої стійкості є динаміка розвитку хвороби, зумовлена стійкістю до розповсюдження міцелію гриба у тканинах рослин. Другий тип стійкості — це толерантність, яка визначається здатністю сформувати врожай, не зважаючи на

сильну пошкодженість грибами. Існують різні його механізми. Сорти, стійкі до окремих збудників кореневої гнилі, снігової плісняви і такі, що характеризуються груповою стійкістю і господарсько цінними ознаками, рекомендовано застосовувати в селекції на імунітет як вихідний матеріал.

УДК 632.51:632.95.024.4:632.954

2013.1.134. ОПАСНОСТЬ ФОРМИРОВАНИЯ РЕЗИСТЕНТНЫХ ПОПУЛЯЦИЙ СОРНЯКОВ. УКРАИНСКИЕ РЕАЛИИ / Ивашенко А., Мордерер Е., Бойко Н., Михайлов И., Косолап Н. // *Зерно*. — 2012. — № 12. — С. 94–102.

Бур'яни, гербіциди, резистентні популяції, формування популяцій, механізми, причини виникнення, знешкодження.

Представлено наукові узагальнення про причини виникнення, механізми формування та особливості знешкодження резистентних популяцій бур'янів. Кожним із авторів описано певний напрям проведених ним досліджень. Зазначено, що обмежений набір культур та спрощені системи обробітку ґрунту є наслідком інтенсивного застосування для захисту посівів від бур'янів одних і тих же гербіцидів. Наведено різні хімічні препарати з різним принципом дії, що застосовуються на різних видах с.-г. рослин, і які резистентні види бур'янів при цьому формуються. Сьогодні описано близько 50 видів бур'янів, стійких до одного з популярних гербіцидів — гліфосату, і 250 видів бур'янів, що проявляють резистентність до шести різних механізмів дії селективних гербіцидів. Ефективними засобами, що протидіють формуванню резистентних популяцій бур'янів, визначено: 1) відмова від монокультури, 2) впровадження сучасних сівозмін, які включають сільгоспкультури з різних ботанічних родин, 3) застосування інтегральних засобів захисту, 4) чергування застосування у сівозміні гербіцидів із іншими механізмами дії, 5) відмова від застосування персистентних препаратів (таких, що протягом довгого періоду залишаються активними у ґрунті). Для попередження появи резистентних видів бур'янів рекомендовано виконувати визначений комплекс заходів.

УДК 632.51:632.95:633.1

2013.1.135. КАК БОРЬБЫ С АМБРОЗИЕЙ ПОЛЫНОЛИСТНОЙ? / Шерстюк Н.В. // *Агрохимия, агротехника, агротехнологии*. — 2012. — № 5. — С. 19–21.

Амброзія полинолиста, зернові культури, система захисту, гербіциди з різною чутливістю.

Амброзія полинолиста (АП) — надзвичайно небезпечний карантинний бур'ян, який засмічує всі польові культури. При створенні 1 т сухої речовини АП виносить із ґрунту 15,5 кг азоту, 1,5 кг фосфору та використовує 950 т води. Згідно даних Державної служби карантину рослин України, у 2011 р. при експорті вітчизняних зернових найбільш часто виявляли АП. Головною причиною швидкого розповсюдження АП є висока насіннева продуктивність, відсутність системного підходу до знищення її осередків, порушення сівозмін, недодержання вимог агротехніки. До об'єктивних причин розповсюдження АП відносять питання реформування агропромислового комплексу, зміни в земельних відносинах. У випадках виявлення регульованих шкідливих організмів як у вітчизняних, так і в імпортованих рослинах та продуктах рослинного походження, проводиться їх знезараження або доочистка, що потребує додаткових затрат, яких можна було б уникнути в процесі агровиборництва. Встановлено, що АП знешкоджують близько 50 різних гербіцидів, які представлені у наведеній таблиці за трьома різними категоріями чутливості. Так, найбільш чутлива амброзія до 29 наведених гербіцидів, середньочутлива — до 17 та стійка до обробки 16 гербіцидами. Зазначено, що навіть за застосування хімічного захисту деякі рослини АП формують насіння з підвищеною життєздатністю.

УДК 632.51:632.954:632.95.024.4

2013.1.136. РЕЗИСТЕНТНОСТЬ К ГЛИФОСАТУ ИЛИ КОЕЧТО О СУПЕРСОРНЯКАХ / Самойленко И. // *Зерно*. — 2012. — № 12. — С. 86–92.

Захист від бур'янів, резистентність бур'янів, гліфосат, резистентні види, ДНК-реакція на гербіцид, роль мікроорганізмів.

Показано американсько-канадські реалії боротьби із бур'янами за допомогою надійного препарату — гліфосату (під

маркою "Раундап"). Однак згодом виявилось, що бур'яни не збирались здаватись: еволюціонували, змінювали структуру ДНК і деякі види ставали стійкими до дії названого препарату. Резистентність розвивалась там, де застосовувався гербіцид з однією діючою речовиною і його використовували протягом довгого часу. Найчастіше такий феномен було зафіксовано для дрібнопелюстника канадського (*Conyza canadensis*), щиріці гібридної (*Amaranthus rudis*) і амаранту Палмера (*Amaranthus palmeri*), які на сьогодні зустрічаються у половині штатів США. У Канаді частіше розповсюджені амброзія та дрібнопелюстник канадський. Дано роз'яснення як бур'яни змінюють структуру ДНК, протистоять гліфосату. Визначено на молекулярно-генетичному рівні, що ДНК кожного виду бур'янів реагує на дію гліфосату по-різному — блокуванням дії ферментів, переміщенням молекули гербіциду до вакуолей, або обміном генною інформацією за допомогою пилку. Нещодавно зроблено відкриття щодо ролі мікроорганізмів ґрунту у механізмах впливу гліфосату на рослину. Вважається, що стійкі до дії гліфосату рослини можуть бути більш резистентними до патогенних мікроорганізмів.

УДК 632.651:632.955:633.63

2013.1.137. ПРОБЛЕМА ГЕТЕРОДЕРОЗУ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ / Іоніцай Ю., Ременюк Ю. // *Пропозиція Нова*. — 2012. — № 6. — С. 62–64.

Буряки цукрові, нематода бурякова, гетеродероз, опис шкідника, характер пошкодження, система захисту, стійкість до нематоди, гібриди.

Проведено аналіз перебігу та розповсюдження найпроблематичнішої хвороби на посівах цукрових буряків — гетеродерозу, збудником якої є бурякова цистоутворювальна нематода. Вона поширена в Європі, Туреччині, США. В Україні зустрічається в усіх бурякосіяльних областях. Дано опис шкідника (самець і самка) та характеристики зроблених ним пошкоджень. Визначено поріг шкодочинності нематод — це наявність 5–7 цист/см³ ґрунту. Встановлено, що більшість бурякосіяльних господарств має середній рівень зараження: 600 личинок + яєць в 100 см³ ґрунту, що спричиняє втрати 30% урожаю. Уражені хворобою рослини буряків суттєво відстають у рості, мають невелику гичку з посохлими листками, здрібнілі коренеплоди масою 100–150 г. Визначено, що система захисту від гетеродерозу складається із профілактики: протинематодної сівозміни, агротехнічних заходів, спрямованих на посилення імунного потенціалу рослин, боротьби з бур'янами родин лободових і хрестоцвітних. Одним з методів боротьби зі шкідниками є обробка інсектицидами у складі захисно-стимулювальних речовин, але ні один інсектицид не зареєстрований у боротьбі з нематодами. Основним і найбільш дієвим напрямом боротьби є створення стійких гібридів цукрових буряків. Наразі відомий стійкий до нематоди ген Hs1 pro-1, притаманний дикому виду буряків, і який перенесено шляхом генної інженерії до певних сортів цукрових буряків.

УДК 632.7:632.95:633.15

2013.1.138. НАБЛЮДАТЬ И ЗАЩИЩАТЬ / Сахненко В. // *Зерно*. — 2012. — № 11. — С. 74–76.

Ентомокомплекс Київщини у 2011 р., кукурудза, стебловий метелик, бавовняна совка, система захисту.

Установлено, що у посушливому 2011 р. в структурі ентомокомплексу Київщини переважали кукурудзяний стебловий метелик (СМ) та бавовняна совка (БС), які спричиняли значне пошкодження початків кукурудзи. Не виявлено гібридів і сортів кукурудзи повністю стійких до СМ. Відмічено, що на пізньостиглих гібридах чисельність ентомофагів зростає в 1,2–1,4 раза порівняно із ранньостиглими гібридами. Встановлено високу кореляційну залежність морфологічних ознак гібридів від сезонної чисельності імаго. При цьому коефіцієнт кореляції становив 0,68–0,84, що свідчить про інтенсивне заселення кукурудзи фітофагом. У системі захисту кукурудзи від даних фітофагів рекомендовано враховувати сучасну структуру ентомокомплексу, чисельність фітофагів залежно від гібрида та показники морфологічного стану кукурудзи в період льоту дорослої стадії СМ та БС. Встановлено, що не пошкоджені качани формували 17–18 рядів зерен, а у пошкоджених кількість зменшилась на 12–15%. Особливості розвитку СМ дають змогу ефективно контролювати їх чисель-

ність як застосуванням інсектицидів, так і екологічно чистим методом — застосуванням трихограмми.

УДК 632.7:634.723

2013.1.139. СМОРОДИНОВА СКЛІВКА. БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ *AEGERIA TIPULIFORMIS* CL. В НАСАДЖЕННЯХ СМОРОДИНИ ЧОРНОЇ В ПОЛІССІ УКРАЇНИ / Бакалова А.В. // Карантин і захист рослин. — 2012. — № 3. — С. 24–26. — Бібліогр.: 5 назв.

Шкідники рослин, фітофаг смородинової склівки, екологічний прогноз, заселеність, регресія, урожайність, фенологічне прогнозування.

Серед домінуючих фітофагів на смородині чорній найбільш поширеною і небезпечною є смородинова склівка. Це невеликий чорний метелик із синім металевим полиском. Зимуює гусінь у стеблах смородини. Заселеність нею за роки вирощування смородини чорної становить від 5 до 75%, що істотно впливає на продуктивність рослин. Установлено, що за рівня заселеності рослин шкідником 8–9 балів зменшується маса ягід у 2–2,6 раза. З метою управління фітосанітарним станом агроценозу смородини чорної рекомендовано використовувати розроблені логістичні та математичні моделі прогнозування, що забезпечать вдосконалення існуючих засобів захисту смородини чорної від смородинової склівки. Для зменшення заселеності рослин смородиновим фітофагом рекомендовано навесні ретельно видаляти старі гілки з прив'язаними листям та спалювати. Слід вчасно (через 7–8 років) поновлювати старі насадження. Молоді рослини необхідно удобрювати збалансованим комплексом добрив. Визначено, що вивчення фенологічного розвитку смородинової склівки в агроценозах смородини чорної є необхідною умовою для своєчасного здійснення засобів захисту.

УДК 632.76:632.951:582.711.712

2013.1.140. ПРИМЕНЕНИЕ *PHYTOSEIULUS PERSIMILIS* ПРОТИВ ПАУТИННОГО КЛЕЩА НА РАЗНЫХ СОРТАХ РОЗ / Козлова Е.Г., Моор В.В. // Защита и карантин растений. — 2012. — № 12. — С. 16–20. — Бібліогр.: 10 назв.

Захист троянд, голландські сорти троянд, павутинний кліщ, акарифаги, інсектоакарициди.

Проведено оптимізацію норм внесення акарифагів *Ph. persimilis* та *Amblyseius andersoni* Chant для боротьби із павутинним кліщем (ПК). Для боротьби із білокрилкою (Б.), що також була присутня у теплиці, застосовували хижого кліща *Amb. swirskii*. Для боротьби із ПК і Б. також використовували інсектоакарициди. Досліди проводили у скляній теплиці площею 15 тис. м² на сортах голландської селекції: Heaven, Dolomiti, Hot shot, Red Naomi, Deep Water, Fiesta, що вирощувались на мінеральній ваті. Для захисту і профілактики випускали відповідно 5–7 та 30–60 особин/м² в осередках зараження 1,0–1,5 разів/місяць залежно від ступеня розмноження шкідника. Авторами рекомендовано певні норми внесення *Ph. persimilis* для кожного сорту індивідуально, а також найбільш сприятливий час випускання. Це період з кінця лютого і до середини липня, коли температура в теплиці стабілізується на рівні 24–26°C. Завдяки накопиченню акарифага в цей період та його активної хижої діяльності відпадала необхідність не тільки в застосуванні акарицидів, але й в додаткових випусках хижаків протягом деякого періоду. Профілактичне внесення хижаків рекомендовано проводити один раз на місяць у нормі 5–10 особин/м².

УДК 632.934:632.51

2013.1.141. ЯК ПОЗБУТИСЯ ОСОТУ / Буслінгер Г., Цільтнер К. // Agroexpert. — 2012. — № 11. — С. 44–45.

Види осоту, стратегія боротьби з осотом, зернові, сульфанілсечовина, препарати ретардантної дії.

Зазначено, що у посівах зернових осот може завдавати неабиякого клопоту. Якщо вчасно не подбати про знищення перших його вогнищ, вони швидко поширяться полем. Аби визначитися із стратегією боротьби з різними видами осоту розглянуто три найпоширеніші з них: будяк звичайний або осот ланцетний, осот болотний, осот рожевий або будяк польовий. Рожевий осот розмножується насінням, яке розлітається і проростає за сприятливих для нього умов. Молоді рослини дуже вразливі, але згодом вони утворюють стрижневе коріння — своєрідні резервні органи. Найефективнішим

періодом для знищення осоту є фаза утворення розетки — початку стеблуння. Молоді рослини, що проросли із насіння, можна знищувати обробкою препаратами, що містять сульфанілсечовину. Однак паростки, що проростають із підземних різомів, рекомендовано знищувати трибенуроном або препаратами ретардантної дії. Основними причинами поширення осоту польового є недодержання сівозміни, мінімальний або не надто глибокий обробіток ґрунту та його перезволоження. На зораних полях можуть бути так звані “сплячі” різими осоту, які реанімуються із підніманням ґрунту з глибоких шарів. Вважається, що залежно від сорту і початку сівби ярих культур період хімічного контролю осоту припадає на кінець квітня — початок травня.

УДК 632.934:633.11

2013.1.142. ВЛИЯНИЕ БОЛЕЗНЕЙ И СРЕДСТВ ЗАЩИТЫ РАСТЕНИЙ НА КАЧЕСТВО ЗЕРНА ПШЕНИЦЫ / Санин С.С., Жохова Т.П. // Защита и карантин растений. — 2012. — № 11. — С. 16–20. — Бібліогр.: 11 назв.

Хвороби рослин, септоріоз, іржа, показники якості зерна, фунгіцид, біопрепарат, інтенсивність пошкодження.

Вивчено вплив хвороб та засобів захисту на якість зерна пшениці у 2004–2009 рр. в умовах Всеросійського НДІ фітопатології. Досліджувалось 80 партій зерна трьох сортів пшениці: Миронівська 808, Московська 39, Немчинівська 24, які відрізняються за врожайністю, вразливістю до септоріозу листків і колосу та стійкістю до бурі іржі. Із показників якості вивчено: об'ємну масу, скловидність, вміст клейковини, число падіння, вміст білка. Досліджено ураженість 3 сортів пшениці протягом 6 досліджених років трьома хворобами: септоріозом листків, септоріозом колосу, бурію іржею, а також показники якості цих сортів. Кореляційний аналіз даних якості зерна та пошкодженості листків і колосу септоріозом показав від'ємний зв'язок між ступенем пошкодженості колосу септоріозом та вмістом клейковини у зерні. Обприскування посівів, проведене в різні фази вегетації рослин різними засобами захисту (альтосупер, планріз, біосил), по-різному впливали на якість зерна. У роки інтенсивного розвитку септоріозу колосу найбільше підвищення вмісту клейковини спостерігали у варіантах із планрізом та біосилом, а найбільш чутливим до обробки виявився сорт Московська 39. Установлено, що обприскування посівів захисними препаратами підвищувало поживну цінність продукції різних сортів за рахунок різного вмісту білків та різного приросту врожаю.

УДК 632.95.024:632.5

2013.1.143. ФІТОТОКСИЧНІСТЬ ПЕСТИЦИДІВ, МОНІТОРИНГ І КОНТРОЛЬ В СИСТЕМАХ ЗЕМЛЕРОБСТВА / Сахненко В.В. — К.: ННЦ “ІАЕ”, 2012. — 168 с. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 538751.

Пестициди, фітотоксичність, бакові суміші, ефективність знищення бур'янів, безпека використання пестицидів.

Висвітлено основні наукові положення щодо фітотоксичної дії засобів захисту рослин у сучасних системах обробітку ґрунту, застосування бакових сумішей, добрив і пестицидів. Зазначено, що в останні роки, внаслідок порушення сівозмін та використання спрощеної системи агротехніки, різко зросла потенційна засміченість орного шару ґрунту. В зв'язку з цим великого значення набуває застосування гербіцидів як головного елемента інтегральних технологій захисту. Однак при змішаному характері засміченості окремі гербіциди не спроможні контролювати весь спектр видів бур'янів, тому виникає потреба застосовувати комплекси або суміші гербіцидів, які доповнюють один одного за спектром дії. Представлено ефективні комплекси та суміші з підвищеною вибірковою фітотоксичністю, які ефективно знищують різні види бур'янів за низької ймовірності негативного впливу гербіцидів на культурні рослини. Проведено вивчення основних закономірностей змін вибіркової фітотоксичності при комплексному застосуванні засобів захисту рослин, для оптимізації вибору компонентів бакових сумішей добрив і пестицидів із забезпеченням максимальної ефективності та безпеки їх використання.

УДК 632.95:632.23:634.11

2013.1.144. ЧОРНИЙ РАК ЯБЛУНЬ / Безкровна О. // Agroexpert. — 2012. — № 12. — С. 56–58.

Чорний рак яблунь, захворювання (різновиди і симптоми), причини виникнення раку яблунь, заходи боротьби з раком яблунь, триходерма.

Описано різновиди і симптоми захворювання на рак плодів дерев. Чорний рак яблунь (ЧРЯ) уражує все дерево: гілки, листя, коріння, плоди і квітки. Збудником є гриб *Sphaeropsis malorum* Berck. Заражена раком яблуня гине за три-чотири роки. Описано також симптоми європейського раку, збудником якого є інші види гриба. Визначено сорти яблунь стійкі до європейського раку. Існує також бактеріальний рак, що уражує грушу, вишню та черешню. Його збудником визначено *Mycobacterium michiganense*. Бактеріальний кореневий рак плодів найчастіше уражує яблуню, грушу, сливу, черешню, малину і поширений переважно у розсадниках. У окремих розділах представлено причини виникнення раку, помилки в удобренні, які призводять до ЧРЯ, та заходи боротьби. Визначено ефективну схему комплексної хімічної боротьби з ЧРЯ, бактеріальним раком та кореневим раком із застосуванням мідного купоросу та фунгіцидів. Серед засобів захисту описано також застосування ґрунтових грибів-аскоміцетів *Trichoderma*.

УДК 632.95:635.63

2013.1.145. ОПТИМІЗАЦІЯ ЗАХИСТУ ОВОЧЕВИХ КУЛЬТУР У ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Ткаленко Г.М., Борзих О.І.,

Сергієнко В.Г. // Карантин і захист рослин. — 2012. — № 3. — С. 9–14. — Бібліогр.: 10 назв.

Захист овочевих культур, оптимізація, шкідники, хвороби, біопрепарати, сорти.

На основі фітосанітарного моніторингу овочевих агроценозів визначено видовий склад шкідників і хвороб, їх співвідношення і поширення. Запропоновано комплекс екологічно безпечних заходів захисту, з яких найважливішими є використання відносно стійких сортів і застосування біохімічних препаратів. Установлено, що серед проаналізованих сортів і гібридів незначна кількість характеризується відносною стійкістю до домінуючих фітопатогенів, що свідчило про необхідність впровадження захисних заходів. Високу ефективність у зменшенні розвитку хвороб (38,0–55,0%) на різних сортах томатів протягом вегетації забезпечували препарати на основі азотфіксуючих бактерій та неспорових бактерій роду *Pseudomonas*. Для підвищення ефективності та продовження терміну захисної дії біологічні препарати рекомендовано використовувати в сумішах з фунгіцидами зі зменшеною нормою витрат. Установлено, що ефективне комплексне застосування біопрепаратів у технології вирощування білоголової капусти забезпечує зниження розвитку хвороб та підвищення врожайності.

60:57 БІОТЕХНОЛОГІЯ

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.
Науковий консультант — академік НААН МЕЛЬНИЧУК М.Д.

УДК 60:57.022.532:619:617.5

2013.1.146. НАНОТЕХНОЛОГІЇ У ВЕТЕРИНАРНІЙ МЕДИЦИНІ / Литвиненко Д.Ю. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2012. — Вип. 172, ч. 1. — С. 228–232. — (Сер. Ветеринарна медицина, якість і безпека продукції тваринництва). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 538776.

Нанотехнології, наноаквахелати металів, наночастинки, нановетеринарія.

Наведено дані про високу економічну ефективність застосування наноаквахелатів металів у лікуванні деяких захворювань тварин, що пояснюється їх участю як кофакторів у біохімічних реакціях і як кофакторів регенеративних процесів. У ветеринарній медицині України нанотехнології впроваджуються з 2007 р. Застосування наноаквахелатів металів (Ag, Cu, Zn, Fe, Mg, Co) апробовано для дезінфекції та у лікуванні інфекційних хвороб. Установлено, що наночастинки металів масштабу 5–35 нм мають високу амплітуду і частоту коливань та негативно впливають на перебіг метаболічних реакцій і руйнування клітинних мембран. Доведено, що використання нанотехнологічних розробок є майбутнім ветеринарної медицини, зокрема початком формування нового напрямку — нановетеринарії. Застосування наноаквахелатів металів є ефективним методом лікування хвороб тварин інфекційної та неінфекційної етіології, а також перспективним за використання їх у біотехнологічних розробках.

УДК 60:57.083:577.2:578.842.1:619:636.4

2013.1.147. ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МЕТОДОВ МОЛЕКУЛЯРНОЙ ИММУНОЛОГИИ И ГЕННОЙ ИНЖЕНЕРИИ В СИСТЕМЕ МЕР ПО БОРЬБЕ С АФРИКАНСКОЙ ЧУМОЙ СВИНЕЙ / Власова Н.Н. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология животных. — 2012. — № 4. — С. 22–30. — Библиогр.: 52 назв.

Африканська чума свиней, полімеразна ланцюгова реакція, рекомбінантні вакцини, рестрикційний аналіз, експресія рекомбінантних білків.

Розглянуто основні молекулярно-біологічні властивості вірусу африканської чуми свиней (АЧС) та способи діагностування викликаного ним захворювання, зокрема ПЛР у реальному часі та детекція антитіл. АЧС — вірусна хвороба з високою летальністю і з гострим, підгострим і хронічним проходженням. Швидкість розповсюдження і ступінь патогенності такі, що збудник хвороби здатний за 3–5 місяців

призвести до значних економічних втрат у свиноводстві. Свині, що перехворіли, на все життя залишаються вірусносіями. Вірус АЧС здатний розмножуватись у кліщах і передаватись від однієї особини до іншої. Знешкодження вірусу АЧС, на думку дослідників, повинно базуватись на детальному вивченні функціональної організації геному вірусу і особливостей його реплікації. Відомо, що цей геном кодує 26 білків із трансмембранними доменами. Вірус АЧС володіє високою рекомбінантною активністю, здатний до імуносупресії організму хазяїна і потенційно небезпечний для людини. Вважається, що стратегія боротьби з розповсюдженням вірусу АЧС повинна включати низку заходів з індикації та діагностики патогену, а також попередження його розповсюдження, у т.ч. шляхом вакцинації поголів'я. Найбільш перспективним, на думку автора, є розробка генно-інженерної вакцини.

УДК 60:57.085.23

2013.1.148. КЛОНАЛЬНОЕ МИКРОРАЗМНОЖЕНИЕ РЕДКИХ И ИСЧЕЗАЮЩИХ ВИДОВ РАСТЕНИЙ / Доан Т.Т., Калашникова Е.А., Молканова О.И. // Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. — 2012. — Вып. 5. — С. 48–52. — Библиогр.: 8 назв.

Мікророзмноження in vitro, морфогенез, діоскорей, бруслина, адвентивні бруньки, експланти, діосгенін.

Проведено вивчення впливу гормонального складу поживного середовища на морфогенетичну активність ізолюваних експлантів та розроблено методику клонального мікророзмноження трьох рідкісних видів рослин: діоскорей нипонської, діоскорей кавказької, бруслини карликової, занесених у Червону книгу РФ. Крім того, діоскорей є цінною лікарською культурою з високим вмістом діосгеніну, який має протипухлинну дію та знижує вміст холестерину в крові. Встановлено, що для діоскорей з метою одержання стабільного коефіцієнта розмноження і формування рослин із правильною морфологією, в поживне середовище в якості цитокиніна необхідно вносити препарат дропп у концентрації 0,5 мг/л разом із НУК 0,5 м/л, а для бруслини — препарат цитодеф у концентрації 0,5 мг/л. За дії препаратів спостерігалось масове утворення адвентивних бруньок (АБ): 12–19 шт./експлант. Розвиток АБ відбувався повільно, лише через 4 тижні спостерігалось формування коротких (до 3 мм) пагонів. Визначено, що для утворення мікробульб на рослинах необхідна присутність у поживному середовищі ІМК у концентрації 3 мг/л.

УДК 60:57.085:633.491

2013.1.149. МОРФО- И КАЛЮСОГЕНЕЗ РАЗЛИЧНЫХ ГЕНОТИПОВ КАРТОФЕЛЯ УКРАИНСКОЙ СЕЛЕКЦИИ В КУЛЬТУРЕ *IN VITRO* / Бородай В.В. // Достижения и проблемы генетики, селекции та біотехнології: зб. наук. пр. — К., 2012. — Т. 4. — С. 442–447. — Библиогр.: 12 назв. Шифр 538079.

Картопля, культура in vitro, калюсогенез, морфометричний потенціал, клітинна селекція, сорти картоплі.

Проведено вивчення морфогенетичного потенціалу і особливостей калюсогенезу різних генотипів картоплі української селекції, що відрізняються строками дозрівання. Встановлено, що середньоранній сорт Зелений Гай характеризувався високим коефіцієнтом розмноження — 144, інтенсивним ростом пагонів (до 15 см у висоту), великим числом міжвузлів (6–11) та розвинутою кореневою системою. За цими характеристиками до нього наближались середньозрілий сорт Калинівська та середньопізні сорти Червона рута і Джерело Полісся. Ранній сорт Повінь виявив невисокий морфогенетичний потенціал. Показано, що найбільш інтенсивний приріст калюсної тканини спостерігався у сортів Зелений Гай (75,2%), Калинівська (70,3%) та Оберіг (65,4%). За використання міжвузлів і листових сегментів у якості первинних експлантів для калюсогенезу виявлено недостатню їх різницю. Зазначено, що вивчення особливостей культивування *in vitro* різних сортів і ліній картоплі є необхідною умовою успішного проведення клітинної селекції з високою частотою регенерації рослин.

УДК 60:575.16:581.1:633.111.1:631.523.4

2013.1.150. ИДЕНТИФИКАЦИЯ И КАРТИРОВАНИЕ QTL ФИЗИОЛОГО-АГРОНОМИЧЕСКИХ ПРИЗНАКОВ ЯРОВОЙ МЯГКОЙ ПШЕНИЦЫ (*TRITICUM AESTIVUM* L.) В ГРАДИЕНТЕ ДОЗ АЗОТНОГО ПИТАНИЯ / Чесноков Ю.В., Гончаров Э.А., Почепня Н.В., Ситников М.Н., Кочергина Н.В., Ловассер У., Бернер А. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология растений. — 2012. — № 3. — С. 47–60. — Библиогр.: 48 назв.

Молекулярно-генетичний аналіз, локуси кількісних ознак, фізіологічні та агрономічні ознаки, яра м'яка пшениця, градієнт доз азотного живлення.

Проведено ідентифікацію і хромосомне картування локусів, що відповідають за експресію важливих фізіолого-агрономічних кількісних ознак, прояв яких залежить від ефективності поглинання мінерального азоту за різних режимів азотного живлення. Показано, що у ярої м'якої пшениці із застосуванням картуючої популяції ITMI, одержаної від схрещування ярої пшениці сорту Opata 85 із синтетичним гексаплоїдом W7984, виділеним при гібридизації *Tr. tauschii*, і тетраплоїдної пшениці Altar 84, на різних агрофонах за азотом ідентифіковано і локалізовано на хромосомах 122 локуси кількісних ознак (QTL). Установлено, що доля фенотипової мінливості визначається кожним із виявлених QTL. Визначено достовірний взаємозв'язок між встановленими локусами і поліморфізмом за тією чи іншою ознакою, яку характеризували на основі порогового значення справджуваності логарифма шансів. Оцінку середніх величин за градаціями доз азоту проводили із застосуванням дисперсійного аналізу. Коефіцієнти кореляції дали змогу визначити характер взаємозв'язку між ознаками і градієнтами доз азотного живлення. Доведено, що комбінування виявлених за низького вмісту мінерального азоту в ґрунті специфічних QTL, які проявляються в різних екологічних умовах, можна застосовувати для одержання форм пшениці із стабільною врожайністю.

УДК 60:575.224.232.3:633.11"324"

2013.1.151. РЖАНИЕ ТРАНСЛОКАЦИИ У НЕКОТОРЫХ СОРТОВ ОЗИМОЙ МЯГКОЙ ПШЕНИЦЫ / Козуб Н.А., Созинов И.А., Собко Т.А., Дедкова О.С., Бадаева Е.Д., Нецветаев В.П. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология растений. — 2012. — № 3. — С. 68–74. — Библиогр.: 26 назв.

Транслокації, локуси гліадинів, локуси глютенінів, хромосоми, пшениця м'яка.

Досліджували 20 сортів озимої м'якої пшениці за локусами запасних білків — гліадинів і високомолекулярних субодиниць глютенінів (ВМГ). Особливу увагу приділено районуванню у 2008–2009 рр. сортам Синтетик і Богданка з генетичним матеріалом від жита. Інтрогресію за гліадиновими локусами

було виявлено у трьох сортів із 20: Синтетик, Крижинка і Богданка. Встановлено, що сорти Синтетик і Крижинка несуть транслокацію 1BL/1RS, сорт Богданка — транслокацію 1AL/1RS. Дані про наявність транслокації підтверджено цитогенетичним аналізом, визначено хромосоми та їх плечі з наявною 1RS/1RS транслокацією від жита, що відповідає за синтез цих білків. Визначено алелі генів гліадинів Gli-1(Gld) і ВМГ Glu-1 у досліджених сортів. Уточнено генеалогію сорту Богданка — першого сорту озимої м'якої пшениці російської селекції з транслокацією 1AL/1RS.

УДК 60:575:636.4

2013.1.152. ВПЛИВ ПОЛІМОРФІЗМУ ГЕНІВ РЕЦЕПТОРІВ ЕСТРОГЕНУ ТА ПРОЛАКТИНУ НА СПЕРМОПРОДУКТИВНІСТЬ КНУРІВ ВЕЛИКОЇ БІЛОЇ ПОРОДИ / Костенко С.О., Сидоренко О.В., Драгулян М.В. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2012. — Вип. 5. — С. 253–260. — Библиогр.: 8 назв.

Молекулярно-генетичний аналіз, велика біла порода кнурів, спермопродуктивність.

Проведено генетичний аналіз кнурів-плідників великої білої породи (ВБП) та встановлено зв'язки між генами рецепторів естрогену (*ESR*) і пролактину (*PRLR*) та якістю спермопродукції. Генотипування свиней проводили методом ПДРФ. Показано, що частота бажаного генотипу ВВ гена *ESR* становила $0,10 \pm 0,006$, генотипу АВ — 0,76, алеля В — 0,52. Частота бажаного генотипу АА гена *PRLR* — $0,29 \pm 0,11$; АВ — 0,18; ВВ — 0,53; алеля А — 0,38. Досліджений розподіл частот генотипів не відповідає теоретично очікуваному згідно із законом Харді-Вайнберга. Встановлено, що найвищі показники спермопродуктивності мали кнури-носії генотипу ВВВВ. При цьому алелі В генів *ESR* і *PRLR* є бажаними для високої спермопродуктивності. Визначено, що ефекти генотипів окремих генів *PRLR* і *ESR* або їх комбінацій можуть бути неоднаковими у тварин різних порід свиней, тому кожна порода має свій генетичний фон, який контролюється не тільки цими двома генами, але й іншими (ефект плейотропії). Перспектива подальших досліджень вбачається у вивченні впливу цих генів на репродуктивні якості свиней інших порід.

УДК 60:577.2:573.6

2013.1.153. ДЕТЕКТУВАННЯ ЗБУДНИКА СИБІРКИ ЗА ДОПОМОГОЮ ПОЛІМЕРАЗНОЇ ЛАНЦЮГОВОЇ РЕАКЦІЇ У РЕАЛЬНОМУ ЧАСІ / Лиманська О.Ю., Муртазаєва Л.О., Клі С., Лиманський О.П. // Біотехнологія. — 2012. — Т. 5, № 5. — С. 65–71. — Библиогр.: 29 назв.

Полімеразна ланцюгова реакція, збудник сибірки, споріднені види, диференціація збудника сибірки.

Зазначено, що точна ідентифікація баціл *Bacillus anthracis* залишається складним завданням при диференціації збудника сибірки від близькоспоріднених видів *B. thuringiensis* через існування високого ступеня гомології нуклеотидних послідовностей з представниками групи *Bacillus cereus sensu lato*. В роботі розроблено молекулярно-генетичні набори праймерів та проб для ПЛР у реальному часі з гібридизаційно-флуоресцентною детекцією для диференціації баціл споріднених видів. Цільовою мішенню для праймерів та проб визначено фрагмент гена *ssr* хромосомної ДНК, що характеризується гексануклеотидною інсерцією тільки для ізолятів *B. anthracis*. Використання проб у форматах TagMan та молекулярного маяка дало змогу за допомогою ПЛР у реальному часі надійно диференціювати бактерії *B. anthracis* від споріднених видів. Сигнал флуоресценції для шпилькових проб із форматом молекулярного маяка був позитивним тільки для штамів *B. anthracis*. У разі використання лінійних проб TagMan реєстрували високоінтенсивний сигнал флуоресценції для всіх ізолятів *B. anthracis* і сигнал значно нижчої інтенсивності — для *B. cereus* та *B. thuringiensis*.

УДК 60:577.2:633.11

2013.1.154. МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ СОСТАВА ЗАПАСНЫХ БЕЛКОВ В ОБРАЗЦАХ КОЛЛЕКЦИИ ПШЕНИЧНО-ПЫРЕЙНЫХ ГИБРИДОВ / Дивашук М.Г., Крупин П.Ю., Баженов М.С. [и др.] // Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. — 2012. — Вып. 5. — С. 29–37. — Библиогр.: 17 назв.

Молекулярно-генетичний аналіз, білки запасні, гібриди пшенично-пирійні, високомолекулярні глютеніни, секвенування, ПЛР, електрофорез білків.

Здійснено вивчення генів запасних білків пирійного походження у пшенично-пирійних гібридів (ППГ) у насінні 26 форм. За допомогою ПЛР виявлено 23 зразка ППГ, що несуть гени високомолекулярних глютенінів (ВМГ) пирійного походження. Із застосуванням білкового електрофорезу показано, що у 15 зразків із 23 ці гени експресуються, однак в одномірному електрофорезі ці білки неможливо відрізнити один від одного. Гени ВМГ двох зразків пирійного походження було клоновано та секвеновано. В результаті такого аналізу було одержано нуклеотидні послідовності різного розміру: 1152 п.н. для зразка 1670 та 1352 п.н. для зразка 197/2-1-2trs. BLAST-аналіз одержаних секвенсів показав спорідненість до генів ВМГ *Th. intermedium* і *Th. elongatum*. Виявлені форми представляють інтерес як об'єкт для вивчення впливу пирійних ВМГ на клейковину, склад запасних білків та якість хліба.

УДК 60:577.2:634.1:631.52

2013.1.155. СОЗДАНИЕ ИММУННЫХ К ПАРШЕ СОРТОВ И ФОРМ ЯБЛОНИ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧЕСКИХ МЕТОДОВ / Ульяновская Е.В., Супрун И.И., Седов Е.Н., Седышева Г.А., Серова З.М. // Вестник Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2012. — № 3. — С. 42–44. — Библиогр.: 5 назв.

Біотехнологія в садівництві, яблуня, сорт, селекція, імунітет, парша, ДНК-аналіз.

Представлено дослідження зі створення імунних до парші генотипів яблуні із застосуванням молекулярно-генетичних маркерів. Молекулярну ідентифікацію гена *vf* здійснювали із застосуванням ПЛР з наступним розділенням продуктів у 2%-му агарозному гелі. Застосовували внутрішньогенний ДНК-маркер гена *vf* на основі поліморфізму його нуклеотидної послідовності. Для створення нових генотипів яблуні з комплексом господарсько цінних ознак запропоновано синтез як нових (молекулярно-генетичних), так і класичних методів, зокрема: віддалена гібридизація, поліплоїдія, гібридизація із застосуванням віддалених пар, повторна гібридизація. Особливо перспективними вважаються молекулярно-генетичні методи у комплексі з удосконаленими методами поліплоїдії. У процесі дослідження проведено ідентифікацію домінантного алеля гена *vf* у сортів, відібраних та елітних форм яблуні з характерними цінними ознаками. ДНК-аналіз дав можливість чітко ідентифікувати алелі гена *vf* стійкості до парші для певних сортів яблуні. Створені нові сорти та елітні форми яблуні — донори імунітету до парші з комплексом цінних біологічних та господарських ознак, у яких ідентифіковано ген імунітету до парші.

УДК 60:582.23:582.28:631.8

2013.1.156. БІОТЕХНОЛОГІЯ В ПОЛІ: БІОЛОГІЧНІ ІНОКУЛЯНТИ ДЛЯ НАСІННЯ І ҐРУНТУ / Труфанов О. // Пропозиція Нова. — 2012. — № 12. — С. 40–41.

Мікробні інокуланти, живі культури мікроорганізмів, насіння, ґрунт, польові умови.

Інокуланти бувають бактеріальними, грибовими або комбінованими і поділяються на групи: біодобрива, фітостимулятори, засоби біозахисту. Біодобрива — це симбіотичні азотфіксатори: бульбочкові бактерії, асоціативні азотфіксатори, фосфатмобілізувальні бактерії. Фітостимулятори — препарати з бактеріями, які виробляють фітогормони. Засоби біозахисту використовуються для інокуляції насіння і призначені для профілактики інфекційних хвороб рослин. Концентрація бактеріальних клітин *Azospirillum* у ризогенезі може досягати 10^8 КОЕ на 1 м сухого коріння. Унікальність таких бактерій у тому, що вони одночасно є асоціативними азотфіксаторами й потужними фітостимуляторами. Універсальний мікробіологічний інокулянт на основі *Azospirillum brasilense* сприяє підвищенню врожайності багатьох культур. Доведено, що обробка насіння цим препаратом позитивно впливає на ріст, розвиток і врожайність кукурудзи, пшениці, ріпаку, соняшнику, сорго, рису, овочів, полуниці та інших с.-г. культур.

УДК 60:616.34:619:636.2

2013.1.157. РАЗРАБОТКА МЕТОДИКИ ИДЕНТИФИКАЦИИ ДНК САЛЬМОНЕЛЛ И ИДЕНТИФИКАЦИИ СЕРОЛОГИЧЕСКИХ ВАРИАНТОВ SALMONELLA ENTERITIDIS И SALMONELLA TYPHIMURIUM НА ОСНОВЕ ПОЛИМЕРАЗНОЙ ЦЕПНОЙ РЕАКЦИИ / Арефьев В.П. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2012. — Вип. 96. — С. 77–80. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 06 537942.

ПЛР, ідентифікація ДНК сальмонел, розробка методики, бактерії роду *Salmonella*.

Проведено розробку методики ідентифікації і диференціації двох видів сальмонел на основі полімеразної ланцюгової реакції шляхом визначення її аналітичної чутливості. На перших етапах дослідження було підібрано температури відпалу праймерів, які дещо різнилися. Оптимальною виявилась температура 63°C, за якої відбувалось утворення специфічних ампліконів і були відсутні неспецифічні продукти. Така температура дає можливість застосування праймерів у постановці мультиплексної ПЛР для ідентифікації двох сероваріантів *Salmonella*. Встановлено мінімальну концентрацію ДНК, необхідну для ампліфікації із застосуванням запропонованих пар праймерів. Розведення з концентрацією ДНК 100 пг/мл відповідає $0,3^{-1}$ аМ або 191 геномній одиниці в 1 мл дослідженого матеріалу.

633/635 РОСЛИННИЦТВО

633.0 Загальні питання

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 633.1:551.582(477.7)

2013.1.158. ДО ТРИВОЖНИХ РОЗДУМІВ СПОНУКАЄ ДИНАМІКА БАГАТОРІЧНОЇ МІНЛИВОСТІ ТЕМПЕРАТУРНОГО РЕЖИМУ В ЗОНІ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Ромащенко М., Тараріко Ю., Сайдак Р., Сорока Ю. // Зерно і хліб. — 2012. — № 4. — С. 10–11.

Всесвітня метеорологічна організація, умови погоди, структура посівних площ, врожайність с.-г. культур.

Відмічено, що за даними Всесвітньої метеорологічної організації у першому десятиріччі XXI ст. стало на 0,18°C тепліше порівняно з 90-ми роками минулого століття. Потепління не обминуло й Україну, особливо південь Степу. Статистичний аналіз показав, що на півдні України, починаючи з 1881 по 2011 р. температура повітря підвищилась від 9,5 до 10,2°C,

або на 0,7°C. Зміни температури повітря відбувалися як у бік підвищення, так і зниження. У розрізі річних календарних сезонів відмічено істотну різницю. Так, зими за 120 років характеризувались найвищими темпами потепління — температура зросла від -3,2 до -1,1°C, тобто на 2,1°C нижче нуля. Зросла температура повітря і весною — від плюс 9,0 до 9,9°C. Літні й осінні періоди за температурним режимом майже не змінилися. Однак у літні місяці (квітень—липень) на півдні України збільшилась кількість дуже сухих, сухих і посушливих років — майже 76%, або 8 років з десяти, тоді як у регіонах найбільш забезпечених вологою — лише 4–24%. Це спонукає до істотного коригування існуючої структури посівних площ зернових, зокрема розширення площ посівів кукурудзи до 8 млн га та підвищення її врожайності до 8–9 т/га,

зменшення площ посівів пшениці до 5 млн га з врожайністю 3,5 т/га. Однак, щоб отримати таку врожайність, потрібно відновити зрошення на площі 900 тис. га. Відновлені зрошувані площі слід розподілити так: під кукурудзу — близько 450 тис. га, пшеницю озиму — 100, сою — 250, плодощовечів — 100 тис. га, що дасть можливість одержати додатково близько 4 млн т зерна. Крім того, зрошення сприятиме створенню додаткових робочих місць за рахунок експлуатації і розвитку виробництва засобів зрошення.

УДК 633/635:631.5(100+477)

2013.1.159. ПАМ'ЯТНИК АГРОНОМУ / Гончаренко Ю. // Зерно. — 2012. — № 10. — С. 18–26.

Норман Борлауг — вчений світового значення, селекція, сорти, агроном, врожайність с.-г. культур.

Висвітлюються результати діяльності і значення професії агронома як у світі, так і в Україні, завдяки яким у XX ст. було зроблено прорив у виробництві сільськогосподарської продукції. Розповідь починається з аналізу діяльності всесвітньо відомого американського агронома, вченого-селекціонера Нормана Борлауга, якого добродійними фондами Форда і Рокфеллера було відряджено до Мексики, де він на двох ділянках (рівнина і високогір'я) за короткий час вивів декілька високоврожайних сортів пшениці. Їх впровадження у виробництво зробило "зелену революцію", завдяки чому за період 1960–1990 рр. виробництво продовольства у світі зросло удвічі і дало змогу вижити більш ніж мільярд людей. У Пакистані та Індії за цей час врожайність пшениці зросла в чотири-п'ять разів. За висловленням директора Всесвітньої продовольчої програми ООН Жозетта Ширани: "Н. Борлауг спас більше життя, ніж будь-який інший в історії". Далі йде мова про українських агрономів: Б. Шевчука, О. Ковалю, Г. Мовчану, Ю. Лисака. Завдяки їхній праці і багатьох інших агрономів, в Україні за останні три роки збільшились валові збори зернових від 27–32 до 42–53 млн т, зокрема кукурудзи — від 11 до 20 млн т. Збільшилось виробництво сої, ріпаку, соняшнику та інших с.-г. культур. Велика заслуга у пропаганді професії агронома належить компанії "Август-Україна", яка щороку організовує агрономічні олімпіади, збирає кращих агрономів з країн СНД для обміну досвідом у тонкощах сучасних технологій вирощування. На останній нараді, завдяки супутниковому зв'язку, близько 500 агрономів змогли ознайомитись з досвідом багатьох десятків передових ланів, розташованих у різних регіонах України. На закінчення наради, було запропоновано спорудити монумент професії агронома — пам'ятник, якого ще немає у світі.

УДК 633/635:631.527.531.01/02:061.62(477)

2013.1.160. СЕЛЕКЦІЯ І НАСІННИЦТВО: ДВОЄДИНЕ ЦІЛЕ / Литвиненко М.А. // Насінництво. — 2012. — № 7. — С. 1–4.

Селекція, насінництво, державні установи, приватні фірми, сорти, насіння.

Відмічено, що селекція і насінництво, як складові рослинництва, почали розвиватися в давні часи й становитися єдиною галуззю. Прикладом цього є світовий досвід сучасних провідних фірм світу "Монсанто", "Лімагрейн" та інших, які чітко демонструють лінію: створення сорту (гібрид), широке екологічне випробування, офіційне реєстрування, розгортання первинного насінництва, маркетинг, впровадження сорту. В Україні галузі селекція і насінництво роз'єднані, що призвело до погіршення ситуації як у першому, так і в другому напрямі. Вже більше двох десятиріч років селекція і насінництво в державних установах існують на "голодній пайці". Бюджетного фінансування ледве вистачає на невелику заробітну плату працівників. Найбільший негативний наслідок процесу відокремлення — збіднення кадрового складу наукових установ: старше покоління поступово відходить, а добір здібної молоді через низьку заробітну плату дуже обмежений. Молоді здібні науковці переходять у більш прибутковий сфери діяльності або виїжджають за кордон. Вихід з цього становища вбачається у запровадженні термінових заходів з реанімації селекційно-насінних установ: доведення фінансування до рівня провідних установ світу, розширення діяльності національних приватних насінницьких формувань, які б поєднували селекцію і насінництво в єдину галузь. Прикладом цього є ПАТ "Селена", ПАТ "Гібридний соняшник", фірма "Наско" та інші, які вже достатньо відомі не тільки конкурентоздатним насінням, але й створенням сучасних сортів і гібридів.

УДК 633/635:631.531.01/02:340.13(477)

2013.1.161. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ВНУТРІШНЬОГОС- ПОДАРСЬКОГО СОРТОВОГО І НАСІННЕВОГО КОНТРОЛЮ / Соколов В.М., Вишневецький В.В., Кіндрок М.О., Чайка В.Г., Вишневецька А.М. // Насінництво. — 2012. — № 5. — С. 1–18. — Бібліогр.: 15 назв.

Закон України "Про насіння і садивний матеріал", контроль внутрішньосортний і насінневий, документація на насіння.

Наведено короткий опис нового Закону України "Про насіння і садивний матеріал", прийнятий Верховною Радою України у 2012 р. Закон починається визначенням основних понять, термінів та значень. Нові поняття і терміни вводяться в обіг згідно з Міжнародними стандартами та вступом України в організацію ОЕСД. Насамперед це базове, базове і сертифіковане насінництво замість оригінальне, елітне і репродукційне; генерація замість репродукція; інспектування — апробація посівів тощо. Докладно характеризується внутрішньогосподарський контроль, який складається із етапів: вирощування насіння, збирання й обробка врожаю; зберігання, реалізація і підготовка насіння до сівби. Насінневий контроль включає: відбирання середніх проб та аналізи насіння на чистоту, вологість, схожість, масу 1000 насінин та травмованість. Наприкінці наведено правила документування насіння для реалізації та внутрішньогосподарського використання.

633.1 Хлібні злаки. Зернові культури

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 633.11*321:631.531.04

2013.1.162. ОЦІНКА РОЗВИТКУ ПОСІВІВ ПШЕНИЦІ ЯРОЇ ЗА ПРОВЕДЕНИМИ ФЕНОЛОГІЧНИМИ СПОСТЕРЕЖЕННЯМИ / Ротков А.О. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 3. — С. 49–54. — Бібліогр.: 6 назв.

Ценотична напруга, агрофітоценоз, способи сівби, пшениця яра тверда.

Наведено результати чотирирічних досліджень щодо впливу ценотичних факторів: способів сівби та норм висіву на час проходження окремих фаз розвитку рослин пшениці ярої твердої. Вивчали рядковий і смуговий способи сівби із нормами висіву від 4,5 до 6,0 млн шт./га із кроком градації 0,5 млн/га. Установлено, що тривалість періоду сівби до появи повних сходів становила 10 діб за смугового і 11 діб

за рядкового посіву. Період від сівби до фази кущення за смугового способу сівби був на дві доби коротшим, ніж за рядкового, і становив 30 днів. Період від фази розвитку трьох листків до настання фази виходу рослин у трубку за смугового способу сівби був довший і тривав залежно від норм висіву 12–18 днів, а за рядкового — 10–15. Аналіз тривалості міжфазного періоду "вихід у трубку — цвітіння" показав, що за смугового способу сівби він у середньому становив 26 днів, рядкового — 27. Період "цвітіння — воскова стиглість зерна" за смугового способу сівби був довшим на два дні. Суттєвіша різниця між способами сівби виявилася на фоні загущення посівів (за норми висіву 6,0 млн/га), особливо за рядкового способу сівби, де сильніше виявляється конкуренція рослин. Отже, смуговий спосіб сівби значно зменшує вплив ценотич-

ної напруги і збільшує площу живлення під рослинами, що спочатку веде до скорочення періодів, а у фазі "цвітіння — воскова стиглість" — до їх збільшення.

УДК 633.11"321":631.84:581.4:577.112

2013.1.163. РОЛЬ КОЛОСА, ЛИСТЬЕВ, СТЕБЛЕВЫХ УЗЛОВ И МЕЖДОУЗЛИЙ В НАКОПЛЕНИИ БЕЛКА В ЗЕРНЕ ЯРОВОЙ ПШЕНИЦЫ / Пасынкова Е.Н., Завалин А.А. // Достижения науки и техники АПК. — 2012. — № 9. — С. 27–29. — Библиогр.: 7 назв.

Пшениця яра, колос, міжвузля, листя, білок у зерні, мінеральні добрива, реутилізація, урожайність.

Наведено результати досліджень впливу колоса, листків, міжвузлів та стеблових узлів на накопичення білка в зерні пшениці ярої за вирощування по пласту конюшини на фоні зростання доз мінеральних добрив: 0 — без добрив, 1–5 — $N_{30}P_{30}K_{30}$; $N_{60}P_{60}K_{60}$; $N_{90}P_{90}K_{90}$; $N_{120}P_{120}K_{120}$; $N_{150}P_{150}K_{150}$. Для вивчення впливу різних органів рослини на накопичення і реутилізацію білка в зерні, було взято два: 0 і 4 варіанти дослідів. Виявлено, що врожайність суттєво змінювалась залежно від доз мінеральних добрив. У середньому за роки вивчення (2003–2004) на фоні 4 ($N_{120}P_{120}K_{120}$) вона була у 1,37 раза вищою (35,3 ц/га) порівняно із фоном 0 (без добрив) — 27,3 ц/га. Однак вміст білка у зерні був у 1,47 раза нижчим. Накопичення білка в зерні становило 666,3 і 450,5 мг на 100 рослин відповідно. За зростання доз добрив відбувалось і збільшення накопичення білка в органах стебла. Незалежно від рівня накопичення білка в органах, найбільша величина азоту реутилізувалась у зерно із міжвузлів (87,6%), потім з листків (71,8%), колоса (63,5%) і найменше — із стеблових вузлів (56,0%). У такій же послідовності відбувалась зміна реутилізації азоту в білок зерна залежно від розташування органів колоса. Так, з верхнього листка реутилізувалось 72,7%, міжвузля — 89,3, самих нижніх, відповідно 65,0 і 63,0%. Зроблено висновок, що змінення абсолютної і відносної реутилізації азоту з вегетативних органів зумовлено характером їх розташування на стеблі і дозами мінеральних добрив.

УДК 633.11"324":581.133.4:631.559:631.816.36(477.41)

2013.1.164. ВРОЖАЙНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ ЗЕРНА ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ ЗА ПОЗАКОРЕНЕВОГО ВНЕСЕННЯ ДОБРИВ / Сандецька Н.В., Швартау В.В. // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Сер. Біологія. — 2012. — № 1. — С. 82–85. — Библиогр.: 13 назв.

Пшениця озима м'яка, підживлення позакореневе, врожайність, якість зерна.

Наведено результати вивчення впливу позакореневого підживлення добривами на врожайність та якість зерна трьох сортів (Смуглянка, Переяславка та Фаворитка) пшениці озимої в умовах Київської обл. В усіх варіантах, крім контролю, вносили у передпосівну культивування повне мінеральне добриво $N_{190}P_{90}K_{90}S_{20}$. У фазах виходу рослин у трубку, прапорцевого листка та колосіння рослини підживлювали N_{30} та P_{10} або комплексом монокалійфосфату і сульфату калію в дозах $P_{10}S_{10}$ і $P_{10}S_{20}$. Установлено, що підживлення лише N_{30} підвищувало урожайність всіх сортів у середньому на 20–22% порівняно з контролем. Позакореневе підживлення тільки P_{10} зумовило підвищення на 9–11% порівняно з підживленням N_{30} . Позакореневе підживлення $P_{10}S_{20}$ забезпечило приріст врожайності на 18–20%. Установлено, що комплексне підживлення $N_{30}P_{10}S_{10-20}$ сприяло підвищенню вмісту білка на 6,8–7,1% порівняно з контролем. Зроблено висновок, що комплексне підживлення $N_{50}P_{10}S_{10-20}$ сприяло підвищенню показників врожайності і якості зерна, що свідчить про дефіцит сірки у ґрунтах Київської області.

УДК 633.11"324":631.432:631.559

2013.1.165. ВПЛИВ ПОПЕРЕДНИКІВ НА ВОЛОГОЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ І УРОЖАЙНІСТЬ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ У ЗАХІДНОМУ ЛІСОСТЕПУ / Бойко П.І., Фурманець М.Г. // Збірник наукових праць Національного наукового центру "Інститут землеробства НААН". — К., 2012. — Вип. 1/2. — С. 10–14. — Библиогр.: 7 назв. Шифр 537855.

Попередники пшениці озимої, продуктивна вологість ґрунту, врожайність пшениці озимої.

Наведено результати досліджень впливу попередників на вологозабезпеченість ґрунту і врожайність пшениці озимої (ПО) впродовж 2008–2011 рр. в умовах західного Лісостепу. Вивчали вплив попередників: кукурудза на силос, пшениця озима, овес, ріпак озимий та ячмінь ярий. Встановлено, що продуктивність ПО знаходилась у прямій залежності від кількості вологи в ґрунті, починаючи з сівби і закінчуючи збиранням врожаю. Після попередників ріпак озимий і кукурудза на силос в орному шарі восени кількість продуктивної вологи становила 19,5 і 20,7 мм відповідно. Стерньові попередники мали 15,6–17,7 мм, або на 9,8–12,2% менше, що призводило до зниження польової схожості насіння. На час збирання ПО запаси продуктивної вологи в метровому шарі становили: після кукурудзи на силос 79,4 мм, ріпаку озимого — 70,8, ПО — 56,3, ячменю ярого — 59,3 і вівса — 60,7 мм. Кількість продуктивної вологи вплинула на величину врожаю. Кращими попередниками, які забезпечили високу і сталу врожайність, виявилися ріпак озимий і кукурудза на силос — 5,42 і 5,48 т/га відповідно. Найнижчу врожайність ПО одержано після стерньових попередників: по пшениці — 3,74, ячменю ярому — 4,50, вівсу — 4,79 т/га. Отже, в умовах західного Лісостепу кращими попередниками пшениці озимої є кукурудза на силос та ріпак озимий.

УДК 633.11"324":631.5:551.582

2013.1.166. ОСОБЕННОСТИ АГРОТЕХНИКИ ОЗИМОЙ ПШЕНИЦЫ В МЕНЯЮЩИХСЯ ПОГОДНЫХ УСЛОВИЯХ / Карабутов А.П., Уваров Г.И., Найдёнов А.А. // Достижения науки и техники АПК. — 2012. — № 9. — С. 43–45. — Библиогр.: 5 назв.

Пшениця озима, умови погодні, сівозміни, способи обробки ґрунту, удобрення, врожайність.

Наведено результати досліджень впливу сівозмін, способів обробки ґрунту, мінеральних і мінерально-органічних добрив на врожайність пшениці озимої залежно від умов погоди. Досліди проводили впродовж 1988–2010 рр. в умовах ЦЧЗ. Виявлено, що у сприятливі роки врожайність пшениці була вищою в зернопросапній сівозміні на 9% порівняно з сівозмінами без чорного пару. Мілка оранка сприяла збільшенню врожайності на 7% порівняно з оранкою. У несприятливі роки приріст урожайності від сівозміни становив 20%, мілкою обробітку — 12%. Застосування мінеральних добрив у сприятливі роки збільшувало врожайність на 30%, несприятливі — на 32%. Найзначніший вплив на врожайність виявлено на варіантах з мінерально-органічними добривами — в сприятливі роки врожайність збільшувалась на 34%, несприятливі — 45%. Однак збір зерна по всіх варіантах у несприятливі роки був на 1,8 раза нижчим, ніж у сприятливі. Серед агрозасобів найбільший вплив виявлено від добрив. Однак у несприятливі роки він знижується у 2,6 раза, а збільшується вплив сівозмін — у 1,8 раза. Зроблено висновок, що в умовах Центральної чорноземної зони для одержання гарантованих і високих врожаїв потрібно застосовувати зернопросапні сівозміни, мілку оранку та органо-мінеральні добрива.

УДК 633.11"324":631.526.32:631.526.32

2013.1.167. ВПЛИВ СОРТОВИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ / Жемела Г.П., Кузнєцова О.А. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 3. — С. 23–25. — Библиогр.: 5 назв.

Пшениця озима м'яка, сорти, елементи продуктивності, якість зерна.

Досліджено вплив сортових особливостей на елементи структури продуктивності (кількість продуктивних стебел, кількість зерен у колосі, маса зерна з колоса, маса 1000 зерен), врожайність та якість зерна сортів Диканька, Коломак 3, Коломак 5, Українка Полтавська та Левада в умовах Полтавської обл. впродовж 2010–2011 рр. Установлено, що елементи продуктивності суттєво залежали від сортових властивостей. Так, кількість продуктивних стебел була найбільшою у сортів Українка Полтавська (472–478 шт./м²), Диканька (477–485 шт./м²), найменшою — у сорту Коломак 3 (455–435 шт./м²). Кількість зерен у колосі суттєво не залежала від сортових властивостей, за винятком сорту Коломак, у якого вона була найбільшою — 39–41 шт. проти 33–39 шт. в інших. Маса зерна з колоса була найбільшою у сортів Коло-

мак 5 і Левада — 1,8–2,1 г, в інших сортів вона була суттєво меншою — 1,4–1,7 г. Біологічна і господарська врожайність найбільшою була у сорту Коломак 3 — 8,23–9,51 т/га, найменшою — у сорту Українка Полтавська — 6,87–7,55 т/га.

УДК 633.11"324":631.527:631.526.32

2013.1.168. ВПЛИВ ФЕНОЛІВ НА ЯКІСТЬ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ / Баган А.В. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 3. — С. 81–82. — Бібліогр.: 5 назв.

Пшениця озима, феноли, сорти, якість зерна.

Досліджено 118 сортів пшениці озимої м'якої різного географічного походження на формування забарвлення та якість зерна під дією фенолів. За забарвленням зерна у розчині фенолу досліджували сорти були поділені на 5 груп — від світлого до темного кольору. За результатами забарвлення до першої групи ввійшли 10 сортів, зерно яких має світле забарвлення. Друга група (світло-коричневий колір) налічує 37 сортів. Третя група з коричневим забарвленням — 55 сортів, до четвертої групи (темно-коричневий колір) — 14 сортів і п'ятої (темний колір) — 4 сорти. Найбільший вміст білка (12,8%) і клейковини (27,6%) мали сорти пшениці другої групи. У третій групі спостерігалася краща якість клейковини (85 од.п.). Четверта група сортів характеризувалась найбільшим числом седиментації (41 мл). За комплексом ознак якості (маса 1000 зерен, склоподібність, число падіння) сорти Левада, Золотоколоса, Ремеслівна, Харус (п'ята група з темним кольором зерна) можна вважати цінними джерелами за якість зерна та використовувати на ранніх етапах селекції.

УДК 633.11"324":631.547.1:577.112(477.75)

2013.1.169. ВПЛИВ ВМІСТУ БІЛКА В ЗЕРНІ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ НА ПОЛЬОВУ СХОЖІСТЬ НАСІННЯ В ПЕРЕДГІРНОМУ КРИМУ / Крайнюк С.В. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2012. — № 1. — С. 230–233. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодовоовочівництво). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 538071.

Пшениця озима, насіння, вміст білка, польова схожість, глибина загортання насіння.

Показано вплив вмісту білка та глибини загортання насіння на польову схожість пшениці озимої (ПО) в Передгірному Криму. Вивчали насіння пшениці з низьким вмістом білка (менше 122) і високим (понад 13%), посіяним на глибину 2, 4, 6 і 8 см в оптимальний строк. Установлено, що на всіх варіантах глибини загортання насіння ПО польова схожість була вищою на варіантах з високобілковим насінням, ніж з низькобілковим. Найбільш висока польова схожість насіння спостерігалась у високобілкового зерна на глибині сівби 6 см — 74,9%. За сприятливих гідротермічних умов під час сівби вміст білка в зерні починав істотно впливати на польову схожість насіння. Зроблено висновок, що при сівбі в сухий ґрунт насіння озимої пшениці з підвищеним вмістом білка має перевагу у величині польової схожості перед низькобілковим. Для отримання хороших і дружних сходів насіння потрібно висівати на глибину 6 см.

УДК 633.11"324":631.559:631.582(575.3)

2013.1.170. ПРОДУКТИВНОСТЬ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ ПО РАЗЛИЧНИМ ПРЕДШЕСТВЕННИКАМ / Тухтаєв М.О. // Аграрная наука. — 2012. — № 9. — С. 15–17.

Пшениця озима, попередники, ріст і розвиток пшениці, врожайність пшениці.

Наведено результати досліджень впливу попередників на розвиток і продуктивність сортів пшениці озимої в умовах Таджикистану. Вивчали сорти Навруз, Зироат-70, Норман і Алекс, які висівали по беззмінній пшениці, кукурудзі на зерно, бавовнику та люцерні протягом 2005–2007 рр. Виявлено, що поверхня листків у сортів пшениці змінювалась залежно від попередників. Так, за попередника пшениця по пшениці площа листової поверхні сягала 21,0–34,5 тис. м²/га, після бавовника — 32,8–36,2, кукурудзи — 30,8–36,0 і люцерни — 35,0–42,4 тис. м²/га. Пізніше, у фазі достигання зерна, внаслідок взаємного затінення, різниця в площі листків згладжувалась. Урожайність пшениці озимої залежно від сорту і попередника в середньому за три роки варіювала в межах: 42,7–65,0 ц/га. Сорти Зироат 70 і Алекс на 7–16 ц/га

перевищували сорти Навруз і Норман. В усі роки прослідковувалась тенденція до збільшення врожайності всіх сортів по попереднику люцерна (53–65 ц/га). Люцерна, як бобова культура, сприяла не тільки підвищенню врожайності, а й покращанню стану ґрунту. Бавовник також підвищував врожайність за рахунок дії добрив. Зроблено висновок, що в умовах Таджикистану кращими попередниками для пшениці озимої є люцерна й бавовник, які формують врожайність у межах 42,7–65,0 ц/га та покращують родючість ґрунту.

УДК 633.16"321":631.527:631.550

2013.1.171. ЕФЕКТИВНІСТЬ СЕЛЕКЦІЇ ЯЧМЕНЮ З ВИСОКИМ ВМІСТОМ АМІЛОПЕКТИНУ В КРОХМАЛІ / Козаченко М.Р., Наумов О.Г., Василь Н.І. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2012. — № 1. — С. 189–197. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодовоовочівництво). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 538071.

Ячмінь ярий, гібридизація, лінія, фракційний склад крохмалю, ознака, врожайність.

Показано ефективність селекції ячменю ярого з високим вмістом амілопектину в крохмалі (К.). Як вихідний матеріал для схрещування використовували зразки ячменю з геном *wx*, що зумовлює високий вміст амілопектину в К. та сорти зі звичайним вмістом амілопектину в К. Діалельні схрещування за схемою топкросів проведено в 2006–2008 рр. Добір рослин з геном *wx* проводили не раніше F₃. У 2011 р. виділено 40 ліній з К., який майже повністю складається із амілопектину. Одержано 313 ліній і 684 рослини з різним фракційним складом К. і рекомендовано для використання в селекції. У селекційному розсаднику виділено 10 кращих ваксі-ліній, чотири з яких (09-212, 09-791а, 09-2013а, 09-526 різновидностей *nutans*, *medicum* і *submedicum*) мали достовірно вищу продуктивність рослин (108, 117, 112 і 108% відповідно до стандарту), стійкість до вилягання (9 балів). Ці ж лінії мали високі показники окремих елементів структури продуктивності та інших ознак. Зроблено висновок, що методом гібридизації форм ячменю ярого з високим вмістом амілопектину в крохмалі (геном *wx*) з сортами зі звичайним вмістом, дає змогу створювати лінії з К., який майже повністю складається з амілопектину.

УДК 633.16"321":631.559:631.526.32(477)

2013.1.172. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ПРОДУКТИВНОСТІ СОРТІВ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО В ПІВНІЧНІЙ ЧАСТИНІ ЛІСОСТЕПУ / Камінська В.В., Шморгун О.В. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 84. — С. 75–81. — Бібліогр.: 2 назви. Шифр 06 537856.

Ячмінь ярий, фази розвитку, дози добрив, побічна продукція попередника, врожайність.

Викладено результати досліджень з питань формування густоти стеблостою, озерненості колосу і продуктивності сортів (с.) ячменю ярого (Вакула і Гетьман) залежно від погодних умов року, доз мінеральних добрив (N₃₀P₃₀K₃₀ — N₉₀P₉₀K₉₀), побічної продукції попередника на фоні інтенсивного захисту посівів від бур'янів, хвороб і шкідників. За вологістю і температурним режимом 2008 р. був сприятливим, 2009 і 2010 рр. — несприятливими. Встановлено, що в умовах 2008 р. тривалість вегетаційного періоду с. Вакула на контрольному варіанті становила 79 діб, с. Гетьман — 80 днів, у 2009 і 2010 рр. ці показники становили відповідно 70 і 71 добу. За внесення мінеральних добрив тривалість вегетаційного періоду зросла на 16 і 17 діб у 2008 р. і на 14 і 15 діб у 2009 і 2010 рр. Найбільшу щільність стеблостою було відмічено у 2008 р. — 438–840 шт./м² у с. Вакула і 507–905 у с. Гетьман проти 366–663 у с. Вакула і 432–817 шт./м² у с. Гетьман у 2009–2010 рр. На фоні зароблення побічної продукції попередника щільність стеблостою становила 370 у с. Вакула і 444 шт./м² у с. Гетьман, тоді як на контрольному варіанті цей показник був на рівні 366 і 432 шт./м² відповідно. Озерненість колоса с. Вакула змінювалась від 16,2 до 18,5 шт. за умови внесення мінеральних добрив, а у с. Гетьман — від 12,2 до 16 шт., тоді як на контрольному варіанті — 16,5 і 12,1 шт. відповідно. Найвищу озерненість колоса — 17,6–21,1 шт. у с. Вакула і 15,9–18,2 шт. у с. Гетьман спостерігали у 2008 р. Максимальну врожайність — 7,61 т/га у с. Вакула і 6,14 т/га у с. Гетьман було одержано у 2008 р. за внесення N₉₀P₉₀K₉₀.

У 2009 і 2010 рр. за даної дози добрив урожайність становила відповідно 4,43 і 3,91 т/га у с. Вакула і 4,80 і 4,96 т/га у с. Гетьман, перевищуючи показники контрольного варіанта на 2,60 і 2,30 та 2,93 і 3,58 т/га відповідно.

УДК 633.16“324”:631.524.85.01:631.559

2013.1.173. ЗИМОСТІЙКІСТЬ ТА УРОЖАЙНІСТЬ СОРТІВ ЯЧМЕНЮ ОЗИМОГО / Ярчук І.І., Ботко В.Ю., Войм В.А. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 3. — С. 31–34. — Бібліогр.: 8 назв.

Ячмінь озимий, сорти, строки сівби, норми висіву, зимостійкість, урожайність.

Наведено результати досліджень сортової реакції ячменю озимого на строки сівби та норми висіву залежно від умов року в північному Степу України впродовж 2009–2011 рр. Вивчали сорти (с.): Основа (Україна), Сіндерела та Луран (Чехословачія) за сівби 15, 22 і 29 вересня та 6 жовтня при нормах висіву насіння 3,5; 4,5 і 5,5 млн шт./га. Ступінь розвитку рослин ячменю в осінній період вплинула на виживаність рослин взимку. За сприятливих умов осіннього розвитку рослин при достатній вологозабезпеченості та підвищених температурах (2009 р.) максимальну зимостійкість формували с. Сіндерела, в посушливих (2010 р.) кращу виживаність показав с. Основа. Найбільш розвиненими після зимівлі були рослини раннього строку сівби. За роки досліджень оптимальним строком сівби виявився початок третьої декади вересня (22.09). Сорт Луран краще себе виявив за сівби в оптимальні та пізні строки сівби (22 і 29.09), с. Сіндерела менше знижував урожайність при відхиленні строків сівби у бік ранніх. Сорт Основа однаково знижував урожайність при відхиленні від оптимального строку сівби. Сорти Основа і Сіндерела найвищу врожайність формували за норми ви-

сіву 3,5 млн шт./га — 3,14 і 3,40 т/га відповідно, Луран — за норми висіву 4,5 млн шт. — 4,03 т/га.

УДК 633.25:631.531.011.02

2013.1.174. СПОСОБИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАСІННЯ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ ЦУКРОВОЇ В ПРОЦЕСІ ПЕРЕДПОСІВНОЇ ПІДГОТОВКИ / Кирпа М.Я., Шевченко С.М. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2012. — № 1. — С. 127–133. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодощівництво). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 538071.

Кукурудза цукрова, якість насіння, протруєння, схожість, сепарування, врожайність.

Досліджено посівні якості та врожайні властивості гібридів кукурудзи цукрової (КЦ) залежно від способів передпосівної підготовки. Вивчали гібриди Людмила СВ, Сюрприз та Кабанець, розділені на фракції та оброблені протруйником вітавакс 200 ФФ. Установлено, що протруєння і сепарування позитивно вплинули на інтенсивність проростання та польову схожість. За рахунок сівби крупними фракціями схожість насіння підвищувалась на 6–12% у гібрида Людмила СВ і на 6–9% у Сюрприза. Поряд з польовою схожістю, протруєння підвищувало висоту рослин (на 7–8 листків) і площу листової поверхні (на 0,009–0,015 м²/рослину). Посівна фракція насіння, хімічна передпосівна обробка і сортові особливості значно впливали на врожайність зерна. За рахунок протруєння врожайність зерна підвищувалась на 0,13–0,15 т/га (3,9–4,6%), сепарування — на 0,04–0,18 т/га (1,2–5,5%). На основі результатів дослідження підготовлено і видано науково-методичні рекомендації щодо особливостей вирощування та передпосівної підготовки насіння гібридів кукурудзи цукрової.

633.2/.4 Кормові культури

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — професор БОГОВІН А.В.

УДК 633.2.03:631.559:631.62:631.445.124(477.41/.42)

2013.1.175. ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ЛУКО-ПАСОВИЩНИХ УГДЬ НА ОСУШЕНИХ НИЗИННИХ ТОРФОВИЩАХ ПОЛІССЯ / Боговін А.В., Сайко В.Ф., Пташнік М.М. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 84. — С. 11–17. — Бібліогр.: 2 назви. Шифр 06 537856.

Добір травосумішей, норми висіву, торфовища осушені, радіоактивне забруднення.

Висвітлено результати багаторічних досліджень щодо добору травосумішей для створення високопродуктивних сіножатей і пасовищ на осушених низинних торфовищах Полісся. Вивчали чотири-, п'ятикомпонентні злаково-бобові травосуміші, що складались з конюшини повзучої, конюшини лучної, тимофіївки лучної, костриці лучної та лисохвосту лучного (на сіножатях — стоколосу безостого або очеретянки звичайної) за повної, зменшеної на 30 і 60% норми висіву насіння, внесення мінеральних добрив ($N_{20-180}P_{60}K_{120}$) та пасовищного і сінокісного використання. За даними 12-річних досліджень конюшино-тимофіївкова суміш за пасовищного використання і невисоких доз $P_{30}K_{60}$ щороку давала до 5,7 т/га сухої маси, а суміш з п'яти компонентів — 6,58–6,85 т/га або на 15–20% більше. Чотири-, п'ятикомпонентні суміші давали на 8–12% урожай менший, ніж дикорослі злаки, але вирізнялися кращим відростанням у наступних циклах випасання. Вивчення скорочення витрат насіння показало, що зниження норм висіву на 30 і 60% практично не позначається на продуктивності травостоїв сінокісного використання. Деяке зниження урожайності від зменшення норми висіву спостерігається лише на першому і другому роках використання. Так, у середньому за три роки досліджень за повної норми висіву було одержано урожайність у межах 6,12–6,76 т/га сухої маси, при зменшенні норми висіву на 30% — у межах 5,79–6,11 і на 60% — у межах 5,61–5,95 т/га. Найвищу врожайність — 9,4–12,16 т/га сухої маси забезпечували травостої за сінокісного використання. Вирішальною умовою підвищення продуктивності є застосування мінеральних доб-

рив, ефективність яких на зазначених ґрунтах у 1,8–2,5 раза більша, ніж на суходольних луках. Внесення фосфорних і калійних добрив значно зменшували нагромадження радіонуклідів у рослинній масі на торфових ґрунтах. Зроблено висновок, що сіяні травостої за правильного добору травосумішей і відповідного догляду здатні забезпечувати до 9,0–9,5 т/га сухої маси при пасовищному використанні, а на сінокосах — до 10,0–12,0 т/га сіна.

УДК 633.2.030:631.559:631.82

2013.1.176. ВПЛИВ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ СІЯНОГО ЗЛАКОВОГО ТРАВостою / Гаврик С.С. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 9. — С. 67–69. — Бібліогр.: 6 назв.

Травостої сіяні злакові, добрива мінеральні, густина стояння травостою, продуктивність травостою.

Наведено результати вивчення впливу різних систем удобрення на продуктивність сіяного злакового травостою на сірих лісових ґрунтах. Сіяний злаковий травостій створено за сівби суміші насіння тимофіївки лучної, костриці лучної та стоколосу безостого. Фосфорні і калійні добрива в усіх дозах вносили в один термін навесні, азотні — однаковими частинами під кожний укіс. Використання травостою було трьох-укісним: перший — наприкінці колосіння, наступний — через 40–45 днів після попереднього. Встановлено, що внесення NPK сприяло формуванню густоти пагонів 2174–2462 шт./м². Найбільше пагонів було у стоколосу безостого, найменше — у тимофіївки лучної. Костриця лучна поступово зменшувалась і на 4-му році життя вона повністю зникла з травостою. На продуктивність найбільший вплив мав азот. Так, за внесення N_{90} на різних фонах фосфорно-калійних добрив продуктивність злакового травостою зростала від 2,96–4,39 т/га до 7,24–8,86 т/га сухої маси, або в 2–2,4 раза, а за внесення $N_{180(60+60+60)}$ — до 9,66–11,47 т/га або в 2,6–3,3 раза. Окупність 1 кг азоту добрив становила 45–50 кг сухої маси. Приріст урожаю від застосування фосфору (P_{60}) становив

0,59–0,71 т/га з окупністю 1 кг д.р. 10–12 кг сухої маси. Приріст урожаю від унесення калію (K_{120}) становив 0,56–1,02 т/га з окупністю 5–9 кг сухої маси. Найбільша продуктивність була за поєднання максимальних доз $N_{180}P_{60}K_{120}$ — 11,42 т/га сухої маси, що в 2,9 раза більше варіанта без добрив (2,96 т/га). Внесення азотних добрив сприяло рівномірному розподілу врожаю за укосами. Коефіцієнт варіації становив 5–7%, у варіанті без добрив — 36–37%.

УДК 633.2.031:631.6:631.559(470.0)

2013.1.177. ПРИЁМЫ УЛУЧШЕНИЯ СТАРОСЕЯННЫХ СУХОДОЛЬНЫХ СЕНОКОСОВ В ЦЕНТРАЛЬНОМ РАЙОНЕ НЕЧЕРОНОЗЁМНОЙ ЗОНЫ / Ковалик Д.П., Зотов А.А. // Кормопроизводство. — 2012. — № 7. — С. 8–10. — Библиогр.: 4 назв.

Сінокоси старосіяні, покращання сінокосів, різнотрав'я, добрива мінеральні, продуктивність сінокосів.

Наведено результати досліджень впливу різних способів поверхневого і докорінного покращання суходольних старосіяних сінокосів на врожайність та інтенсивність росту лучних трав в умовах Підмосков'я. Вивчали старосіяні травостої, які склалися з стоколосу безостого (33%), інших злаків (26%) та різнотрав'я (27%). Використання — двоукісне, добрива вносили дрібно під кожний укіс. Виявлено, що в середньому за три роки прийоми поверхневого покращання, зокрема добрива, впливали по-різному на врожайність старосіяного сінокосу. Без удобрення, а також за внесення $P_{30}K_{60}$ нові травосуміші тимofiївки і стоколосу були більш продуктивними (30,5–31,2 ц/га) порівняно зі старими — 25,0 ц/га. Внесення повного мінерального добрива $N_{60+20}P_{30}K_{60}$ збільшувало продуктивність старосіяних злаково-різнотрав'яних агрофітосенкозів до 48,9–68,4 ц/га, а продуктивність нових травостоїв була нижчою — 44,1–57,4 ц/га. На конюшино-тимofiївковій травосуміші відмічено більш високий приріст врожайності і окупності добрив. Саме високий приріст врожайності зумовлений внесенням азотних добрив — 14,2–14,8 кг на 1 кг азоту на новому і 17,5–25,6 кг — на старосіяному травостоях. Більш високою реакцією на повне мінеральне добриво відзначався стоколос безостий — 460–830% на старосіяному сінокосі і 254–625% — на новому сіяному. Тимофіївка лучна, костриця лучна і конюшина лучна характеризувались меншою реакцією на добрива. Перша давала приріст 233–433% у старосіяному травостой і 280–328% — на новому, костриця лучна — 450–600 і 86–120%; конюшина лучна — 126 і 131% відповідно. Зроблено висновок, що на покращання старосіяних сінокосів найбільше впливає внесення повного мінерального добрива, що сприяло збільшенню врожайності від 21,4 до 57,4–68,4 ц/га, а найменше — підсів трав і внесення фосфорно-калійних добрив ($P_{30}K_{60}$) — 25,0–32,3 ц/га. Омолодження старосіяних сінокосів шляхом фрезерування в один слід не дало збільшення врожайності.

УДК 633.2/3:338.3:631.16:658.155(477.7)

2013.1.178. СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА БАГАТОРІЧНИХ ТРАВ У ПІВДЕННОМУ СТЕПУ УКРАЇНИ / Цуркан Н.В. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2012. — Вип. 74. — С. 48–52. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 06 538134.

Трави багаторічні, площа посівна, вирощування, ефективність, рентабельність, розвиток тваринництва.

Досліджено стан розвитку вирощування трав в Україні, зокрема у південних областях Степу. Встановлено, що впродовж другої половини ХХ ст. частка багаторічних трав у структурі посівних площ (СПП) України поступово зростала — від 287 тис. га (1940 р.) до 3753 тис. га (1990 р.). Однак, починаючи з 1990 р., в країні спостерігалася істотне зменшення частки трав у СПП — у 2011 р. вона становила тільки 1117 тис. га. Це зумовлено, насамперед, зменшенням поголів'я тварин та попитом на сіно і зелений корм. Особливо скрутний стан з сіновою багаторічних трав склався у господарствах причорноморських областей України — площі зменшилися до 1,0%. Нестача грубих кормів, до яких відносять багаторічні трави, особливо бобові, позначилася і на показниках ефективності ведення тваринництва. За період 1990–2010 рр. рівень рентабельності тваринництва зменшився від 16,7% до мінус 46,9%, тобто виробництво продукції тваринництва стало збитковим. Зменшення площ під багаторічними бобовими травами по-

значилося і на показниках родючості ґрунтів. Бобові трави впродовж трьох років здатні збагачувати ґрунт до 244 кг/га д.р. азоту, 39 — фосфору, 134 — калію, 102 кг/га д.р. кальцію. Баланс гумусу в орному шарі ґрунту після трьох років становить +1,56 т/га. Зроблено висновок, що вирощування багаторічних трав є високорентабельним як для покращання фінансового стану, так і заходом зміцнення кормової бази тваринництва й поліпшення родючості ґрунту.

УДК 633.2:631.559:636.085.51

2013.1.179. КОРМОВА КУЛЬТУРА — АМАРАНТ / Котов Н.Т., Мірошніченко Л.А., Шаталов Є.П. // Сучасні аграрні технології. — 2012. — № 10. — С. 14–21.

Культура кормова, амарант, продукція використання, врожайність зеленої маси, якість корму, проблема білка.

Наводяться дані щодо розповсюдження, продуктивності і якості зеленої маси кормової культури амарант. Відмічається, що амарант — культура багатопільового використання: кормового, харчового, лікарського і технічного. Деякі види амаранту вважають бур'янами, проте *Amaranthus caudatus*, *Amaranthus paniculatus* є найдавнішими зерновими культурами. В Україні амарант одержав назву “щиріця”. Амарант, як “Хліб іноків”, або “Пшениця ацтеків” зустрічається в працях Теофраста, Плінія Старшого та інших стародавніх філософів. Завоювавши Америку, іспанці завезли насіння в Європу, де його стали вирощувати як декоративну рослину. У 70-ті роки ХХ ст. австралійський фізіолог Дж. Даунтон виявив, що насіння і зелена маса амаранту дуже багаті на білок з високим вмістом незамінних амінокислот. Амарантове масло виявилось багатющим комплексом ліків і біологічно активних сполук, необхідних людині для консервування продуктів. За високу врожайність і комплексну якість продукції експерти ЮНЕСКО назвали амарант основною продовольчою культурою людства в ХХІ ст. Амарант — однорічна, високоросла (2–3 м) рослина з м'ясистим стеблом. Листя великі і становлять 40–60%, стебло — 30–35 і суцвіття — 18–28% загальної маси. Врожайність зеленої маси — близько 500 ц/га. Його використовують на зелений корм і для приготування сінажу і силосу. Зелену масу добре поїдають свині, ВРХ, птиця. На одну кормову одиницю в кормах амаранту припадає 137–292 г перетравного протеїну. Білок амаранту входить до числа кращих білків рослинного походження і за якістю перевищує білок сої. У перерахунку на абсолютно суху масу вміст протеїну становить 15,6–16,75%, жиру — 2,4–2,8, клітковини — 16–21,7, кальцію — 2,1–2,6, фосфору — 0,20–0,21%, каротину — 160–200 мг. Висока якість кормів з амаранту дає змогу рекомендувати його як новий вид сировини, що значно полегшує вирішення білкової проблеми у тваринництві.

УДК 633.2:631.584.5:633.853.494“321”:631.559

2013.1.180. ПРОДУКТИВНОСТЬ СМЕШАННЫХ ПОСЕВОВ РАПСА ЯРОВОГО И РЕДЬКИ МАСЛИЧНОЙ В РАННЕВЕСЕННИХ И ПОЖНИВНЫХ ПОСЕВАХ / Веретенникова В.Г. // Кормопроизводство. — 2012. — № 7. — С. 20–22. — Библиогр.: 2 назв.

Культури хрестоцвітні, строки сівби, посіви одновидові, суміші, продуктивність посівів, зелений корм.

Наведено результати вивчення впливу строків сівби одновидових посівів хрестоцвітих культур та їх сумішей на продуктивність та якість зеленого корму. Вивчали ріпак ярий, редьку олійну, горох, вику яру та овес за ранньовесняної та післязимої сівби в умовах ЦЧО. Встановлено, що польова схожість за весняного строку сівби була вищою — 88–91%, ніж за післязимої — 81–86%. У післязимої посівах фаза бутонізації наставала раніше у чистому посіві редьки і ріпаку — через 45–50 днів після сівби, у їх сумішах з вівсом — через 50–60 днів, а розвиток рослин гороху і вики затримувався на 10–15 днів, що давало змогу подовжити строк використання культур. У сумісних посівах збільшувалась площа листової поверхні. Так, у вико-вівсяній суміші вона становила 71,5 тис. м², у одновидовому посіві — 54,4 тис. м². У післязимої посівах площа листків зменшувалась на 7–23%. Врожайність зеленої маси і сухої речовини в одновидовому і ранньовесняному посівах ріпаку становила 202 ц/га і 23 ц/га відповідно. У суміші з вівсом і горохом — збільшувалась на 30%. Врожайність редьки олійної за ранньовесняної сівби становила 218 ц/га зеленої маси і 26,2 ц/га сухої речовини. Суміш з вівсом збіль-

шувала вихід зеленої маси і сухої речовини на 32–40%. У післяжнивних посівах найбільшу врожайність зеленої маси і сухої речовини було одержано на ріпаково-редько-вівсяних сумішах — 167 і 28,2 ц/га та 231 і 32,8 ц/га відповідно. Найбільший збір перетравного протеїну одержано на посівах гороху і ріпаково-горохової суміші — 6–6,4 ц/га. Зроблено висновок, що при створенні посівів для зеленого конвеєра потрібно використовувати редько- і ріпаково-вівсяні, горохово- і вико-вівсяні суміші, що значно збільшувало строки одержання зеленої маси для тваринництва.

УДК 633.2:633.174.1:631.527

2013.1.181. ВПРОВАДЖЕННЯ СЕЛЕКЦІЙНИХ РОЗРОБОК ЦУКРОВОГО СОРГО У КОРМОВИРОБНИЦТВО / Середа В.І. // Зрошуване землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — Херсон, 2012. — Вип. 58. — С. 146–148. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 06 538872.

Сорго цукрове, силос, селекція, гібрид, кормовиробництво.

Наведено якісну характеристику силосу, одержаного від сумісного посіву кукурудзи й сорго. В зоні Степу за врожаєм зеленої маси сорго перевищує кукурудзу на 22–35%. При вирощуванні кукурудзи й сорго в сумісному посіві збільшується вихід продукції з одного гектара, покращується якість силосу та тривалість його зберігання. У чистому вигляді силос з сорго має гіршу якість, ніж у суміші. Через підвищений вміст цукру у зеленій масі є вірогідність його закисання. В кукурудзі ж, навпаки, завжди відчувається брак цукру, що погіршує процес силосування та його якість. Силос найкращої якості виходить за співвідношення зеленої маси кукурудзи й сорго 1:1, а найвища врожайність досягається за схеми посіву 2:1. Для виробника силосу необхідні гібриди сорго, придатні для силосування як у чистому посіві, так і сумісно з кукурудзою за схеми 1:1. За такої схеми сорго залишається зеленим і соковитим до кінця вегетації, що значно сприяє одержанню вищих врожаїв і енергетичній цінності корму. На Синельниківській селекційно-дослідній станції Ін-ту сільськогосподарства степової зони НААН створено низку гетерозисних гібридів, які мають значно вищу врожайність зеленої маси. Серед них є кращими гібридні комбінації: Низькоросле 81с × Силосне 42 — урожайність зеленої маси 5,99 т/га та Каф. кор. 186с × Силосне 42 — урожайність 5,2 т/га. Ці гібриди можуть з успіхом використовуватися у кормовиробництві для заготівлі силосу.

УДК 633.2:633.253:631.584.5(477.4)

2013.1.182. ВИРОЩУВАННЯ БОБОВО-ВІВСЯНИХ СУМІШЕЙ В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ ПРАВОБЕРЕЖНОГО / Гетман Н.Я., Лехман О.В. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2012. — Вип. 74. — С. 69–72. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 06 538134.

Овес, вика яра, боби кормові, пелюшка, кормосуміші трав'яні, продуктивність, кормовиробництво.

Викладено результати досліджень кормової продуктивності бобово-вівсяних сумішей при виробництві зелених кормів в умовах Поділля. Вивчали суміші з вівса, вики ярої, кормових бобів, пелюшки та гороху. Встановлено, що бобові компоненти у сумісних посівах із злаковими сприяли збільшенню збору білка з одиниці площі та підвищенню врожайності зеленої маси. Завдяки сумісному вирощуванню рослини менше уражуються хворобами, а у ґрунті накопичується більше кореневих і рослинних решток, які поліпшують водно-фізичні властивості та структуру ґрунту. Внесення мінеральних добрив у нормі $N_{60}P_{60}K_{60}$ сприяло збільшенню висоти рослин вівса до 92–97 см, що вище на 11–18 см порівняно з ділянками без удобрення. Одночасно з підвищенням висоти рослин збільшується облистяність рослин вівса від 35,2 до 41%. За даними Ін-ту тваринництва, із ярих злаково-бобових сумішей кращою була: ячмінь + овес + вика яра + горох, яка на удобреному фоні забезпечила середній збір зеленої маси 28,5 т/га, кормових одиниць — 6,9, перетравного протеїну — 0,7, кормопротеїнових одиниць — 7,3 т/га та обмінної енергії — 86,2 ГДж/га.

УДК 633.255:631.527.5:631.559:636.085.522.55

2013.1.183. ПРОДУКТИВНОСТЬ РАЗЛИЧНЫХ ГИБРИДОВ КУКУРУЗЫ ПРИ ВОЗДЕЛЫВАНИИ НА СИЛОС / Дуборезова

В.М., Виноградов В.Н., Какомин Е.М., Дуборезова М.Е. // Достижения науки и техники АПК. — 2012. — № 8. — С. 27–28. — Библиогр.: 2 назв.

Кукурудза, гібриди кукурудзи, маса зелена, якість зеленої маси, продуктивність.

Установлено, що в Нечорноземній зоні Російської Федерації за сприятливих умов погоди гібриди кукурудзи здатні формувати до 500 ц/га зеленої маси для заготівлі силосу. Вивчали сім гібридів: Катерина СВ, Машук-170, Ньютон, Поволжский 89, Росс-145, Росс-272 та Ставропольська 1, що висівали по зяблевій оранці, під яку вносили 30 т/га органічних добрив, а під культивування — $N_{60}P_{60}K_{60}$ + ґрунтовий гербіцид Трофі (2 л/га). Виявлено, що біологічна врожайність гібридів варіювала від 482 до 695 ц/га, господарська — від 335 (Росс-145) до 488 ц/га (Ставропольська 1). Більш облистяним виявився гібрид Ставропольська 1 (маса листків 84 ц/га), менша маса листків була у гібрида Росс-272 (47 ц/га). Однак останній гібрид мав 111 ц/га качанів воскової стиглості, що з точки зору енергетичної цінності мало велике значення. Силос із зеленої маси гібрида Росс-272 мав вищі показники за вмістом протеїну (20,5 г/кг), що на 6,3 г/кг, або на 44,3% вище, ніж у силосу із гібрида Ставропольська 1. Зроблено висновок, що із 7 гібридів кукурудзи, в умовах Нечорноземної зони, для виробництва силосу кращими виявились гібриди Ставропольська 1 — за вмістом сухої речовини (93,6 ц) і обмінної енергії (87 ГДж) та Росс-272 — за вмістом протеїну — 20,5 г/кг.

УДК 633.255:631.559:631.452:636.086.255(470.4)

2013.1.184. ВЛИЯНИЕ ВЫСОТЫ СКАШИВАНИЯ КУКУРУЗЫ НА УРОЖАЙНОСТЬ, КАЧЕСТВО КОРМОВ И УЛУЧШЕНИЕ ПИЩЕВОГО РЕЖИМА ПОЧВЫ В УСЛОВИЯХ ВЕРХНЕВОЛЖЬЯ / Шевченко В.А., Соловьёв А.М., Просвирик П.Н. // Кормопроизводство. — 2012. — № 7. — С. 16–19. — Библиогр.: 4 назв.

Кукурудза, зерноstriжнева суміш, поживна цінність корму, висота скошування, поживність ґрунту.

Наведено результати вивчення впливу висоти скошування рослин кукурудзи на врожайність зерноstriжневої суміші (ЗС), її якість, а також на накопичення в ґрунті елементів живлення за рахунок корневих і післяжнивних залишків. Вивчали ранньостиглі гібриди кукурудзи. Встановлено, що за висоти рослин 216 см і висоти стерні 40 см втрати врожайності надземної маси сягають 102,2 ц/га або 20,8%, за висоти зрізу 50 см — відповідно 124,7 ц/га і 25,4%, за 60 см — 155,1 ц/га і 31,5% від урожайності на контролі 491,9 ц/га. Висота скошування впливає і на якість ЗС. Так, вміст кормових одиниць в 1 кг ЗС становив: на контрольному варіанті (10 см) 0,23 к.о., за висоти зрізу 20 см — 0,36, 30 см — 0,66, за висоти 40 см — 0,91 к.о. За висоти скошування 40 см також відмічено максимальний вміст перетравного протеїну — 54,9 г/к.о., найбільший вміст кальцію — 0,75%, фосфору — 0,33%, каротину — 132 мг/кг і обмінної енергії — 11,0 МДж/кг корму. За збільшення висоти зрізу поживна цінність ЗС поступово знижується. Маса корневих і післяжнивних залишків із збільшенням висоти зрізу поступово збільшується, що позитивно впливало на родючість ґрунту. Однак через високий вміст лігніну, який повільно розкладається, та для активності мікробіологічних процесів розпаду залишків, перед оранкою потрібно додавати азотні добрива в дозі 10–15 кг/га діючої речовини. Зроблено висновок, що в умовах Верхнього Поволжя максимальний збір кормових одиниць з 1 га — 354,6 ц, а оптимальні показники економічної ефективності вирощування кукурудзи на зерноstriжневу суміш можна одержувати за висоти її скошування 40 см.

УДК 633.352.1“321”:631.53.027:631.559(477)

2013.1.185. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЗЕРНОВОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ ПОСІВІВ ВИКИ ЯРОЇ В УМОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Петриченко В.Ф., Запарнюк В.І. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2012. — Вип. 74. — С. 3–7. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 06 538134.

Вика яра, зерно, добрива, інокуляція, вапнування, продуктивність.

Висвітлено питання зернової продуктивності посівів вики ярої залежно від застосування інокуляції насіння, внесення

мінеральних добрив та вапнування ґрунту. Встановлено, що на урожайність зерна вики ярої істотно впливали інокуляція насіння ризоторфіном, удобрення, вапнування ґрунту та умови року. У середньому за три роки (2002–2004) за умов інокуляції, внесення фосфорно-калійних добрив ($P_{60}K_{60}$) та вапнування ґрунту одержано 3,17 т/га зерна вики ярої. Найбільшу врожайність (3,49 т/га) відмічено у 2002 р., найменшу (2,34 т/га) — у 2003 р. Виявлено, що за умов інокуляції підвищення врожайності сягало 0,06–0,49 т/га або на 2,2–15,5%; за використання $P_{60}K_{60}$ приріст урожайності становив 0,35–0,47 т/га або на 11,1–14,9% більше порівняно з контролем. Вапнування ґрунту сприяло підвищенню врожайності зерна на 0,09–0,19 т/га або на 2,8–6,0%. Зроблено висновок, що в умовах Правобережного Лісостепу України найсприятливіші умови для розвитку і формування врожаю зерна вики ярої з рівнем 3,0–3,20 т/га складаються при застосуванні інокуляції насіння ризоторфіном, удобренні фосфорно-калійними добривами ($P_{60}K_{60}$) та вапнуванні ґрунту.

УДК 633.367.2:636.086.3:637.35(477.41/.42)

2013.1.186. ВИКОРИСТАННЯ ЛЮПИНУ ВУЗЬКОЛИСТОГО НА ЗЕЛЕНИЙ КОРМ В УМОВАХ ПОЛІССЯ УКРАЇНИ / Ротешнюк В.І. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2012. — Вип. 74. — С. 136–142. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 538134.

Люпин вузьколистий, посіви одновидові, травосуміші злаково-бобові, продуктивність травосумішей.

Наведено результати вивчення продуктивності люпину вузьколистого (ЛВ) в одновидовому посіві та бобово-злакових травосумішах. До складу бобово-злакових травосумішей входили: овес, тритикале яре, ЛВ, пелюшка та вика яра. Встановлено, що урожайність зеленої маси досліджених культур змінювалась залежно від збільшення кількості компонентів у травосуміші. Так, в одновидовому посіві ЛВ на зелений корм урожайність зеленої маси становила 348,1 ц/га. Суміш вівса з люпином показала врожайність 368,3 ц/га, тритикале з люпином — 288,9 ц/га. Найвищу врожайність зеленої маси на рівні 451,0–471,7 ц/га та сухої маси корму в межах 92,6–94,9 ц/га

забезпечили варіанти трикомпонентної суміші (овес + люпин + пелюшка) та чотирикомпонентної суміші (овес + люпин + пелюшка + вика яра). Найнижчий врожай зеленої маси (288,9 ц/га) одержано на посіві ЛВ з ярем тритикале. Завдяки тому, що до складу кормових сумішей входили бобові компоненти, збір перетравного протеїну, кормових озиниць з 1 га угідь виявився найбільшим у три- та чотирикомпонентних травосумішах.

УДК 633.39:631.527(477.54)

2013.1.187. СЕЛЕКЦІЯ АМАРАНТА В ХАРКІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ АГРАРНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ім. В.В. ДОКУЧАЄВА / Гопцій Т.І. // Генетичні ресурси рослин і селекція: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 125-річчю М.І. Вавилова та 75-річчю заснування кафедри генетики, селекції та насінництва ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, 29–30 листоп. 2012 р. — Х., 2012. — С. 58–64.

Амарант (кормові), культура кормова, маса зелена, якість корму, сорти.

Наведено біологічну характеристику, результати вивчення та створення сортів кормово-харчової культури амарант. У результаті вивчення літературних джерел виявлено, що амарант — цінна кормова, зернова, овочева та лікарська рослина. Зелена маса амаранту використовується у тваринництві як у свіжому вигляді, так і для приготування силосу та білкового концентрату. Дослідами кафедри селекції ХНАУ та Інституту тваринництва встановлено, що зелена маса амаранту містить 20,6% протеїну (кукурудза — 11,9%, суданська трава — 13,8%). Суха речовина амаранту містить менше клітковини — 13,8% (у кукурудзи — 25,2%, суданської трави — 27,8%). Проте зелена маса амаранту значно бідніша, ніж кукурудзи, за вмістом цукру. Найкращий силос формується за силосування амаранту з кукурудзою у співвідношенні 1:1. Значне поширення цієї культури у виробництві стримується відсутністю технологій переробки продукції і сортів різних напрямів використання. В Харківському НАУ створено 8 сортів амаранту: Ультра, Лера, Студентський — кормового напрямку; Харківський 1, Сем — лікарського; Надія, Вогняна кулька, Роганський — для озеленення.

633.5/.9 Технічні культури

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН КАЛЕНСЬКА С.М.

УДК 631.853.494“321”:[631.8+631.51]:631.559:631.445.12

2013.1.188. ВПЛИВ ДОБРИВ І СПОСОБІВ ОБРОБІТКУ ТОРФОВИЩ НА ВРОЖАЙНІСТЬ РІПАКУ ЯРОГО / Гелевера С.М., Ткачов С.М., Соляник О.П., Сацик М.І. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 84. — С. 39–44. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 537856.

Ріпак ярий, способи обробітку ґрунту, добрива мінеральні, збирання врожаю, урожайність.

Наведено результати досліджень з вирощування ріпаку ярого на осушених торфових ґрунтах Лісостепу за умов різних способів обробітку ґрунту (оранка, дискування, нульовий обробіток за внесення Раундапу 7 л/га), чотирьох норм удобрення (без добрив, K_{90} , $P_{30}K_{90}$, $N_{60}P_{30}K_{90}$) та двох способів збирання врожаю (роздільне і пряме). Найвищу врожайність ріпаку ярого як в окремі роки, так і в середньому за три роки (відповідно 3,17 та 2,94 т/га) одержали за дискування ґрунту, внесення $N_{60}P_{30}K_{90}$ та прямого комбайнування. Найнижчу врожайність — майже в два рази меншу (1,38 т/га) одержано на нульовому обробітку. Внесення $N_{60}P_{30}K_{90}$ забезпечувало приріст урожайності порівняно з контролем (без добрив) на 30–84%, за внесення одного K_{90} — на 18–52% і $P_{30}K_{90}$ — на 9–21%.

УДК 633.34.853.52:631.559:631.526.32:631.531.027

2013.1.189. ВПЛИВ ІНОКУЛЯЦІЇ НАСІННЯ НА ФОРМУВАННЯ ВРОЖАЙНОСТІ СОРТІВ СОЇ В ЛІСОСТЕПУ ЗАХІДНОМУ / Бахмат О.М. // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. — Умань, 2012. — Вип. 79, ч. 1: Агрономія. — С. 38–45. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 538386.

Соя, сорти сої, інокуляція насіння сої, вапнування ґрунту, врожайність.

Представлено результати вивчення впливу інокуляції насіння ризоторфіном, вермистимом-Д, бором, молібденом і сукупної їх дії та вапнування ґрунту на формування врожайності насіння сої за рядкової сівби. Вивчали сорти Золотиста (контроль), Агат, Анжеліка і Артеміда. Виявлено, що найбільша кількість насінин з однієї рослини без вапнування була на варіанті з інокуляцією ризоторфіном разом з бором і молібденом. Залежно від сорту вона становила: сорт Золотиста — 38,0 шт., Агат — 39,4, Анжеліка — 32,7 і Артеміда — 40,5 шт., відповідно маса насінин з 1-ї рослини була теж найбільшою і становила 5,1, 5,5, 4,7 і 5,8 г. Вапнування ґрунту з інокуляцією сприяло збільшенню маси насінин з однієї рослини відповідно до 6,0, 6,4, 5,7 і 6,8 г. Врожайність була також різною і зростала з обробкою насіння різними інокулянтами. Так, на контролі з інокуляцією ризоторфіном без вапнування, врожайність за сортами становила: Золотиста — 2,04 т/га, Агат — 2,19, Анжеліка — 1,90 і Артеміда — 2,34 т/га. Внесення вапнового борошна (4 т/га) збільшувало врожайність відповідно до 2,11, 2,26, 1,97 і 2,41 т/га. Найбільшу врожайність було одержано за внесення вапна 4 т/га та інокуляції насіння ризоторфіном з мікроелементами бором і молібденом і становила для сорту Золотиста — 2,26 т/га, Агат — 2,41, Анжеліка — 2,12 і Артеміда — 2,56 т/га.

УДК 633.521/.522:001.89(477)

2013.1.190. СТРАТЕГІЯ ВІДНОВЛЕННЯ ГАЛУЗЕЙ ЛЬОНАРСТВА І КОНОПЛЯРСТВА УКРАЇНИ / Кабанець В.М. // Шляхи відродження галузей льонарства і коноплярства та

підвищення ефективності їх наукового забезпечення: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Глухів, 8–10 лют. 2011 р. — Суми, 2012. — С. 3–7. Шифр 538312.

Галузі льонарства і коноплярства, площі посіву, продукція льону та конопель, політика державна (підтримка галузей).

Наведено стан і перспективи розвитку галузей льонарства і коноплярства в світі і, зокрема, в Україні. У світовому виробництві кінець ХХ ст. характеризувався підйомом галузей та більш широким використанням волокон льону та коноплі. Підвищений інтерес визначався, головним чином, відносною дешевизною та доступністю сировини. В Євросоюзі 9 країн вирощували льон та коноплі на площі близько 20 тис. га. Лідером є Франція — 11500 га. Льонарство здебільшого сконцентровано в країнах Євразії, зокрема в Білорусі та Росії, які щороку вирощують льон на площі понад 80 тис. га. Встановлено, що основним чинником якісного розвитку будь-якого с.-г. виробництва є державна політика підтримки сільгоспвиробництва. Так, на кінець ХХ ст. субсидії на вирощування конопель становили близько 600 € на га посіву культури. Із них сільгоспвиробнику надавалось 25%, а переробним підприємствам — 75%. У 2001 р. система надання субсидій значно зменшилась (до 250 €) і стали платити не за площу посіву, а за врожай, переробним підприємствам — за довге і коротке волокно. Продукція льону та коноплі використовується у текстильній, автомобільній та будівельній галузях; насіння є джерелом сировини у харчовій, миловарній, лакофарбовій, гумовій галузях тощо. Тому проблема збільшення випуску льоно- та коноплепродукції є дуже важливою. На жаль, галузі льонарства та коноплярства в Україні знаходяться у стані глибокої кризи. Для їх відновлення потрібно негайно вживати заходи щодо налагодження фінансово-господарських зв'язків між різними ланками аграрного виробництва, вдосконалення інноваційної та інвестиційної політики.

УДК 633.521:001.89(476)

2013.1.191. СОСТОЯНИЕ ЛЬНОВОДСТВА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ И ЕГО НАУЧНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ / Богдан В.З. // Шляхи відродження галузей льонарства і коноплярства та підвищення ефективності їх наукового забезпечення: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Глухів, 8–10 лют. 2011 р. — Суми, 2012. — С. 18–26. Шифр 538312.

Льонарство, продукція льонарства, якість волокна, льонотреста.

Показано, що льон для Білорусі є історично традиційною культурою. За обсягами виробництва льоноволокна країна посідає четверте місце у світі після Китаю, Франції та Росії. Більша частина білоруського льону продається у вигляді сировини і напівфабрикатів, що значно стримує розвиток галузі. Останнім часом галузь льонарства перепрофілюється, зосередившись на виготовленні готових виробів. Для цього (залежно від номера — 0,75–2,5) підвищено закупівельні ціни на льонотресту до 121–368 дол. США, будуються нові лінії по доведенню й зберіганню льонотрести. На технічне переобладнання галузі льонарства держава виділила понад \$460 млн. Наукове забезпечення галузі льонарства проводять 18 науково-дослідних установ на чолі з Інститутом льону. На основі комплексних науково-дослідних робіт створено низку нових сортів з врожайністю близько 25 ц/га волокна і 8–12 ц/га насіння, розроблено нові інтенсивні технології вирощування й переробки льону. Впровадження їх у виробництво значно підвищило якість й продуктивність льонопродукції. Нові технології вирощування льону краще відповідають біологічним вимогам культури, забезпечують середню продуктивність 12,0–16,0 ц/га волокна і 6,0–8,0 ц/га насіння за рентабельності 25–30%.

УДК 633.62:631.559:[631.526.32+631.527.5]:631.8

2013.1.192. ПРОДУКТИВНІСТЬ СОРТІВ І ГІБРИДІВ СОРГО ЦУКРОВОГО ЗАЛЕЖНО ВІД РІВНЯ УДОБРЕННЯ / Курило В.Л., Ковальчук В.П., Григоренко Н.О., Марчук О.О. // Цукрові буряки. — 2012. — № 5. — С. 11–13. — Бібліогр.: 4 назви.

Сорго цукрове, сорти і гібриди, фази розвитку, добрива мінеральні (дозу), продуктивність рослин, загальні цукри.

Наведено результати досліджень з впливу рівня удобрення на фенологічні показники та продуктивність рослин

різних сортів та гібридів сорго цукрового. Вивчали сорти Силосне 42 і Нектарний та гібриди Медовий і Фаворит на фоні $N_{60}P_{60}K_{60}$ та $N_{80}P_{80}K_{80}$. Виявлено, що сорти і гібриди значно відрізнялись як за фенологічними показниками, так і за врожайністю зеленої та сухої маси, вмістом цукрів у соку стебел. Площа листової поверхні (ПЛП) залежала від рівня удобрення. На неудобреному фоні вона знаходилась у межах 1501–1894 см², за внесення $N_{80}P_{80}K_{80}$ — 1972–2176 см². Найбільшу ПЛП сформували рослини сорту Нектарний та гібрида Фаворит — 2177 і 2138 см² відповідно. Найкращі показники по накопиченню надземної маси показали гібриди Медовий і Фаворит. На фоні $N_{60}P_{60}K_{60}$ вона підвищилась на 45,9% — 612 і 584 г/рослину порівняно з неудобреними ділянками — 547 і 400 г/росл. відповідно. Накопичення загальних цукрів відбувалось поступово у процесі вегетації і у період дозрівання зернівки вони досягали максимального значення. Особливої уваги заслуговує гібрид Медовий, у якого вміст цукрів у фазі повної стиглості становив 12,7% на неудобрених ділянках. Внесення добрив сприяло підвищенню вмісту загальних цукрів — на 8,2% за внесення $N_{60}P_{60}K_{60}$ та 9,8% — $N_{80}P_{80}K_{80}$. Зроблено висновок, що за внесення мінеральних добрив у кількості $N_{60}P_{60}K_{60}$ та $N_{80}P_{80}K_{80}$ можна забезпечити гарантований збір з 1 га посівів сорго цукрового 32,8–65,7 (сорта) та 33,6–67,1 (гібриди) т зеленої маси, з якої одержати 2,34–6,95 т загальних цукрів для харчового та біоенергетичного використання. Слід також відзначити, що у рослин сорго цукрового сорту Силосне 42 спостерігалась постійна тенденція відставання фенологічних фаз і показників продуктивності.

УДК 633.63:631.531.011.3

2013.1.193. ЗАЛЕЖНІСТЬ ПОЛЬОВОЇ СХОЖОСТІ НАСІННЯ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ ВІД ЛАБОРАТОРНОЇ / Карпук Л.М. // Агробіологія: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2012. — Вип. 9 (96). — С. 42–44. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 538713.

Буряки цукрові, схожість цукрових буряків.

Наведено результати досліджень щодо залежності польової схожості насіння цукрових буряків від лабораторної. Вивчали насіння диглоїдних гібридів Іванівсько-Веселоподільський ЧС 84, Український ЧС 72 та Весто з лабораторною схожістю 80–85, 86–90, 91–95 та понад 95% кожний у лабораторних, ґрунтових і польових умовах. Установлено, що різниця між лабораторною і ґрунтовою, лабораторною і польовою схожістю насіння значно зменшується за сівби насінням з вищою лабораторною схожістю. Так, за сівби насінням з лабораторною схожістю 83% різниця між лабораторною і ґрунтовою схожістю становила 18%, між лабораторною і польовою — 27%, а за сівби насінням з лабораторною схожістю 97% ці показники становили відповідно 2 і 1%. Між лабораторною і ґрунтовою, лабораторною і польовою схожістю існує тісний прямий кореляційний зв'язок — $r=0,98-0,99$. Зроблено висновок, що для одержання більш достовірних результатів польової схожості потрібно визначати ґрунтову схожість насіння, які більш наближені до весняних польових умов.

УДК 633.63:631.531.12

2013.1.194. НОВІ ГІБРИДИ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ ТА СИСТЕМА ЇХ НАСІННИЦТВА / Роїк М.В., Гізбуллін Н.Г. // Збірник наукових праць / НААН, Ін-т біоенергетичних культур і цукр. буряків. — Сімферополь, 2012. — Вип. 16: Насінництво. Теорія і практика технологій вирощування та оздоровлення насіння і садивного матеріалу, конкурентоздатних в умовах європейського ринку. — С. 19–21. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 539033.

Триплоїдні гібриди цукрових буряків, продуктивність гібридів, цукристість цукрових буряків, насінництво гібридів, якість насіння.

Наведено короткі характеристики 16 триплоїдних гібридів цукрових буряків, створених на чоловічій стерильній основі і занесених у Реєстр сортів рослин України за останні 5 років. Це триплоїдні гібриди: Аспікард, Етюд, Ольжич, Ризольт, Прометей, Хорол, Рамзес та ін. Їх урожайність у державному сорто випробуванні сягала 45–56 т/га коренеплодів, вміст цукру — 16,7–18,8%, збір цукру — 8,05–10,6 т/га, тобто вони не поступаються закордонним гібридам. Гібриди одержано шляхом схрещування диглоїдних однонасіньових рослин (материнська форма) з тетраплоїдною багатонасіньовою

рослиною. Це забезпечило вирощування гібридного насіння зі стовідсотковою одонасінністю та високою продуктивною властивістю. Насінництво їх ведеться за дволанковою схемою: наукові установи-оригінатори вирощують базисне насіння (компоненти схрещування), а насінневі господарства — гібридне сертифіковане насіння F_1 . Для збереження генетичної чистоти гібридного насіння потрібна просторова ізоляція. Для отримання високої урожайності і цукристості коренеплодів насіння повинне мати три показники не нижче 95%, а саме: одонасінність, схожість і вирівняність за розмірами плодів. Тільки таке насіння можна вирощувати за сучасними інтенсивними технологіями.

УДК 633.63:631.531.121.1

2013.1.195. ЯКІСТЬ НАСІННЯ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ ЗАЛЕЖНО ВІД УМОВ ВИРОЩУВАННЯ / Бойко І.І. // Збірник наукових праць / НААН, Ін-т біоенергетичних культур і цукр. буряків. — Сімферополь, 2012. — Вип. 16: Насінництво. Теорія і практика технологій вирощування та оздоровлення насіння і садивного матеріалу, конкурентоздатних в умовах європейського ринку. — С. 136–139. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 539033.

Насіння цукрових буряків, умови пророщування, фракції насіння, біологічні форми насіння.

Наведено вплив умов пророщування насіння цукрових буряків різних фракцій на енергію проростання та схожість. Вивчали дражоване і недражоване насіння диплоїдного гібрида Іванівсько-Веселоподільський ЧС 84 і триплоїдний гібрид Білоцерківський ЧС 57 за оптимальних умов пророщування ($t\ 20^\circ\text{C} + 30\ \text{мл/кувет води}$) і модельованих умов ($+20^\circ\text{C} + 10^\circ\text{C} + 70\ \text{мл/кувету води}$). Встановлено, що за оптимальних умов пророщування дражованого насіння його енергія проростання не знижувалась порівняно з недражованим. За пророщування при оптимальній температурі ($+20^\circ\text{C}$) і надлишку води (70 мл) енергія проростання істотно знижувалась і становила 70–75% порівняно з оптимальними умовами (93–96%). За пророщування насіння при $t +10^\circ\text{C}$ і 30 мл води встановлено також зниження енергії проростання (65–93) порівняно з оптимальними умовами (93–96%). Ще більше зниження енергії проростання відмічено за пророщування при $t +10^\circ\text{C}$ і 70 мл води — 27–85%. Схожість за оптимальних умов дражованого і недражованого насіння істотно не відрізнялась і становила 95–96%. За моделювання умов схожість істотно знижувалась як диплоїдного, так і триплоїдного гібридів. Зроблено висновок, що на схожість насіння більше впливають умови вологості ґрунту (поже), ніж біологічні форми насіння і температура пророщування.

УДК 633.63:631.55.565

2013.1.196. ОПТИМАЛЬНІ СТРОКИ ЗБИРАННЯ І ВИВЕЗЕННЯ ЦУКОСИРОВИНИ — РЕЗЕРВ ВИСОКОГО ВРОЖАЮ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ / Мороз О.В., Горобець А.М., Смірних В.М. // Цукрові буряки. — 2012. — № 5. — С. 4–5. — Бібліогр.: 4 назви.

Буряки цукрові, строки збирання коренеплодів, цукросировина, сорти вітчизняні та закордонні, термін зберігання.

Викладено результати вивчення продуктивності цукрових буряків (ЦБ) залежно від строків збирання. Дослідження впливу строків збирання й термінів зберігання коренеплодів ЦБ розпочалося у 1930 р. на Веселоподільській ДСС. Було встановлено, що у більшості років технічна стиглість ЦБ настає у жовтні, а оптимальні строки збирання коренеплодів — до 25 жовтня. За останні 5 років у аналогічний період дощових днів з опадами 5–19 мм, коли у полі працювати складно, виявилось від 1 до 7 днів, тобто кількість можливих робочих днів на збирання коренеплодів становила близько 20, рідко 25 діб. У виробництві майже щороку виникають обставини, за яких виробники цукросировини вимушені порушувати оптимальні строки збирання коренеплодів. Головною причиною є недосконалість сортова політика — сімба закордонними гібридами, більшість з яких не має імунітету до кореневих гнилей, які сприяють втратам урожаю до 20% і більше. Для усунення цих недоліків у структурі площ посіву пропонується до 10% займати скоростиглими гібридами, з яких починають збирання коренеплодів; до 60% займати новими вітчизняними гібридами, які менше уражаються гнилями. Решту площ засівати закордонними гібридами. Такі заходи дадуть змогу

максимально використовувати осінні прирости врожаю і знизити його втрати, що виникають через несвоєчасне вивезення цукросировини.

УДК 633.853.52:631.526.32:575

2013.1.197. СКРІНІНГ ВИБІРКИ СУЧАСНИХ СОРТІВ СОЇ НА ВМІСТ ГЕНЕТИЧНО МОДИФІКОВАНИХ КОНСТРУКЦІЙ / Посилаєва О.О. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2012. — № 8. — С. 39–43. — (Сер. Техн. науки, с.-г. науки, екон. науки). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 538074.

Соя, генетично модифіковані рослини, трансгенні конструкції, сорти, аналіз, компанії-виробники ГМО.

Наведено аналіз вмісту трансгенних конструкцій у 485 сучасних сортів сої з колекції НЦГРУ Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва, які одержано з 23 країн — експортерів сої. Майже третину сортів представлено українською селекцією — 152, російськими сортами — 85, США — 47, канадських зразків — 43. Причому 80% перевірених сортів занесено до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні. У результаті аналізу було виявлено 17 сортів з наявністю трансгенних конструкцій — 35S промотора та/або NOS термінатора. Виявлені сорти були заявлені двома країнами з 23 представлених: 7 французьких і 10 сербських, причому п'ять з них внесено до реєстру України і 2 сорти — до російського реєстру. Жодного українського сорту з трансгенними вставками не знайдено. На сьогодні більше ніж 90% всього ГМ насіння сої належить трьом компаніям-гігантам: Monsanto (США); Syngenta (Швейцарія) та її дочірній компанії Syngenta Seeds (Франція); Bayer (Германія) та її дочірній компанії Bayer Crop Science (Германія). Соя — культура самозапильна, тому перенос пилку комахами від трансгенних рослин до звичайних малоімовірний (до 2%). Перезапилення вірогідне лише завдяки штучній гібридизації з залученням генно модифікованих сортів.

УДК 633.853.52:631.531.011(477.52/54)

2013.1.198. ЕКОЛОГІЧНЕ ТРАВМУВАННЯ НАСІННЯ СОЇ ТА ЙОГО ЗВ'ЯЗОК ІЗ ПРОДУКТИВНІСТЮ РОСЛИН В УМОВАХ ПІВНІЧНО-СХІДНОЇ ЧАСТИНИ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Скоромний С.В. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2012. — № 8. — С. 64–68. — (Сер. Техн. науки, с.-г. науки, екон. науки). Шифр 538074.

Соя, насіння сої, травмування насіння сої, схожість сої, врожайність сої.

Наведено результати вивчення впливу типів травмування (Т.) насіння сої на продуктивність рослин. Вивчали екологічне та механічне Т. насіння. Виявлено, що зміни погодних умов у період формування насіння призводять до 4–14% його Т., механічне Т. під час збирання врожаю та очищення насіння — до 23–70%. Травмування було поділено за типами на мікро- і макротравми насінневої оболонки; мікро- і макротравми сім'ядолей. Виявлено, що Т. суттєво залежало від вологості насіння на момент його збирання. Так, зона мінімального Т. насіння сої знаходиться в межах 13,0–15,0% вологості під час збирання (30–35%), при зниженні її до 10% і підвищенні до 18% Т. насіння збільшується до 60–65%. Однак схожість насіння сої з вологістю 10–11% найвища — 90,2%, 13% — 81,8%, 18% — 68,4% відповідно. Встановлено зворотну залежність між величиною травмованого насіння і його лабораторною та польовою схожістю. Коефіцієнт кореляції становив від мінус 0,87 до 0,94. Сівба травмованим насінням сої призводить до зниження врожайності на 20–40% залежно від типу пошкодження. Найбільш шкідливим є мікротравмування сім'ядолей — врожайність становить 1,95 т/га проти 3,27 т/га на контролі (насіння без травм).

УДК 633.853.55:631.559:631.531.011(477.53)

2013.1.199. УРОЖАЙНІСТЬ І ЯКІСТЬ НАСІННЯ РИЦИНИ В УМОВАХ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ / Шокало Н.С. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 3. — С. 60–61. — Бібліогр.: 6 назв.

Рицина, умови погодні, урожайність рицини, олійність рицини.

Проаналізовано вплив кліматичних умов на ріст і розвиток рицини у південній частині Полтавської області. Вивчали

сорт рідини Хортицька 3 за норми висіву 40 тис. шт./га. Встановлено, що неспецифічні кліматичні умови останніх років на Полтавщині виявились досить сприятливими для росту й розвитку рідини. Підвищена температура й достатня кількість опадів під час вегетації забезпечили урожайність рідини на рівні 15 ц/га зерна з масою 1000 насіння 270,2 г, вмістом олії — 52,17%. Зроблено висновок, що у перехідній південній частині Полтавської обл. погодні умови сприяють росту й розвитку рослин рідини. За показниками врожайності і якості насіння вони не тільки не поступаються результатам у південних регіонах України, а й за окремими показниками перевищують їх.

УДК 633.854.54:631.531.04/.048:631.82:631.526.32

2013.1.200. ВПЛИВ СТРОКІВ СІВБИ, НОРМ ВИСІВУ, ШИРИНИ МІЖРЯДЬ ТА МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРІВ НА КІЛЬКІСТЬ КОРОБОЧОК З ОДНІЄЇ РОСЛИНИ ЛЬОНУ ОЛІЙНОГО СОРТУ ПІВДЕННА НІЧ / Арсланова Л.Е., Сусський О.М. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2012. — № 1. — С. 234–238. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодовоовочівництво). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 538071.

Льон олійний, строки сівби, норми висіву, добрива мінеральні, коробочки льону.

Наведено результати досліджень впливу елементів технології вирощування на кількість коробочок з однієї рослини льону олійного сорту Південна ніч в умовах Криму. Вивчали строки сівби, норми висіву, ширину міжрядь та дози добрив. Установлено, що найбільший вплив на формування кількості коробочок мали норми висіву та рівень мінерального живлення. Найменша кількість коробочок на рослині (10,7–11,1 шт.) формувалась у посівах без використання добрив. Максимальна кількість коробочок (19,9 шт.) була на варіанті внесення $N_{60}P_{30}$ за норми висіву 5 млн шт./га та ширини міжрядь 45 см. При подальшому підвищенні доз мінеральних добрив кількість коробочок не зростала. За другого строку сівби середня кількість коробочок була вищою, ніж за першого, і знаходилась у межах 10,7–21,7 шт. за норми висіву 5 млн шт./га та ширини міжрядь 45 см.

УДК 633.854.54:631.8[631.559+631.531.011]

2013.1.201. ВПЛИВ СИСТЕМИ УДОБРЕННЯ НА РІВЕНЬ УРОЖАЙНОСТІ ТА ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ НАСІННЯ СОРТІВ ЛЬОНУ ОЛІЙНОГО / Адаменко Ф.Ф., Вишнівська Ю.С., Вишнівський П.С. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2012. —

№ 1. — С. 77–79. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодовоовочівництво). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 538071.

Льон олійний, система удобрення льону, сорти льону, врожайність льону, якість насіння льону.

Наведено результати вивчення впливу систем удобрення на рівень урожайності та якісні показники насіння льону олійного в умовах північного Полісся впродовж 2009–2011 рр. Вивчали сорти (с.) Ківіка та Блакитно-Помаранчевий за внесення $P_{60}K_{90}$, $N_{30}P_{60}K_{90}$, $N_{45}P_{60}K_{90}$, $N_{15}P_{60}K_{90}+N_{15}$, $N_{30}P_{60}K_{90}+N_{15}$. Встановлено, що дози удобрення значно впливали на врожайність льону. Так, у сорту Ківіка на контролі урожайність становила 1,16 т/га, за внесення $N_{30}P_{60}K_{90}+N_{15}$ — 1,96 т/га. Аналогічні показники врожайності одержано і по сорту Блакитно-Помаранчевий — 0,86 і 2,12 т/га відповідно. Системи удобрення не впливали на вміст жиру в насінні льону. Так, у с. Ківіка вміст жиру знаходився в межах 40,8% (контроль) і 40,6% ($N_{30}P_{60}K_{90}+N_{15}$), у с. Блакитно-Помаранчевий відповідно 45,0 і 45,7%. Вихід олії змінювався залежно від елементів системи удобрення: у с. Ківіка в межах 0,47 т/га (контроль) і 0,8 т/га ($N_{30}P_{60}K_{90}+N_{15}$), с. Блакитно-Помаранчевий відповідно — 0,39 і 0,97 т/га.

УДК 633.854.78:631.526/.527

2013.1.202. ВИСОКОАДАПТИВНИЙ СОРТ СОНЯШНИКУ СОТНИК / Шевченко А.М., Шевченко І.А. // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. — Луганськ, 2012. — № 36. — С. 165–167. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 1 назва. Шифр 538402.

Соняшник, сорт соняшнику Сотник, метод створення сорту, характеристика сорту, продуктивність сорту.

Сорт соняшнику Сотник створено ТОВ "Насіння Луганщини" методом індивідуального добору із застосуванням провакаційного фону до найбільш шкідливих патогенів, від схрещування ранньостиглих, стійких до вовчка форм. Сорт відноситься до різновидності сіропугаста з висотою рослин 145–180 см. Сотник на високому агрофоні накопичує в насінні до 50% жиру з підвищеним показником вмісту олеїнової кислоти — 31,1%. Сорт належить до групи скоростиглих, стійких до вилягання, осипання насіння. Генетично стійкий до ураження борошнистою росою та вовчком. Середня урожайність на державному сортовипробуванні — 27,1 ц/га, потенційна — 48,3 ц/га. Сорт олійного використання, занесено до Реєстру сортів рослин України з 2008 р. для вирощування в зоні Степу в сівозмінах надмірного насичення соняшником.

634.1/.8 Садівництво. Плодівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В.

УДК 634.1:001(091/093)

2013.1.203. САДІВНИЧА НАУКА УКРАЇНИ: МИНУЛЕ, СЬОГОДЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ / Омельченко І.К., Гриник І.В. — К., 2012. — 528 с. — Бібліогр.: 228 назв. Шифр 538415.

Садівнича наука, історія садівництва, плоди та ягоди, насадження плодово-ягідних, вчені-садівники.

Висвітлено історію зародження та розвиток садівничої галузі від часів Трипільської культури і до сьогодення, постановки її на наукову основу. Показано, що вже у XV ст. українські садівники володіли передовою технікою плодівництва. Накопичені віками знання в українському садівництві вперше висвітлені у 1826 р. садівником Києво-Печерської Лаври Іваном Романовичем Мартосом. Описано багатогранну працю видатних яскравих постатей, учених-плодоводів, які з великою любов'ю і відданістю слугували розвитку українського садівництва. Розглянуто розвиток галузі до і після Першої світової та Громадянської воєн (1918–1930 рр.), у період до Великої Вітчизняної війни та після неї (1931–1960 рр.), перехід садівництва до інтенсифікації та до ринкових умов (1961–1991 рр.). Охарактеризовано кліматичні умови, прогресивні технології виробництва плодів та ягід, основи сортової агротехніки, продуктивність сортів зерняткових, кісточкових,

горіхоплідних та ягідних культур. Показано системи удобрення і захисту насаджень від шкідників і хвороб, удосконалення системи зберігання та переробки плодово-ягідної продукції. Приділяється увага механізації виробництва плодів і ягід, а також садивного матеріалу. Конкретизуються головні напрями наукових досліджень Ін-ту садівництва НААН та галузевих дослідних станцій України. Окреслено міжнародне науково-технічне співробітництво у напрямі розвитку садівничої науки. Подаються біографічні довідки плеяди вчених-садівників-плодоводів України.

УДК 634.11:631.147:663.31

2013.1.204. САДИ СИДРОВОГО ТИПУ / Потанін Д. // Agroexpert. — 2012. — № 9. — С. 48–51.

Сади сидрового типу, яблуневі сади, плодівництво екологічне.

Відзначається, що нині, лише застосовуючи наукові методи у садівництві, можна вирощувати екологічно чисту плодову продукцію у промислових масштабах. Екологічно чисті сади за товарною якістю продукції не можуть конкурувати із садами голландського типу. "Чисті" плоди завжди менші, уразливіші і пошкоджені шкідниками, використовуються переважно

на переробку, виробництво соків, варення, джемів, сухофруктів і сидру. Сади сидрового типу досить поширені в Європі, особливо у Франції й Англії. Їхній вік не 15 років, як у сучасних голландських насадженнях, а 25 і більше, деяких навіть 70 років. Урожайність у таких садах нижча за голландські, але за рахунок спрощеного догляду вони бувають рентабельніші. Для таких яблуневих садів можуть слугувати сорти: Флоріна, Прима, Присцила, Ліберті, Фрідом, Пріам, Ремо, Джонафрі, Ревена тощо. Для підвищення пристосованості дерев до несприятливих умов навколишнього середовища сидрові сади закладають на щільносліпій сіянцевій підщепі. Схема садіння дерев у саду не щільніша за 6×4 м, тобто 416 дерев/га. У голландського типу — за схеми 3,2×1 м — 3125 дерев/га, а це у 7,5 раза більше. Наведено показники економічної ефективності вирощування яблук у садах сидрового типу.

УДК 634.11:631.527/528.632

2013.1.205. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИЙ МУТАГЕНЕЗ В СЕЛЕКЦІЇ ЯБЛУНІ / Захарова В.О., Гераско Т.В., Хілько В.Т., Захаров М.В. // Досягнення і проблеми генетики, селекції та біотехнології: зб. наук. пр. — К., 2012. — Т. 3: Присвячено 100-річчю від дня народження Й.А. Рапопорта. — С. 60–65. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 538078.

Яблуня, сорти яблуні, радіобіологія прикладна, селекція яблуні, мутагенез яблуні.

Метою досліджень було вивчення особливостей біосинтезу хімічних речовин у плодах мутантних форм яблуні, які одержано шляхом опромінення ⁶⁰Co вегетативних бруньок сортів: Зірка, Ренет Симиренка і Слава переможцям дозами 15, 30, 45, 60 Грей. Серед мутантних форм сорту Ренет Симиренка виділено 23 форми з підвищеним вмістом цукрів, а в сортів Зірка і Слава переможцям 13 і 11 форм відповідно. З оптимальною кількістю титрованих кислот у плодах у с. Ренет Симиренка виділено 24 форми, у с. Зірка — 11, Слава переможцям — 9. За максимальним синтезом біологічно активних речовин, зокрема лейкоантоціанів, катехінів, кверцитину і хлорогенової кислоти, виділено 21 форму від усіх сортів, що вивчалися. Це засвідчило значний потенціал досліджуваних сортів яблуні.

УДК 634.11:631.541/542:631.559

2013.1.206. РІСТ І ВРОЖАЙНІСТЬ ЯБЛУНІ НА ПІДЩЕПІ ММ.106 ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ ОБРІЗУВАННЯ КРОНИ / Головатий П.А., Мельник О.В. // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. — Умань, 2012. — Вип. 79: Агрономія, ч. 1. — С. 116–119. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 538386.

Яблуня зимових сортів, підщепа яблуні (ММ.106), обрізування яблуні, урожайність яблуні.

Дослідження проведено в саду Уманського національного ун-ту садівництва, закладеному навесні 1985 р. однорічними саджанцями зимових сортів яблуні Айдаред, Мантуанер і Мутсу. Древа на підщепі ММ.106 посаджено за схемою 5×4 м без зрошення і сформовано за розріджено-ярусною кроною. Дослід зі строками обрізування дерев закладено навесні 2007 р. за схемою із 9 варіантів та 4-разовим їх повторенням (6 облікових дерев на ділянці). Обрізування крони здійснювали: взимку (лютий–березень); взимку і після цвітіння (травень); взимку, після цвітіння і влітку (серпень). Наведено і проаналізовано кількість пагонів, їх довжину та врожайність яблуні залежно від кратності обрізування крони (2010–2011 рр.). Встановлено, що збільшення кратності обрізування крони значно зменшує апікальний ріст дерев та габарити крони і сприяє підвищенню врожайності. Зазначено, що яблуня сорту Айдаред істотно перевищила два інших помологічних сорти (НІР₀₅=0,46) щодо кількості генеративних утворень, квіток, зав'язування плодів та врожайності. Сорт Айдаред за масою плоду перевищував Мантуанер, який, у свою чергу, хоч і поступався Мутсу за середньою масою плоду, однак за врожайністю значно його переважав. Отже, найбільша врожайність насаджень спостерігалась за триразового обрізування крони. Зміну показника зумовлювали фактори: "помологічний сорт" — на 21% і "кратність обрізування крони" — на 46%.

УДК 634.11:631.544.72:631.53.03

2013.1.207. ВПЛИВ МУЛЬЧУВАННЯ ҐРУНТУ В РОЗСАДНИКУ НА РІВЕНЬ ІНТЕНСИВНОСТІ СВІТЛА В КРОНАХ ТА

УТВОРЕННЯ ГЕНЕРАТИВНИХ ОРГАНІВ У САДЖАНЦІВ ЯБЛУНІ (*MALUS DOMESTICA* BORKH.) / Волошина В.В. // Збірник наукових праць / НААН, Ін-т біоенергетичних культур і цукр. буряків. — К., 2012. — Вип. 16: Насінництво. Теорія і практика технологій вирощування та оздоровлення насіння і садивного матеріалу, конкурентоздатних в умовах європейського ринку. — С. 232–235. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 539033.

Яблуня, мульчування міжрядь (яблуня), розсадники, торф, тирса, перегній, солома, добрива азотні.

Проаналізовано вплив мульчування ґрунту в другому полі розсадника різними типами мульчі (тирса з підживленням і без нього, перегній, солома з підживленням і без нього, торф, перегній + тирса, торф + тирса, контроль — без мульчі і поливу, еталон — без мульчі з поливом) на ростові процеси яблуні сортів Ренет Симиренка, Айдаред і Флоріна на підщепі: 54-118, М9. Наведено показники інтенсивності світла в кронах та утворення генеративних органів у саджанців в умовах центральної частини Правобережного Лісостепу (2004–2008 рр.). Показано, що мульчування у розсаднику впливає на рівень вологості і поживний режим ґрунту, площу листової поверхні, силу росту надземної частини, освітленість саджанців та утворення генеративних органів. Найвища вологість ґрунту за роки спостереження була у варіантах з мульчуванням торфом (0,5 шару) + тирсою (0,5) і мульчуванням перегноем (0,5) + тирсою (0,5), що сприяло найбільшій площі листової поверхні (63,2–50,0 м²/га). Рівень освітленості залежав у першу чергу від сорту, проте значний вплив на її зміну мали мульчувальні матеріали. Наприклад, у с. Ренет Симиренка рівень інтенсивності світла у варіантах мульчування: перегній (0,5) + тирса (0,5) та торф (0,5) + тирса (0,5 шару) становив 44,2–42,5 люкс та 38,4–37,5 люкс відповідно, а вміст хлорофілу в листях у цих варіантах був найвищий — 0,485–0,507 мг на 1 г сирої наважки (підщепа М.9), 0,660–0,520 мг на 1 г (підщепа 54-118). Це більше, ніж у контролі та еталоні на 0,148–0,253 мг і на 0,112–0,176 мг відповідно. Найменша кількість генеративних утворень спостерігалась за мульчування соломою (без підживлення — 6,1–4,5 шт./рослину), а найбільша за мульчування: перегній (0,5 шару) + тирса (0,5) — 10,9 та 9,1 шт./рослину; торф (0,5 шару) + тирса (0,5) — 10,8 та 9,2 шт./рослину на підщепі М9 та 54-118 відповідно. Зауважується, що при мульчуванні тирсою і соломою необхідно додавати мінеральні азотні добрива, наприклад, аміачну селітру — 50–60 г/м².

УДК 634.13:57.065(477)

2013.1.208. ФІЛОГЕНЕТИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ КУЛЬТИВОВАНИХ В УКРАЇНІ ПРЕДСТАВНИКІВ РОДУ *PYRUS* L., ВИКОРИСТАНИХ У СЕЛЕКЦІЇ ГРУШІ / Опалко А.І., Кучер Н.М., Опалко О.А. // Досягнення і проблеми генетики, селекції та біотехнології: зб. наук. пр. IX з'їзду УТГіС. — К., 2012. — Т. 3: Присвячено 100-річчю від дня народження Й.А. Рапопорта. — С. 520–526. — Бібліогр.: 22 назви. Шифр 538078.

*Груша, інтродукція (рід *Pyrus* L.), історія плодівництва (рід *Pyrus*).*

Рід *Pyrus* L. разом із 30 іншими родами донедавна включали до складу підродини *Maloideae* C. Weber (*Pomoideae* Focke), що належить до родини *Rosaceae* Juss. Нині триває ревізія складу родини *Rosaceae*, зокрема рангу підродини *Maloideae*. Представлено аналіз відомих даних, що стосуються філогенії її родів, зокрема цінного для світового і вітчизняного садівництва роду *Pyrus*. Висвітлено три субцентри різноманіття представників роду *Pyrus*, які було виявлено М.І. Вавиловим (Китайський, Середньоазійський, Близькосхідний). Вивчення послідовностей некодуючих ділянок ДНК хлоропластів 24 відомих сортів груші дало змогу з'ясувати, що вони належать до *P. bretschneideri*, *P. calleryana* Decne, *P. communis* та *P. pyrifolia*, а 9 сортів є наслідком міжвидової гібридизації. На території України первинні осередки груші з'явилися у містах-державі Причорномор'я (Ольвія, Херсонес) ще в V–IV ст. до н.е., однак перші згадки про плодівництво на Русі зустрічаються в літописах у X–XI ст. На початку XIX ст. в Росії вирощували вже близько 70 сортів груші. У першій російській помології А.Т. Болотова було описано 39 сортів груші. Наприкінці XIX ст. груша почала поширюватися у Криму, особливо за рахунок європейських сортів, і набула промислового значення. Колекція роду *Pyrus* НДП

“Софіївка” НАН України активно поповнюється з 2009 р. і наразі нараховує 4 види і 6 внутривидових таксонів — види: *P. communis* L., *P. ussuriensis* Maxim., *P. pyrifolia* (Burm. Nakai), *P. salicifolia* Pall. Pendula; сорти: Бере Десятова, Княгиня Ольга, Софія, Уманська ювілейна; підщепи: форма 1-38-93 — Пірогном, Українська універсальна підщепа розоцвітних УУПРОЗ-6. У висновках підкреслено, що зважаючи на цінність плодівих і декоративних представників роду *Pyrus*, для інтенсифікації селекції груші необхідне уточнення систематичного положення інтродукованих в Україні.

УДК 634.13:631.535/541.3“321”

2013.1.209. ВЕСНЯНЕ ЩЕПЛЕННЯ ПОДВІЙНОГО ЖИВЦЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ СПОСІБ ПРИСКОРОНОГО ВИРОЩУВАННЯ САДЖАНЦІВ ГРУШІ ЗІ ВСТАВКОЮ / Бурлак В.О., Попова В.Д. // Збірник наукових праць / НААН, Ін-т біоенергетичних культур і цукр. буряків. — К., 2012. — Вип. 16: Насінництво. Теорія і практика технологій вирощування та оздоровлення насіння і садивного матеріалу, конкурентоздатних в умовах європейського ринку. — С. 240–243. — Бібліогр.: 4 назви.

Груша, щеплення груші весняне, живці подвійні, саджанці груші.

Спосіб прискореного вирощування саджанців зі вставкою включає виготовлення зимових щеплень (Щ.) вставки на підщепу з наступним висаджуванням у 2-ге поле розсадника та окуліруванням несумісного сорту влітку. Основним недоліком цього способу є недостатня приживлюваність (П.) зимових Щ. після садіння, що пов'язано одночасно з регенерацією кореневої системи та зростанням компонентів щеплення. Це супроводжується пригніченням росту і розвитку. Представлено результати різних способів весняного Щ. подвійного живця в розсаднику (ПФ НУБІП України “КАТУ”) у 2008–2011 рр. з метою визначення найвищої П. та виходу стандартних саджанців груші. У 1-ше поле розсадника висадили відсадки айви Прованської (80×20 см) — 1-й дослід, та сіянці груші — 2-й. У березні 2009–2011 рр. у приміщенні, використовуючи поліпшене копулірування, виготовили подвійні живці “вставка-сорт”. У 1-му досліді використали сорт (с.) груші Бере Боск, вставка — сумісний с. Кюре. У 2-му — с. Улюблена Клапа, який щепився на вставку с. Меліна. Довжина вставки Кюре — 15 см, Меліна — 20 см. Наведено і проаналізовано ПЩ (%) груші на підщепу у варіантах: 1) зимове Щ. + окулірування (контроль); 2) весняне Щ. подвійного живця “вставка-сорт” способом впритул; 3) те саме зі стратифікацією подвійного живця; 4) весняне Щ. подвійного живця “вставка-сорт” із застосуванням модифікованого розщепу. Зроблено висновок про високу ефективність способів весняного Щ. подвійного живця на підщепу способом впритул та із застосуванням модифікованого розщепу. Вихід стандартних саджанців с. Бере Боск за використання весняного Щ. подвійним живцем впритул та модифікованим розщепом може бути на рівні 38,0 та 35,7 тис. шт. з 1 га, що на 15,7 та 13,4 тис. шт. більше, ніж у контролі. Вихід саджанців с. Улюблена Клапа за цих способів становить 34,4 і 21,5 тис. шт./га, що на 15,4 та 2,2 тис. шт. більше від контролю.

УДК 634.2:631.526.3:632.3

2013.1.210. ШАРКА — НАЙНЕБЕЗПЕЧНІША ХВОРОБА СЛИВ / Безкровна О. // Agroexpert. — 2012. — № 10. — С. 62–64.

Кісточкові культури, слива, абрикос, алича, вишня, нектарин, персик, черешня, вірусні хвороби кісточкових, шарка слив, віспа кісточкових.

Відзначається, що до уражливих сортів сливи збудником віспи (шарка) належать такі: Угорка звичайна, Угорка опішнянська, Угорка італійська, Угорка Ціммера, Угорка молдавська, а також сорти Монарх, Пожегача, Кюстендильська, Королева Вікторія, Гігант Прюн, Пурпур Першор, Северен Крос, Майоріс сідлінг та ін. Практично стійкими є сорти: Анна Шпет, Ренклюд зелений, Ренклюд фіолетовий, Угорка Ажанська, Рання Бюльська, Стенлі, Угорка рання, Ренклюд Альтана, Рекорд, Вікторія, Велика синя, Ренклюд, Волга, Угорка Віра, Угорка Бесарабська. Не вражаються шаркою: Унбервуд, Опал, Якуб, Жовта пляшковидна, Сколдус та інші. Існує кілька серологічних штамів вірусу, вони спричиняють хлоротичні і некротичні симптоми. Віспа вражає абрикос,

аличу, вишню, нектарин, сливу, персик, черешню тощо. Вірус переноситься попелицями з посадковим і щеплювальним матеріалами, механічно під час окуліровки тощо. Симптоми віспи сливи проявляються через 9–11 місяців після зараження, інколи навіть через рік. Для обмеження поширення вірусу попелицями рекомендують застосовувати хімічні засоби боротьби — препарати Конфідор, Римон. Купувати саджанці необхідно лише в дозволених місцях, за наявності фітосанітарних документів на молоді дерева, для щеплення використовувати лише здорові рослини. Необхідно знищувати бур'яни, викорінювати всі старі та здичавілі дерева, дезінфікувати інструменти. Наголошується, що препаратів проти вірусних захворювань сливи ще не створено, тому всі засоби боротьби спрямовують на попередження поширення хвороб шляхом знешкодження переносників.

УДК 634.22:632.38

2013.1.211. ФІТОВІРУСОЛОГІЧНИЙ СТАН КОЛЕКЦІЙНИХ НАСАДЖЕНЬ СЛИВИ / Тряпичина Н.В., Васюта С.О., Медведєва Т.В., Удовиченко К.М., Супрун К.І., Удовиченко В.М. // Агроекологічний журнал. — 2012. — № 3. — С. 128–130. — Бібліогр.: 5 назв.

Кісточкові культури, слива, персик, алича, вірусні хвороби кісточкових.

У 2004–2011 рр. відділ вірусології, оздоровлення та розмноження плодівих і ягідних культур Ін-ту садівництва НААН провів моніторинг колекційних насаджень сливи у 5 областях: Вінницькій, Донецькій, Запорізькій, Київській, Черкаській та АР Крим. Ідентифікацію вірусів шарки сливи (ВШС), карликовості сливи (ВКС) та некротичної кільцевої плямистості (ВНКП) здійснювали методом ІФА з використанням сертифікованих специфічних поліклональних антитіл. Установлено, що загальний рівень інфікування насаджень ВШС становить 7,69%, ВНКП — 20,04 та ВКС — 2,96%. Найбільш ураженими ВШ виявились насадження персика й абрикоса (15,23 та 9,34%), а найменше — алича та сливи (6,04 і 3,23%) відповідно. Серед сортів сливи вітчизняної селекції найбільш атрактивними для ВШС є Ненька, Оригінальна, Заманчива і Добра, а найменш — Богатирська і Вереснева. Наведено показники коефіцієнта парної асоціації Жаккара між вірусами шарки сливи, карликовості сливи та некротичної кільцевої плямистості на рівні інфікованих рослин. Показано результати оцінки рівня селективності ВШС до 19 сортів сливи. Визначено, що на зміни вірулентності та трансмісії ВШС у насадженнях сливи більшою мірою можуть впливати комплекси між вірусами ШС та НКП.

УДК 634.54:631.526.3

2013.1.212. СОРТОВАЯ ЛЕЩИНА / Хромов Н.В. // Овощи и фрукты. — 2012. — № 10. — С. 66–69.

Ліщина (фундук), сорти фундука, розмноження і вирощування ліщини.

Відзначається, що за роки селекції виведено понад 100 сортів лісного горіха. Серед них описано сорти: Панахеський (російська селекція С.) — фундук відмінного смаку, самоплідний, досить урожайний, горішки крупні — 2,5 г (лише в посушливий рік дрібніші), ядра містять 73% жиру; Густав (німецька С.) — ядро у тоненькій шкаралупі, 63% жиру; Луїза (німецька С.) — горішки крупні, дуже смачні; Чудо Больвіллера (французька С.) — високозимостійкий, горішки крупні і досягають у вересні; Кудрячик (спонтанна С.) — рослина не висока, а навпаки, об'ємиста в ширину, дуже врожайний сорт, ядра, як і у Панахеського, містять понад 70% жиру. Охарактеризовано також Тамбовський ранній, Антей, Комсомолец, Рубін, Пам'ять Хомякова, Пушкінський красний, Чудо Всесвятського — сорти червонолистяного забарвлення, яким властива слабка самоплідність. Тому слід поруч висаджувати сорти-запилювачі (Первенец, Тамбовський ранній). Висвітлено особливості розмноження ліщини, щеплення, формування саджанців, удобрення ґрунту в насадженнях, догляд за ними.

УДК 634.7:631.151.2:631.52:001.76

2013.1.213. ІНВЕСТИЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЯГІДНИЦТВА / Барабаш Л.О. // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. — Умань, 2012. — Вип. 80, ч. 2: Економіка. — С. 45–50. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 538385.

Ягідні культури, суниця, малина, смородина, агрус, інвестиції у плодоягідне виробництво.

Проаналізовано економічну ефективність виробництва ягід у с.-г. підприємствах України за 2008–2010 рр. У структурі площ ягідників в усіх категоріях господарств у 2010 р. найбільшу частку займали насадження суниці — 8,6 тис. га (40%), малини — 5,3 (25%), чорної смородини — 5,2 (24%) і лише 1 тис. га — агрусу (5%). Валові збори становили: 571,9 тис. ц, 256,9, 258,3 і 67,5 тис. ц відповідно. У цей період 42% підприємств мали збитки, що спричинило низькі темпи відтворення насаджень. Однак, як показав досвід ДГ Подільської дослідної станції ІС НААН, застосування інтенсивних технологій і належне їх ресурсне і фінансове забезпечення дало змогу досягти високої продуктивності ягідних насаджень (7,3–10,6 т/га). Прибуток на 1 га становить 16,0–27,5 тис. грн, а рівень рентабельності — 47,7–52,8%. Висвітлено високоефективний інтегрований проект Львівщини — українських підприємців та італійських інвестицій (ТзОВ “Агроорутіка Бишків”, “Галфрост”); їх продукція розповсюджується на оптові ринки Львівської обл. та інші регіони України, а також експортується до країн Європи і в Китай. У 2010 р. від реалізації ягід це господарство одержало 533,9 тис. грн чистого прибутку. На сьогодні науковці ІС НААН та його мережі НДУ розробили і пропонують інноваційні технології вирощування ягід у насадженнях різних конструкцій з використанням скороплідних сортів. Це забезпечить одержання високоякісної екологічно безпечної продукції, зниження її собівартості, економічне використання ресурсного потенціалу підприємства, одержання максимального прибутку та швидкий обіг капіталу. За врожайності 10–20 т/га від реалізації ягід можна одержати 115–200 тис. грн прибутку з 1 га, рівень рентабельності становитиме 160–280%. Найяскравішим прикладом таких інвестиційних можливостей є суниця, значною мірою це стосується і куштових ягідників, зокрема чорної смородини. Застосування урожайозбирального комбайна дає змогу значно зменшити трудові ресурси на збирання врожаю смородини та скоротити строки збирання ягід.

УДК 634.75:631.526.3/527.5:632.26

2013.1.214. ОТБОР УСТОЙЧИВЫХ ФОРМ ЗЕМЛЯНИКИ САДОВОЙ К ПЯТНИСТОСТЯМ / Лапшин В.И. // Аграрная наука. — 2012. — № 10. — С. 17–19. — Библиогр.: 4 назв.

Суниця, гібридні комбінації суниці, плямистість суниці, хвороби грибні суниці.

Об'єктом дослідження були 11 гібридних комбінацій за участі 7 сортів суниці садової, одержаної в НДІ садівництва і виноградарства РАСГН: Ельсанта × Сельва; Сельва × Ельсанта; Мармолада × Сельва; Сельва × Мармолада; Сельва × Белрубі; Сельва × Еріс; Примелла × Сельва; Мармолада × Белрубі; Ельсанта × Мармолада; Пандора × Мармолада; Примелла × Белрубі. Встановлено, що в групу з нульовим балом ураження білою плямистістю увійшли родини Примелла × Белрубі та Ельсанта × Сельва, а до групи з мінімальним ураженням бурю плямистістю — Ельсанта × Сельва, Мармолада × Белрубі, Сельва × Еріс та Мармолада × Сельва. Високі показники коефіцієнтів кореляції поміж гібридними комбінаціями за участі Сельви (0,66–0,99 та 0,78–0,99) свідчать про можливу наявність у цього сорту суниці донорського потенціалу, зумовленого адитивним генетичним ефектом щодо стійкості до білої та бурю плямистостей.

УДК 634.75:631.816.1:631.147

2013.1.215. ЕФЕКТИВНІСТЬ ОРГАНІЧНОЇ СИСТЕМИ УДОБРЕННЯ СУНИЦЬ САДОВИХ В УМОВАХ ПОЛІССЯ УКРАЇНИ / Смаглій О.Ф. // Вісник Житомирського національного агро-екологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2012. — Вип. 1(30), т. 1. — С. 70–76. — Библиогр.: 16 назв. Шифр 537943.

Суниця Зенга, удобрення суниці, технології екологічні (суниця), добрива органічні.

Об'єктом дослідження був середньопізній сорт Зенга Зенгана (Німеччина). Варіанти удобрення: 1-й — контроль; 2-й — гній 60 т/га + перегній 20 т/га; 3-й — гній 60 т/га + перегній 40 т/га; 4-й — гній 60 т/га + перегній 20 т/га + гноївка 10 т/га. Насадження закладено в середині вересня. Наступна вегетація, незалежно від технології вирощування, характеризувалася лише вегетативним розвитком, а також формуванням

генеративних бруньок. Плодоношення розпочиналось із другої вегетації. Активізації вегетативного розвитку на дерново-середньопідзолистих ґрунтах найбільше сприяла органічна система удобрення (ОСУ): передсадивне внесення — 60 т/га гною, пізньоосіннє мульчування рядків перегноем — 20 т/га та одноразове підживлення гноївкою — 10 т/га. При цьому кількість новоутворених кущів збільшилась на 56,1%, ріжків — на 54,2, вусиків — на 60,1, листків — на 64,6% порівняно з контрольною рекомендованою органо-мінеральною системою (1987). У висновках визначено, що нехімізована технологія вирощування суниць з ОСУ (60 т/га гною перед садінням, післясадивне мульчування перегноем — 40 т/га восени і по 20 т/га навесні, підживлення гноївкою — 10 т/га) протягом 3-річного періоду переважала за врожайністю технологію з органо-мінеральною системою удобрення і хімічним захистом рослин на 12,3–16,9%. Водночас було одержано екологічно чисті плоди суниці.

УДК 634.8:631.45:631.86(477.74)

2013.1.216. ПІДВИЩЕННЯ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ ПІД ВИНОГРАДНИКАМИ / Кузьменко А.С. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 9. — С. 49–51. — Библиогр.: 20 назв.

Виноградники Одеської обл., ґрунти виноградників, меліорація солонців, гіпсування ґрунтів, добрива під виноградники.

Визначено способи підвищення родючості ґрунтів в Одеській обл. під виноградниками, зокрема на схилах крутістю 6–12°. За сучасною класифікацією ґрунти поділяються на: несолонцюваті з умістом поглинутого натрію не більше 3–5%, слабосолонцюваті — 5–10, середньосолонцюваті — 10–15 та солонцюваті — 15–20%. Для закладання нових виноградників на таких ґрунтах, їх слід обов'язково хімічно меліорувати, застосовуючи сиромелений гіпс. Розраховану норму гіпсу потрібно вносити під оранку в сівозміні попередньої культури, заорювати плугом без передплужника, поєднувати з унесенням гною, компосту або заорюваної зеленої маси сидератів. Підкреслено, що біопрепаратами не можна повністю замінити традиційне мінеральне живлення рослин або внесення органіки. Співробітниками ННЦ “Інститут виноградарства і виноробства ім. В.Є. Таїрова” НААН розроблено “Методичні рекомендації щодо розрахунку норм внесення органічних та мінеральних добрив під виноградники різного напрямку використання, які почали плодоносити, на основі балансово-розрахункового методу”. Математичною основою цих рекомендацій є широковідома в традиційному рослинництві модифікована формула І.С. Шатилова та М.К. Каюмова. Проте новизна їх полягає в чіткому визначенні норм, показано практичний взаємозв'язок сучасних, належно оснащених агрохімічних лабораторій з агрономічними службами виноградарських господарств, які потребують науково обґрунтованого застосування органічних і мінеральних добрив.

УДК 634.8:631.526.3:631.589.2:631.559

2013.1.217. РІСТ І ВРОЖАЙНІСТЬ ВИНОГРАДУ СОРТУ ВОСТОРГ ЗА ВИКОРИСТАННЯ АБСОРБЕНТУ “TERAWET” / Манзій В.В. // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. — Умань, 2012. — Вип. 79: Агрономія, ч. 1. — С. 126–132. — Библиогр.: 8 назв. Шифр 538386.

Виноград с. Восторг, абсорбенти на виноградниках (Terawet), вологозабезпечення винограду.

Абсорбент “Terawet” — полімерна сполука на основі кабію (зшитий сополімер поліакрилату/поліакриламід у кабію). У сухому вигляді це білі гранули розміром 70–2000 мк (розмір кристалізації Т-100, Т-400), щільність і рН яких становлять 540±40 г/м³ і 6,0–6,8 відповідно. Існує також форма у гуміновій оболонці. Являє собою пресований поживний ґрунт з макроелементами, що містить водоакумулювальний компонент — абсорбент “Terawet”. Для вивчення продуктивності винограду с. Восторг із застосуванням абсорбенту “Terawet” у 2007 р. Уманським НІС закладено дослідні за схемою: контроль — без абсорбенту “Terawet”; “Terawet” — 400 (Т-400); “Terawet” — 100 (Т-100); гумінова таблетка (Гт). А саме: перед садінням винограду у посадкові ямки вносили гранули Т-400 — 5 г/кущ, Гт — 2 шт./кущ або ж обмокували коріння саджанців у заздалегідь приготовлений гель (5 г гранул на літр чистої води — варіант Т-100). Одразу ж після

цього однорічні рослини висаджували з наступним поливом у кількості 10 л/кущ. Ділянки розміщено рендомізовано у 6-кратній повторності із 15 обліковими кущами в кожній. Схема садіння — 3,5×1,5 м. Столовий сорт Восторг (Зоря Півночі × Долорес) × Російський ранній — дуже раннього строку достигання (110–120 днів), середньо- або сильнорослий, має конічні грона — 500 г, цукристість ягід — 19–26%, кислотність — 5–9 г/л, пагони визрівають добре, морозостійкий — до –25°C, підвищена стійкість до мілдью і сірої гнилі. Встановлено високу ефективність застосування абсорбентів Т-400, Т-100 і Гт на приживання кущів цього сорту (91,1–97,2%). Найкращі показники розвитку пагона спостерігали за використання Т-400. З віком насаджень винограду відзначено найвищу ефективність Гт. За 2010–2011 рр. довжина пагонів при Гт зросла до 26,8–27,2 м, що значно перевищило інші варіанти, зокрема контроль на 85,2%. Урожайність винограду за 2009–2011 рр. при Т-400 становила 7,6–12,4 т/га, при Гт — 10,0 т/га, а при Т-100 — 6,5–11,0 т/га.

УДК 634:631.151.2:631.164/.165(470)

2013.1.218. МЕТОДИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ОЦЕНКЕ УСТОЙЧИВОСТИ РАЗВИТИЯ САДОВОДСТВА РОССИИ / Кузичева Н., Шаляпина И. // Международный сельскохозяйственный журнал. — 2012. — № 4. — С. 42–45. — Библиогр.: 9 назв.

Садівництво Росії, прогнозування у садівництві, методика оцінки садівництва, економічний механізм, інтенсифікація садівництва.

Запропонована методика оцінки стійкості розвитку садівництва включає показники, які характеризують різні сторони процесу динамічних змін щодо якісних і кількісних позицій. Вона може застосовуватись для визначення стратегічних пріоритетних напрямів стосовно певного використання біологічного потенціалу плодів насаджень, вирощуваних за інтенсивними технологіями інноваційного типу. Представлено оцінку стійкості розвитку садівництва Росії за 1985–2011 рр. і на перспективу до 2030 р.

635.1/.8 Овочівництво. Городництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ХАРЕБА В.В.

УДК 635.1/.8:338.439.4(477)

2013.1.219. СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОБНИЦТВА ОВОЧЕВОЇ ТА БАШТАННОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ / НААН; [Демидов О.А., Іващенко О.О., Хареба В.В. та ін.]. — К., 2012. — 72 с. Шифр 538756.

Овочівництво, баштанництво, продукція овочевої і баштанної, вирощування овочевої і баштанної продукції, ринок овочевої і баштанної продукції.

Висвітлено теоретичні та прикладні аспекти формування ринку овочевої і баштанної продукції в Україні, стан її виробництва, переробки і зберігання. Здійснено аналіз наукового забезпечення галузі, а саме: добору нових сортів і гібридів, краплинного зрошення, розвитку насінництва, ринку овочевої продукції та насіння. Зазначено, що галузь овочівництва розвивається високими темпами. Сучасне оснащення процесів технології дає можливість одержувати високі врожаї овочів у відкритому й закритому ґрунтах, знижувати виробничі витрати й отримувати економічний зиск. Однак до 90% овочевих рослин вирощується на приватних ділянках, де неможливо дотримуватись вимог новітніх технологій. Отже, потрібні організаційні, економічні і наукові підходи для одержання виробничого й економічного ефектів. Галузева програма "Овочі України — 2015" передбачає комплекс необхідних заходів, які дають змогу впроваджувати у виробництво нові сорти, гібриди, елементи технологій у господарствах різних форм власності. Запропоновано шляхи підвищення ефективності овочівництва й наведено приклади передового досвіду приватних підприємств щодо виробництва овочів і баштанних культур.

УДК 635.1/.8[37+001+330.341.1]

2013.1.220. СУЧАСНЕ ОВОЧІВНИЦТВО: ОСВІТА, НАУКА ТА ІННОВАЦІЇ: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 80-річчю від дня народження видатного вченого-овочівника, заслуженого працівника вищої школи України, доктора с.-г. наук, професора, академіка НААН та АН ВШ України Барабаша Ореста Юліановича (1932–2011), 13–14 груд., 2012. — Вінниця, 2012. — 264 с. Шифр 538761.

Овочівництво, вирощування овочевих рослин, інновації в овочівництві, переробка плодовоовочевої продукції, урожайність овочевих рослин, селекція в овочівництві, біотехнологія.

Проаналізовано сучасний стан та перспективи розвитку овочівництва (О.) в Україні. Розкрито аспекти освіти, науки та інновацій галузі. Висвітлено життєвий і творчий шлях видатних вчених-овочівників: академіка О.Ю. Барабаша і М.І. Скіяревського та їх вагомий вклад у науку. Загострено увагу на питаннях науково-технічного забезпечення розвитку галузі О. та інноваційних продуктів. Показано роль освіти в підготовці кадрів для галузі. Обґрунтовано ефективність застосування енерго- та ресурсоощадних технологій виробництва, логіс-

тики й переробки плодовоовочевої продукції, а також сучасних технологій захисту овочевих і баштанних культур. Висвітлено передовий досвід та інноваційні підходи в селекції, насінництві й біотехнології галузі плодовоовочівництва. Зазначено, що вихід О. на новий етап розвитку і забезпечення продовольчої безпеки (виробництво якісної овочевої продукції на рівні 12 млн т) можливий лише шляхом наукового забезпечення через провайдинг інноваційно-інвестиційної моделі розвитку галузі. Стратегія розвитку О. на період до 2015 р. буде зорієнтована за двома основними напрямками: виробництво овочевої продукції у великотоварних господарствах для переробних підприємств за індустріальними технологіями із застосуванням сучасних інтенсивних способів і прийомів вирощування, а також виробництво продукції в господарствах населення з переходом до 2015 р. від безсистемного ведення галузі до кооперативної моделі розвитку на базі створення цехів з виробництва й переробки продукції, заготівельних пунктів і транспортної інфраструктури.

УДК 635.132:631.527.52

2013.1.221. НОВІТНІ МЕТОДИ ПРИСКОРЕННЯ СЕЛЕКЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В ГЕТЕРОЗИГІТНІЙ СЕЛЕКЦІЇ МОРКВИ ПОСІВНОЇ / Харицький М.В., Позняк О.В. // Збірник наукових праць / НААН, Ін-т біоенергетичних культур і цукр. буряків. — К., 2012. — Вип. 15. — С. 271–273. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 537317.

Морква, селекція моркви, гетерозис, гібриди моркви F₁, стерильні лінії моркви, закріплювачі стерильності.

Науковцями Дослідної станції "Маяк" Інституту овочівництва і баштанництва НААН відпрацьовано методичні підходи щодо розробки прискореного методу створення стерильних ліній, а також ліній-закріплювачів стерильності моркви (М.) посівної (патент на корисну модель № 37570). Суть винаходу полягає в тому, що для одержання стерильної лінії в якості вихідного матеріалу використовуються гібриди F₁, які мають цитоплазматичну чоловічу стерильність петалоїдного типу, а для одержання ліній закріплювача стерильності — близький за морфотипом до чоловічої стерильної форми сорт. На основі розробленого прискореного методу зі створення стерильних і фертильних ліній М. одержано вітчизняну стерильну лінію (А) ЧС-3/98-1П та лінію-закріплювач стерильності (В) ЧФ-3/98-3. Лінії зареєстровано в Національному центрі генетичних ресурсів рослин України в 2009 р. (свідчення про реєстрацію зразка генофонду рослин в Україні № 587 і № 588). Зазначено, що розроблений метод дає змогу скоротити селекційний процес створення ліній моркви посівної до 6 років.

УДК 635.21:631.523/.527(477)

2013.1.222. ГЕНЕТИЧНІ РЕСУРСИ КАРТОПЛІ НА УСТИМІВСЬКІЙ ДОСЛІДНІЙ СТАНЦІЇ РОСЛИННИЦТВА / Бон-

дус Р.О. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 2. — С. 57–61. — Бібліогр.: 17 назв.

Картопля, генетичні ресурси картоплі, колекція картоплі, генофонд картоплі, інтродукція картоплі, селекція картоплі, сорти картоплі.

Висвітлено результати досліджень щодо формування і ведення колекції картоплі (К.), що нараховує 615 зразків з-понад 30 країн, на Устимівській дослідній станції рослинництва (УДСР) у південній частині Лісостепу України. Охарактеризовано головні напрями роботи, цінність і важливість формування, поповнення і збереження генофонду К. Проаналізовано аспекти пошуку джерел господарсько цінних ознак, виділення сортів-еталонів, створення ознакових колекцій для використання в селекційній практиці. У результаті проведеної роботи виділено і зареєстровано в Національному центрі генетичних ресурсів рослин України 8 цінних зразків К.: сорт Петровська (Росія) — надраннє формування товарного врожаю (<40 днів після посадки); Зарево (Україна) — сорт-еталон з високим вмістом крохмалю (18,5%) і хорошими смаковими якостями; Тирас (Україна) — раннє формування товарного врожаю (<40 днів) після посадки, висока врожайність і товарність; Світанок київський (Україна) — високі смакові якості, підвищений вміст крохмалю (20%); Оберіг (Україна) — висока продуктивність (900 г/кущ), товарність (90%), великобульбовість (100 г); Багряна (Україна) — висока стійкість до фітофторозу (9 балів за 9-бальною шкалою стійкості); Фантазія (Україна) — поєднання багатобульбовості (14 шт. товарних бульб на куш) з підвищеним вмістом крохмалю (18,5%) і хорошими смаковими якостями; Тирас (Україна) — раннє формування товарного врожаю (<40 днів) після посадки, висока врожайність і товарність; Світанок київський (Україна) — високі смакові якості, підвищений вміст крохмалю (20%); Оберіг (Україна) — висока продуктивність (900 г/куш), товарність (90%), великобульбовість (100 г); Багряна (Україна) — висока стійкість до фітофторозу (9 балів за 9-бальною шкалою стійкості) та високі смакові якості; Незабудка (Україна) — стійкість проти вірусного скручення листків (збудник вірус — L). Генетичний потенціал К. далеко не вичерпаний. Створюючи нові сорти, важливо надавати особливу увагу екологічному вивченню, виявляти їх придатність для вирощування в різних ґрунтово-кліматичних зонах, від чого залежатиме подальше успішне впровадження сортів у виробництво.

УДК 635.21:631.526.32.527:631.524.86

2013.1.223. ОЦІНКА І СТВОРЕННЯ СОРТІВ КАРТОПЛІ, СТІЙКИХ ПРОТИ СТЕБЛОВОЇ НЕМАТОДИ *DITYLENCHUS DESTRUCTOR* THORNE / Фурдига М.М., Тактаєв Б.А., Осипчук Ал.А., Гордієнко В.В. // Картоплярство України. — 2012. — № 1/2. — С. 2–5. — Бібліогр.: 6 назв.

Картопля, сорти картоплі, селекція картоплі, стеблова нематода картоплі, дитиленхоз.

Висвітлено результати вивчення нових сортів та селекційного матеріалу картоплі (К.) на стійкість проти стеблової нематоди (СН) за результатами випробувань на інфекційному фоні. Виділено селекційний матеріал і сорти з високою стійкістю проти патогена. Дитиленхоз — одна з найшкодочинніших хвороб, яка різко знижує якість насіннєвої та продовольчої картоплі. Втрати врожаю в багатьох випадках сягають 30–80%. Заражені бульби до весни, як правило, загнивають. Усі районовані в Україні сорти картоплі різною мірою уражуються СН. Стійкі до дитиленхозу сорти — дуже важливий регулятор сільськогосподарського паразита і основний елемент інтегрованої системи захисту рослин. У результаті селекції було виділено матеріал та сорти з високою стійкістю проти патогена. Нові сорти (Мандрівниця, Щедрик, Околиця, Струмок, Случ і Фактор) характеризуються відносною стійкістю проти СН (до 10% уражених бульб). Вищезазначені сорти К. добре поєднують відносну стійкість проти СН з комплексом господарсько цінних ознак. За комплексного застосування агротехнічних і хімічних заходів вони можуть ефективно використовуватися як захід боротьби із СН. Виявлення нових джерел стійкості проти стеблової нематоди дасть змогу створити на їхній основі нові сорти та рекомендувати їх для виробництва.

УДК 635.25:631.526.32

2013.1.224. НОВІ РАННЬОСТИГЛІ СОРТИ ЦИБУЛІ РІПЧАСТОЇ / Борисенко Л.Д., Катаєва Т.Є., Кононова Н.Г. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2012. — № 8. — С. 7–10. — (Сер. Техн. науки, с.-г. науки, екон. науки). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 538074.

Цибуля ріпчаста, сорти цибулі, продуктивність цибулі, селекція цибулі, сортовипробування цибулі.

Досліджувалося явище скоростиглості цибулі (Ц.) ріпчастої як комплексу фізіологічних процесів і морфоанатомічних особливостей з метою створення нових ранньостиглих високопродуктивних сортів. Наведено короткі їх характеристики. У результаті випробування (1992–1994 рр.) методом індивідуального відбору найпродуктивніших і найскоростиглих рослин із сортової популяції було виділено перспективний селекційний зразок № 245 (Рубін), який має на 33 доби коротший вегетаційний період, меншу на 50 г цибулину та позитивну реакцію загущення, що може збільшувати врожайність до 35 т/га порівняно з кращим середньостиглим стандартом. Вегетаційний період від повних сходів до вилягання пера — 72–85 діб. У 1992 р. одержано міжсортівий гібрид від запилення ранньостиглого гібрида Топаз F₁ сумішшю пилку сортів короткої доби (Сенсю, Рівато, ПЛК). Індивідуальний добір та внутрішнь-родинне перезапилання дали змогу створити скоростиглу лінію 245/2 — сорт Славний, який за основними показниками був на рівні ранньостиглого стандарту. Вегетаційний період ранньостиглого напівгострого сорту Славний — 75–85 діб, а загальна врожайність — 30–32 т/га. Впровадження сорту Славний забезпечує економічний ефект 0,6 тис. грн/га. У 2006–2010 рр. селекційну роботу було спрямовано на створення ранньостиглого сорту Ц. з високою лежкістю. Методом інбридингу та адаптивно-аналітичної селекції, шляхом паралельної оцінки в різних за віком розсадниках створено лінію 82 (сорт Симфонія), яка відзначалася добрим визріванням цибулин. За результатами сортовипробування встановлено перевищення загальної і товарної врожайності на 20 й 11% відповідно. За лежкістю цей сорт також має перевагу, а економічний ефект від його впровадження становить 7,4 тис. грн/га порівняно зі стандартним сортом Славний. Вегетаційний період сорту Симфонія — 85–87 діб, загальна врожайність його становить 35–40 т/га, визріває на 97–98% і має лежкість 95%. Створені ранньостиглі високопродуктивні сорти цибулі ріпчастої Рубін, Славний і Симфонія дали змогу наблизити на 30–35 діб період споживання й отримання продукції за гострого її дефіциту.

УДК 635.25:631.531.02(477.75)

2013.1.225. СЕМЕНОВОДСТВО РЕПЧАТОГО ЛУКА В КРИМУ / Недбал Р. // Овощеводство. — 2012. — № 8. — С. 10–14.

Цибуля ріпчаста, насінництво цибулі, вирощування цибулі, збирання цибулі, зберігання цибулі.

Висвітлено питання щодо особливостей вирощування цибулі ріпчастої (ЦР) в умовах Криму. Зазначено, що ЦР — одна з основних і трудомістких культур у цьому регіоні. Для впровадження прогресивної технології її вирощування необхідно мати якісне насіння, добрива, засоби захисту рослин, зрошувальну воду, трактори і сільгоспмашини, висококваліфіковані кадри, людські ресурси та ін. Технологія вирощування ЦР на матку дещо відрізняється від технології вирощування ріпки. Сівбу здійснюють овочевими сівалками рано навесні. Кращими попередниками для насіннєвої цибулі в Криму є удобрені органікою поля після огірка, капусти і ранньої картоплі. Мінеральні добрива слід вносити з осені під зяблеву оранку в такій кількості: суперфосфат — 3,5 ц/га, сульфат амонію — 3–4 і калійну сіль — 1,5 ц/га. Перед збиранням урожаю на насінницьких посівах необхідно проводити апробацію. На зберігання ЦР укладають добре просушену. Ялтинська цибуля найкраще зберігається у вінках. В умовах Криму маточну цибулю на насіння висаджують восени і навесні. Оптимальний строк осіннього висаджування цибулі-матки визначається залежно від району і року (3-тя декада жовтня — 1-ша листопада, з урахуванням прогнозу погоди). Осіннє висаджування здійснюють однорядно, з міжряддями 70 см. Весняне висаджування маточної цибулі успішно застосовують у Криму скрізь, де займаються її насінництвом. Попередню цибулю-матку ретельно сортують, видаляючи хворі і пророслі цибулини. Висаджують її за схемою 70×15–20 см. Велику увагу приділяють захисту насіннєвих посівів від перonosporозу і шкідників, виконуючи своєчасні обприскування ефективними дозволеними препаратами. До заходів догляду за насіннєвою цибулею слід віднести обов'язкове проведення сортопрочищення, спрямоване на поліпшення породних і

сортів якостей насіння. Час збирання насінників визначається за появою коробочок у фазі розтріскування. Зрізані стрілки складають у цупкі мішки, транспортують до місця сушіння й обмолоту. Ретельно просушене (вологість не більше 16%) й обмолочене насіння затарюють у чисті сухі мішки і зберігають у сухому приміщенні на дерев'яному настелі, захищеному від гризунів. Урожайність цибулі ріпчастої в Криму в середньому становить 4–5 ц/га, а за передової технології — 6–7 ц/га.

УДК 635.34:631.527.5(470+571)

2013.1.226. ОТЕЧЕСТВЕННЫЕ ГИБРИДЫ ПЕКИНСКОЙ КАПУСТЫ ДЛЯ КОНВЕЙЕРНОГО ВЫРАЩИВАНИЯ / Конс-тантиневич А.В., Монахос С.Г. // Картофель и овощи. — 2012. — № 5. — С. 17–19.

Капуста пекинська, гібриди пекинської капусти, урожайність пекинської капусти, вирощування капусти конвеєрне, стійкість пекинської капусти до хвороб.

Висвітлено біологічні особливості, технологію вирощування пекинської капусти (ПК) і характеристику російських гібридів, призначених для конвеєрного вирощування в господарствах різних типів. Сучасний ринок пред'являє різні вимоги до ПК залежно від її використання. У результаті багаторічної роботи колективу Селекційної станції ім. М.М. Тимофєєва в Держреєстр селекційних досягнень, допущених до використання в Російській Федерації, внесено 7 нових вітчизняних гібридів F₁ ПК. Вони розширили діапазон строків вирощування цієї культури, що дало змогу збільшити виробництво продукції в літньо-осінній період і створити конвеєр її надходження з червня по листопад. Головні технологічні переваги нових гібридів — морфологічна та біологічна вирівняність, висока врожайність і генетична стійкість до найшкодочиннішого захворювання — кили капустяних. Включення в сівозміну генетично стійких до кили гібридів сприяє біологічному очищенню заражених цієї хворобою полів, оскільки пророслі спори не здатні закріпитися на коренях стійких рослин і гинуть. Вищезгадані гібриди ПК мають відмінні споживчі якості — чудовий аромат і смак, високий вміст вітамінів і мінеральних солей у поєднанні з низькою калорійністю. Ультраскоростиглі гібриди (F₁): Нежность, Маленькое чудо і скоростиглий — Філіпок є першими вітчизняними головчастими гібридами, які внесено в Держреєстр у 2008 р. Рослини генетично стійкі до кили, за винятком F₁ Маленькое чудо, толерантні до слизуватого бактеріозу, не уражуються крайовим опіком, однак недостатньо стійкі до цвітущості, якої можна уникнути, вирощуючи рослини за сприятливих умов. Скоростиглий F₁ Гідра вирізняється незвичайною формою головки з видutoю верхівкою, дрібнопухирчастими інтенсивно-зеленими листками. Головки, упаковані в тонку харчову плівку, у вертикальному положенні зберігаються в ящиках 2–3 місяці за температури 1–3°C. Середньостиглі F₁ Княжна (2008 р.), F₁ Кудесніца (2000 р.) і середньопізній F₁ Ніка (2000 р.) характеризуються високою морфологічною вирівняністю, урожайністю 60–80 т/га, товарністю й універсальністю використання.

УДК 635.615:631.541:[581.43+631.559]

2013.1.227. ИССЛЕДОВАНИЕ ВЛИЯНИЯ ПРИВИВКИ АРБУЗА НА РАЗВИТИЕ КОРНЕВОЙ СИСТЕМЫ И УРОЖАЙ ПЛОДОВ / Волошина Е. // Овощеводство. — 2012. — № 11. — С. 66–68.

Кавун, щеплення кавуна, коренева система кавуна, урожайність кавуна, лагенарія як підщепка кавуна.

Наведено результати дослідження впливу щеплення (Щ.) кавуна (К.) на розвиток кореневої системи і врожай плодів. Установлено, що добре розвинута коренева система деяких видів рослин, які використовують як підщепи, забезпечує високу і стабільну врожайність огірка, дині, К., помідора, баклажана в захищеному і відкритому ґрунтах. Для баштаних культур спосіб Щ. розробили й почали використовувати лише на початку ХХ ст. Щеплення К. проводять для підсилення сили росту сортів і гібридів з недостатньо потужним розвитком, а також з метою захисту від фузаріозу та інших корневих хвороб. Прищеплений К. у процесі росту не потребує азотних підживлень, за хорошого догляду має підвищений вміст цукрів і понижений — нітратів. Технологію вирощування баштаних культур на підщепах у багатьох країнах світу вже запроваджено в польових умовах. На сьогодні існує величез-

на кількість підщеп для К. і дині. Наприклад, холодостійкі підщепи дають змогу отримувати зверхнню продукцію. Суперпотужні підщепи продовжують період збору, на них ростуть великі плоди. Крім того є підщепи, які позитивно впливають на смак і аромат К., вміст цукрів у плодах. Установлено, що за вирощування К. в умовах краплинного зрошення найбільш розвинутими у фазі досягання плодів, за всіма показниками, були рослини К., прищеплені на лагенарію. У фазі цвітіння загальна довжина батоів рослини К. 1-го порядку із розрахунку на одну рослину К., прищеплену на лагенарію, становила 28,2 м; стрижневий корінь проникав у ґрунт на глибину 72,6 см, при цьому довжина бокових коренів 1-го порядку становила 156,2 см, 2-го — 52,1 см і 3-го — 22,5 см. Рослини К., прищеплені на гарбуз великоплідні, мали значно нижчі показники порівняно з вищезгаданими. Варіант з підщепою-лагенарією забезпечив одержання найвищого врожаю товарних плодів К. — 83,1 т/га, тоді як урожайність кореневласного К. становила 65,3 т/га. Приріст урожаю за рахунок щеплення був 17,8 т/га.

УДК 635.621.3:631.527:631.559

2013.1.228. НОВІ БІЛОПЛІДНІ КАБАЧКИ — ЦУКІНІ / Катаева Т.С., Борисенко Л.Д. // Збірник наукових праць / НААН, Ін-т біоенергетичних культур і цукр. буряків. — К., 2012. — Вип. 15. — С. 230–232. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 537317.

Кабачок-цукіні, селекція кабачка, сорти кабачка, урожайність кабачка, гетерозис.

Наведено результати селекційної роботи зі створення білоплідних, високопродуктивних, транспортабельних, з тривалим періодом технічної стиглості сортів і гібридів F₁ кабачка-цукіні (КЦ). На основі вихідного матеріалу методом добору за ранньостиглістю та стійкістю проти борошнистої роси виділено зразок, ідентифікований як лінія 186, яка перебувала в розсаднику конкурсного випробування і була подана в заявці як сорт Аспірант. За роки випробувань установлено перевищення нового сорту за загальною і товарною врожайністю на 24%, а економічний ефект від його впровадження становить 1,3 тис. грн/га порівняно зі стандартним сортом Чаклун. Новий сорт Аспірант ранньостиглий з вегетаційним періодом 38–40 діб. Плоди циліндричної форми, білого кольору і масою 500–600 г. Урожайність — 55–60 т/га і висока стійкість проти борошнистої роси. На основі визначення гетерозисної комбінації НБ × 196 створено гетерозисний гібрид Престиж F₁ інтенсивного типу. Цей гібрид починає плодоношення на 7 діб раніше, забезпечуючи врожайність на 34% вищу за стандарт. Віддача врожаю за 1-шу декаду плодоношення вища на 79%. Економічний ефект від його впровадження становить 1,7 тис. грн/га порівняно зі стандартом. Новий гетерозисний гібрид КЦ Престиж F₁ ранньостиглий (вегетаційний період — 36–38 діб), урожайність — 60–75 т/га, маса плода — 400–500 г, м'якуш білий, соковитий. У 2006–2010 рр. селекційну роботу було спрямовано на створення середньостиглого сорту КЦ, у результаті чого було виділено лінію 224 (Консул), яка за ранньою врожайністю поступалася стандарту на 28%, але за загальною — істотно його перевищувала завдяки динаміці інтенсивного наростання плодів. Упровадження нового сорту забезпечує економічний ефект 4,7 тис. грн/га. Вегетаційний період сорту Консул — 46–48 діб, урожайність — 60–65 т/га. Нові сорти дають змогу розширити період надходження плодів у свіжому вигляді та рівномірно забезпечувати постачання сировиною переробні підприємства.

УДК 635.63/.64:635.5/.527

2013.1.229. ПОМІДОР. ОГІРОК: наука і практика / Кравченко В.А. — К.: Аграр. наука, 2012. — 64 с. Шифр 538138.

Помідор, огірок, гібриди огірка і помідора, гетерозис, технологія вирощування помідора і огірка.

Висвітлено питання щодо загальних властивостей помідора й огірка та їхньої харчової цінності. Розглянуто методичні підходи до створення нових перспективних сортів і гетерозисних гібридів цих рослин з високими смаковими, дієтичними і протекторними якостями. Наведено комплекс рекомендацій щодо технології їх вирощування в умовах відкритого і закритого ґрунтів. Подано короткі характеристики поширених сортів і гібридів F₁ помідора і огірка. Найпоширенішими сортами помідора для відкритого ґрунту є: Оксамит, Принад-

ний, Ласунчик, Лагідний, Іскорка, Аміко, Красунчик, Атласний, Карась та ін., а для закритого — рекомендовано вирощувати гібриди F₁: Ельф, Стожар, Плідний, Гожий, Шафер, Кредо, Боа, Жорж тощо. Охарактеризовано зразки найпоширеніших сортів і гібридів огірка, рекомендовані для вирощування у відкритому ґрунті — Джерело, Ксана F₁, Льоша F₁, Сквирський, Левадний F₁, Смак F₁, Трой F₁, Самородок F₁ та ін., а також у закритому — Смушковий F₁, Знаток F₁, Мудрець F₁, Внучок F₁, Зоряний F₁, Ксана F₁, Алекс F₁, Атлет F₁ та ін. Зазначено, що успішний ріст і розвиток рослин огірка і помідора забезпечують такі агротехнічні заходи, як: регулювання навантаження плодами на рослину і система її формування, внесення в зону кореневої системи корисних мікроорганізмів, вирощування гібридів F₁ з потужною кореневою системою, зниження концентрації живильного розчину, застосування стимуляторів росту і розвитку тощо.

УДК 635.63:631.526.32(091)

2013.1.230. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ, ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ НІЖИНЬСЬКОГО ОГІРКА / Хареба В.В., Позняк О.В., Хареба О.В. — К.: Аграр. наука, 2012. — 136 с. — Бібліогр.: 131 назва. Шифр 538434.

Огірок, сорт огірка Ніжинський, селекція огірка, технологія вирощування ніжинського огірка, переробка плодів ніжинського огірка.

Висвітлено питання щодо історії сорту огірка селекції Ніжинський місцевий. Проаналізовано розвиток огіркового промислу на основі сорту в умовах історичної території. Обґрунтовано феномен сорту та його взаємозв'язок з факторами навколишнього середовища та іншими умовами. На основі власних досліджень зроблено прогноз щодо перспектив розвитку огіркового промислу в регіоні та збереження сорту огірка Ніжинський місцевий (СОНМ) у сучасних умовах. Наведено відомості щодо філогенезу й народногосподарського значення СОНМ, а також представлено його класифікацію, ботанічну характеристику та біологічні властивості. Розглянуто особливості селекційно-насінницької роботи з СОНМ, а саме: з популяцією ніжинських огірків, наукові дослідження цього сорту на Українській ЗОС у 1931–1934 рр., особливості насінницької роботи, методику насінництва СОНМ, проблеми його вирощування, дослідження морфологічних ознак ніжинського огірка в кінці 19 ст. на ДСС “Маяк” ВНДІСОК (ДС “Маяк” ІОБ НААН), а також біометричну модель для створення сучасного сортименту ніжинського огірка й аспекти правової охорони СОНМ у сучасних умовах. Висвітлено технологічний аспект вирощування огірка на товарні і насінні цілі, зокрема: особливості вирощування товарних плодів огірка у першій половині 20 ст., промислово технологію вирощування огірка ніжинського сорти типу, розробку елементів технології його вирощування на товарні й насінні цілі на ДС “Маяк”, а також аспекти механізації технологічного процесу. Розглянуто питання щодо особливостей переробки плодів огірка сорту Ніжинський місцевий.

УДК 635.64:631.524.86:631.559(477)(292.486)

2013.1.231. ОЦІНКА КОЛЕКЦІЙНИХ ЗРАЗКІВ ТОМАТА ЗА СТІЙКІСТЮ ДО ОСНОВНИХ ХВОРОБ ТА ГОСПОДАРСЬКО ЦІННИМИ ОЗНАКАМИ В ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Лисак С.А. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2012. — Вип. 1. — С. 202–210. — (Сер. Рослиництво, селекція і насінництво, плодовоовочівництво). — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 538071.

Помідор, стійкість помідора до хвороб, колекційний матеріал помідора.

Вивчався колекційний матеріал помідора (П.) з метою виділення зразків з комплексною стійкістю проти основних хвороб у поєднанні їх з господарсько цінними ознаками. У результаті досліджень щороку виявляли генетичну неоднорідність колекційних зразків П. за рівнем їх ураження хворобами в умовах провокаційного фону. Колекція П. складалася з 70 зразків, представлених двома різновидами: звичайний та штамбовий різного еколого-географічного походження. За стійкістю П. проти основних хвороб та господарсько цінними ознаками виділено такі джерела: за комплексною стійкістю із штамбовою формою куща (*var. validum*) проти ранньої сухої, чорної бактеріальної плямистості та фітофторозу — KBCi 01/05, KBCi 03/07, ЛСД-27, Сяйво, Чайка, LI-0309, LI-0409, LI-4809

(Україна), Корольок, Москвич, Чудо света (Росія); за комплексною стійкістю із звичайною формою куща (*var. vulgare*) проти ранньої сухої чорної бактеріальної плямистості та фітофторозу: KBCi 02/05 (Україна), Колхозная королева (Росія), Rosso-tovel (Італія), Chico-trolla (США); за ознакою “продуктивність”: Атласний, KBCi 01/05, Кременчуцький та ін. (Україна); A-692 (Росія); Велина (Білорусь); Rosso-tovel (Італія); за ознакою “тривалість вегетаційного періоду”: ультра скоростиглі — Сяйво, LI-0309, LI-4809 (Україна); ранньостиглі — Атласний (Україна); середньоранньостиглі — Кременчуцький, Чаусянський (Україна); середньостиглі — Радісний, Тясминський (Україна); A-692 (Росія); Велина (Білорусь); Rosso-tovel (Італія); середньопізностиглі — BBCi 01/05, KBCi 02/05 (Україна); Chico-trolla (США). Залежно від напрямів науково-селекційних досліджень, такі зразки, як: KBCi 01/05, KBCi 02/05, Сяйво, LI-0309, LI-4809 (Україна); Rosso-tovel (Італія); Chico-trolla (США) рекомендовано як джерела комплексу стійкості проти основних хвороб за господарсько цінними ознаками.

УДК 635.64:631.527:631.524.5

2013.1.232. МЕТОДИКА СТВОРЕННЯ СОРТІВ І ГІБРИДІВ ПОМІДОРА З ПОДОВЖЕНИМ ПЕРІОДОМ ЗБЕРІГАННЯ ПЛОДІВ / Рудас Л.А. // Збірник наукових праць Національного наукового центру “Інститут землеробства НААН”. — К., 2012. — Вип. 1/2. — С. 167–173. — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 537855.

Помідор, селекція помідора, сорти помідора, гібриди помідора, зберігання плодів помідора.

Здійснено теоретичне обґрунтування базових елементів методики селекційної роботи на високу лежкість плодів помідора, а також створення нових сортів і гібридів з подовженим періодом зберігання плодів за використання в селекції генів, що затримують процеси дозрівання — *rin* і *alc*. З метою планування розміру вибірки для проведення досліджень щодо лежкості плодів встановлено порогові значення коефіцієнта варіації: для плодів червоного ступеня стиглості — 15,8%, бурого й зеленого — 14,3%. Ці показники визначають кількість плодів у середній пробі: у червоному ступені стиглості — не менше 38, у бурому та зеленому — не менше 31 плоду. Добири за ознакою “тривалість періоду зберігання плодів” необхідно проводити, починаючи з F₂, але, враховуючи переозначення генетичної системи, лише в червоному ступені стиглості плодів. У селекційних програмах слід використовувати гібридну комбінацію Cornell 111 × GCR-585 *rin*, яка забезпечує тривале зберігання плодів за різних погодних умов вегетаційного періоду. Створено сорти помідора з тривалим періодом зберігання плодів — Шедевр, Холоднянський, Колядник і Золотая осень.

УДК 635.652:631.5/526.32

2013.1.233. НОВЫЕ ОВОЩНЫЕ СОРТА ФАСОЛИ ДЛЯ КОНВЕЙЕРНОГО ВЫРАЩИВАНИЯ / Цыганок Н., Кутепова Е. // Овощеводство. — 2012. — № 10. — С. 50–52.

Квасоля овочева, сорти квасолі овочевої, вирощування квасолі конвеєрне.

Висвітлено селекційні досягнення російських вчених щодо створення нових овочевих сортів квасолі (К.). В останні роки сортимент К. овочевої в Росії стрімко зростає. У 1994 р. в Держреєстр селекційних досягнень, допущених до використання в РФСР, було включено всього 8 сортів, а в 2012 р. їх кількість виросла до 75 сортів (15/20% — патентоохоронні). У Всеросійському НДІ селекції і насінництва овочевих культур (ВНИИССОК) в останні роки створено і районано нові овочеві сорти К. різних груп дозрівання і призначення, внесені в Держреєстр РФСР і Білорусі (Арішка, Міробела, Мрія, Пагода, Сакфіт, Фантазія — забарвлення бобів зелене; Креолка, Ліка, Магура, Настьона — світло зелене; Золушка — з жовтими бобами). Створені методом гібридизації географічно віддалених форм нові кущові (висота 40–50 см) сорти К. овочевої різних строків досягання поповнюють сортимент овочевих сортів, здатних за одночасного строку висіву забезпечити тривалий рівномірний конвеєр сировини зелених лопаток К. і зерна воскової стиглості для консервування і заморозки зелених бобів на підприємствах переробної промисловості протягом місяця і більше.

635.9 Декоративні культури. Квітництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В.

УДК 635.92.054:582.788.1

2013.1.234. КИЗИЛЬНИКИ В ОЗЕЛЕНЕННІ МІСТ І СІЛ УКРАЇНИ / Балабушка В.К. // Квіти України. — 2012. — № 4. — С. 17–18.

Кизильники в озелененні, види кизильника, розмноження кизильника.

Наведено характеристику різних видів кизильників (К.) — листопадних та вічнозелених чагарників, від сланких до 6 м заввишки (декоративність — 4–5 балів). В Україну інтродуковано всі 118 видів К. Рослини віддають перевагу захищеним сонячним місцям, але ростуть і в напівзатінку, причому на будь-яких ґрунтах та кам'янистих ділянках. Різновиди К., що ростуть в Україні, дуже різні за габітусом: від низьких розпростертих кущів, головні пагони яких лежать на землі (К. пригнітий, Далемерів); низьких кущів висотою до 0,6 м (К. мушкетерський, помітний) до 5–6-метрових (К. загострений, верболистий, холодний, чудовий) та ін. Всі К. України доволі витривалі, особливо чорноплідний і блискучий. Останній користується великою популярністю серед садівників, оскільки він придатний для створення живих огорож і бордюрів, зокрема в поєднанні з іргою. Багатоквітковий К. вирізняється великими білими квітами, які рясно вкривають кущі. Рослини розмножуються вегетативно зеленими і здерев'янілими живцями, обробленими природними стимуляторами росту: мед бджолиний, цукор буряковий, сілґ кухонна і сода харчова. Можна розмножувати К. і насіннєвим способом. Кращим терміном висівання насіння К. з м'якушем плоду є осінь. Крім того К. добре розмножується методами щеплення й окулірування, а також відводками, поділом повзучих пагонів та гілок, які легко вкорінюються. Більшість кизильників широко використовуються для озеленення в усіх регіонах України з метою створення солітерів, живоплотів, групових насаджень різного роду декоративних рослин.

УДК 635.922/925:582.681.41:632.212.651

2013.1.235. СКРИНІНГ ОБРАЗЦОВ КОЛЛЕКЦИИ ПАСИФЛОРИ НА УСТОЙЧИВОСТЬ К ГАЛЛОВЫМ НЕМАТОДАМ / Кириллов А.А., Чижов В.Н. // Гавриш. — 2012. — № 3. — С. 34–36. — Библиогр.: 7 назв.

Пасифлора (мучениця), колекція пасифлори, нематоди галові, захист від галової нематоди, сорти і види пасифлори.

Проведено дослідження 64 зразків пасифлори (П.) з метою виявлення стійких до галової нематоди її видів і гібридних форм на базі колекції Фондової оранжереї Головного ботанічного саду РАН. Інвазійне навантаження становило 3–5 личинок нематоди (Н.) на 1 г прикореневого ґрунту з експозицією 2,5 місяці. Дослідження засвідчили, що 57 зразків виявилися високосприйнятливими до Н. (5 балів ураження за 5-бальною шкалою). Три види продемонстрували відносну толерантність (*P. eichleriana*, *P. laurifolia* і *P. lobata*), а 4 види П. виявилися абсолютно стійкими до галової Н. (*P. arbelaezii*, *P. ferruginea*, *P. truncata* і *P. oerstedii* var. *choconiana*). Останні з них можна використовувати для селекції на стійкість і як підщепу для сприйнятливих видів П. Галові Н. практично стійкі до більшості хімічних засобів захисту рослин, за винятком системних препаратів карбофуранової групи, які дуже токсичні для теплокровних і в Росії заборонені. Для профілактики випадкового зараження рослин П. в процесі пересаджування або живцювання рекомендовано препарат фітоверм — порошок (0,2%-й авермектин), який не пізніше ніж за 2–3 доби до висаджування вносять у підготовлену ґрунтову суміш із розрахунку 2 г/л ґрунту і ретельно перемішують. За підозри на галоутворення доза має бути збільшена до 4 г/л. Зауважується, що дія препарату триває 1,5–2 місяці, а потім він інактивується.

УДК 635.922/925:582.717.4

2013.1.236. ОСІННЯ АРИСТОКРАТКА / Рековець П. // Лісовий і мисливський журнал. — 2012. — № 4. — С. 24–25.

Гортензія, види гортензії, агротехніка вирощування гортензії, декоративність гортензії, сорти гортензії.

Наведено характеристики низки видів і сортів гортензії (Г.) та висвітлено її місце в ландшафтному дизайні. Рід Гортензія нараховує понад 70 видів. В Україні найпоширенішими видами і сортами є: Г. деревоподібна (Аннабель, Грандифлора, Хейст Старберст); мітловидна (Грандифлора, Флорибунда, Пінкі Вінкі); великолиста (Експресіон, Евер Пеппермінт, Ред Сенсейшн); черешкова або лязяча (дуболиста, промениста, пилчаста). Посадку й пересадку Г. краще проводити навесні, але висадку саджанців зимостійких Г. з контейнерів, за умови достатнього поливу, можна здійснювати впродовж усього вегетаційного періоду. Для рясного цвітіння і гарного зовнішнього вигляду Г., необхідно здійснювати регулярні підживлення і поливи рослини в період відсутності дощів, не допускаючи підсушування ґрунту під рослинами. Зимостійкі види обрізують рано навесні до пробудження бруньок. Черешкову Г. можна й не обрізувати, але слід регулярно видаляти всі відмерлі, пошкоджені та хворі прирости. Для Г. великолистої актуальнішим є не обрізка, а забезпечення перезимівлі. На більшій частині території України для квітнування Г. потрібно дуже ретельно вкривати її на зиму. Гортензії дуже красиво й ефектно виглядають в одиночних посадках на газоні, змішаних деревно-чагарникових групах, квіткових міксбордерах, як солісти в декоративних композиціях, і навіть як ширми й огорожі. Гортензії цілком доречні в будь-якому садовому стилі — від урочистих регулярних до сільських та природних садів.

УДК 635.922/925:582.998.16:631.53.01:581.16

2013.1.237. ВПЛИВ РЕПРОДУКЦІЇ НАСІННЯ НА ДЕКОРАТИВНІ ТА ГОСПОДАРСЬКО ЦІННІ ВЛАСТИВОСТІ СОРТІВ АЙСТРИ ОДНОРІЧНОЇ / Левандовська С.М. // Агробіологія: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2012. — Вип. 8(94). — С. 102–104. — Библиогр.: 4 назви. Шифр 537726.

Айстра однорічна, репродукція насіння айстри, сорти айстри, декоративність айстри, продуктивність насіння айстри.

Наведено результати вивчення впливу репродукції насіння на декоративні та господарські властивості сортів айстри однорічної (2009–2011 рр.) у біостанції Білоцерківського НАУ (Рубіновіє з్వозди, Дарунок Матері, Нежність, Яблунова). З'ясовано, що збільшення кількості репродукцій мало впливає на декоративні якості сортів айстри однорічної. Найбільшою продуктивністю відзначились Рубіновіє з్వозди — 2,63–3,20 г та Яблунова — 2,58–3,55 г; найнижчою — Нежність — 0,79–1,23 г. Порівняльний аналіз насінної продуктивності різних репродукцій чотирьох сортів виявив, що цей показник залежить також від числа репродукцій насіння. З його збільшенням знижується насінна продуктивність та посівні якості насіння.

УДК 635.922/925:635.051:582.711.712

2013.1.238. СТАРОВИННІ ТРОЯНДИ — СПРАВЖНЄ ДИВО В САДУ / Рубцова О.Л. // Квіти України. — 2012. — № 5. — С. 16–18.

Троянда старовинна, сорти старовинної троянди, декоративність старовинної троянди.

Наведено короткі характеристики низки старовинних троянд (Т.), до яких належать сорти, виведені до 1867 р., а також декоративні види Т., які було введено в культуру в цей період. У 1867 р. було створено чудовий сорт Ля Франс — перший з чайно-гібридної групи. Старовинні Т. дуже декоративні завдяки густомахровим ароматним квітам вишуканої форми (чашо- і розеткоподібні), які досить рано розквітають. Деякі з них є рідкісними (*Rosa gallica* "Versicolor", інші — досить поширені (*Rosa centifolia*, *Madam Plantier*). З середини XX ст. старовинні Т. знову в моді. Вони чудово виглядають як у поодиноких, так і в ландшафтно-декоративних композиціях. Найпопулярнішими сортами старовинних Т. є: гальська,

центифольна, Рулетті, Мадам Плант'є, Фелісите е Перпетю, Президент де Сез, Персіан Йеллоу, Дюк де Константін, Луїза Одієр, Марі Бауман та Маршал Ніель.

УДК 635.924:502.72(292.452)

2013.1.239. ДЕКОРАТИВНЕ ФІТОРИЗНОМАНІТТЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ "СОКОЛІВСЬКІ БЕСКИДИ" / Михайлович Н.В., Попович С.Ю. — К., 2012. — 115 с. — Бібліогр.: 189 назв. Шифр 537988.

Декоративна флора національного парку, флора автохтонна та екзотична, фітоценокомпозиції, фітоценози раритетні, фітоценодизайн.

На основі комплексних досліджень здійснено структурний аналіз декоративної фракції автохтонної та екзотичної флори національного природного парку (НПП) "Соколівські Бескиди", а також порівняльну оцінку таксономічного складу видів декоративних рослин заповідної природної флори карпатського регіону. Оцінено ступінь декоративності видів дерев і чагарників. Запропоновано моделі фітоценокомпозицій з участю раритетних фітоценозів і видів декоративних рослин. Наведено основні елементи й типи фітоценодизайну. З декоративної фракції аборигенної флори гірських природних ландшафтів НПП для нього можна відібрати *Picea abies*, *Acer pseudoplatanus*, *Fagus sylvatica*, *Carpinus betulus*, *Juniperus communis*, *Sambucus nigra* та багато інших декоративних рослин. Розвинуто принципи природності формування ландшафтних фітокомпозицій у штучних умовах НПП та здійснено комплексний аналіз елементів ландшафтного фітоценодизайну. Висвітлено особливості озеленення садів НПП "Соколівські Бескиди".

УДК 635.925:582.548.25:631.527(477.64)

2013.1.240. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПИЛКУ ТА ГІБРИДИЗАЦІЇ СОРТІВ І ВИДІВ КАННИ (Canna L.) В УМОВАХ КРИВОРІЗЬКОГО БОТАНІЧНОГО САДУ / Мазура М.Ю., Чугункова Т.В., Матяшук Р.К. // Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів. — К., 2012. — Т. 10, № 1. — С. 58–64. — Бібліогр.: 21 назва. Шифр 538062.

Канна, сорти і види канни, життєздатність пилку канни, гібридизація канни, вирощування канни в Степу.

Досліджувалися особливості формування пилку й гібридизації сортів та інтродукованих видів канни садової (КС) в умовах дестабілізованого середовища степових промислових регіонів України з метою створення нових форм і сортів КС. Виявлено характер дозрівання пилку сортів та інтродукованих генотипів КС залежно від фази розвитку квітки. Визначено життєздатність пилових зерен та період їх максимальної придатності для гібридизації. На основі результатів цитологічного вивчення пилку сортів і видів КС виділено перспективні генотипи з високою фертильністю пилку в період завершення бутонізації (до розкриття бутону в перший день цвітіння, коли рекомендується проводити штучне запилення КС). Зазначено, що на основі проведеної штучної гібридизації форм КС, перспективних для степової зони і промислового регіону України, визначено найрезультативніші комбінації схрещувань з ефективністю зав'язування насіння понад 50%. Найвищий відсоток зав'язування насіння забезпечили такі комбінації схрещування: *Canna coccinea* Mill. × Richard Yolis (91,6%); *C. flaccida* Salisb × Престиж (90,3%); Подарок Крима × Richard Yolis (88,8%) та *Canna coccinea* Mill. × Маестро (88,8%).

636/639 ТВАРИННИЦТВО

636.0 Загальні питання

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.082.13:061.6(091)

2013.1.241. ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ АКАДЕМІКА М.Ф. ІВАНОВА / Вдовиченко Ю. // Тваринництво України. — 2012. — № 8: Спец. вип., присвяч. 140-річчю видат. науковця-селекціонера М.Ф. Іванова. — С. 2–6.

ВРХ, молочне скотарство, м'ясне скотарство, вівчарство (ін-т тваринництва степов. районів), вчені-послідовники М.Ф. Іванова, наука скотарства, свині, породоутворення у тваринництві, школа М.Ф. Іванова.

Гідно продовжуючи справу видатного вченого-селекціонера М.Ф. Іванова, його учні та послідовники у країнах СНД за 1935–2011 рр. створили понад 30 порід овець. Зокрема в Україні відзначено породи: високопродуктивну асканійську м'ясо-вовнову із кросбредною вовною (П.І. Польська), асканійську каракульську (М.М. Туринський, Н.А. Кудрик, В.М. Туринський та ін.), які включають ряд внутрішньопорідних типів та генеалогічних ліній. Окреслено породотворчі напрацювання українських селекціонерів щодо нових вітчизняних порід свиней, ВРХ і ДРХ. Розкрито методологічні засади сучасної селекції, біотехнологічні розробки, інформаційні та енергоощадні технології, системи годівлі та утримання овець тощо, а також національні стандарти, розроблені в Інституті тваринництва степових районів ім. М.Ф. Іванова "Асканія-Нова", якому з 1998 р. надано статус Національного наукового селекційно-генетичного центру з вівчарства. Розроблено галузеві інструкції та інші матеріали, серед яких положення про Державну книгу племянних тварин, програми селекції овець асканійської тонкорунної, асканійської м'ясо-вовнової, асканійської каракульської та цигайської порід, програма та методи створення популяції мериносових овець із супертонкою вовною, програма розвитку вівчарства до 2020 р. До міністерств і відомств внесено низку пропозицій щодо використання коштів держбюджету для підтримки галузі вів-

чарства. Зазначено, що генофонд молочної ВРХ поповнено українською червоною молочною породою з 2 внутрішньопорідними (жирномолочний, голштинізований) та 5 зональними заводськими (центральною, східною, західною, таврійською, кримською) типами; південним типом української чорно-рябкої молочної породи (Н.В. Кононенко, В.Б. Блізніченко, В.І. Вороненко та ін.). Удосконалено червону степову ВРХ шляхом створення 3 зональних типів (донецький, запорізький, кримський) та 22 заводських ліній. У м'ясному скотарстві створено південну м'ясну ВРХ з продуктивністю на рівні світових вимог (Ю.В. Вдовиченко, П.М. Буйна, Ю.С. Мусієнко). Напрацьовано принципи виведення гібридних стад м'ясної худоби, системи виробництва екологічно чистої яловичини. Відзначено внесок селекціонерів у галузь свинарства (асканійський тип української м'ясної породи, новий тип у породі ландрас, заводський тип і 19 ліній в українській степовій білій та 11 ліній в українській степовій рябій породах, 12 високопродуктивних стад свиней) в господарствах Херсонської області. Окреслено наукову та освітню діяльність Інституту як науково-методичного і головного координаційного центру з проблем вівчарства в Україні.

УДК 636.082.453.53

2013.1.242. ПОДОВЖЕНЕ ЗБЕРІГАННЯ СПЕРМИ БУГАЇВ ТА КНУРІВ / Кругляк П.А., Кругляк А.П. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 46: До 90-річчя заснування Ін-ту розведення і генетики тварин НААН. — С. 179–180. Шифр 06 538173.

Бугаї-плідники, кнури-плідники, сперма с.-г. тварин (зберігання), осіменіння тварин штучне, корови, свиноматки.

Основою існуючих методів зберігання сперми (С.) плідників є переведення статевих клітин у стан гіпобіозу шляхом зниження температури до 0...+4°C і глибокого заморожування

до мінус 196°C, дії на них слабких кислот і буферних сполук. Згідно з "Інструкцією" для штучного осіменіння розморожену С. необхідно використовувати в короткий термін — не пізніше 10–15 хв, що стримує цей процес в умовах роздрібних господарств. Запропоновано нові синтетичні середовища та способи розбавлення С., які забезпечують подовження тривалості збереження після розмороження при $t +18...+20^{\circ}\text{C}$ без зниження її якості: впродовж 26 годин — С. бугаїв та 5 діб — С. кнурів. Новизну наукових розробок підтверджено двома патентами на винахід. Вони впроваджуються на агропромислових комплексах з вирощування свиней і при маршрутно-кільцевій системі штучного осіменіння корів.

УДК 636.087.72:611/612:619

2013.1.243. КОРЕКЦІЯ АНТИОКСИДАНТНОГО СТАТУСУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН МІКРОЕЛЕМЕНТАМИ / Величко В.О. — Л., 2011. — 76 с. — Бібліогр.: 290 назв. Шифр 538105.

ВРХ, свині, антиоксидантний статус тварин, мікроелементи для с.-г. тварин, імунна система тварин.

Узагальнено сучасні наукові погляди щодо впливу мікроелементів на регуляторні системи організму тварин, застосування їх як стрес-коректорів для підвищення природної резистентності. Розглянуто перебіг реакцій перекисного

окиснення біомолекул в організмі тварин за оксидативного стресу, а також взаємодію мікроелементів з імунною системою та їх біологічну роль у життєдіяльності тварин. Сучасна класифікація мікроелементів, які регулюють життєві функції організму на всіх стадіях розвитку, має таку диференціацію: 1) необхідні (есенціальні) — Fe, J, Cu, Zn, Se, Mn, Co, Cr, Mo; 2) есенціальні для імунної системи — Zn, Se, J, Cu, Fe, Co, Cr, Mn, Mo. Існують наступні механізми дії (вплив) мікроелементів в імунній системі: на специфічні рецептори, на активність ферментів, гормонів, білків-переносників, мембрани імуніцитів, а також на продукцію імуноглобулінів. Проаналізовано динаміку показників загального білка та його фракцій у телят, імунізованих сальмонельозним антигеном, на фоні застосування мікроелементів. Показано вплив мікроелементів на формування імунобіологічної реактивності організму молодняку ВРХ за умов техногенного навантаження, використання мікродобавок для підвищення резистентності організму бичків на відгодівлі. Наведено коефіцієнти кореляції між імунологічними показниками і надоем у корів, вплив мінеральних кормових добавок на вміст білка і лактози у молоці. Охарактеризовано формування системи антиоксидантного захисту у свиней під впливом застосовуваних мікроелементів при стресових станах.

636.1 Конярство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.1.042.082.12

2013.1.244. ВИВЧЕННЯ ГЕНЕТИЧНОГО РІЗНОМАНІТТЯ У ПОГОЛІВ'І КОНЕЙ НОВООЛЕКСАНДРІВСЬКОЇ ВАГОВОЗНОЇ ПОРОДИ / Бровко О.В., Россоха В.И., Алещенко О.О., Ткачова І.В. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва, Нац. центр з конярства НААН. — Х., 2012. — № 106: Конярство. — С. 143–146. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 538157.

Коні (новоолександрівський вагівоз), кров коней, білки сироватки крові, генетичний моніторинг коней.

Представлено результати моніторингу коней новоолександрівської вагівозної породи (НВП) за кодінантними алелями білків крові. Його було здійснено з огляду на основне завдання — збереження цінного поголів'я породи, удосконалення її племінних якостей та роботоздатності. За поліморфними системами білків сироватки крові атестовано 252 гол. коней у господарствах: Новоолександрівський кінний завод № 64 (35 гол.), Дібрівський к/з (21 гол.), "Лан" (134 гол.), "Вікторія" (30 гол.), "Суворова" (32 гол.). Серед поголів'я нащадків коней НВП найвища генна частота — $TF^R=0,2776$. Коні, що належать Новоолександрівському к/з № 64 достовірно різняться за генною частотою алеля TF^R від середнього значення за породою на 0,1879 од. За алелем TF^R достовірної різниці не виявлено, проте генна частота найвища як у середньому за породою, так і в усіх досліджуваних господарствах. Достовірна різниця за алелями TF^R є у 3 досліджуваних групах тварин: Дібрівського к/з № 62, СТОВ "Лан" і Новоолександрівського к/з № 64 ($P \leq 0,05$). У системі альбумінів сироватки крові генотип контролюється двома алелями: AL^A і AL^B . Достовірної різниці між генними частотами альбумінів не виявлено, проте, як частота в окремих групах коней, так і в середньому за породою вища за алелем AL^A . Так, серед дослідженого поголів'я коней, що належать СТОВ "Лан" Донецької обл., різниця між середнім значенням за породою становила 0,0422 од., у той час як вагівози, що належать ТОВ "Суворова", відрізняються за генною частотою на 0,0518 од. Зроблено висновок, що кожна з вищенаведених популяцій НВП коней володіє "генетичним паспортом".

УДК 636.1.082(088.22)

2013.1.245. ОСНОВИ КОНЯРСТВА ТА ТОВАРОЗНАВЧА ХАРАКТЕРИСТИКА СІРОВИНИ: монографія / Бірта Г.О. — Полтава: ПУЕТ, 2012. — 190 с. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 537826.

Конярство (історія і сучасність), породи коней, конституція коня, відтворення коней, паспорт коня, облік коня, сировина (конярство).

Матеріал підготовлено для викладачів і студентів вищих навчальних закладів зі спеціальності "Товарознавство і комерційна діяльність". Висвітлено розділи: походження, одомашнення коней (К.); конституція, екстер'єр та відтворення; робоча продуктивність та коневикористання; породні ресурси; бонітування; племінний облік у конярстві; товарознавча характеристика сировини; м'ясне і молочне конярство; кулінарно-виробництво. Деталізуються положення Інструкції з ведення племінного обліку, наведено форми: "Картка племінного жеребця", "... племінної кобили", "Відомість обліку вижереблення та парування кобил", "Книга переможців та призерів традиційних і міжнародних призів", "Паспорт племінного коня", "Опис і оцінка екстер'єру" тощо, всього близько 30 форм. Показано інструкції з вакцинації, шкалу відповідності коней бонітувальним класам, на рисунках зображено породи коней.

УДК 636.1:001:01(091/092)

2013.1.246. ВІТЧИЗНЯНЕ КОНЯРСТВО: ДОСВІД СТОЛІТЬ. НАЦІОНАЛЬНА ГАЛУЗЕВА БІБЛІОГРАФІЯ ДЛЯ ПОТРЕБ УЧЕНИХ ТА ФАХІВЦІВ / Кунець В.В. // Науково-технічний бюлетень / НААН. Ін-т тваринництва, Нац. наук.-селекційний центр з конярства. — Х., 2012. — Вип. 106: Конярство. — С. 147–154. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 538157.

Конярство, історія розвитку конярства.

Окреслено становлення і розвитку наукової бібліографії та формування її базових понять, зокрема з питань конярства. Представлено бібліографічний показник наукових праць вченого-селекціонера Д.А. Волкова, де відображено основні напрями наукової діяльності з конярства в Ін-ті тваринництва НААН. Це фундаментальне видання розкриває галузевий матеріал провідних наукових бібліотек України і містить 2494 джерела за період 1848–2010 рр., що може бути корисним для всіх, хто займається проблемами конярства.

УДК 636.127.1.082.252:798.664

2013.1.247. ОЦІНКА СЕЛЕКЦІЙНИХ МЕТОДІВ ПРИ УДОСКОНАЛЕННІ КОНЕЙ РОСІЙСЬКОЇ РИСИСТОЇ ПОРОДИ / Корнієнко О.О. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва, Нац. центр з конярства НААН. — Х., 2012. — № 106: Конярство. — С. 54–60. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 538157.

Коні (російська рисиста), селекція російського рисака, інбридинг (коні).

Матеріалом для досліджень слугували дані родоводів коней російської рисистої породи класу жвавості 2,05 (n=83) та 2,10 хв сек (n=282) ставок 1980–2005 рр. Враховували показники жвавості на дистанцію 1600 м й основних промірів (висота в холці, коса довжина тулуба, обхват грудей і п'ястка). Встановлено оптимальне значення коефіцієнта інбридингу, за якого краще проявляється роботоздатність коней російської рисистої породи без втрати бажаних показників розвитку і який не перевищує 3,71%. З метою поліпшення роботоздатності коней рекомендується у селекційній роботі з породою застосовувати простий інбридинг помірного ступеня на видатних предків: Реприза, Вікторі Сонга, Лоу Гановера та у віддаленого — на Стар'с Прайда, Хут Муна, Спіді Скота, Спідстера та Ноубл Вікторі, а також комплексний інбридинг помірного ступеня: на Реприза, Супер Боула, Спіді Скота, Лоу Гановера, Мікс Гановера та у віддаленого ступеня на Стар'с Прайда, Роднея, Хут Муна одночасно. Встановлено, що найбільше зменшення показників основних промірів статей тіла спостерігалось у молодняку російської рисистої породи з коефіцієнтом інбридингу вище 5,1%.

УДК 636.13.046.082.21

2013.1.248. КОМБІНАЦІЙНА ЗДАТНІСТЬ ЛІНІЙ І РОДИН ЧИСТОКРОВНОЇ ВЕРХОВОЇ ПОРОДИ ЗА ПОКАЗНИКАМИ РОБОТОЗДАТНОСТІ / Ковальчук Н.А., Соколова Г.А. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва, Нац. центр з конярства НААН. — Х., 2012. — № 106: Конярство. — С. 39–43. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 538157.

Коні чистокровні верхові, спортивні коні, племінний відбір коней, ліній-родини коней, селекція коней, добір пар (коні).

Поєднання "лінія-родина" за роботоздатністю (Р.) показали, що за цим показником кращими були коні з лінії Тедді. Це спостерігалось у всіх варіантах підбору: Тедді — Сосни, Тедді — Герані, Тедді — Сігари. Роботоздатність становила: 8,6; 8,1 та 8,0 бала відповідно. Середньою була Р. у нащадків з лінії Неарко за різного підбору (7,8–8,0 бала). Зроблено висновок, що досліджувані лінії є високоцінними в селекційно-племінній справі з чистокровною верховою породою коней, вирощених у кінних заводах України і вибірка коней відповідає вимогам стандарту. Особливу цінність і перспективу за оцінкою роботоздатності мають нащадки з лінії Тедді і родини Сосни. Дослідженням доведено доцільність визначення загальної комбінаційної здатності ліній і родин при використанні коней у різних класичних видах кінного спорту.

УДК 636.13.046.2.082.252

2013.1.249. РОЛЬ ІНБРЕДНИХ КОБИЛ УКРАЇНСЬКОЇ ВЕРХОВОЇ ПОРОДИ В ОТРИМАННІ КЛАСНИХ НАЩАДКІВ / Латка О.М. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва, Нац. центр з конярства НААН. — Х., 2012. — № 106: Конярство. — С. 21–26. — Бібліогр.: 1 назва. Шифр 538157.

Коні української верхової породи, кобили інбредні, жеребці-плідники, племінне поголів'я коней, кінні заводи.

Об'єкт дослідження: племінне поголів'я коней української верхової породи Лозівського та Харківського кінних заводів, у маточному складі яких близько 70% кобил інбредні. Матеріал дослідження: картотека на відтворювальний склад (картка племінного жеребця, кобили), дані зоотехнічного обліку (бонітування, вижереблення, парування, спортивних змагань; екстер'єрна оцінка поголів'я). Встановлено, що аутбредні матки за основними промірами дещо перевищують інбредних, зокрема, за висотою в холці — на 1,1 см, косою довжиною тулуба — на 1,2 см, обхватом грудей — на 1,6 см і п'ястка — на 0,13 см. Проте в інбредних маток оцінка походження типу і статей екстер'єру значно вища, серед них більше порідних кобил з гарними формами екстер'єру порівняно з аутбредними. Порівняльна оцінка за основними селекційними ознаками інбредних та аутбредних маток, а також їх племінного використання показала, що комплексний інбридинг на двох і більше предків у помірному та віддаленому ступенях сприяє підвищенню якості відтворювального складу і має важливе значення в одержанні від них цінних жеребців-плідників та коней високої спортивної робото-

здатності, що позитивно впливає на прогрес вітчизняної породи. Видатними за племінною цінністю визнано маток, від яких одержали по 3 і більше жеребця-плідника або класних спортивних коней. У групі інбредних маток кращими за якістю нащадків визнано п'ять кобил: Орхідею і Трилогію (лінія Хобота), Бірму, Бронзу і Тактику (лінія Безпечного).

УДК 636.13/14.082(477.85/87)

2013.1.250. СЕЛЕКЦІЙНІ АСПЕКТИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ГЕНОФОНДУ КОНЕЙ ГУЦУЛЬСЬКОЇ ПОРОДИ / Головач М.Й. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва, Нац. центр з конярства НААН. — Х., 2012. — № 106: Конярство. — С. 44–49. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 538157.

Коні гуцульські, генофонд коней, державна підтримка (генофонд коней).

На сьогодні проблеми у селекції коней гуцульської породи (КГП) пов'язані із децентралізацією, тобто поголів'я збільшується у приватному секторі і зменшується в державних і колективних господарствах, ліквідовано державні заводські конюшні. На зменшення поголів'я вплинуло припинення державних дотацій на збереження генофонду породи. Зазначено, що в 1952 р. у Закарпатській обл. було 11586 гол. КГП. Згідно з бонітуванням 2005–2011 рр. поголів'я породи в Україні нині становить 298 гол., зокрема 28 жеребців-плідників, 159 гол. конематок та 111 гол. молодняку. Основне поголів'я кобил збережено в НВА "Племконцентр" та ФГ "Полонинське господарство". Якість маточного поголів'я є досить високою, більшість кобил за основними селекційними ознаками оцінено класом еліта (77,9%), усі вони мають цінне походження. Із 28 жеребців-плідників гуцульської породи 9 гол. іноземного походження. Наведено результати бонітування коней. Наголошується на необхідності державної підтримки щодо збереження і розвитку генофонду коней гуцульської породи.

УДК 636.13/14.082(477.85/87)

2013.1.251. РОБОЧА ПРОДУКТИВНІСТЬ КОНЕЙ ГУЦУЛЬСЬКОЇ ПОРОДИ / Головач М.М. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва, Нац. центр з конярства НААН. — Х., 2012. — № 106: Конярство. — С. 119–126. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 538157.

Коні гуцульської породи, іподром "Гуцульські стєжки", іпотерапія.

Упродовж 2006–2011 рр. на іподромі "Гуцульські стєжки" випробували 120 коней гуцульської породи (КГП), зокрема 47 жеребців, 3 мерини і 70 кобил. Зазначено, що в 2007 р. частка коней, які пройшли випробування, збільшилася на 16,4%, в 2010 р. — на 52,6, а у 2011 р. — на 60% порівняно з 2006 р. Коні віком 3–5 років одержали в середньому на 3,60–13,74 бала менше, ніж віком 6 років і старше, що свідчить про довгоспілість КГП і про те, що з віком нервова рівновага у них стабілізується. Саме тому для іпотерапії слід використовувати коней не молодших 6 років. Звертається увага на недостатню підтримку господарств з боку держави, малу кількість фахівців-тренерів і незадовільну підготовленість коней до конкурсу. Висвітлено показники випробувань коней господарств і НВА "Племконцентр", ФГ "Полонинське", ФГ "Золота підкова", ФГ "Барвінок", ТзОВ "Варто", ПП "Козак — 2006", ЛНУВМіБТ ім. С.З. Гжицького, ФГ "Розгірче", Гавриляка Б. та Романчука А.

УДК 636.143.082.13:575/577(091)

2013.1.252. АНАЛІЗ МИТОХОНДРИАЛЬНОЇ ДНК ЛОШАДЕЙ ТРАКЕНЕНСЬКОЇ ПОРОДИ / Кузнецова А.И., Калашников В.В., Дорофеева А.В., Кузнецова М.М. // Зоотехнія. — 2012. — № 12. — С. 13–15. — Библиогр.: 15 назв.

Коні тракененської породи, ДНК коней, історія породи коней.

Найцінніші родини тракененської породи коней (ТПК) утворились наприкінці XVIII — початку XIX ст. завдяки маткам-родоначальницям і продовжують існувати в наш час. Це родини Фатме, Тіберіусше, Демант та ін. Породі характерні благородна, красива гармонійна тілобудова верхового коня та універсальна роботоздатність. У 1954 р. у Тракененському кінному заводі маточне поголів'я становило лише 98 гол. Частину кобил цінних родин продано в Польщу, звідки родинні зв'язки поширились в НДР та ФРН. Із старотракененських

родин вийшли жеребці — родоначальники ліній та їх основні продовжувачі: Піфагораз, Пілігрим, Пільгер, Купферхаммер і Хіртензанг, а також видатні представники породи: Хобот, батько олімпійського чемпіона Іхора, Пакет, Еспадрон, Принц та ін. Метою досліджень було вивчення філогенетичних зв'язків 4 родин ТПК та визначення походження маток-родоначальниць родин із втраченими даними щодо походження шляхом аналізу мітохондріальної ДНК за фрагментом не-кодованого регіону D-петлі. Аналіз підтвердив спорідненість всередині родин Фатьме, Тіберіусше, Кієвтт і Лоре. Встановлено генетичний зв'язок між старотракененськими і східно-пруськими родинами, а також їх спорідненість з матками-родоначальницями родин із втраченими даними щодо походження — Ампулой та Западньою. Зазначено, що кобила Кієвтт з'явилася в Тракенені у 1796 р. Родина розвивалась через нащадків Haleb (1891 р.н.) від Orcus і Hammerfest (1896 р.н.) від Eberhard, які привнесли у породу відмінних маток і жеребців-плідників та видатних спортивних коней. Родина, заснована завезеною з Туреччини кобилою Фатьма (1787 р.н.), поширилась у Росії в основному через кобилу

Харем (1876 р.н.) від Fritter і Hara. Дочки кобили Тіберіусше, яка народилась у Тракенені у 1782 р. від Тіберіуса, відрізнялись високими показниками відтворюваності і довгожителством. Від кобили Лоре східно-пруського походження бере початок дуже цінна родина, яка мала розвиток через Хлопотунью (1957 р.н.) — Хризоліт-Поправка та правнучку Лоре — Ліблінг (1939 р.н. Pilger-Libelle). Дослідники встановили ідентичність мітохондріальної ДНК профілів кобили Вестніці 1990 р.н. (Таріно-Верность), народженої через 10 поколінь від родоначальниці у гнізді Ліблінг, і кобили Харгі 2000 р.н. (Габіон-Хоста) з гнізда Хлопотуньї. Співпали послідовності мітохондріальної ДНК коней із родини Лоре і кобили Хесі 1993 р.н. (Еол-Хвала) висхідної до східно-пруської Паузи, дані походження якої втрачено. Через свою дочку Ампулу вона започаткувала нову родину. Показано, що Пауза — представниця родини Лоре. Встановлено, що вивчені тварини формують 2 кластера, практично рівновіддалені один від одного. Перший об'єднує родини Фатьме і Лоре, до якої приєднується Ампула, а другий — Кієвтт і Тіберіусше, з'єднаний із Западньою.

636.22/.29 ВРХ. Скотарство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.22/.28(083.94)(477)“313”

2013.1.253. НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРОЕКТ “ВІДРОДЖЕНЕ СКОТАРСТВО”: короткий огляд // Ефективне тваринництво. — 2012. — № 7 (початок). — С. 7–12; 2012. — № 8 (продовж.).

Скотарство (відродження), проект розвитку скотарства, ВРХ (продовольча безпека), державне регулювання (ВРХ), молоко, яловичина, корми ВРХ, селекція ВРХ.

Реалізацію Національного проекту “Відроджене скотарство” розраховано до 2015 р. Наведено показники динаміки змін чисельності худоби та обсягів виробництва молока і забезпечення галузі кормами на перспективу. Визначено основні завдання та цільові індикатори Проекту, шляхи і засоби його реалізації. Відзначено передбачуваний розвиток фермерського сектору виробництва, вдосконалення існуючих форм і способів державної підтримки галузі. Основними напрямками державної підтримки передбачається концентрація державних та інвестиційних фінансових ресурсів на: забезпечення безбиткового виробництва молока та яловичини; розвиток великотоварного спеціалізованого виробництва, а також фермерських і особистих селянських домогосподарств; створення ефективної системи селекції і кормовиробництва; технічне і технологічне переоснащення; вдосконалення системи контролю якості та безпечності продукції тощо. Акцентується увага на розвитку державних господарств як інструменту: ресурсного та інноваційного забезпечення галузі, гармонізації вітчизняної системи селекції з міжнародними стандартами.

УДК 636.22/.28.033.082(477)

2013.1.254. ОЦІНКА РОСТУ ТА РОЗВИТКУ ТЕЛИЦЬ РІЗНИХ ГЕНОТИПІВ СТВОРЮВАНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ АНГУСЬКОЇ М'ЯСНОЇ ПОРОДИ / Доротюк Е.М., Прудніков В.Г., Колісник О.І. // Науковий вісник “Асканія-Нова”. — 2012. — Вип. 5, ч. 2. — С. 67–71. — Бібліогр.: 5 назв.

ВРХ (укр. ангуська), м'ясне скотарство, селекція ВРХ, інтродукція абердин-ангусів.

Відзначається, що серед імпортованих м'ясних порід в Україні абердин-ангуська ВРХ найпоширеніша і належить до дрібних порід. Корови мають масу 400–450 кг, бугаї-плідники — 500–900 кг, молодняк характеризується низькою інтенсивністю росту, а м'ясо — надмірною жирністю. У результаті порода є неконкурентоспроможною. Наведено результати науково-господарського дослідження, проведеного в ПП Агрофірми “Світанок” Нововодолазького р-ну Харківської обл. на 2 генотипах тварин (по 20 гол.): дрібний британської селекції і крупний створюваної нової української ангуської породи. Показано, що за однакових умов годівлі телиці 1-го генотипу при

народженні за живою масою поступались на 8 кг (13,1%), а у 18-міс. віці — на 110 кг (13,3%) тваринам 2-го генотипу. За період вирощування до 18-міс. віку добовий приріст у телиць місцевих абердин-ангусів (1-й генотип) становив 633 г, а у дослідних (2-й) — 788 г, або більше на 155 г (12,4%). Найвищий добовий приріст спостерігався за вирощування на підсосі до 8-міс. віку, коли у раціоні молодняку було материнське молоко. Наведено основні проміри тіла телиць у 18-міс. віці, які показали, що телиці 2-го генотипу значно вищі, мають більш глибокі груди й обхват грудей, краще виражені м'ясні форми, глибокий та округлий тулуб і більшу живу масу — 460 кг проти 360 кг у 1-го генотипу.

УДК 636.22/.28.033.082.13

2013.1.255. ПІВДЕННА М'ЯСНА ПОРОДА — ІННОВАЦІЙНЕ СЕЛЕКЦІЙНЕ ДОСЯГНЕННЯ У М'ЯСНОМУ СКОТАРСТВІ / Вдовиченко Ю., Омельченко Л. // Тваринництво України. — 2012. — Вип. 8: Спецвипуск, присвяч. 140-річчю видатного науковця-селекціонера М.Ф. Іванова. — С. 64–68. — Бібліогр.: 2 назви.

ВРХ південна м'ясна, м'ясне скотарство, генофонд ВРХ, яловичина, бугаї-плідники, племрепродуктори м'ясної ВРХ, селекція м'ясної худоби.

У 2008 р. південну м'ясну породу (ПМП) ВРХ визнано селекційним досягненням і затверджено у складі 2 внутрішньопорідних типів: таврійського та причорноморського, 6 заводських ліній та 39 заводських родин. Висвітлено роботу колективу науковців та спеціалістів, які створили ПМП, що не має аналогів в Україні та на Європейському континенті. Генофонд ПМП характеризується наявністю у стаді абсолютно всіх 52 еритроцитарних антигенів 9 систем груп крові із частотою від 0,0037 до 0,9609 та високою антигенонасиченістю (індекс 0,3974). Наявність великої кількості антигенів і висока їх концентрація в генофонді є індикатором і молекулярним маркером адаптаційних якостей тварин до екстремальних умов степової зони, резистентності до захворювань, відносної невибагливості до умов годівлі та утримання. Породу створено методом складного відтворювального схрещування корів червоної степової породи з бугаями кращих світових порід м'ясної худоби (шортгорн, санта-гертруда, герефорд, шароле з наступною гібридизацією дво- та трипорідних помісей з кубинським зебу). Вона є кращим генофондом для пасовищної технології виробництва яловичини в екстремальних умовах Степу. Корови ПМП мають високу молочність ($205 \pm 1,13 - 242 \pm 1,92$ кг), яка відповідає цільовому стандарту і перевищує стандарт класу еліта-рекорд. Наведено рекордні дані живої маси і молочності корів, динаміку ж.м. молодняку. Показано, що високі показники енергії росту одержано лише

за використання пасовищ (у АТОВ "Сімферопольське" АР Крим — 900–1104 г; ТОВ "Фота" Донецької обл. — 954–1177 г; БАТ "Сезенківське" Київської обл. — 1280 г.). У віці 15 міс. середня ж.м. бугайців становить $466,8 \pm 3,32$ кг, що на 3,6% перевищує цільовий стандарт та на 8,3% стандарт класу еліта-рекорд. Кращими за відгодівельними якостями були нащадки Лошкера 302 (1212 г), Сигнала 475 та Чека 6 (1180 г), а за оплатою корму — нащадки Саніла 8 і Лошкера 302 (6,7–6,8 к.од.). Подається характеристика забійних і м'ясних якостей тварин таврійського типу. За коефіцієнтом повном'ясності туш вони перевищують симентальську м'ясну, абердин-ангуську, герефордську, поліську, знам'янський тип, сіру українську породи і поступаються лімузинській, українській м'ясній і волинській. Зазначено, що за рахунок племінних бугайів ПМ, реалізованих на племдідприємство "Асканія-Генетик", створено спермобанк генетичного матеріалу, реалізовано 49300 спермодоз. Висвітлено племінні репродуктори Запорізької, Одеської обл. і АР Крим та племінне господарство Київської, новостворені ПР у Донецькій та Чернігівській областях.

УДК 636.22/.28.033.082.13:612.664

2013.1.256. МОЛОЧНІСТЬ КОРІВ ЗНАМ'ЯНСЬКОГО ТИПУ РІЗНИХ ЛІНІЙ ПОЛІСЬКОЇ М'ЯСНОЇ ПОРОДИ / Прудніков В.Г., Цуканова М.О. // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. — Луганськ, 2012. — № 33. — С. 112–114. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 538401.

ВРХ знам'янського типу, м'ясне скотарство, молочність м'ясних корів, селекція у м'ясному скотарстві.

Представлено результати порівняльного аналізу молочності корів знам'янського типу різних ліній (ТДВ "Колос", Знам'янський р-н Кіровоградської обл.). Дослідили 4 групи корів по 10 голів: 1-ша (контроль, КГ) — нелінійні аналоги; 2-га — лінія (л.) Мазуна 6; 3-тя — л. Радиста 113; 4-та — л. Дарованого 400. Найвищу середньодобову молочність у первісток одержали на 3-му місяці лактації. За перші 3 міс. лактації корови всіх ліній продукували найбільшу кількість молока: КГ — 48,7%, л. Мазуна 6 — 49,02, л. Радиста 113 — 46,7 та л. Дарованого 400 — 48,1% від загальної кількості молока, одержаного за лактацію. За весь період лактації від корів л. Радиста 113 одержали 1386 кг молока, що перевищувало нелінійних аналогів на 160 кг (11,5%), а л. Мазуна 6 та л. Дарованого 400 відповідно на 141 та 83 кг (10,1 та 6,0%). Корови л. Радиста 113 за середньодобовою молочністю впродовж лактації переважали аналогів інших ліній, на 3-му місяці лактації вона становила у них 8,33 кг, або більше на 7,8%, ніж у КГ. Зроблено висновок, що для підвищення молочності м'ясних корів знам'янського типу необхідно ширше використовувати лінійних тварин, особливо лінії Радиста 113, що дасть можливість збільшити живу масу телят при відлученні та підвищити ефективність м'ясного скотарства.

УДК 636.22/.28.033/.034.082.13(477.87)

2013.1.257. ВИРОЩУВАННЯ ПОМІСНИХ КОРІВ РІЗНИХ ГЕНОТИПІВ / Височанський Й.С. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2012. — Вип. 5, ч. II: Присвячено 140-річчю від дня народження академіка М.Ф. Іванова. — С. 44–48.

Корови (бура карпатська), бугай-плідники (пінцгау і симентали), ВРХ Закарпаття, селекція ВРХ.

Досліджено наявність існуючих генотипів ВРХ у Закарпатті шляхом обстеження особистих селянських (фермерських) господарств різних форм власності. Встановлено, що в області налічується 187 помісних корів різних генотипів м'ясного і комбінованого напрямів продуктивності (П.), з них 47 гол. відібрано для подальшої племінної і дослідницької роботи. З метою створення закарпатського внутрішньопорідного типу худоби м'ясо-молочного напрямку П., а також збільшення виробництва екологічно чистого, висококалорійного м'яса, проводиться відтворювальне і промислове схрещування корів бурої карпатської породи з використанням сперми бугайів м'ясних і комбінованих порід (геррефорд, абердин-ангус, лімузин, пінцгау, симентали зарубіжної та української селекції). Результати досліджень показали, що помісні корови м'ясного напрямку П. мають більшу живу масу на 30–35 кг, ніж м'ясо-молочного напрямку, проте поступаються їм за надоями молока на 1000–1100 кг. Наприклад, схрещування корів

бурої карпатської породи з плідниками внутрішньопорідних і внутрішньотипових м'ясних порід сприяло збільшенню ж.м. дорослих тварин на 40–70 кг, новонародженого молодняку — на 3–7 кг, однак це позначилось на важкотільності помісних маток. Це свідчить про стабільну відповідність фізіологічній нормі всіх параметрів крові помісних тварин і добру акліматизацію. Породи бугайів-плідників пінцгау і симентал української селекції комбінованого напрямку П. визначено перспективними для схрещування з матками бурої карпатської породи при створенні Закарпатського внутрішньопорідного типу худоби, пристосованого до гірських умов Карпат.

УДК 636.22/.28.034(497.2)

2013.1.258. КОМПЛЕКСНА ОЦЕНКА МОЛОЧНИХ ФЕРМ С СОВРЕМЕННЫМИ ТЕХНОЛОГИЯМИ / Гайдарска В.М., Люцканов П.И. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 46: До 90-річчя заснування Ін-ту розведення і генетики тварин НААН. — С. 307–309. Шифр 06 538173.

ВРХ чорно-ряба, корови лактуючі, молочне скотарство, оцінка стада ВРХ, ферма (кількість голів ВРХ), пасовища, конкурентоздатність молочних господарств.

Проведено бальну оцінку на поголів'ї 7094 гол. корів чорно-рябої породи різних лактацій, які утримуються на 64 молочних фермах Болгарії, за такими показниками: здоров'я, годівля, кількість доїння, гігієна, менеджмент, економіка і статус стада. Поголів'я на фермах становило 101–1004 гол., середня бальна оцінка — 9,6 порівняно з оцінкою для всіх молочних ферм — 7,4. Найвищу бальну оцінку по здоров'ю (9,8–10,0) мали корови, яких утримували на фермах з малим і середнім поголів'ям, а в літній період використовували пасовища. Ендометрити зустрічались переважно на фермах із незадовільною годівлею і кормами, якість яких була кращою на крупних фермах. Найвищі надої одержано в господарствах, які мали понад 100 голів. На фермах з високими технологіями, де сконцентровано високий генетичний потенціал тварин, вони становили 6800–8660 кг молока. Середній показник сервіс-періоду у всіх господарствах — 89 днів (від 60 до 195 днів), найнижчий — на маленьких і середніх молочних фермах — 60 і 81 день, де корови у літній сервіс-період утримувались на пасовищах. Найвищу середню оцінку щодо економіки і статусу стада одержано на фермах з поголів'ям від 101 до 1004 корів. Визначено, що селекційна справа на малих фермах не відповідає сучасним вимогам. Зі збільшенням розміру молочних ферм зростає бальна оцінка щодо управління ними, економіки та конкурентоздатності господарств.

УДК 636.22/.28.034.082.13:577.213/.217

2013.1.259. ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНЕТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ПОГОЛІВ'Я УКРАЇНСЬКОЇ ЧОРНО-РЯБОЇ МОЛОЧНОЇ ХУДОБИ ЗА ВИКОРИСТАННЯ STR-ЛОКУСІВ / Облал Р.В., Новак Н.Б. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. / НААН. Ін-т розведення і генетики тварин. — К., 2012. — Вип. 46: До 90-річчя заснування Інституту розведення і генетики тварин НААН. — С. 288–289. Шифр 06 538173.

ВРХ укр. чорно-ряба молочна, молочне скотарство, генетична диференціація ВРХ, локуси мікросателітні, ДНК ВРХ, маркери STR.

Для генетичної паспортизації порід ВРХ рекомендовано використання коротких тандемних повторюваних маркерів (STR-локусів). Наведено результати досліджень 251 гол. чистопорідної української чорно-рябої молочної ВРХ. Оцінку проведено за 11 мікросателітними локусами, рекомендованими ISAG/FAO (2004) для міжнародних порівняльних тестів за поліморфізмом ДНК (TGLA227, BM2113, TGLA53, ETH10, SPS115, TGLA126, TGLA122, INRA23, ETH3, ETH225, BM1824). Усі 11 досліджених локусів виявились поліморфними за кількістю алелів, що варіювала від 3 до 5. Наявність високого рівня поліморфізму і генетичного різноманіття породи за розподілом частот алелів та ін. показників генетичної мінливості дає можливість вважати досліджені STR-локуси високінформативними молекулярно-генетичними маркерами, що придатні для характеристики і генетичного різноманіття породи. Одержані результати вказують на необхідність вивчення характеру розподілу поліморфних алелів з метою подальшого їх використання для вирішення широкого спектра селекцій-

них завдань, визначення ступеня гомозиготності, генетичної спорідненості за чоловічою і жіночою лініями та оцінки рівня внутрішньопорідної генеалогічної диференціації.

УДК 636.22/28.034.082:575/577

2013.1.260. SNP-МАРКЕРЫ В ГЕНОМНОЙ СЕЛЕКЦИИ МОЛОЧНОГО СКОТА / Епишко Т.И., Епишко О.А. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 46: До 90-річчя заснування Ін-ту розведення і генетики тварин НААН. — С. 282–284. Шифр 06 538173.

ВРХ, геномна оцінка, селекція ВРХ, молочне скотарство, бугаї-плідники, племінна справа, маркери-сніпи (SNP).

Відзначається, що сучасна геномна оцінка племінних тварин основана на використанні в якості маркерів так званих "сніпів" (SNP — Single Nucleotide Polymorphism, або однонуклеотидний поліморфізм, точкові заміни нуклеотидів), приблизно рівномірно розміщених у геномі. Вплив на ознаку кожного інтервалу поміж SNP визначають одночасно в моделі, де ефект розгладження як випадковий фактор. Потім, знаючи генотип тварини та ефекти всіх інтервалів, одержують сумарний ефект, тобто оцінку тварини. Як і за традиційної селекції, зовсім не обов'язково знати, які гени впливають на ознаку. Такий тип селекції одержав назву геномної селекції — GS. Порівняно з іншими типами ДНК-маркерів, використання SNP дає змогу автоматизувати і в десятки разів підвищити продуктивність оцінки генотипів. В одній пробі ДНК геномна оцінка розв'язує одночасно широкий спектр завдань: визначення достовірності походження, ступеня спорідненості і генетичної гетерогенності, виявлення генетичних аномалій, прогнозування продуктивних ознак, підвищення стійкості до захворювань. Наприклад, у новій системі геномної оцінки за достовірність походження будуть відповідати 94 маркери — SNP. Зазначено, що нині в Білорусі генетична експертиза проводиться в середньому за 11–13 мікросателітними локусами. Геномна оцінка тварин використовується і в США, Канаді, Нідерландах, Новій Зеландії, Франції, Данії, Італії, Австралії, Німеччині. Наприклад, у Німеччині на початку 2011 р. у базі даних нараховувалося 19377 оцінених бугаїв-плідників. Франція, Нідерланди і країни Скандинавії у сукупності оцінили 16 тис. бугаїв, США і Канада — близько 10 тисяч. У розвиток сучасних генетичних методів ними вкладено великі кошти. Зауважується, що з огляду на продовольчу безпеку країни, закупівлю племінного поголів'я зарубіжжю слід проводити з урахуванням результатів геномної оцінки тварини.

УДК 636.22/28.082.14:619:616.8

2013.1.261. РЕАКЦІЇ АДАПТАЦІЇ ОРГАНІЗМУ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ НА ДІЮ ЗОВНІШНІХ ПОДРАЗНИКІВ ЗАЛЕЖНО ВІД ТИПУ ВІДПОВІДНОЇ НЕРВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: монографія / Карповський В.І., Мазуркевич А.Й. — К., 2012. — 332 с. — Бібліогр.: 545 назв. Шифр 538392.

ВРХ продуктивна, адаптація ВРХ, нервова діяльність ВРХ, резистентність ВРХ, стрес-фактор, корекція порушень у ВРХ.

Викладено напрацювання дослідників кафедр фізіології, патофізіології та імунології тварин НУБіП України щодо особливостей адаптації ВРХ до дії зовнішніх подразників хімічного, біологічного та технологічного походження, враховуючи фізіологічні параметри тварин, залежні від типологічних особливостей нервової системи. Уперше встановлено ступінь і характер основних адаптаційно компенсаторних реакцій в організмі корів у цьому аспекті. Розглянуто зміни процесів метаболізму, взаємозв'язок окремих ланок системи гемостазу. Показано вірогідні відмінності у функціонуванні тромбоцитарно-судинної ланки гемостазу під впливом технологічного стресу. На основі комплексного дослідження біострумів мозку і серця, гормонального статусу й окремих показників обміну білків і ліпідів підтверджено залежність інтенсивності лактації корів від типологічних особливостей нервової системи. Запропоновано нові методи і засоби фізіологічної корекції продуктивності та реактивності корів у виробничих умовах. Вперше на коровах випробувано новітні комплексні мінеральні сполуки — гідрофосфати макро- і мікроелементів. Зокрема показано, що найвищу продуктивність і здатність до збереження потомства можна очікувати від тварин зі збалансованими процесами автономної нервової системи (нормотоніків). Утримання ж тварин, у яких ці

процеси невірноважені та які мають низьку продуктивність і відтворювальну здатність, призводить до зайвих витрат. Саме тому раннє виявлення і корегування тону автономної нервової системи за допомогою відповідних кормів, кормових домішок та лікарських засобів є одним із головних у галузі скотарства. Висвітлено низку прикладів застосування макро- і мікроелементів для стимуляції процесів метаболізму, позитивного впливу на функцію нервової системи тварин і поліпшення умовно рефлексорної діяльності шляхом нейроморальної регуляції.

УДК 636.22/28.082.232.453.53

2013.1.262. ВПЛИВ РІЗНИХ ГОРМОНІВ НА БІОТЕХНОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ СПЕРМИ КРУПНОГО РОГАТОГО СКОТА [ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ] / Буров В.О., Степневська Я.В., Буров В.В., Кольцова О.Г., Сметанін В.Т. // Дослідження і проблеми генетики, селекції та біотехнології: зб. наук. пр. IX з'їзду УТГіС. — К., 2012. — Т. 3: Присвячено 100-річчю від дня народження Й.А. Рапопорта. — С. 224–228. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 538078.

Бугаї-плідники, сперма бугаїв, гормони, розріджувачі сперми, метилтестостерон, етініл-тестостерон, етініл-естрадіол, кріоконсервування сперми бугаїв.

Для дослідження використовували сперму (С.) від бугаїв-плідників віком 3, 5 та 8 років, яких утримували і годували в однакових умовах. Від них через кожні 2 дні на 3-й одержували по 2 еякуляти поспіль і оцінювали за загальноприйнятими методами. Придатну для використання С. розбавляли глюкозо-цитрат-жовточним розріджувачем, щоб в 1 см³ було 30–40 млн активних С. Потім розведену С. поділили на дві рівні частини: у 1-шу на кожні 100 см³ розріджувача додавали різну кількість гормона етініл-естрадіолу і 0,04 г лимонної кислоти, 2-га була контролем. Результати засвідчили найбільш високу активність спермій при додаванні 0,0075 мг етініл-естрадіолу на 100 мл стандартного розріджувача, які зберігали високу життєздатність. Використання в розріджувачі метилтестостерону та етініл-тестостерону в кількостях 0,8 мг/100 мл уможливило практично на 5% збільшити рівень досліджуваних ознак при зберіганні спермій до 6 діб без глибокого заморожування. Визначено, що живучість спермій знижується на 58 та 23% зі збільшенням віку тварин до 5 та 8 років відповідно. Додавання до стандартного глюкозо-цитрат-жовточного розріджувача С. етініл-естрадіолу в концентрації 0,0125 мг/100 мл та 0,04 мг лимонної кислоти значно збільшує живучість таких спермій у дорослих тварин і практично не впливає на цей показник у молодих 3-річних бугаїв-плідників.

УДК 636.22/28.084.523.083.312.085

2013.1.263. ВПЛИВ РІВНЯ ГОДІВЛІ НА ЗМІНУ ПЕРЕТРАВНОСТІ ПОЖИВНИХ РЕЧОВИН РАЦІОНУ ЗАЛЕЖНО ВІД СПОСОБУ ЙОГО ЗГОДОВУВАННЯ У КОРІВ / Василевський М.В., Єлєцька Т.О. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2012. — Вип. 5, ч. 2. — С. 24–28. — Бібліогр.: 2 назви.

ВРХ, годівля корів, раціони корів, перетравність поживних речовин ВРХ, кормосуміші.

Досліді проведено на фізіологічному дворі Ін-ту тваринництва НААН на 15 коровах, яких утримували прив'язно, корми згодовували дворазово, напували вволю. Зазначено, що приготування чистої кормосуміші для згодовування коровам потребує подрібнення грубих кормів. У досліді середньозважений розмір часток силосу становив 13,7±0,24, що дало змогу уникнути попереднього подрібнення. Середньозважений розмір часток сіна становив 450,4±35,6 мм, а подрібненого — 25,44±1,02 мм, соломи — 380,5±28,6 мм і 23,58±0,95 мм відповідно. До раціону корів входили корми: силос кукурудзяний, сіно люцернове, солома ячмінна, дерть (ячмінна, кукурудзяна, пшенична), макуха соняшникова, мінеральна добавка. Корми задавали кожній тварині окремо в різній кількості, але в однаковій пропорції, що забезпечило споживання всіма коровами однакового раціону і надходження поживних речовин до організму відповідно фізіологічним потребам. Результати дослідів засвідчили, що за рівня годівлі від 0,51 МДж/кг ОМ (обмінна маса) до 0,90 МДж/кг ОМ сумарна перетравність сухої та органічної речовини була майже однаковою, а за 1,25 і 1,27 МДж/кг ОМ максимально підвищилась на 2% та 1% відповідно. Збільшення рівня годівлі до 1,71 МДж/кг ОМ приз-

вело до різкого зниження рівня перетравності сухої та органічної речовини — до 4%. Спосіб згодовування кормів впливав на вміст енергії, що тварина отримувала з раціону. За згодовування одних і тих же кормів у вигляді кормосуміші — 1,36 МДж/кг ОМ, рівень годівлі зростає на 18,6% порівняно з окремою їх роздачею. Наведено рівняння регресії та коефіцієнти кореляції між перетравністю поживних речовин ПЗР та рівнем годівлі корів.

УДК 636.234.1.034.082.263:636.237.2

2013.1.264. СЕЛЕКЦІЙНО-ПЛЕМІННА РОБОТА ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ГАЛУЗІ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА ПОЛІСЬКОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ / Микитюк В.М., Пелехатий М.С., Піддубна Л.М. // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2012. — Вип. 1, т. 1. — С. 3–20. — Бібліогр.: 20 назв. Шифр 537943.

Молочне скотарство, породотворчий процес (ВРХ), ВРХ Полісся, селекція молочної худоби, бугаї-плідники, голштини.

Представлено результати досліджень науковців Житомирського національного агроєкологічного університету, проведених в 5 провідних племзаводах північно-поліського регіону України на поголів'ї 5700 корів тих порід, що використовувались упродовж останніх 60 років. Визначено, що єдиною поліпшувальною породою в господарствах північно-поліського регіону була і залишається голштинська, яка позитивно впливає на підвищення молочної продуктивності та конкурентоспроможності корів українських чорно- і червоно-рябої молочних порід. Основними інноваційними технологіями створення високопродуктивних стад у галузі молочного скотарства в цілому є: інтенсивне розведення новостворених українських вищевказаних порід; інтенсивне використання генетичного потенціалу голштинів-бугаїв, дочки яких за комплексом ознак, особливо за показниками молочної продуктивності, максимально відповідають параметрам тварин бажаного типу. Серед ефективних прийомів поліпшення порід і окремих стад відзначено розведення за лініями, яке дає змогу зберегти у потомстві не лише породні якості, але й цінні ознаки видатних родоначальників ліній у межах 3–4 поколінь. Також акцентується увага і на необхідності проведення прямого і непрямого відбору корів з метою подальшого поліпшення їх молочної продуктивності, на інтенсивному вирощуванні ремонтного молодняку. Для племінних цілей рекомендується вирощувати не менше 80% народжених теличок, решту — вибраковувати через хвороби, травми, недостатній розвиток, незадовільну відтворну функцію тощо. Для комплектування основного стада корів-первісток відбирають у 2 етапи: 1-й — вибраковують (виранжировують) у середині першого місяця лактації корів, які не відповідають мінімальному стандарту за добовим надоем. Заключну оцінку проводять на 2–3-му місяці лактації, залежно від передбачуваного рівня вибракування. Наведено основні принципи племінного підбору племзаводу ПАФ "Єрчики". Зокрема зазначено, що плідники, які закріплюються за стадом, мають переважати маточне поголів'я (МП) за генетичним потенціалом (ГП) молочної продуктивності; наступне покоління бугаїв-плідників, що закріплюється за МП, мусить мати кращі показники ГП продуктивності, ніж попереднє (принцип — "підбір бугая по бугаю"). Щоб уникнути близького і тісного інбридингу, враховується лінійна належність та покоління відносно родоначальника як МП, так і плідників, що закріплюються за ним. У стадах використовують найефективніший "класичний" інбридинг на родоначальників ліній або їх продовжувачів у ступенях III-III, III-IV, IV-III, які сприяють генетичній консолідації МП та збереженню у нащадків цінних якостей родоначальників ліній та їх найкращих продовжувачів. План племінного підбору переглядається й уточнюється через кожні 2–3 роки.

УДК 636.237.21.034.061.082.13

2013.1.265. ПОПУЛЯЦІЙНО-ГЕНЕТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ЛІНІЙНИХ ОЗНАК ЕКСТЕР'ЄРУ КОРІВ, ОЦІНЕНИХ ЗА МЕТОДИКОЮ ЛІНІЙНОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ / Хмельничий Л.М., Шкурят А.О., Хмельничий С.Л. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2012. — Вип. 5, ч. 2. — С. 166–176. — Бібліогр.: 21 назва.

Молочне скотарство, селекція ВРХ, лінійна класифікація ВРХ, екстер'єр корів, ВРХ укр. чорно-ряба молочно.

Експериментальні дослідження проведено на коровах-первістках у племінних заводах з розведення сумського внутрішньопорідного типу української чорно-рябої молочної породи — АФ "Перше Травня" та ПрАТ "Райз-Максимко" Сумського регіону за новою методикою лінійної класифікації. Встановлено істотну перевагу надоїв племзаводу "Перше Травня" над ровесницями ПрАТ "Райз-Максимко" за комплексом ознак молочної продуктивності з достовірною різницею в 1,0 бала ($td=3,62$), а за загальною оцінкою типу — в 1,1 бала ($td=4,22$). Наведено показники лінійної оцінки корів та їх зв'язок з надоями за 305 днів лактації. Проаналізовано успадкованість лінійних ознак екстер'єрного типу корів. Виявлені досить високі коефіцієнти мінливості окремих описових статей екстер'єру показали необхідність їхнього поліпшення у частини тварин досліджуваних стад з розведення сумського внутрішньопорідного типу української чорно-рябої молочної породи на сучасному етапі селекції. Визначено, що достатній для ефективного добору рівень коефіцієнтів успадкованості лінійних ознак корів є у племінному заводі "Перше Травня" (за більшістю групових ознак, які характеризують молочний тип: розвиток тулуба і вимені, також загальною оцінкою типу). Достатній для успішної селекції рівень успадкованості спостерігали також за описовими ознаками висоти в крижах, ширини грудей, глибини тулуба, кутастості, переднього прикріплення вимені, центральної зв'язки. У висновках підкреслено, що існуюча істотна та достовірна сполучна мінливість групових та описових статей екстер'єру з надоем за першу лактацію підтверджує можливість і доцільність одночасної селекції за продуктивністю і типом. Високодостовірні коефіцієнти успадкованості за груповими ознаками екстер'єрного типу свідчать про ефективність добору та підбору тварин за цими показниками.

УДК 636.237.21.034.083.312.3.085

2013.1.266. ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ УТРИМАННЯ І ГОДІВЛІ КОРІВ НА РІВЕНЬ ЇХ ПРОДУКТИВНОСТІ ТА ЯКІСТЬ МОЛОКА / Гноєвий В.І., Гноєвий І.В., Котова Г.І. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2012. — № 107. — С. 38–42.

ВРХ чорно-ряба молочно, корови дійні, годівля корів, молочно скотарство, раціони корів.

Дослідження проводили на дійних коровах чорно-рябої молочної породи СТОВ АФ "Зоря" Білокуракинського р-ну Луганської обл. у зимово-стійловий період 2010–2011 рр. Контрольну і дослідну групи (КГ і ДГ) тварин сформували за принципом аналогів по 12 гол. у кожній. Утримання безприв'язне, у боксах, годівля — з кормового столу, доїння — у доїльній залі апаратами фірми "Westfalia Surge". Раціони мали наступну структуру: грубі — 28%, соковиті — 40, концентровані — 32%. Встановлено, що за вільного доступу корів до кормового столу і використання у раціонах сіна злаково-бобового, сінажу еспарцетового, силосу кукурудзяного, а також комбікорму, 1-ша половина яких — у вигляді подрібненої на частки 2–4 см кормової суміші, а 2-га — суміші натуральних кормів сприяє підвищенню їх середньодобових надоїв на 0,8 кг або 6,2%. При цьому жирність молока збільшується на 0,15%, вміст білка — на 0,17% порівняно з використанням всього раціону у вигляді повнораціонної кормової суміші за аналогічного ступеня подрібнення. Так, за дослідний період згодовування частини кормів у вигляді кормосуміші сприяло одержанню від корів ДГ молока на 121,7 кг більше. У перерахунку на молоко 4% жирності спостерігалась чітка виражена тенденція до підвищення на 190,4 кг або на 10,5%. Молочного жиру від них одержано на 7,7 кг або на 10,6% більше порівняно з контрольними. Водночас розрахунки показали, що затрати кормів на виробництво 1 кг молока 4% жирності були вищі у корів КГ на 0,78 МДж ОЕ (7,1%), 0,1 к.од., а затрати праці на виробництво 1 ц молока, навпаки, були більші в ДГ, внаслідок використання додаткової робочої сили на годівлю неподрібненими кормами (на 0,03 люд.-год. або 4,3%). У висновках зауважується, що, з огляду на фізіологію живлення цього виду тварин кормові сумішки для дійних корів з розміром часток об'ємистих кормів 2–4 см не забезпечують достатньо повне використання, що потребує додаткових наукових досліджень.

636.32/.39 Вівчарство. Козівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.32/.38.03.082.13.003.1

2013.1.267. СТАН ВІВЧАРСТВА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ТРАНСФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ / Вдовиченко Ю.В., Іовенко В.М., Жарук П.Г. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2012. — Вип. 5, ч. 1. — С. 3–9.

Вівчарство (економічний аспект), вівці м'ясо-вовнові.

Основною зоною розведення овець (О.) в Україні є південний регіон, де зосереджено 829,0 тис. гол. або 75,0%. У західному — 187,0 тис., північному — 91,0 тис. гол. Генетичне різноманіття представлено 7 породами та 16 внутрішньопорідними типами. Племінна база налічує 85 племгосподарств. Науковий супровід галузі нині здійснюють 77 учених у 8 наукових установах. За останні роки створено й апробовано 2 породи О. — асканійську м'ясо-вовнову з 5 зональними типами й асканійську каракульську із 3 зональними типами. Розроблено систему кормовиробництва із застосуванням кормових культур-інтродуцентів з дикої флори південного степу України і систему повноцінної годівлі О. Впроваджено генетичну експертизу походження О. за генетичними системами маркерних генів, а також систему управління селекційним процесом засобами інформаційних технологій тощо. Розроблено галузеві інструкції та регламентувальні матеріали. Визначено, що створення експорторієнтованої галузі, на чому зосереджуються директивні органи країни, потребує зміни структури стада за напрямками продуктивності, формування масивів овець м'ясного напрямку та збільшення чисельності м'ясо-вовнових овець, залучення інвестицій, а також державної підтримки для створення великих підприємств і розвитку інфраструктури заготівлі і переробки продукції. За умови зростання продуктивності, встановлення паритетних цін на продукцію та державної фінансової підтримки у розмірі 328 млн грн, до 2015 р. галузь може вийти на 3,5% поріг рентабельності, а до 2020 р. — на 23,3%. Загальна сума підтримки с.-г. підприємств має становити 372 млн грн, з них на племінне вівчарство — 290 млн грн. Це дасть можливість підвищити якісний рівень племінної бази, здешевити продукцію і створити доступ широкого кола товаровиробників до племінних ресурсів.

УДК 636.32/.38.033.082

2013.1.268. СЕЛЕКЦІЯ НА СКОРОСТИГЛІСТЬ — ШЛЯХ ДО ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА БАРАНИНИ / Косова Н.О. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2012. — № 107. — С. 65–68. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 538158.

Вівці породи прекос, добір овець, селекція овець, скоростиглість ярок, племінна цінність овець (оцінка).

Дослідження оптимальних варіантів скоростиглості (С.) проводили на вівцях породи прекос. На початковому етапі формування лінії на С. розробили систему оцінки інтенсивності росту тварин на різних етапах розвитку. За основу оцінки взяли ознаки: живої маси (ж.м.) ягнят на період їх відлучення від маток і середньодобового приросту (Сдп) від народження до відлучення; Сдп в перерахунку на 120 днів і строку досягнення ж.м. — 30 кг. Уточнення племінної цінності тварин провели на основі оцінки вагового і лінійного їх росту, що визначали за показниками абсолютної і відносної швидкості росту в різні періоди розвитку. В основу добору покладено спрямований добір ярок (+1,5σ) варіант за показником Сдп до відлучення, ж.м. на період відлучення, ж.м. на бонітування і величини відносного приросту. Встановлено, що всі показники спрямованого добору (плюс варіантів) були позитивно результативними, порівняно із середнім по стаду. Найбільшу продуктивність виявлено у тварин, добраних за Сдп до відлучення і ж.м. на період відлучення, що сприяло підвищенню рівня ж.м. ягнят на період відлучення на 63,9%, а ж.м. на бонітування — на 25,5%. При цьому відношення ж.м. у 4-міс. віці до стану в дорослому збільшилось на 30,3%, а настриг вовни — на 48,4%. Відбір тварин за ж.м. на бонітування виявився менш ефективним. Отже, тварини, добрані за Сдп до

відлучення, мали більшу ж.м. на відлученні, а в молодому віці набули пропорції тілобудови, властиві дорослим тваринам — 71,8% проти 55,1%. При цьому їхнє господарське використання для одержання м'яса й іншої продукції розпочиналось раніше. За достатньої годівлі ягнята в 4–5-міс. віці мали товарну тушку 14–17 кг при витратах кормів 4–6 к. од. Представлено оцінку дочок барана — родоначальника новоствореної лінії — із застосуванням вищевказаних критеріїв оцінки. У висновках зазначено, що найбільш результативним виявився добір за показниками продуктивності відносного приросту до відлучення. Так, ж.м. добраних ягнят до відлучення становила 67,7% від маси тварин річного віку порівняно із середнім показником по стаду — 52,3%.

УДК 636.32/.38.035:658.562.5

2013.1.269. ТЕХНОЛОГІЧНІ СПОСОБИ СКОРОЧЕННЯ ЯКІСНИХ ВТРАТ ОВЧИН, ШКІРСИРОВИНИ І СМУШКІВ У ПРОЦЕСАХ ВИРОБНИЦТВА, ПЕРВИННОЇ ОБРОБКИ ТА ЇХ ЗБЕРІГАННЯ / Горлова О.Д. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2012. — Вип. 5, ч. 1. — С. 65–70. — Бібліогр.: 8 назв.

Вівці каракульські, вовна, обладнання для забою овець, станки для очищення шкур, овчина, шкірсировина, смушки, технології у вівчарстві.

Викладено результати експериментальних досліджень щодо розробки технологічних способів (ТС) і технічних засобів (ТЗ) з метою зменшення якісних втрат (ЯВ) овчин, шкірсировини, каракульських смушків у процесах виробництва, первинної обробки, консервування, очищення та зберігання, які проведено 2006–2010 рр. у дослідних господарствах "Асканія-Нова", "Маркеево" Чаплинського р-ну, ДГ "Асканійське" Каховського р-ну Херсонської обл. Перевагами запропонованих ТС при виробництві є скорочення ЯВ на овчинах: від пересліду вовни, тощаку і шалаги — на 18%; від засміченості реп'яхом, накостишами — до 4% (шляхом використання культурних пасовищ і знищення реп'яхів навколо вівцеферм); від навалу — до 22% (шляхом щорічного очищення приміщень і базів та використання сухої солом'яної підстилки); від вад "тавро" — до 0,5% (шляхом застосування спеціальних фарб "Овцевод" і "marking") тощо. Використання нового технологічного обладнання і ТЗ (знімача овчин) для проведення забою і первинної обробки забезпечує зменшення втрат від порізів, прирізів і розривів на овчинах, ягнячих шкурках і смушках на 12,7, 12,4 і 10,9% відповідно. Створення нових консервувальних сольових сумішей для конкретного виду сировини з відповідним вмістом безпечних речовин (кальцінована сода, глауберова сіль, цеоліт) та антисептиків (нафталін) уможливило скорочення на 15% ЯВ сировини від вад: прілини, текстісті волосу, глибокого почервоніння, сольових плям тощо. Економічний ефект від впровадження запропонованих технологій в розрахунок на одну овчину становить 5,3 грн, каракульські смушки — 10,8 грн, ягнячу шкуру — 1,4 грн.

УДК 636.32/.38.082:612.116.3

2013.1.270. ГЕМАТОЛОГИЧЕСКИЕ ПОКАЗАТЕЛИ ЯРОК АСКАНИЙСКОЙ ТОНКОРУННОЙ ПОРОДЫ И ИХ ПОМЕСЕЙ С ГИССАРСКОЙ / Онищенко Е.С. // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. — Луганськ, 2012. — № 38. — С. 20–22. — (Сер. Біол. науки). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 538404.

Вівці помісні, баранина, барани-плідники (гісарські), кров овець, вівцематки (асканійські тонкорунні).

Дослідження проведено у Свердловському р-ні Луганської обл. (ПСП "Привілля") на ярочках асканійської тонкорунної м'ясо-вовнової породи та помісних (1/2) цієї породи з гісарською м'ясо-сальною. У 5-міс. віці жива маса перших становила 24,2±0,4 кг, а у помісних — 29,6±0,3 кг. Дослідження крові провели у періоді відлучення ягнят від вівцематок. Встановлено, що за вмістом гемоглобіну помісні ярки переважають асканійських тонкорунних м'ясо-вовнової породи на

10,7%, кількістю еритроцитів — на 7,9%, що може свідчити про краще постачання кисню у тканини та органи. Така ж тенденція спостерігалась щодо загальної кількості лейкоцитів — на 24%, лімфоцитів — 5,6%, базофілів — 0,2% і сегментоядерних нейтрофілів — на 1,0%, що відображає задовільні захисні властивості крові. Перевага за кількістю моноцитів на 2,4% вказує на протиінфекційну і протипаразитарну активність. Щодо біохімічних даних, то за показниками загального білка поміси переважали на 8,3%, альбумінів — 6,1, глобулінів — на 10,5%. Це сприяло більш високій енергії їх росту. Помісні ярки мали вищий показник загального холестерину в крові — на 13,5% і глюкози — на 29,4%, проте різниця недостовірна. Показники обміну заліза свідчать про його більшу ефективність у помісей, оскільки кількість заліза в сироватці крові була більшою на 26,6%, ніж у чистопорідних ярках. При цьому різниця за натрієм становила 2,7, а калієм — 10,2%. Зроблено висновок, що помісні ярочки, одержані від схрещування вівцематок асканійської тонкорунної м'ясо-вовнової породи з баранами гісарської м'ясо-сальної породи мають вищий рівень потенційних можливостей для виробництва якісної баранини.

УДК 636.32/38.084.412

2013.1.271. ВПЛИВ РАЦІОНУ РІЗНОГО ЗА РІВНЕМ ПОЖИВНОСТІ НА ПАРАМЕТРИ РОСТУ, РОЗВИТКУ І СТАТІВНО-ПОРОДНОГО ТИПУ В ПОРОДІ ПРЕКОС / Рязанов П.О., Золотарьова С.А. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2012. — № 107. — С. 140–147. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 538158.

Вівці прекокс (харківський тип), норми годівлі ярка, скоростиглість ярка, годівля вівцематок, раціони овець, заплідненість овець.

Об'єкт дослідження — ярки (30 гол.) харківського типу породи прекокс після відлучення (4 міс.) на дорощування, які народились у лютому–березні 2008 р. (ДПДГ "Гонтарівка"). Термін досліду — до 16-міс. віку тварин. Показано, що збільшення раціону для ярка під час дорощування на 25% за поживністю від загальноприйнятої норми ВІТ (1995 р.) уможливило скорочення терміну вирощування до першої статевої охоти в середньому на 40–45 днів (224 дні — дослідні проти 282 — контрольні) порівняно із застосуванням традиційного раціону. Середня маса при цьому становила: 33,3 і 33,9 кг відповідно, незважаючи на різний вік тварин. У результаті це забезпечило запліднення ярка у 8–12-міс. віці й одержання від 40 до 45% першоохоток та переведення їх до маточного стада на рік-два раніше, ніж це передбачено традиційною технологією. Зазначено, що в дослідній групі ягнилося 30% тварин (62,5% від тих, що під час досліду прийшли в охоту та були запліднені) із плодючістю 120%, а в контрольній — 6% тварин із плодючістю 100%. Фактична запліднюваність по групах становила: 71,43% — у тварин з підвищеним раціоном та 33,3% — у контролі. У висновках зауважується, що оскільки процеси перетравлювання та засвоєння основних поживних речовин корму в суягних ярках відрізняються від аналогічних процесів у несуюгних того ж віку та дорослих вівцематок, існує необхідність виділення групи суягних ярків в окрему статево-вікову групу, з розробкою для них нових, удосконалених норм годівлі і раціонів.

УДК 636.32/39(477.8)

2013.1.272. СТАН ГАЛУЗІ ВІВЧАРСТВА І КОЗІВНИЦТВА ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ / Диндин М.Л. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2012. — Т. 14, № 4(54). — С. 120–124. — (Сер. Екон. науки). — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 538400.

Вівці, кози, скотарство (ДРХ захід. регіону), програми державні.

Відзначається, що на початок 2012 р. чисельність поголів'я овець і кіз в Україні становила 1739,4 тис. гол., тобто 20,7% від поголів'я у 1990 р. (8418,7 тис.). Серед основних причин кризового стану галузі — відсутність державної підтримки, значне дорожчання енергоносіїв, кормів, руйнування зв'язків між господарствами, підприємствами первинної обробки вовни, її переробки та реалізаторами, нестача коштів для придбання племінного молодяку. Наведено статистичні

дані групування с.-г. підприємств за наявністю овець і кіз у Закарпатті, Івано-Франківській і Львівській областях. Визначено, що найменша кількість овець є у Львівській та Івано-Франківській обл., де 70–80% із загальної чисельності становлять кози. У 2011 р. у цих областях розведенням овець і кіз займалися 28 і 26 с.-г. підприємств відповідно, а у Закарпатській обл. — 68. Зауважується, що нинішня криза вівчарської галузі в Україні зумовлена диспаритетом цін на окремі продукти, особливо вовну, яка раніше була одним з найголовніших джерел надходжень. Окрім того, галузь вівчарства і козівництва була більш усупільненою (95% її фондів знаходилось у державному секторі), мала значну державну підтримку і спрямовувалась на виробництво вовни. Для подолання кризових явищ галузі у західному регіоні пропонується: державній владі приділяти належну увагу галузі, створювати дотаційні програми, врегулювати політику цін щодо сприяння значному здешевленню кормів та енергоносіїв; надавати підприємствам вигідні кредити, що забезпечить придбання племінного молодяку, а також проводити організаційні заходи стосовно налагодження галузевих зв'язків між господарствами, підприємствами первинної обробки вовни, її переробки та кінцевими реалізаторами.

УДК 636.325/326.086.2(477.8)

2013.1.273. ПРІОРИТЕТНІ КОРМИ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ / Височанський Й.С. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2012. — Вип. 5, ч. 1. — С. 37–42. — Бібліогр.: 5 назв.

Вівці гірськокарпатські, пасовища Карпат, корми гірськокарпатських овець, трави бобово-злакові, молочна продуктивність овець.

Метою досліджень було розробити систему пріоритетних кормів і раціонів, а також рецепти кормових добавок рослинного походження для підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу в гірському регіоні Карпат. Установлено, що за продуктивністю і кормовою цінністю найпоширенішими сіяними видами багаторічних трав, які мають пріоритет у годівлі овець, є: конюшина червона, лядвенець рогатий, грястиця збірна, костриця червона. Ці бобові та злакові трави порівняно з природними високогірними полонинськими травами мають набагато кращі показники щодо вмісту кормових одиниць, перетравного протеїну, кальцію, фосфору та каротину. Окрім того, вони малозатратні при вирощуванні і здатні накопичувати азот з атмосфери за допомогою бульбичкових бактерій. Наприклад, люцерна за сезон росту може дати до 200 кг азоту/га, а конюшина червона — близько 150 кг. Випасання овець на цих травостоях, за раціонального їх використання, дає більші валові надії молока і поліпшує його якість. Показано, що випасання піддослідних вівцематок та молодяку на сіяних кормових травах збільшує середньодобовий надій молока на 9–17% порівняно з тваринами, яких випасали на природних гірських пасовищах. Молоко від піддослідних вівцематок за хімічним складом, зокрема вмістом жиру, загального білка і казеїну мало кращі показники.

УДК 636.933.2.082:675.6.061.25

2013.1.274. ВПЛИВ ГЕНОТИПУ БАРАНІВ-ПЛІДНИКІВ АСКАНІЙСЬКОЇ КАРАКУЛЬСЬКОЇ ПОРОДИ РІЗНИХ ЕКОТИПІВ НА ЯКІСТЬ ПОТОМСТВА / Марчук О.М. // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. — О., 2012. — Вип. 62: Біол. та с.-г. науки. — С. 20–25. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 537921.

Вівці каракульські, каракульське вівчарство, ягнята класу еліта, барани-плідники (каракуль), селекція овець, вовна, смушки.

Дослідження проведено в умовах АФ "Бородіно-А" Тарутинського р-ну Одеської обл. на поголів'ї вівцематок (В.) асканійської каракульської породи 1-го класу жакетного смушкового типу та баранів-плідників (БП) різного екотипу і забарвлення (молдавський, український, сур золотистий, світло-сірий, чорний), завезених з Молдови. Барани-плідники молдавського екотипу (БПМ) за скороспілістю потомства в ембріональний період переважали баранів-плідників українського (БПУ): новонароджені баранці — на 0,2 кг (4,3%), ярочки — на 0,34 кг (7,7%). При бонітуванні ягнят у 1–3-доб. віці одержано класу еліта і 1-го класу більше від БПМ порівняно з БПУ на 9,2% (24 гол.). За смушковим типом значних відмінностей між плідниками різних екотипів не виявлено. Наприклад, при парванні чорних вівцематок із БПМ (ЧВ × БПМ) золотистого забарвлення найбільше одержали класу еліта і 1-го класу в

ребристому смушковому типі — 75,8%, а в жакетному смушковому типі 2-го класу — 21,5%. Результат за ЧВ × БПМ світло-сірого забарвлення: клас еліта — відсутній, 1-й клас — 53,5%, 2-й клас — 46,5%. За парування сірих В. із цим же БПМ одержано найбільше ягнят класу еліта і 1-го класу — в ребристому смушковому типі. У жакетному смушковому 1-го класу — 13,5, 2-го — 13,5%, а класу еліта — не виявлено.

Парування ЧВ з БПУ чорного забарвлення дало ягнят класу еліта 11,7%, 1-го класу — 41,3% в ребристому смушковому типі, а в жакетному смушковому клас еліта був відсутній, 1- і 2-й класи — по 23,5%. За парування сірих В. із БПУ чорними клас еліта і 1-й клас ребристого смушкового типу становив 36,5%, а в жакетному смушковому типі клас еліта — відсутній, 1-й клас становив 22,7, а 2-й клас — 31,8%.

636.4 Свинарство

Науковий референт — кандидат с.-г. наук КАПРАЛЮК О.В.

Науковий консультант — академік НААН РИБАЛКО В.П.

УДК 636.4.082.13:636.4.03

2013.1.275. ФОРМУВАННЯ М'ЯСО-САЛЬНОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ РІЗНИХ ГЕНОТИПІВ СВИНЕЙ / Бірта Г.О., Бургу Ю.Г. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 2. — С. 108–112. — Бібліогр.: 4 назви.

Генотипи свиней, м'ясо-сальна продуктивність свиней, середньодобові прирости свиней.

Дослідження проводилися на чистопорідному поголів'ї свиней великої білої (ВБ) породи — 1-ша група (гр.), миргородської (М.) — 2-га, полтавської м'ясної (ПМ) — 3-тя, ландрас (Л.) — 4-та та червонопопної спеціалізованої лінії (ЧПСЛ) — 5-та. Встановлено, що кращими за відгодівельними якостями були тварини м'ясних генотипів. Вік досягнення 100 кг для піддослідних тварин породи Л. — 344,9 дні, ПМ — 346,7, ЧПСЛ — 347,5, ВБ — 352,8, М. — 362,1 дня. Найменше витрачали корму на 1 кг приросту підсвинки ЧПСЛ (7,31 к. од.), найбільшою (7,60 к. од.) — тварини М. породи. Зазначено, що найвищі показники забійного виходу мали тварини ПМ і Л. порід — 70,9 і 70,7% при 100 кг та 71,6 і 72,1% за 125 кг відповідно. Вони переважали тварин М. породи на 2,7–2,9% при забої в 100 кг і на 2,4–2,9% — 125 кг. Виявлено, що найдовша туша була у породи Л. — 96,0–100,0 см, а найкоротша — 91,9–93,4 см у М. Найбільша товщина шпигу відмічалась у молодняку 2-ї гр. (38,5 мм у 100 кг та 42,8 мм — 125 кг). Показано, що найвищою енергетичною цінністю характеризувалося м'ясо тварин м'ясо-сальних і сальних генотипів (1-ша та 2-га гр.). При типовому рівні відгодівлі калорійність їх м'яса становила в середньому 134,9–135,8 ккал при забої у 100 кг і 141,5–144,2 ккал — у 125 кг, що відповідно на 8,1–9,0 та 11,1–13,8 ккал більше порівняно з представниками породи Л., де цей показник був найменшим. Індекс м'ясності туш більше 1 спостерігався у свиней породи Л., ПМ, ЧПСЛ за середнього рівня годівлі.

УДК 636.4.082.451

2013.1.276. СТИМУЛЯЦІЯ СВИНОМАТОК — ЧОМУ СЛІД ПРИДІЛИТИ УВАГУ / Франц Нагл // Agroexpert. — 2012. — № 5. — С. 82–83.

Свиноматки, стимуляція свиноматок, плодючість свиноматок.

Зазначається, що найкраща допомога для стимуляції охоти й осіменіння після відлучення свиноматки від поросят — статевий активний кнур віком від 13 міс. Стимуляція є найефективнішою, якщо з третього дня після відлучення матки мають контакт з кнуром двічі на день по 30–60 хв. Виявлено, що сезонні зміни тривалості світлового дня впливають на синтез гормонів, а отже, й на прояв охоти у свиноматок. Для оптимальної стимуляції необхідна інтенсивність освітлення щонайменше 300 люксів у зоні над головами свиноматок. Цього можна досягти, встановивши трубчасті лампи, що забезпечать потрібну інтенсивність освітлення тривалістю 12–14 год. Оптимізація мікроклімату в цеху осіменіння сприяє суттєвому покращанню комфорту тварин і таким чином підвищує їх продуктивність. Отже, для досягнення максимальної заплідненості надзвичайне значення мають ретельне спостереження за охотою, цілеспрямована стимуляція охоти, наприклад, за допомогою кнура, світлової програми, Flushing-годовлі та оптимального часу осіменіння.

УДК 636.4.082.453.51

2013.1.277. ПРИВЧАННЯ МОЛОДИХ КНУРЦІВ НА ФАНТОМ ДЛЯ ОДЕРЖАННЯ ВІД НИХ СПЕРМИ / Іон Морару // Agroexpert. — 2012. — № 5. — С. 90–95.

Кнури, сперма кнурів, фантом.

Зазначається, що манеж для взяття сперми має бути великим, щонайбільше 6 м², щоб увага тварини була прикута винятково до фантома. Приміщення манежу повинно бути світлим, чистим, добре вентиляованим, без сторонніх звуків, запахів, корму. Температура — 18–22°C. Підлогу краще за все робити бетонною. Доцільно використовувати спеціальні гумові килимки, щоб тварина не ковзала. Показано, що для виготовлення фантома застосовують матеріали, що легко миються: пластик, метал, гума, дерево чи їх поєднання. Температура фантома — 18–19°C або тепліше. Коли тварина вже заплігнула на фантом і робить садку, настає момент взяття сперми. Єякуляції передують виділення препуціальної рідини, що містить безліч бактерій, тому її не можна змішувати з сім'ям. Встановлено, що після першого успішного відбору сперми досвід потрібно закріпити, повторивши процес ще двічі в наступні дні. Потім кнура дають відпочити 5–7 днів. Від навчених кнурів сперму беруть не рідше ніж двічі на тиждень. Оптимальним віком для початку тренувань вважають 7–9 міс. Лібідо кнура оцінюють за 5-бальною оцінкою. Отже, до безумовних статевих рефлексів кнурів належать: наближення до свиноматки, застрибування та обіймання, ерекція, коїтус та єякуляція. До умовних — місце і час взяття сперми, фантом, освітлення, температура доквілля, запахи, шуми, техніка, його кваліфікація, інші люди і тварини.

УДК 636.4.082.453.52

2013.1.278. МІКРОБНА КОНТАМІНАЦІЯ СПЕРМИ КНУРІВ У РІЗНІ ПОРИ РОКУ ТА ЧУТЛИВІСТЬ ДО АНТИБАКТЕРІАЛЬНИХ ПРЕПАРАТІВ / Горчин С.В., Шаран М.М. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2012. — Вип. 13, № 1/2. — С. 460–464. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 537241.

Кнури, антибактеріальні препарати, сперма кнурів.

Вивчали кількість і склад мікрофлори сперми кнурів у різні пори року та чутливість до сучасних антимікробних препаратів. Дослідження проводили в лабораторії фізіології і патології відтворення Інституту біології тварин НААН та Львівському НВЦ “Західплемресурси”. Було відібрано сім клінічно здорових статевозрілих кнурів-плідників порід ландрас і дюрок. Одержані від них єякуляти ділили на дві частини і зберігали за температури +20–22°C: першу частину досліджували без розрідження, другу — розріджували середовищем для короткотривалого зберігання “Екосперм”. Встановлено, що загальна кількість мікробних клітин у єякулятах кнурів у осінньо-зимовий період становила 65245±12237, а у весняно-літній — була майже у 1,5 раза (95326±16534) вищою в 1 см³ нативної сперми. Високий колі-титр (0,0001) мали 62,8% зразків в усі періоди досліджень, що свідчить про значний рівень мікробної контамінації сперми. Зазначено, що розрідження сперми середовищем “Екосперм” сприяло суттєвому зниженню кількості мікроорганізмів. Так, середнє мікробне число в осінньо-зимовий період становило 19056±5367, у весняно-літній — 20895±6223 мікробних клітин/см³. Показано, що як у нативній, так і розрідженої середовищем “Екосперм” спермі найчастіше виділяли бактерії групи *E. coli* — 100,0 і 100,0%, дріжджеподібні гриби — 68,6 і 54,3% зразків відповідно. Видовий склад мікрофлори, виділеної зі сперми кнурів, наведено в таблиці. Виявлено, що найбільшу зону затримки росту проявив цефазо-

лін (26,0±8,2 мм). Подібні за ефективністю були неоміцин і енрофлоксацин.

УДК 636.4.084

2013.1.279. ВПЛИВ АЛЮМОСИЛІКАТІВ НА ІНТЕНСИВНІСТЬ РОСТУ МОЛОДНЯКУ СВИНЕЙ ПРИ ВІДГОДІВЛІ / Вербельчук Т.В., Вербельчук С.П. // Розведення і генетика тварин: міжв. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 46. — С. 210–212. Шифр 538173.

Молодняк свиней, відгодовували молодняку свиней, алюмосилікати при відгодовуванні свиней.

Вивчали вплив згодовування природних мінеральних добавок — каолінового (К.) та алуїтового (А.) борошна на продуктивність та забійні показники молодняку свиней в умовах промислового виробництва. Дослід було проведено на чисто-породних свинях великої білої породи в умовах свинокомплексу БАТ "Колодянянський бекон" Новоград-Волинського району Житомирської області. Було сформовано чотири групи молодняку свиней, відібраних за принципом груп-аналогів. Контрольна група (КГ) під час зрівняльного та основного періодів одержувала основний раціон (ОР), збалансований за мінеральним складом традиційними солями макро- та мікроелементів. Другій групі згодовували 1,5% алуїтового та 1,5% каолінового борошна від сухої речовини (СР) ОР, 3-й та 4-й — 3% від СР раціону К. та А. борошна. Встановлено, що абсолютний приріст тварин КГ у середньому за дослід становив 15,4 кг, 2-ї — 16,6, 3-ї — 16,2 і 4-ї групи — 16,3 кг. Відносна швидкість росту свиней з віком знижувалася в усіх групах. У тварин 1-ї групи від 56,65 до 17,09% (39,56%), 2-ї — від 58,05 до 16,88 (41,17), 3-ї — від 57,50 до 16,78 (40,72) та 4-ї — від 58,21% до 16,80% (41,41%). Виявлено, що найвищі прирости живої маси (на 8,2%, 5,5 та 6,1% вище, ніж в КГ) тварин одержано в 2-й, 3-й і 4-й групах. Наводяться забійні та морфологічні показники туш свиней. Отже, згодовування в раціонах молодняку свиней на відгодовуванні К. і А. борошна сприяло поліпшенню забійних якостей, морфологічному складу туш свиней, у результаті чого забійна маса в дослідних тварин була достовірно вищою відносно контрольної групи на 6,89%, 3,45 та 3,82%.

УДК 636.4.084:636.4.087.7

2013.1.280. ВИКОРИСТАННЯ МІНОВІТУ ТА МІНАЗИ В ГОДІВЛІ МОЛОДНЯКУ СВИНЕЙ / Гуцол А.В., Мазуренко М.О., Лютка Г.І., Гуцол Н.В., Бідак І.М., Фабіяньська О.Л. Сметанюк Г.В. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2012. — Вип. 1. — С. 23–26. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 537221.

Міновіт, міназа, молодняк свиней.

Вивчали продуктивність, перетравність корму і гематологічні показники молодняку свиней при використанні в складі раціону нових біологічно активних кормових добавок (БАКД) — міновіту та мінази. Досліди проводили на молодняку свиней великої білої породи методом груп-аналогів. Тваринам дослідної групи згодовували добавки міновіт та міназу з розрахунку 1,5 кг препарату на 1 т концентратів. Встановлено, що введення в раціон молодняку свиней БАКД міновіт та мінази сприяє збільшенню середньодобових приростів на 11,5%, забійної маси на 7,8–5,2% і не має вірогідного впливу на зміну фізико-хімічних показників м'язової тканини. Зазначається, що міновіт і міназа в раціонах молодняку свиней збільшують коефіцієнти перетравності клітковини на 7,8–9,3%, протеїну і жиру на 4,8–4,6%, а також підвищують засвоюваність азоту в тілі тварин. При згодовуванні молодняку свиней міновіту і мінази не відмічається суттєвих змін морфологічних показників органів травлення та крові. Використання в годівлі молодняку свиней міновіту і мінази має високу віддачу — на вкладену гривню одержують 4,6–6,3 грн прибутку.

УДК 636.4.085:633.853.494

2013.1.281. ВИКОРИСТАННЯ РІПАКОВОГО ШРОТУ У КОРМАХ ДЛЯ СВИНЕЙ / Саприкін В. // Тваринництво України. — 2012. — № 5. — С. 29–31. — Бібліогр.: 3 назви.

Свині, шрот, шрот ріпакового, корми.

Проаналізовано ефективність використання ріпакового шроту порівняно з соняшниковим в годівлі свиней. Досліджували дві групи свинок уельської породи з початковою живою

масою 13,2 кг. Свинки 1-ї групи одержували малокомпонентний комбікорм (МК) на основі ячменю з 13,5% добавкою соняшникового шроту, 2-ї — МК — 13,5% ріпакового шроту, який одержано шляхом переробки ріпаку сорту "Канула" з вмістом ерукової кислоти не більше 0,2%. Хімічний склад МК наведено в таблиці. Встановлено, що за 60 днів дослід поросята 1-ї групи спожили 101 кг комбікорму і витратили на 1 кг приросту 3,07 кг корму за середньодобового приросту 548 г, 2-ї — відповідно 99,6 кг, 3,18 і 0,52 кг. Зазначено, що вартість комбікорму з добавкою соняшникового шроту на момент проведення досліджень становила 2,24 грн/кг, ріпакового — 2,14 грн/кг. Таким чином, не виявлено вірогідної різниці у термінах приросту поросят у досліджуваних групах, що дає підставу вважати можливою заміну соняшникового шроту на ріпаковий, за умови мінімального вмісту в ньому антипоживних речовин.

УДК 636.4.087.7

2013.1.282. ЗАБІЙНІ ПОКАЗНИКИ ВІДГОДІВЕЛЬНОГО МОЛОДНЯКУ СВИНЕЙ ЗА ЗГОДОВУВАННЯ ПРЕПАРАТУ ЕНТЕРО-АКТИВ / Кучерявий В.П., Трачук Є.Г., Кулик І.В. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 8. — С. 38–40. — Бібліогр.: 10 назв.

Свині, забійні показники свиней, препарат ентеро-актив.

Наведено відгодовельні характеристики та забійні показники молодняку свиней за згодовування різних доз препарату ентеро-актив. Було сформовано 4 групи-аналоги молодняку свиней великої білої породи, по 15 голів у кожній: 1-ша — контрольна, 2-га — одержувала в складі раціону ентеро-актив у кількості 1 г; 3-тя — 1,5; 4-та — 2 г. Препарат згодовували щоранку (раз на добу). Показано, що характер годівлі забезпечував одержання середньодобових приростів тварин: у 1-й групі (гр.) — 625±12 г, 2-й — 663±11, 3-й — 726±12 і 4-й — 697±13 г. Установлено, що згодовування досліджуваного препарату сприяло вірогідному підвищенню передзабійної живої маси у 2-й гр. на 4,2% (P<0,05), 3-й — 6,7 (P<0,01) і 4-й — 5% (P<0,01). Виявлено, що препарат сприяв збільшенню забійної маси на 14,3% (P<0,05, 3-тя гр.) та на 12,8% (P<0,01, 4-та гр.), забійного виходу на 5,2% — 2-га гр. та на 5,4% (P<0,05) — 3-тя гр. Вірогідної різниці за масою 3-реберного відрубку туш за згодовування різних доз препарату не виявлено. Лише 4-ту групу контрольна перевищувала на 3,8%. Згодовування ентеро-активу в дозі 1,5 та 2 г/гол. за добу сприяло підвищенню маси м'яса на 13,1% та 7,4% за зниження маси кісток у 3-реберному відрубку, тобто згодовування відгодовельному молодняку свиней препарату ентеро-актив у цих дозах підвищує забійні показники, вміст м'яса в 3-реберному відрубку туш та не впливає на зміну маси більшості внутрішніх органів.

УДК 636.4.087.7.085.55

2013.1.283. ОСОБЛИВОСТІ РОСТУ ТА РОЗВИТКУ ПОРОСЯТ ПРИ ВИКОРИСТАННІ БАЛАНСУЮЧИХ ДОБАВОК У СКЛАДІ МАЛОКОМПОНЕНТНИХ КОМБІКОРМІВ / Косов М.О. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2012. — № 107. — С. 60–64. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 538158.

Ріст поросят, розвиток поросят, балансувальні добавки, малокомпонентні комбікорми.

Розроблено рецептуру балансуючих добавок (БД) і малокомпонентних комбікормів (МК). Вивчили ефективність використання БД у складі МК щодо визначення продуктивності дії їх на головні господарсько-корисні ознаки поросят. Дослідження здійснено на базі Інституту тваринництва НААН у ДП ДГ "Гончарівка" Вовчанського району Харківської області. Було сформовано чотири групи поросят 2-міс. віку — три дослідні і одна контрольна. Тваринам 1-ї групи (гр.) згодовували ячмінь + білково-вітамінно-мінеральну добавку (БВМД) №1, 2-ї — ячмінь + пшениця + БВМД №2, 3-ї — пшениця + БВМД №3, 4-ї (контрольна) — господарський раціон на основі ячмінної. Зазначено, що жива маса однієї голови в середньому становила у поросят 1-ї гр. — 46,5 кг, 2-ї — 47,5 кг, 3-ї — 44,8, 4-ї гр. — 41,5 кг. Показано, що у 1-й гр. перевага живої маси тварин у 4-міс. віці порівняно з 2-міс. становила 2,02 раза, P>0,95, 2-й — у 2,08, P>0,95, 3-й — у 1,97, P>0,95 і 4-й — у 1,87, P>0,95. Виявлено, що за абсолютним приростом поросята 1-ї гр. на кінець дослідів вирощування мали 23,5 кг

і перевищували контроль на 21,4%; 2-ї — 24,7 кг (27,7%); 3-ї — 22,1 кг (14,2%). Наводяться дані середньодобових приростів тварин. Отже, найбільш ефективно виявилася зернова частина комбікорму і білково-вітамінно-мінеральна добавка 2-ї дослідної групи.

УДК 636.4.087.7:612.1

2013.1.284. БІОХІМІЧНІ ПОКАЗНИКИ КРОВІ МОЛОДНЯКУ СВИНЕЙ ЗА ДІЇ ПРОБІОТИКА ТА ФЕРМЕНТНОГО ПРЕПАРАТУ / Чернявський О.О. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2012. — Вип. 2. — С. 40–44. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 537222.

Свині, кров молодняку свиней, ферментний препарат.

Проаналізовано вплив згодовування пробіотика протекто-актив та ферментного препарату мацераса на біохімічні показники крові у молодняку свиней. Дослідження проводили на свинях великої білої породи в умовах свиноферми ТОВ “Маджерік Агрос” Володарського району Київської області. Було сформовано п'ять груп свиней. Свиням 1-ї (контрольної) групи згодовували основний раціон (кормосуміш: ячмін, пшениця, кукурудза, макуха сої, макуха соняшникова, крейда, вітамінно-мінеральний концентрат “Біотин”, сіль), 2-, 3-, 4-ї та 5-ї дослідних груп — додавали до раціону пробіотик з розрахунку 3 г/кг корму, а для поросят 3-, 4- та 5-ї груп до кормосуміші додатково ще вводили ферментний препарат (0,5 кг/т корму). Встановлено, що на 90-ту добу концентрація загального білка і його фракцій у сироватці крові підвищилася в 2-, 3-, 4- та 5-й дослідних групах на 10,9%; 6,2; 6,0 і 8,8% відповідно до контрольної групи. На 90-ту та 150-ту добу рівень альбумінів у сироватці крові піддослідних свиней 2-, 3-, 4- та 5-ї груп, був дещо меншим від контрольної групи. Вміст глобулінів у крові згаданих груп тварин був вищим. Використання протекто-активу і мацераси сприяє підвищенню активності аспартатамінотрансферази, аланінамінотрансферази відповідно від 0,63 до 0,75 ммоль/л-год та від 1,24 до 1,41 ммоль/л-год на 90-ту добу та від 0,69 до 0,79 ммоль/л-год і від 1,50 до 1,64 ммоль/л-год на 150-ту добу. Таким чином, згодовування свиням протекто-активу в комплексі з мацеразою не вплинуло негативно на біохімічні показники крові.

УДК 636.4:591.2

2013.1.285. ГЕНЕТИЧНО ДЕТЕРМІНОВАНІ ПАТОЛОГІЇ РОЗВИТКУ У СВИНЕЙ ЯК ПРЕДМЕТ ГЕНЕТИЧНОГО МОНІТОРИНГУ ЇХ ПОПУЛЯЦІЙ / Джус П.П. // Розведення і генетика тварин: міжв. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 46. — С. 275–276. Шифр 06 538173.

Свині, патології у свиней, генетичний моніторинг популяцій свиней.

Наведено генетично детерміновані патології (ГДП) розвитку та їхню частоту у поросят порід велика біла (ВБ) та ландрас (Л.). Дослідження проводилися на свинокомплексі Київської обл. впродовж 2010–2011 рр. Встановлено, що за роки досліджень спостерігали шість ГДП розвитку: товстоногість, атрезію анального отвору, гермафродитизм, м'язову дистрофію, полідактилію і сіамських близнюків. Полідактилія була характерна лише для свиней ВБ породи. Виявлено, що м'язова дистрофія та товстоногість для свиней ВБ породи становили відповідно 52,53 і 14,39%, Л. — 57,58 і 30,3%. Найменшу частку становила полідактилія, яка була зафіксована лише двічі — 1,44% від загальної кількості патологій. Відмічається, що атрезія анального отвору і гермафродитизм у свиней ВБ породи дорівнював 7,91 і 22,3%, у Л. — 7,58 і 3,03% відповідно. Відмічається, що врахування результатів статистичного обліку ГДП розвитку за лінійного підбору дасть можливість контролювати рівень генетичного тиску і виступатиме одним із заходів попередження поширення та концентрації мутаційно змінених генів у популяціях свиней.

УДК 636.4:611.033

2013.1.286. ДЕЯКІ МОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВОЛОСЬЯ КНУРІВ ПОЛТАВСЬКОЇ М'ЯСНОЇ ПОРОДИ / Гарська Н.О., Перетятко Л.Г. // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. — Луганськ, 2012. — № 40. — С. 46–49. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 538406.

Кнури, волосся кнурів, полтавська м'ясна порода свиней.

Дослід проведено на чистопорідному поголів'ї кнурів полтавської м'ясної (ПМ) породи БАТ “Племзавод Біловодський” Луганської області. Досліджували тварин як існуючих ліній, так і новостворених з прилиттям крові фінського ландрасу (ФЛ) та скоростиглої м'ясної (СМ) порід. Всі тварини належали до класів еліта і перший. Встановлено, що волосся у тварин біле, довге, в середньому — 6,0 см, грубе, товщина — 111,09 мкм. Показано, що прилиття крові ФЛ і СМ породи призвело до збільшення довжини волосся до 6,63 і 6,1 см відповідно. Товщина волосся у новостворених лініях зменшилась на 17% до 97,83 мкм ($P \leq 0,05$) у тварин з кров'ю ФЛ (поєднання 7/8 ПМ і 1/8 ФЛ) і на 12% до 103,7 мкм — скоростиглої м'ясної породи. Виявлено, що волоссяний покрив кнурів представлений переважно остюком — 93,08%, перехідним волоссям — 5,53% і пухом — 1,3%. Зазначено, що в існуючих лініях тільки невелика частина волокон має серцевину — 19,2%, тоді як у кнурів з кров'ю ФЛ — 46,13% ($P \leq 0,05$). Таким чином, у кнурів волосся товсте та довге, однак за “прилиття” крові кількість остюка, волокон з серцевиною збільшується та зменшується тонина волосся.

УДК 636.4:612

2013.1.287. ВПЛИВ ПРЕПАРАТІВ “ТРИВІТ” І “ЛІПОВІТ” НА НЕСПЕЦИФІЧНУ РЕЗИСТЕНТНІСТЬ ПОРОСЯТ РАНЬОГО ВІКУ / Огородник Н.З. // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. — Луганськ, 2012. — № 37. — С. 91–93. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 538405.

Поросята, резистентність поросят, препарати “Тривіт” і “Ліповіт”.

Наведено динаміку змін показників імунобіологічної реактивності в організмі поросят раннього постнатального періоду розвитку за введення їм вітамінів А, Д₃, Е у формі ліпосомальної емульсії та у вигляді масляного розчину. Дослідження проводили на поросятах великої білої породи, які були розділені на контрольну і дві дослідні групи (гр.), по п'ять тварин у кожній. Тваринам контрольної гр. на 5-й день від народження внутрішньом'язово вводили фізіологічний розчин NaCl, 1-й дослідній — препарат “Тривіт” (містить вітаміни А, Д₃, Е у формі масляного розчину), 2-й — “Ліповіт” (входять вітаміни А, Д₃, Е у формі ліпосомальної емульсії). Препарати вводили поросятам двічі, з інтервалом у 15 днів, із розрахунку 0,1 мл/кг маси тіла. Встановлено, що парентеральне введення поросятам раннього віку препарату “Ліповіт” призводить до підвищення у них на 20-ту добу життя фагоцитарної активності нейтрофілів крові та фагоцитарного числа ($P < 0,05$). Відмічено вірогідне зростання за дії жиророзчинних вітамінів А, Д₃, Е у формі ліпосомальної емульсії бактерицидної активності сироватки крові поросят на 20-ту ($P < 0,05$) та 28-му ($P < 0,001$) добу життя і підвищення лізоцимної активності сироватки крові на 12-ту ($P < 0,05$) та 28-му ($P < 0,01$) добу. Таким чином, уведення поросятам другої дослідної групи вітамінів А, Д₃, Е у складі ліпосом у період низької функціональної активності імунної системи стимулює розвиток клітинних і гуморальних реакцій.

УДК 636.4:612.1

2013.1.288. ГЕМАТОЛОГІЧНИЙ ПРОФІЛЬ КРОВІ ВІДЛУЧЕНИХ ПОРОСЯТ ЗА ДІЇ ПРЕПАРАТУ “ЛІПОФЛОК” / Віщур О.І., Огородник Н.З., Лешовська Н.М., Кичун І.В. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2012. — Вип. 13, № 1/2. — С. 382–385. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 537241.

Поросята відлучені, препарат “Ліпофлок”, кров поросят.

Вивчали вплив препарату “Ліпофлок” на гематологічний профіль крові поросят за відлучення їх від свиноматок для профілактики стресу та розладів травлення. Дослідження проводили у фермерському господарстві “Нагорянка” Пустомитівського р-ну Львівської обл. на поросятах великої білої породи, які за принципом аналогів були розділені на контрольну і дослідну групи. Поросятам контрольної групи у день відлучення, яке проводили у 28-добовому віці, вводили фізіологічний розчин у дозі 0,2 мл/кг маси тіла, а дослідної — одноразово препарат “Ліпофлок” — 0,2 мг/кг маси тіла. До складу даного препарату входять антибіотик офлоксацин,

вітамін А, Д₃, Е та емульгатори. Встановлено, що кількість лімфоцитів у крові поросят контрольної групи на 4-ту і 7-му добу після відлучення була більшою в 1,15 ($P<0,05$) та 1,18 разів ($P<0,01$) відповідно, ніж до відлучення, тоді як кількість сегментоядерних нейтрофілів була меншою відповідно у 1,23 ($P<0,05$) та 1,38 разів ($P<0,01$). Відлучення поросят призвело до зменшення в крові кількості еозинофілів ($P<0,01$) на 4-ту добу. Зазначено, що введення ліпофлюку спричинило вірогідне збільшення кількості лейкоцитів, еритроцитів, концентрації гемоглобіну та вмісту загального білка у крові поросят дослідної групи після відлучення ($P<0,05$) порівняно з контролем.

УДК 636.4:612.1

2013.1.289. ЗМІНИ МЕТАБОЛІЧНОГО ПРОФІЛЮ СИРОВАТКИ КРОВІ ПОРОСЯТ ВІКОМ ВІД 9 ДО 14 ДІБ / Панікар І.І. // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. — О., 2012. — Вип. 64. — С. 103–108. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 538376.

Кров поросят, сироватка крові поросят, вік поросят.

Вивчали рівень показників білкового обміну за результатами біохімічних досліджень сироватки крові (СК) клінічно здорових поросят 9- та 14-денного віку. Було обстежено 20 клінічно здорових поросят однієї породи: 10 голів 9-добових і 10 голів — 14-доб., які утримувались в умовах одного господарства. Встановлено, що у тварин у період з 9- по 14-денний вік в СК відбувається зростання загального білка на 31%. Різниця за концентрацією альбумінів у піддослідних тварин становила 26,3%. Вміст сечовини в СК поросят обох груп становив $5,84 \pm 0,02$ та $5,05 \pm 0,43$ (відповідно 9 і 14 діб) і не виходив за межі референтних норм для свиней ($3,57$ – $10,70$ ммоль/л). Концентрація креатиніну в обох випадках ($97,6 \pm 0,2$ та $82,0 \pm 3,8$) нижча показників норм для дорослих свиней (100 – 200 мкмоль/л). У тварин 9-добового віку концентрація білірубину нижче на 21,3% порівняно з поросятами 14 діб. Показано поступове зростання вмісту глюкози у тварин обох дослідних груп від 4,4 ммоль/л до 6,5 ммоль/л. Таким чином, метаболічний профіль сироватки крові поросят віком 9 діб за окремими показниками суттєво відрізняється від тварин старшого віку без клінічних ознак патології.

636.52/.59 Птахівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН САХАЦЬКИЙ М.І.

УДК 636.5.082.083.084:658.562"313"

2013.1.290. XVII КОНФЕРЕНЦІЯ РОСІЙСЬКОГО ВІДДІЛЕННЯ ВНАП: ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ / Сахачький М.І. // Сучасне птахівництво. — 2012. — № 7. — С. 18–22.

Птахівництво у світі, кури, індики, гуси, качки, перепели, цесарки, генетика птиці, селекція птиці, годівля птиці, утримання птиці.

Відзначається, що в роботі конференції Всесвітньої наукової асоціації птахівників (ВНАП) 15–17 травня 2012 р. взяли участь близько 400 науковців і виробників із 22 країн світу. Окреслено яскраві професійні доповіді учасників конференції та основні напрями діяльності ВНАП (В.І. Фісінін, Роел Мулдер, Міхаель Хартман, Т.Ф. Саїтбаталова та ін.). Професор П.Ф. Сурай висвітлив молекулярні механізми розвитку стресових синдромів у птиці (П.) та шляхи їх профілактики. Генеральний директор ТОВ "Big Dutchman" охарактеризував переваги запропонованих систем автоматизованого збирання яєць з відеокамерами, систем вентиляції з комп'ютерним управлінням кліматом у пташниках тощо. Висвітлено застосування селекційних маркерів для виявлення видатних особин П. Зазначено, що генний набір одного півня чистих ліній реалізується через одержання від нього 50 млн бройлерів або 70 тис. т м'яса (Джим Мак Адам, компанія "Aviagen Limited", Великобританія). Підкреслювалось, що несучки сучасних м'ясних кросів здатні досягати на піку несучості 88% інтенсивності, однак подальше підвищення несучості технологічно є досить складним за огляду на розбалансовану хвору ендокринну систему організму П. Будь-які відхилення умов годівлі та утримання П. від оптимального рівня призводять до великих економічних збитків. Висока енергія росту П. вже на стадії ембріонального розвитку змусила змінити принципи інкубації і створити інкубатори нового типу. Розкрито проблеми генетичного зростання маси півнів, що спричиняє погіршення їх здоров'я і зниження статевої потенції. Окреслено доповіді з генетики, селекції і відтворення курей, індіків, гусей, качок, перепелів і цесарок, а також переробки птахопродуктів. Охарактеризовано особливості утримання П. за клітковою та підлоговою технологіями в умовах сучасного бройлерного виробництва України та інших країн. Зверталась увага на варіювання щільності посадки, терміну вирощування П., освітлення пташників тощо.

УДК 636.5.082/.083.6.087.7:612.015.3

2013.1.291. СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ БОРЬБЫ СО СТРЕССАМИ В ПТИЧНОДОВОДСТВЕ: ОТ АНТИОКИСДАНТОВ К ВИТАГЕНАМ / Сурай П., Фисинин В.И. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология животных. — 2012. — № 4. — С. 3–13. — Библиогр.: 37 назв.

Птахівництво промислове, антиоксиданти, вітагени, стреси птиці (методи боротьби), кисень (активні форми), метаболізм птиці, адаптація птиці.

Дослідження останніх 10 років підтверджують, що в основі більшості стресів лежить окислювальний стрес, зумовлений надлишковим утворенням вільних радикалів. При цьому тонкий баланс між антиоксидантами і прооксидантами у кормі, шлунково-кишковому тракті і в клітинах різних органів і тканин — важливий фактор, який визначає стійкість організму до стресів та адаптивну здатність до стресорів. Нині у механізми антиоксидантного захисту залучено природні антиоксиданти (вітаміни Е і С, каротиноїди) і мінерали, задіяні у побудову простетичних груп антиоксидантних ферментів (селен, цинк, марганець і мідь), які надходять з кормом, а також і захисні молекули, синтезовані в організмі, що володіють антиоксидантною активністю (глутатіон, тіоредоксин, коензим Q) або виконуючі захисні функції, комплементарні антиоксидантам (білки теплового шоку, сиртуїни та ін.). Синтез вищезазначених речовин регулюється групою генів, які названо вітагенами. Вони за суттю представляють собою важливіші фактори адаптаційної здатності організму. Останнім часом одержано обґрунтовані дані щодо активності вітагенів, яка регулюється як умовами зовнішнього середовища (стресфакторами), так і різними речовинами з антиоксидантними властивостями (карнітин, вітамін Е, селен, цинк, марганець та ін.). Авторами запропоновано препарат нового покоління Фід-Фуд Меджик Антистрес Мікс (Feed-Food Magic Antistress Mix), який поліпшує адаптаційну здатність тварин в умовах стресу та сприяє підвищенню ефективності тваринництва і птахівництва. Препарат містить 28 компонентів (вітаміни, мінерали, амінокислоти, органічні кислоти, електроліти та ін.). Оптиміальні концентрації і синергічна взаємодія компонентів дають можливість зтримувати ефективну рециклізацію вітаміну Е, знизити рівень утворення вільних радикалів у мітохондріях та сприяти імуномодулювальній дії. Нині запропонований препарат успішно використовують у деяких птахівничих, свинарських комплексах України, Росії та інших країн.

УДК 636.5.082/.083.6:591.185.25

2013.1.292. ТЕХНОЛОГИЯ СОДЕРЖАНИЯ РОДИТЕЛЬСКОГО ПОГОЛОВЬЯ В ЖАРКОЕ ВРЕМЯ ГОДА ОТ AVIAGEN // Эффективное птахівництво. — 2012. — № 9. — С. 42–48.

Птахівництво промислове, стрес птиці тепловий, бройлери, пташники, температурна чутливість птиці, захист птиці від спеки.

Розглянуто фізіологічні особливості птиці та чинники навколишнього середовища на тепловий стрес її організму, що призводить до великих економічних збитків у промисловому

птахівництві. Наведено комплекс запобіжних заходів. А саме: зменшення щільності поголів'я у пташниках (на 10%), збільшення кількості напувалок, встановлення сідал, щоб птиця мала можливість переміщатись і відчувати рух повітря. У зв'язку зі зменшенням споживання корму і збільшенням квочок, їх необхідно переводити в окрему секцію. За високої температури у спекотну пору року збір яєць проводять часто — не менше 5 разів/день. Необхідно приділяти особливу увагу кормам (раціон, зберігання, обробка, обладнання тощо). Представлено схеми конструкцій пташників відкритого типу (три- і чотиристінні), а також лінії туманоутворення. Показано охолодження пташника за допомогою панелей випаровування. Охарактеризовано методи розпилення води на даху. Заздалегідь необхідно передбачати колір даху (біла емаль), ізоляцію (трава, поліуретан), додаткові вентилятори (В.). Установка туманоутворювального обладнання високого тиску перед підлогою В. сприяє зменшенню теплового стресу, це особливо ефективно у відкритих пташниках. За t вище 32°C вентилятори налаштовують на максимальну швидкість (10–12). Площа повітряних кватирок має бути пропорційна їх потужності, з мінімальною прохідністю — $0,5\text{ м}^2$ на В. діаметром 630 мм або $2,5\text{ м}^2/\text{сек}$. Звертається увага на якість і t води для напування птиці. Електроліти або кислотні солі застосовують для того, щоб не допустити кислотно-лужного дисбалансу у крові, проте ефективність цього методу сумнівна і потребує додаткових досліджень. Однак застосування харчової соди та електролітів стимулює споживання птицею води у жаркий період. Для зменшення теплового стресу також рекомендується додавання у корм полівітамінів, зокрема С та Е.

УДК 636.52/58.033.087.7

2013.1.293. ПРОБИОТИЧЕСКАЯ МОЛОЧНО-КИСЛАЯ КОРМОВАЯ ДОБАВКА ПРИ ВЫРАЩИВАНИИ ЦЫПЛЯТ-БРОЙЛЕРОВ / Швыдков А., Ланцева Н., Килин Р., Котлярова О., Чебаков В. // Птицеводство. — 2012. — № 10. — С. 27–30.

Курчата-бройлери (крос "ІСА"), годівля бройлерів, пробіотики, кормові добавки бройлерам, мікрофлора кишечника птиці.

Об'єкт дослідження — курчата-бройлери (ж.м. — 38 г, крос "ІСА"), яким з добового віку згодовували молочно-кислі кормові добавки (МКД), утримуючи по 40 гол. у клітці. МКД містили бактерії: *Laktobacillus*, *Bifidobacterium*, *Propionibacterium*. Годували курчат-бройлерів сухими повнораціонними комбікормами, збалансованими за вмістом поживних речовин. Курчата 1-ї групи (контроль) одержували основний раціон (ОР), а курчата 2–4-ї груп (дослідні) до ОР додавали МКД на основі біфідобактерій (Ві), пропіонових бактерій (Пр) і лактобактерій (Ла) відповідно до груп. За тривалості досліду 42 дні результати досліджень у цілому показали позитивний ефект МКД на продуктивні дані, динаміку росту і розвиток птиці, збереженість якої в усіх групах становила 100%. При цьому курчата 3-ї гр., які одержували МКД-Пр, поступались іншим двом групам за продуктивністю. Так, у тижневому віці ж.м. курчат 2-ї гр., які споживали МКД-Ві була більшою за контроль на 10,1 г, курчат 4-ї гр. (МКД-Ла) — на 6,4 г, а ж.м. курчат 3-ї гр. (МКД-Пр) — лише на 1,5 г. За 6 тижнів вирощування птиця, що одержувала МКД-Ві, переважала контроль на 77,2 г, що вище середньодобового приросту в 1,7 раза. Загалом затрати корму на 1 кг приросту ж.м. птиці в дослідних групах виявились нижче на 7,5–9,3% порівняно з контролем, а рівень рентабельності підвищився на 6,9–7,7%. У таблицях деталізуються показники впливу кормових добавок на мікрофлору кишечника птиці, її продуктивність у віці 7, 14, 21, 28, 35 і 42 доби.

УДК 636.52/58.033.087.73

2013.1.294. МЕЖА КОРИСНОСТІ / Васильєва С., Берзиня Н., Славянська В. // Наше птахівництво. — 2012. — № 6. — С. 60–62.

Курчата-бройлери, кислота аскорбінова, імунітет птиці, годівля птиці, тимус, бурса, селезінка, печінка, кишка 12-пала, кормові добавки бройлерам.

Окреслено фактори, за яких зростає потреба птиці (П.) в аскорбіновій кислоті (АК). Норма введення АК для молодняку (обов'язково в перші дні після виводу) і дорослої П. —

15–20 г/100 кг корму впродовж 3–5 днів. Імунопротекторний ефект кормових добавок АК у кількості 50–200 мг/кг показаний за теплового стресу у бройлерів, а також при супресорній дії важкого металу кадмію у курчат тощо. Проте надмірне використання в кормі АК справляє негативний вплив на імунітет П. Показано, що застосування високої дози АК — 10 г АК/кг корму на курчатах 1–40-добового віку справляє супресорний вплив на активність гуморальної і клітинної ланок неспецифічного та адаптивного імунітету у внутрішніх органах П. Так, порівняно з контролем кількість бурсоцитів у сумці Фабриціуса дослідної птиці знизилась на 25%, загальне число Т-клітин у тимусі — на 18%. При цьому в тимусі значно зменшилась кількість Т-хелперів і більше ніж удвічі зросла кількість Т-супресорів. Охарактеризовано негативний вплив на селезінку, печінку і 12-палу кишку. Наведено показники живої маси і відносної маси внутрішніх органів 40-добових курчат за високої дози АК в раціоні. Аналіз рівня лізоциму, найважливішого гуморального компонента неспецифічного захисту організму, в імунокомпетентних органах, печінці і 12-палій кишці показав ступінь розподілу ферменту у тканинах курчат. Так, вміст лізоциму змінювався за спадною: у контролі — селезінка > 12-пала кишка > тимус > бурса > печінка; а в дослідній групі — селезінка > тимус > бурса > 12-пала кишка > печінка. За надлишкової дози АК в кормі виявлено достовірне зменшення вмісту лізоциму у всіх досліджуваних органах, окрім печінки. Максимальне пригнічення лізоцимної активності — більше ніж у 3 рази — спостерігали у слизовій 12-палої кишки. У тимусі цей параметр зменшився майже вдвічі, а в бурсі — на 39,3%. Зміна рівня лізоциму є непрямим свідченням відповідних змін фагоцитарної активності, пов'язаної з протидією бактеріальним інфекціям птиці.

УДК 636.52/58.033.087.8

2013.1.295. АКТИГЕН КАК АЛЬТЕРНАТИВА АНТИБИОТИКАМ — СТИМУЛЯТОР РОСТА / Дворская Ю. // Эффективное птахівництво. — 2012. — № 9. — С. 19–21.

Бройлери, антибіотики, пребіотики, мананові олігосахариди, кишково-шлунковий тракт, препарат "Актиген", кормові добавки бройлерам.

У пошуках альтернативи антибіотикам все більше приділяється увага пребіотикам. Висвітлено дію нового препарату — активного концентрату МОС — "Актиген" (Alltech, USA), який працює за механізмом мананових олігосахаридів (абсорбція патогенів, модуляція імунної системи, підтримка цілісності функцій кишечника). У представленому дослідженні параметрами оцінки були дози кормових добавок у раціонах бройлерів, вік птиці, маса тіла, конверсія корму або співвідношення корм/прибуток та рівень смертності (результати 15 дослідів, у яких використовували "Актиген" та 11 дослідів застосування антибіотика). Показано, що додавання "Актигена" в дозах: 520; 400; 347 г/т корму у стандартний раціон бройлерів у віці 41–87 днів ($n=15$) збільшує масу тіла птиці на 0,129 кг (5,41%). При цьому конверсія корму або співвідношення корм/прибуток знижується на 0,046 (–2,54%), а смертність — на 0,76% (–10,5% порівняно з контролем). Додавання ж бройлерам у віці 43–64 дні ($n=11$) "Актигена" в дозах 535; 331; 328 г/т корму несуттєво збільшило масу тіла — на 0,016 кг або 62% порівняно з додаванням антибіотика бацитрацину. При цьому конверсія корму була нижча на 0,003 (–0,17%), а смертність — на 0,57% (7,97%). У висновках підкреслено, що одним із ключових аспектів оцінки "Актигена" є його позитивний вплив на конкурентоспроможність виробництва м'яса і безпечність продукції птахівництва.

УДК 636.52/58.034.082.474

2013.1.296. ШКАРАЛУПА ЯЄЦЬ / Прокудіна Н. // Наше птахівництво. — 2013. — № 1. — С. 22–25.

Птиця с.-г., яйця птиці (якість), шкаралупа яєць, премікси, годівля птиці, хвороби і вакцинація птиці, інкубація яєць, утримання птиці.

Описано фактори впливу на стан шкаралупи (Ш.) яєць (Я.) птиці (П.). Основні параметри якості Ш. — товщина і структура. Товщина визначає міцність, а структура — здатність протистояти припиненню мікроорганізмів у Я. Неоднорідність забарвлення ШЯ частіше спостерігається у курей-молодок і стабілізується через два тижні після досягнення піку несучості. На колір Ш. впливають: вірусні або інші захворювання,

введення лікувальних доз медикаментів (наприклад, кокцидіостатиків), токсичність кормів, порушення годівлі, незбалансованість раціонів, стреси. Саме забарвлення Ш. не впливає на інкубаційні якості Я., але опосередковано вказує на якість Ш. Сильний стрес курей за 3–5 год до відкладання Я. призводить до появи рожевого крейдового і сірого відтінків. Це пов'язано з тим, що Я. затримується у матці і поверх кутикули відкладається додатковий шар безбарвного кальцію. Згодовування молодняку з 50-доб. віку раціону, який містить 3,25% кальцію, підвищує ймовірність зниження міцності Ш. Зменшення сирого протеїну нижче норми на 1,5–2% знижує масу Ш. на 1,2–1,4% і товщину — на 5–10%. Якщо основну кількість добової потреби кальцію згодовувати у 2-й половині дня і ввечері, то 90% його використовується на утворення Ш. На міцність Ш. впливають і інші поживні речовини (натрій, хлор, фосфор, магній, калій, марганець, мідь, цинк, селен, йод ін.) та їх співвідношення. Перш за все якість Ш. пов'язана із вмістом вітамінів D₃ і B₂, кальцію, калію, марганцю і міді. Надлишок вітаміну D₃ провокує вапняні нарости на Ш., порушується функція репродуктивних органів П. Ознакою нестачі вітаміну B₂ може бути розріджений білок і шорстка ШЯ. За надлишку вітамінів A і D₃ на фоні дефіциту лізину та метіоніну може розвиватися аліментарна остеомалія, особливо на піку продуктивності. Нестача марганцю знижує несучість, міцність Ш. і виводимість курчат. У комбікормах і високоякісних преміксах враховується взаємодія вітамінів D і E, цинку, марганцю, міді і селену, що запобігає низці проблем щодо якості ШЯ. Отруєння П. також відображається на стані ШЯ. Деформована Ш. може становити 20%. Наприклад, ДДТ, ДДЕ, гептахлор та інші ХОС зумовлюють потовщення, мармуровість, зернистість, складчастість або зморшкуватість Ш. Питна вода з природним підвищеним умістом солі негативно впливає на якість Ш. Чутливість П. до збільшення NaCl у воді особливо зростає з віком (кладка яєць з тонкою Ш. або безшкаралупні Я.). Хвороби і вакцинації викликають різні порушення ШЯ. Збільшення щільності посадки курей підвищує % бою та насічки Я. Звертається увага і на механічні пошкодження і забруднення Я., пов'язані зі способом утримання П. Підкреслено, що лише чітке дотримання зоотехнічних і ветеринарно-санітарних правил зменшує економічні збитки у птахівництві.

УДК 636.52/58:619:616–084:615.33

2013.1.297. ТРИМИКОЗИН — НОВИЙ ПРОТИВОМИКРОБНИЙ ПРЕПАРАТ ДЛЯ ПТИЦЕВОДСТВА / Кузьмин А.А., Боровко А.Н., Сахацький І.Н., Шкляр В.В. // Сучасне птахівництво. — 2012. — № 9. — С. 22–24. — Бібліогр.: 3 назв.

Курчата-бройлери, профілактика захворювань у курчат, препарат "Тримікозин", респіраторні захворювання у курчат, мікоплазмоз, орнітобактеріоз, шлунково-кишкові захворювання у курчат.

Створений в "АТ Біофарм" новий препарат "Тримікозин" (Т.) є синергічною комбінацією тилмікозину (5%), енрофлоксацину (5%) і триметопіму (2,5%). Його задають птиці з питною водою для профілактики та лікування захворювань респіраторного і шлунково-кишкового тракту. Комбінація антибактеріальних засобів у Т. має широкий спектр дії і запобігає формуванню резистентності у бактерій. Тилмікозин, який міститься у Т. як імуномодулятор, модифікує механізм загибелі нейтрофілів після фагоцитозу бактерій. Без тилмікозину нейтрофіли піддаються некрозу. Усі компоненти Т. володіють високою біодоступністю, що зумовлює його високу ефективність. Складові Т. тилмікозин і триметопім мають високий рівень ліпофільності, унаслідок чого накопичуються, переважно, всередині клітин, тобто там, де локалізуються збудники мікоплазмозу та орнітобактеріозу. Ліпофільність енрофлоксацину середня, тому він концентрується і всередині клітин, і в позаклітинній рідині. Представлено порівняльні результати експериментів на курчатах-бройлерах (296252 гол.), які засвідчили ефективність застосування у птахівництві нового комплексного препарату "Тримікозин", завдяки якому значно зменшилась смертність птиці, поліпшились економічні показники вирощування від 2 до 14% порівняно з групами курчат, оброблених традиційними профілактичними препаратами.

УДК 636.59:598.221.1.082.12

2013.1.298. ПОПУЛЯЦІЙНО-ГЕНЕТИЧНІ ПАРАМЕТРИ СТРАУСІВ ДВОХ ПОПУЛЯЦІЙ / Осадча Ю.В. // Науковий віс-

ник "Асканія-Нова". — 2012. — Вип. 5, ч. 1. — С. 269–275. — Бібліогр.: 11 назв.

Страуси, генетика страусів, відбір страусів, селекція страусів.

Досліди проведено на фермі страусів (С.) Пр АТ "Агро-Союз" (с. Майське, Синельниківський р-н, Дніпропетровська обл.) на яйцях (989 шт.) і страусенятах (486 гол.) двох популяцій — чорношкіх і блакитношкіх (ЧС і БС). Визначено ступінь мінливості полігенних ознак добових і 3-місячних С.: маси яєць (Я.), форми Я., товщини шкаралупи і пористості, виводимості Я., маси С. і коефіцієнти їх усадковуваності, а також кореляційний зв'язок. Найменшою мінливістю характеризується форма Я., зокрема, у ЧС — $4,5 \pm 0,17\%$ та у БС — $3,4 \pm 0,18\%$. При цьому товщина шкаралупи — $6,1 \pm 0,31$ та $5,5 \pm 0,28$ мм, виводимість — $13,9 \pm 2,09$ та $14,4 \pm 2,18\%$, маса Я. — $8,6 \pm 0,32$ та $8,4 \pm 0,39$ г, маса С.: $13,8 \pm 1,14$ та $10,1 \pm 0,54$ г — у добових і $26,9 \pm 1,14$ та $23,4 \pm 0,99$ — у 3-місячних відповідно. Найвищою мінливістю відрізнялись пористість шкаралупи (ЧС — $19,6$ та БС — $20,4\%$), а також маса С. 3-місячного віку. Основним параметром, який чисельно показує частку спадкової мінливості ознаки або частку фенотипового стандартного відхилення у стаді, зумовленого спадковістю тварин, є коефіцієнт усадковуваності — h^2 . Низькоусадковуваною ($h^2=0,12$) виявилась виводимість Я.; це означає, що відбір кращих особин за цим показником не буде таким ефективним, як відбір за ознакою з високим ступенем усадковуваності. Ефективність відбору за низькоусадковуваними ознаками (НО) досягається лише за рахунок його інтенсивності, а також відбором за фенотипом потомства, а не за власним фенотипом. Окрім того ефективність відбору за НО можна підвищити за рахунок неадитивної мінливості, яка проявляється при схрещуванні підвидів. Маса і форма Я. у страусів належать до високоусадковуваних ознак ($h^2=0,7$). Між масою інкубаційних Я. і тривалістю ембріонального розвитку коефіцієнт кореляції у ЧС — $0,79 \pm 0,039$, а у БС — $0,93 \pm 0,033$. Із збільшенням параметрів індексу форми Я. тривалість ембріогенезу скорочується — ембріони швидше розвиваються в більш округлих Я., особливо у ЧС. Установлено високий зв'язок між масою добових С. та масою Я. під час їх закладання на інкубацію: у ЧС коефіцієнт кореляції $0,80 \pm 0,005$; у БС — $0,77 \pm 0,002$. Ця залежність зберігається упродовж усього періоду вирощування страусів.

УДК 636.59:598.221.1.082.474.5

2013.1.299. ШВИДШЕ І КРАЩЕ / Сахацький М., Осадча Ю., Кучинська Ю., Коваль М. // Наше птахівництво. — 2013. — № 1. — С. 30–31.

Страуси, інкубація страусиних яєць, виведення страусенят.

На страусиній фермі ПрАТ "Агро-Союз" (с. Майське, Дніпропетровська обл.) досліджували можливість скорочення тривалості періоду виведення партії страусенят (1099 інкуб. яєць). На відміну від контрольної у дослідних партіях використовували інкубаційні яйця (Я.) з ширшим діапазоном маси — 1900–1100 г. Запропоновано нову схему закладання на інкубацію страусиних яєць, що дало можливість скоротити період виведення партії молодняку та підвищити виводимість Я. на 9,7%. Так, розподіл партії Я. за їх масою на 8 груп з кроком 100 г і наступним закладанням на інкубацію по чергово через 12-годинні інтервали за мірою спадання їхньої маси забезпечили скорочення тривалості періоду виведення партії страусенят до 30 годин. Порівняно з контролем, де процес виведення тривав 4 доби (96 год.), цей прийом має технологічні і ветеринарно-санітарні переваги. Результати показали, що виводимість Я. контрольної партії становила 71,5%, а в 1-ї і 2-ї дослідних — 80,3 і 81,2% відповідно (табл.).

УДК 636.59:598.221.1.082.474.5

2013.1.300. ОСОБЕННОСТИ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПОРИСТОСТИ СТРАУСИНЫХ ЯИЦ / Сахацький І.Н., Осадча Ю.В. // Актуальные проблемы интенсивного развития животноводства: сб. науч. тр. — Горки, БГСХА, 2012. — Вип. 15, ч. 2. — С. 140–147. — Бібліогр.: 22 назв.

Страуси, яйця страусів інкубаційні, виводимість страусів, інкубація (страуси).

У порівняльному аспекті охарактеризовано пористість шкаралупи (ПШ) курячих і страусиних яєць, яка виконує

важливу функцію у розвитку ембріона, забезпечуючи газообмін і випаровування вологи. З огляду на недосконалий спосіб визначення ПШ, запропоновано модифікований метод (НУБіП України) та наведено результати досліджень ПШ чорношійх та блакитношійх страусів, проведених в умовах інкубаторії АОЗТ "Агро-Союз" (с. Майське, Синельниківський р-н, Дніпропетровська обл.). Установлено, що величини ПШ та виводимості яєць чорношійх страусів достовірно вищі, ніж блакитношійх. Хоча відсоток заплідненості практично однаковий в обох популяціях, проте смертність ембріонів у чорношійх достовірно нижча, а звідси — вища виводимість. Показано взаємозв'язок між формою яйця, товщиною шкаралупи, її пористістю та виводимістю, а також висвітлено проблемні методичні підходи щодо його визначення.

УДК 636.592/.598.087.73:612.017.11/.12

2013.1.301. СТАН Т-І В-КЛІТИННОЇ ЛАНКИ ІМУНІТЕТУ В ІНДИКІВ ТА ГУСЕЙ ЗА РІЗНОГО РІВНЯ ВІТАМІНУ Е У РАЦІОНІ / Мудрак Д.І., Віщур О.І., Брода Н.А., Огородник Н.З., Соловодзінська І.Є. // Біологія тварин. — 2012. — Т. 14, № 1/2. — С. 535–539. — Бібліогр.: 7 назв.

Індики, гуси, імунітет птиці, вітамін Е, кормові добавки птиці.

Дослідження проведено на 20 індичатах та 49 гусенятах (господарство "Федюк М", Новосілки Золочівського р-ну Львівської обл.) та ДГ "Оброшине" Ін-ту землеробства і тваринництва західних регіонів України), яким від 5- до 20-добового віку додатково до стандартного комбікорму у раціон вводили вітамін Е (10 г/т). Результати засвідчили стимулювальний ефект на бластогенез Т-лімфоцитів крові у піддослідній птиці. Так, кількість бластних клітин у крові дослідних індичат була на 1,9% більша, ніж у контрольних, а кількість В-лімфоцитів у 1,3 раза, при цьому недиференційованої популяції (НП) В-лімфоцитів була в 1,3 раза менша, а низькоавідних — в 1,4 раза більша порівняно до контрольних індичат, яким згодовували лише стандартний комбікорм. Водночас у дослідній групі гусенят загальна кількість Т-лімфоцитів (ТЕ-РУЛ) у крові підвищилась в 1,6 раза, а НП ТЕ-РУЛ — зменшилась у 2,1 раза при зростанні рівня Т-лімфоцитів із низькою і середньою щільністю рецепторів в 1,5 та 2,9 раза відповідно порівняно з контролем. Охарактеризовано також показники ТА-РУЛ, Тн-РУЛ, ЕАС-РУЛ, активність Т-лімфоцитів у реакції бластної трансформації з мітогеном. У висновках узагальнюється, що додаткове введення до раціону птиці вітаміну Е сприяло збільшенню кількості Т-лімфоцитів: загальних, активних, теофілін-резистентних та В-лімфоцитів у крові піддослідних гусенят і індичат, а також підвищило функціональну активність імунокомпетентних клітин.

УДК 636.592:619:616.995.1:615.3:612.017.11/.12

2013.1.302. ВПЛИВ "БРОВІТАКОКЦИДУ" І ПОРОШКІВ ПЛІВІД РОЗТОРОПШІ ПЛЯМИСТОЇ НА ПОКАЗНИКИ КЛІТИННОГО ІМУНІТЕТУ ІНТАКТНИХ ІНДИКІВ / Харів І.І. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2012. — Вип. 172, ч. 4. — С. 165–170. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 538901.

Індики, препарат "Бровітакокцид", розторопша плямиста, імунітет птиці, інвазії індиків.

Показано, що лікування індиків, уражених еймеріозо-гісто-мононозою інвазією, препаратом "Бровітакокцид" у дозі 2 г/кг корму 5 діб поспіль пригнічувало клітинну ланку імунної системи птиці. При цьому рівень Т- і В-лімфоцитів знижувався на 3-тю і 5-ту добу та залишався низьким 5 діб після його застосування. На 5-ту добу його задавання кількість загальних лімфоцитів у крові зменшилась на 17,6%; Т-лімфоцитів — на 21,3%, В-лімфоцитів — на 12,5%. Відміна препарату дещо підвищила клітинний імунітет, але ці показники все ж були меншими за контроль: на 19,4%, 14,3 і 12,5% відповідно. Водночас, аналогічним індікам 2-ї дослідної групи для порівняння згодовували порошок розмелених плодів розторопші плямистої — 2 г/кг корму впродовж 5 діб, що дало позитивні результати. Так, на 3-тю–5-ту добу поступово активізувався клітинний імунітет і після припинення згодовування порошку залишався на високому рівні. Зокрема, порівняно з контролем загальна кількість лімфоцитів була більша на 14,4%, Т-лімфоцитів — на 17,6 і В-лімфоцитів — на 16,2%.

УДК 636.598.035.083

2013.1.303. ОБЩИПУВАННЯ ГУСЕЙ / Хвостик В. // Наше птицеводство. — 2012. — № 5. — С. 21–24.

Гуси, обскубування гусей, перо і пух гусей.

Вміле використання перо-пухової сировини допомагає власникам гусячих ферм подовжити строк надходження фінансів за рахунок реалізації цієї продукції. За життєвого циклу гусей (Г.) прижиттєве їх обскубування (О.) проводять навіть 3–4 рази і одержують 400–550 г пера й пуху від однієї особини. Подаються поради стосовно визначення строків і особливостей проведення цієї процедури. Правильно проведена технологія О. не впливає негативно на стан і поведінку птиці. При цьому у раціоні гусей обов'язково мають бути корми тваринного походження (рибне і м'ясо-кісткове борошно), які багаті на сірковмісні амінокислоти. У перші кілька днів після О. птиця дещо збуджена, боягузлива, неохоче йде у воду, але потім пристосовується і починає з апетитом споживати корм і залюбки користуватись водоймищем. Перше О. можна здійснювати у 12-тижневому віці. Проте якість пера і пуху у цей період невисока. Зауважується, що молодняк краще О. в 115–125-доб. віці й одержувати по 60–80 г/гол. перо-пухової сировини з вмістом 35–40% пуху. Наступне О. молодих Г. проводять не пізніше 165–175-доб. віку (по 100 г/гол. перо-пухової сировини з вмістом 32–35% пуху). Дорослу птицю О. два рази на рік при сезонній несучості і один раз при цілорічному виробництві інкубаційних яєць. За сезонної несучості перше О. дорослих Г. проводять після закінчення продуктивного періоду з появою ознак линяння: в кінці травня — на початку червня; друге — через 7–8 тижнів (у кінці липня — середині серпня). Дослідженнями встановлено, що за 2-го О. Г. протягом року збір пуху та пера був на 26% більшим, ніж за 1-го. Найбільшу кількість перо-пухової сировини за одне О. одержували від Г. великої сірої та рейнської порід — 53,40 та 50,21 г відповідно, а найменшу — від горьківських Г. Високим виходом цієї продукції відрізнялись помісні Г. — рейнські × кубанські (53,70 г). При цьому у гібридів вміст пуху у сировині становив 45,44%. Описано особливості зберігання, збирання та транспортування пера і пуху.

636.92/.93 Домашні кролі. Хутрові звірі

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

УДК 636.92.084:546.56:612.12

2013.1.304. ВПЛИВ НАНООКВАХЕЛАТІВ І МАКРОДИСПЕРСНОЇ ФОРМИ КУПРУМУ НА КОНЦЕНТРАЦІЮ ЦЕРУЛОПЛАЗМІНУ В КРОВІ КРОЛІВ / Деркач Є.А., Шепелова І.А., Моторнюк А.В., Мельникова Н.М. // Біологія тварин. — 2012. — Т. 14, № 1/2. — С. 80–84. — Бібліогр.: 8 назв.

Кролі, наноаквахелати, купрум, церулоплазмин, кров кролів. Проаналізовано діагностичне значення концентрації церулоплазміну (Ц.) в сироватці крові кролів (К.) за умов уведення нано- та макродисперсної форми міді (Cu), з метою розробки системи моніторингу патологій, зумовлених надлишковим її

надходженням до організму тварин. З'ясовано, що в групі тварин, яким згодовували Cu у формі нанохелатів у дозі 1/100 LD₁₀₀, концентрація Ц. достовірно не відрізнялась від контролю. У той же час, у крові К. 3- і 4-ї груп, у раціон яких вводили наноаквахелати Cu в дозі 1/50 LD₁₀₀ і 1/10 LD₁₀₀ відповідно, виявлено достовірне зниження концентрації Ц. відносно К. інтактної групи. Таке ж зниження спостерігалось і в тварин 6- і 7-ї груп, яким згодовували Cu цитрату у макродисперсній формі (1/50 LD₁₀₀ і 1/10 LD₁₀₀ відповідно). Найбільш виражені зміни відмічено при введенні Cu у формі наноаквахелатів. Виявлений характер порушень, з одного

боку, вказує на виснаження даної ланки системи антиоксидантного захисту за умов уведення підвищених доз Cu, а з іншого — свідчить про високу здатність до кумуляції, притаманної наночасткам. Внаслідок малого розміру наночастки не можуть розпізнаватися захисними системами організму, не підлягають біотрансформації і не виводяться з організму, накопичуючись у клітинах, що може спричиняти підвищення інтенсивності процесів пероксидного окислення ліпідів та окисної модифікації білків. Концентрація церулоплазміну (білка сироватки крові, що здатний ефективно утилізувати супероксидні радикали) при цьому значно знижується.

УДК 636.92.085/.087:001

2013.1.305. НАУКОВІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ КОРМІВ У КРОЛІВНИЦТВІ / Сломчинський М.М. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 46. — С. 338–341. Шифр 06 538173.

Кролі, годівля кролів, корми для кролів, раціон кролів, кролиці лактуючі.

Висвітлено наукові основи використання кормів у кролівництві. Зазначено, що у кролів (К.) відносно висока потреба в перетравному протеїні. Для підтримання життя К. необхідно 12% протеїну в повітряносухій речовині раціону; сукупним кролицям, К. на відгодівлі, молодняку, що росте, — 14–16%, а лактуючим самкам — до 20%. За інтенсивного ведення кролівництва потреба в перетравному протеїні на 100 г кормових одиниць наступна: кролі в період спокою — 12–13 г, сукупні самки — 14–15, самки в період лактації — 16–18, молодняк на відгодівлі — 16–18 г. Зазначено, що багато протеїну в концентрованих кормах, особливо зернобобових, макусі і шротах. Вказується на необхідність забезпечення К. вітамінами А, D, E і в окремих випадках — B₁₂. Добова потреба К. у вітаміні A повністю задовольняється за вмісту в раціоні від 1,5 до 3 мг каротину. Джерелом каротину в раціоні К. є хороше сіно, сінаж, трав'яне борошно і морква. Добова потреба К. у вітаміні D — 100 МО, а у вітаміні E — 1,5–2 мг/кг живої маси тварин. Нестача вітаміну D викликає порушення обміну кальцію і фосфору, а нестача вітаміну E впливає на сперматогенез і запліднення самок. Для годівлі К. використовують переважно рослинні корми: зелені, грубі, соковиті і концентровані. Лактуючим самкам і відсадженим кролятам згодують свіже і заквашене збиране молоко. Для підвищення біологічної цінності протеїну, вітамінів та мінеральних речовин у раціон додають м'ясо, рибне, кров'яне і м'ясо-кісткове борошно. Згодують ці корми в суміші з іншими концентратами. У вигляді кальцієво-фосфорних добавок у раціон К. вводять кісткове борошно, крейду, ди- і трикальційфосфат (0,5–1% маси кормосуміші), а для збалансування вмісту біологічно активних речовин до комбікормів додають премікси.

УДК 636.92/93.084.087.73

2013.1.306. ВИТАМІННОЕ ПИТАНИЕ КАК ОДНА ИЗ НАИБОЛЕЕ ОСТРЫХ ПРОБЛЕМ КОРМЛЕНИЯ КЛЕТОЧНЫХ ПУШНЫХ ЗВЕРЕЙ / Квартникова Е.Г. // Кролиководство и звероводство. — 2012. — № 4. — С. 13–16. — Библиогр.: 7 назв.

Звірівництво хутрове, годівля хутрових звірів, вітаміни у раціоні хутрових звірів, премікс, норка.

Представлено технологію оптимальної організації вітамінної годівлі хутрових звірів (ХЗ) і їхню фізіологічну потребу в основних синтетичних вітамінах (В.), оскільки цьому питанню приділяється необґрунтовано мало уваги. Основу раціону кліткових ХЗ на сьогодні становлять, у кращому випадку, відходи птахопереробки, рибні відходи і зернова каша. М'ясоїдним ХЗ за традиційного типу годівлі для повного задоволення фізіологічних потреб достатньо додаткового введення в їх раціон 6 синтетичних В.: А, Е, С, В₁, В₂, В₆. Відсутність у раціоні хоча б одного В. або їх кількісні варіації, як правило, призводять до змін в обміні речовин, що не проходить безслідно для організму тварин. З жиророзчинними В. (А, D, E, K) проблема так гостро не стоїть, оскільки вони депонуються в організмі, і у випадку нестачі їх можна видобути з депо. Потреба ХЗ в решті В. повністю перекривається за рахунок власного, хоч і незначного, синтезу в кишечнику і вмісту в кормах. Антивітамін тіаміназа — фермент, який руйнує в кормосуміші тіамін (вітамін В₁), викликає у звірів

авітаміноз В₁. Тіаміназа присутня у всіх оселедцевих і прісноводних рибах. Оптимальний вихід — включати в раціон бенфотіамін — форму вітаміна В₁, яку не руйнує тіаміназа. Уведення деяких мікродобавок у концентровані суміші внаслідок "агресивності" окремих компонентів може призвести до утворення нових хімічних сполук, які здатні негативно впливати на їх біологічну цінність. У комплексах не повинні знаходитися разом вітаміни та реактогенні мікроелементи, а також високогігроскопічний холінхлорид. Зауважується, що у водному розчині вітаміни частково інактивують один одного. Запевнення іноземних фірм-виробників вітамінів, що останні мають захисну оболонку, скоріше за все, є комерційним трюком. Самостійне виготовлення вітамінного преміксу в господарстві неможливе. Для цього розроблено спеціальну технологію його виробництва. У таблиці представлено частину вітамінних преміксів, рекомендованих виробниками і використовуваних фахівцями звірогосподарств для годівлі молодняку норок.

УДК 636.92/93:636.082/.084:001

2013.1.307. СТВОРЕННЯ І НАПРЯМИ НАУКОВОЇ РОБОТИ ЛАБОРАТОРІЇ КЛІТКОВОГО ЗВІРІВНИЦТВА І КРОЛІВНИЦТВА / Вакулєнко І.С., Корх О.В., Зуб О.В. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2012. — № 107. — С. 35–38. — Библиогр.: 10 назв. Шифр 538158.

Кролівництво, звірівництво, селекція у звірівництві і кролівництві, годівля кролів і хутрових звірів, технологія вирощування кролів і хутрових звірів.

Наведено актуальні проблеми розвитку галузей кролівництва (К.) і звірівництва (З.), а також історія створення підрозділу Інституту тваринництва. Висвітлено напрями роботи за період існування підрозділу та визначено науково-практичний внесок вчених лабораторії й пріоритетні напрями його розвитку на перспективу. Значного піднесення галузі К. та хутрового З. набули у 70–80-ті роки ХХ ст., коли науковцями країни було визначено генетичний потенціал вітчизняних і зарубіжних порід кролів і звірів, упроваджено селекційні методи роботи, систему годівлі, встановлено оптимальні параметри мікроклімату та розроблено проекти створення закритих приміщень, а також прогресивні технології інтенсивного вирощування кролів до 2–3-місячного віку. В Україні функціонувало близько 1300 кролеферм, зокрема 30 потужних із маточним поголів'ям 2–3 тис. і більше. З метою розширення наукових досліджень у галузях К. і З. в Інституті тваринництва було засновано відділ кролівництва, який функціонував до 1978 р., а з 1978 р. до жовтня 2000 р. входив у відділ дрібного тваринництва і конярства. У 2000 р. на базі створених раніше малочисельних груп К. і З. було сформовано самостійну лабораторію хутрового З. і К., якій у 2003 р. Міністерством АПУ було надано статус селекційного центру зі З. і К. На сьогодні через систему координації, що функціонує понад 20 років, зусилля спрямовано на розробку перспективних напрямів селекції, відтворення, створення нових типів З. і К., технологій виробництва продукції кролівництва, норківництва і нутрієвництва. Розпочато роботу з підвищення відтворювальної здатності шляхом використання для синхронізації охоти кролематом гормональних препаратів та вдосконалення системи годівлі К. із застосуванням комплексу пробіотичних препаратів, нетрадиційних високобілкових компонентів та добавок, розробки стартерних комбікормів для раннього відлучення молодняку. Роботу селекційного центру спрямовано на співпрацю із зарубіжними країнами: Голландією, Польщею, Норвегією і Францією.

УДК 636.92:612.18:612.017.11/.12:636.085.12:546.76

2013.1.308. ГЛІКОПРОТЕЇНИ КРОВІ ТА ПОКАЗНИКИ НЕСПЕЦИФІЧНОЇ РЕЗИСТЕНТНОСТІ ОРГАНІЗМУ КРОЛІВ ЗА ВИПОВУВАННЯ НАНОАКВАЦИТРАТУ ХРОМУ ТА ХЛОРИДУ ХРОМУ / Лесик Я.В., Федорук Р.С., Долайчук О.П. // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. — Луганськ, 2012. — № 37. — С. 82–86. — (Сер. Ветеринарні науки). — Библиогр.: 12 назв. Шифр 538405.

Кролі, біохімія крові кролів, резистентність неспецифічна кролів, годівля кролів, наноаквацитрат хрому, хлорид хрому, глікопротеїн.

Вивчався вплив наноаквацитрату хрому (НАЦХ) та хлориду хрому (ХХ) на вікову динаміку імунно-біологічного статусу

показників глікопротеїнового обміну та клітинного і гуморального імунітетів крові кролів (К.) у період від 90- до 133-добового віку. Результати застосування в раціоні К. НАЦХ (10 мкг/тварину/добу) та ХХ (12,5 мкг/тварину/добу) підвищувало імунобіологічну реактивність їх організму впродовж дослідного періоду. Концентрація глікопротеїнів у крові К. змінювалася більше за умов випоювання ХХ упродовж 43 днів, що позначилося вірогідно вищими показниками вмісту гексоз, зв'язаних з білками, сероглікоїдів, гантоглобіну, сіалових кислот та церулоплазміну порівняно з контрольною групою. Згодовування К. різних сполук хрому сприяло підвищенню показників клітинного й гуморального імунітетів крові тварин з вірогідним збільшенням активності нейтрофілів і бактерицидної активності сироватки крові на 25-ту і 43-тю добу та лізоцимної активності на останньому етапі дослідження порівняно з контрольною групою.

УДК 636.92:636.082.26(477.8)

2013.1.309. ГІБРИДИЗАЦІЯ КРОЛІВ НА ОСНОВІ ТРЬОХ-ПОРІДНИХ ПОМІСЕЙ В УМОВАХ ГОСПОДАРСТВ ПРИКАРПАТТЯ / Лучин І.С., Вакулєнко І.С. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2012. — № 107. — С. 87–91. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 538158.

Кролі, селекція кролів, гібридизація кролів, помісі трьох-порідних кролів, продуктивність кролів.

Проведено дослідження з метою створення схеми гібридизації на основі трьохпорідних помісей кролів (К.) в умовах Прикарпаття для інтенсивного виробництва кролятини. Створено материнські та батьківські лінії (форми) К. трьох-порідного генотипу 4/8 БВ 3/8 МШ 1/8 Ф, які спаровувались згідно зі схемою і з урахуванням ефективності поєднання вихідних форм. Окремі групи кролематок переважали за відтворювальними показниками ровесниць інших груп на 5–10%, що дає змогу покращити якість відтворення кролиць даного стада та майбутнього кінцевого гібридного молодняка К. у кліматичних і технологічних умовах прикарпатського регіону. Визначено кращі варіанти схрещування материнських та батьківських ліній (форм) трьохпорідного генотипу К. 4/8 БВ 3/8 МШ 1/8 Ф, які забезпечують вищу продуктивність кролематок на 5–10% в умовах господарств Івано-Франківщини.

УДК 636.92:636.084/.085.12:546.76:577.122

2013.1.310. ДЕЗІНТОКСИКАЦІЙНА ЗДАТНІСТЬ ПЕЧІНКИ ТА ВІМСТ РОЗЧИННОГО БІЛКА У ТКАНИНАХ ОРГАНІЗМУ КРОЛІВ ЗА УМОВ ВИПОЮВАННЯ ЦИТРАТУ ТА ХЛОРИДУ ХРОМУ / Лесик Я.В., Федорук Р.С., Храбко М.І. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2012. — Вип. 13, № 3/4. — С. 74–77. Шифр 538083.

Кролі, годівля кролів, мінеральні добавки в раціоні кролів, цитрат хрому, хлорид хрому, дезінтоксикаційна здатність печінки кролів, білок розчинний.

Наведено результати вивчення впливу використання в раціоні кролів (К.) від 90- до 130-добового віку цитрату хрому з розрахунку 10 мкг Cr на тварину і хлориду хрому в кількості

12,5 мкг/тварину/добу Cr у вигляді $\text{CrCl}_3 \cdot 6\text{H}_2\text{O}$ на дезінтоксикаційну здатність організму, вміст розчинного білка та активність ферментів переамінування в досліджуваних тканинах. Результати досліджень засвідчили, що введення в раціон К. органічної та мінеральної сполук хрому сприяло підвищенню вмісту фенолсульфатів у тканинах печінки та нирок тварин дослідних груп порівняно з контрольною. Встановлено, що застосування в раціоні К. водного розчину цитрату хрому супроводжувалося вірогідним збільшенням вмісту фенолглюкуронідів, підвищенням активності ферментів переамінування та вмісту розчинного білка в тканинах печінки, нирок і найдовшого м'яза спини кролів на 43-тю добу дослідження порівняно з контролем. Вказано на доцільність вивчення впливу застосування мінеральної й органічної сполук хрому в раціонах К. на фізіолого-біохімічні процеси їх організму з метою визначення оптимальної кількості його сполук для різних статевих вікових груп кролів в умовах сучасної технології їхнього вирощування.

УДК 636.932.43:636.82/.84:338.314(091)

2013.1.311. МАЛЕНЬКИЙ И ДОРОГОЙ ЗВЕРЁК / Дихтяр В. // Агроперспектива. — 2012. — № 6. — С. 26–31.

Шиншила, розведення шиншили, рентабельність шиншилівництва.

Висвітлено історичні, економічні й технологічні аспекти розвитку шиншилівництва, однієї з перспективних галузей тваринництва. Шиншила (Ш.) — тварина трав'яїдна, тому комбікорм для неї містить 60% зернової суміші і 40% трави. Вартість одного кілограма комбікорму — 5 грн. Доросла Ш. за місяць споживає 900 г даного корму. Шкурку з Ш. можна знімати у віці 9–10 місяців. Корм — основна стаття витрат (50 грн на одну шиншилу). На 1 м² розміщується 20 Ш. Одна людина може доглядати 500 звірків, працюючи повний робочий тиждень. Середня шкурка Ш. коштує 50 доларів, а кращі з них — понад 100. Зазначено, що лише якісне поголів'я може стати базою для економічного благополуччя господарства, яке реалізує шкурки Ш. Головним видом товару на найближчі 15–20 років буде племінний молодняк. Шкурки Ш. і звірки для домашнього любительського утримання будуть відігравати роль супутнього товару. Собівартість складається із затрат на утримання приміщення, зарплати персоналу, затрат на корм, клітки, пісок, транспорт, ветеринарне обслуговування, рекламу, облік тощо. У кожному господарстві собівартість буде різною, але на сьогодні вона не перевищує 15 доларів. Рентабельність виробництва значною мірою залежить від того, як реалізується продукція конкретного господарства. Вона буде вища там, де більша частина Ш. продається як племінні тварини й хутрові вироби і відповідно менша частина реалізується у вигляді шкурок. Основні статті затрат сформовано на світовому рівні і різке їх збільшення прогнозувати досить важко. Отже, рентабельність буде визначатися ціною продажу товару за відносно незмінних затрат. Шиншилівництво на сьогодні і в найближчій десятиліття є високорентабельним виробництвом товару, що має гарантований збут, і в найближчий час у нього буде вкладено значні кошти.

638.1/2 Бджільництво. Шовківництво

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

УДК 638.121.1.2:638.132.14.03

2013.1.312. РОЛЬ КОЗЛЯТНИКА ВОСТОЧНОГО В ОСЕННЕМ РАЗВИТИИ ПЧЕЛИНЫХ СЕМЕЙ / Козин Р.Б., Володько Д.В. // Пчеловодство. — 2012. — № 7. — С. 11–12. — Библиогр.: 3 назв.

Козлятник східний, бджолині сім'ї, медозбір.

Зазначено, що козлятник східний (КС) — багаторічна трав'яна рослина з високою продуктивністю зеленої маси. Рослини КС формують підтримуючий медозбір у період, коли інших медоносів мало. Цвітіння другого укосу починається від середини серпня і продовжується до 15–20-х чисел вересня. Показано, що на початку серпня 2010 р. вулики розмістилися на контрольних площадках в НПХ "Альошинське" і НН

бджільництва. Встановлено, що на подолання транспортного стрес-фактора у бджіл пішло 7–10 днів, при цьому кількість печатного розплоду зменшилася. Виявлено, що на початку серпня печатного розплоду в сім'ях на пасіці НН бджільництва було в 7–8 разів менше порівняно з розміщеними на масиві КС в НПХ "Альошинське". Порівняння сили сімей у кінці серпня показало, що ті сім'ї, які було розміщено на масиві КС, мали силу у 8 вуликів, а на різотрав'ї — 2–3. Потім кількість бджолиного розплоду на пасіці НН бджільництва стала збільшуватися завдяки осіннім квітконосам дендропарку. Виявлено, що на початку вересня кількість печатного розплоду різко зменшилася і 18 вересня його не стало. Сім'ї, розміщені на посівах КС, відвідували квіти у 4 рази більше,

ніж бджоли пасіки НН бджільництва. Таким чином, кількість молодих бджіл у сім'ях розміщених біля козлятника східного була більшою, ніж поруч різотрав'я, що дає нам змогу констатувати їх кращу готовність до зимівлі.

УДК 638.121.124

2013.1.313. ЯЙЦЕНОСКОСТЬ МАТОК В ОЦЕНКЕ МЕДОПРОДУКТИВНОСТИ И ЗИМОСТОЙКОСТИ СЕМЕЙ / Брандорф А.З., Ивойлова М.М. // Пчеловодство. — 2012. — № 6. — С. 16–18. — Библиогр.: 3 назв.

Бджоли, медопродуктивність сімей, зимостійкість сімей, матки.

Дослідження проводили у 2008–2011 рр. на стаціонарній пасіці, розміщеній у центральній зоні Кіровоської обл. (40 бджолиних сімей помісних порід). Виявлено, що у маток третього року використання ослаблення протягом безоблітного періоду в деяких сім'ях досягало 80% (середнє значення 33,7%), що перевищує показник маток другого року в 1,8 раза, першого — в 22,5 раза. Зимостійкість бджолиних сімей з матками третього року використання менша порівняно з другим на 14%, першим — на 17%. Максимальний відсоток загибелі бджолиних сімей у зимовий період зареєстрований у сім'ях з матками третього року. Не встановлено суттєвих відмінностей між середньодобовою яйценосністю маток третього (1326,4 яйця) і другого (1389,6 яйця) років. Матки першого року перевищували за даним показником маток названих груп у середньому на 16,5%. Таким чином, на пасіках потрібно утримувати бджолині сім'ї з молодими матками не старше двох років, що буде сприяти підвищенню важливих господарсько корисних показників (медова продуктивність і зимостійкість).

УДК 638.121.3:638.145.4

2013.1.314. ВЫРАЩИВАНИЕ ПЧЕЛИНОГО И ТРУТНЕВОГО РАСПЛОДА / Кодесь Л.Г., Шаров М.А., Коптева Е.Н. // Пчеловодство. — 2012. — № 6. — С. 18–19. — Библиогр.: 5 назв.

Розплід бджолиний, розплід трутневий, бджолині сім'ї.

Дослідження проводили протягом весняно-літнього сезону 2011 р. в умовах Уссурийського р-ну Приморського краю. Для досліду відбирали 10 сімей-аналогів. Зазначено, що в умовах Приморського краю до початку травня в бджолиних сім'ях завершується період заміни зимувалих бджіл на молодих. За останні п'ять днів квітня — першу декаду травня кількість вирощуваного розплоду в бджолиних сім'ях збільшилася майже в 2 рази — з 57,1 по 101,7 сотень комірок. У період 13–25 червня різниця в кількості вирощуваного розплоду за даними двох послідовних обліків збільшилася на 43,7% (з 162,1 по 232,9 сотень комірок). Встановлено, що за сили головного медозбору 6,5–7,5 кг нектару/добу вирощування розплоду різко зменшується. У останній декаді липня і серпні кількість бджолиного розплоду в сім'ях збільшується порівняно з серединою липня (98,0 сотень) і досягає 249,1 сотні комірок. Виявлено, що вирощування трутневого розплоду бджоли розпочинають на початку травня. За обліку 16 травня в бджолиних сім'ях у середньому зафіксовано 1,15 сотень комірок трутневого розплоду. Протягом червня кількість комірок з трутневим розплодом збільшилася і до 10 липня досягла 18,9 сотень комірок. З другої половини липня кількість вирощуваного розплоду починає зменшуватися і до 21 серпня становить 10% від вказаного максимуму (18,9 сотень комірок). Показано, що в середині травня і серпні бджолиного розплоду в сім'ях більше на 99%, а в липні — на 88%, ніж трутневого. Таким чином, трутневий розплід бджолині сім'ї починають вирощувати на початку травня і поступово збільшують його кількість з 1,15 по 18,9 сотень комірок, досягаючи максимальної величини до 10 липня. З другої половини серпня матки перестають відкладати трутневі яйця.

УДК 638.124.22

2013.1.315. ПЕРИОДЫ В ГОДОВОМ ЦИКЛЕ ЖИЗНИ ПЧЕЛ / Пашаян С.А., Сидорова К.А., Калашникова М.В., Столбов Н.М. // Пчеловодство. — 2012. — № 6. — С. 12–13. — Библиогр.: 5 назв.

Бджоли, річний цикл життя бджіл, медозбір.

Робота виконувалася на пасіках Тюменської області. Встановлено, що в річному життєвому циклі бджолиної сім'ї розріз-

няється кілька періодів. Перший (осінньо-зимовий спокій) — час від моменту виходу останнього розплоду восени до початку відкладання яєць маткою у другій половині зимівлі. У цей період життя бджіл (листопад–лютий) у гнізді відсутній розплід. Другий період (кінець лютого — початок березня) — зимове розмноження. Бджоли збільшують споживання меду, а також починають використовувати пергу. У цей час починає з'являтися розплід. Третій (весняний обліт) — перший тиждень життя бджолиної сім'ї після виставлення бджіл із зимівника (4–10 квітня). Бджоли здійснюють очисний обліт, примносять у вулик воду, пергу, нектар, інтенсивно чистять гніздо, у матки збільшується яйцекладка. П'ятий — народження бджіл весняної генерації (6–20 травня). Для цього етапу характерне будівництво бджолиних комірок, вошини. Матка починає відкладати яйця і в трутневі комірки. Шостий — інтенсивне будівництво стільників (21 травня — 5 червня). Збільшується кількість розплоду та молодих бджіл. Сьомий — передройовий (5–20 липня). Характеризується будівництвом трутневих комірок. Восьмий — ройовий (20–30 червня). У сім'ї багато розплоду і бджіл, зупиняється відбудовування стільників. Яйцекладка матки зменшується. Дев'ятий (1–10 липня) характеризується наявністю в бджолиній сім'ї маточників, зменшується яйцекладка матки і будівництво комірок. Десятий — головний взяток (10 липня — 5 серпня). Основною задачею бджоляра в цей період є забезпечення бджіл достатньою кількістю стільників. Одинадцятий — післявзятковий (15–30 серпня). Спостерігається зменшення кількості бджіл у сім'ї. Літ бджіл припиняється, проявляється схильність до крадіжок, починається вигнання трупів. Дванадцятий — підготовка до зимівлі. Характеризується утворенням клубу спочатку в холодний нічний час, а потім і вдень. Триває з 30 серпня по 30 вересня, після чого починається перший період. Отже, знання періодів розвитку сімей допоможе бджолярам своєчасно провести відповідні планові роботи: підготувати бджіл до зимівлі, виставити сім'ї із зимівника, розширити гніздо сім'ї, попередити роїння та інші заходи, підвищивши таким чином ефективність ведення бджільництва.

УДК 638.124.6.8

2013.1.316. РОЛЬ ТРОПИЗМОВ В ПОВЕДЕННІ МЕДОНОСНИХ ПЧЕЛ / Ишмуратова Н.М., Тамбовцев К.А., Ишмуратов Г.Ю. // Пчеловодство. — 2012. — № 7. — С. 17–19. — Библиогр.: 5 назв.

Бджоли медоносні, тропізм, поведінка бджіл.

Зазначено, що тропізми — це вроджені форми поведінки бджіл, вони стабільні і тому, подібно до морфологічних ознак, можуть мати таксономічне значення, тобто їх можна використовувати для класифікації бджіл. Встановлено, що перший тропізм — це фототропізм. Так, бджоли середньоросійської (СР) породи дружно летять на світло, лампи і вікна. Якщо вони летять на вікно, то б'ються об скло, доки не загинуть. Бджоли карпатської (К.) породи не всі поспішають до вікна, частина з них літає по кімнаті і часто нападає на людей. Виявлено, що при відкриванні вулика бджоли СР породи ховаються, в затемнену частину гнізда разом з маткою, тобто спостерігається чітко виражений негативний фототропізм. Бджоли К., сірої гірської кавказької, італійської порід при відкриванні вулика швидко виповзають на світло — позитивний фототропізм. Показано, що бджола розпочинає пошук їжі не від голоду, як вищі тварини. Бджола не знає голоду: вилітаючи з вулика, вона має запас їжі, як мінімум, на 4 км. Займатися пошуком їжі її примушує інстинкт заготівлі корму для сім'ї. Зір фуражиру добре розрізняє синій, жовтий і білий кольори. Бджола-збиральниця вилітає з вулика під дією тропізму і летить, орієнтуючись на колір масиву рослини. Не зважаючи на рух сонця, бджоли літають так, як їх «змушує» тропізм кольору масиву. Поле медоносів залишається на місці, і бджолам не потрібно щоразу визначати напрямок, тропізм не дає їм можливості помилятися. Таким чином, при вивченні поведінки бджіл необхідно мати на увазі таке явище, як тропізм. Тропізми стали родоначальниками безумовних рефлексів і інстинктів.

УДК 638.13.14.03:633.366

2013.1.317. ВЫСОКОПРОДУКТИВНЫЙ МЕДОНОСНЫЙ КОНВЕЙЕР / Савин А.П. // Пчеловодство. — 2012. — № 7. — С. 21–23.

Конвеєр медоносний, бджоли, мед.

Зазначено, що в період екстремальної жари і нестачі во-логи медоносні рослини швидше проходять фази розвитку, при цьому ріст рослин зменшується наполовину. Особливо це характерно для одnorічних культур, таких як гречка, фацелія, гірчиця. Тому, щоб підвищити нектаропроодуктивність даних культур, необхідно їх сіяти раніше. Виявлено, що меншою мірою засуха впливає на дворічні і багаторічні трави зі стрижневим коренем. Так, в умовах надзвичайних посух 2010–2011 рр. на дослідному полі в ФГУП “Альошинське” відмінні результати показали козлятник східний (перший укіс), буркун жовтий, комонник звичайний, головатень кругло-головий, козлятник східний (другий укіс). Показано, що нектаропроодуктивність за весь період цвітіння становила 100–140 кг/га цукру. Крім того, козлятник є одним з найкращих за пилковою продуктивністю (180–200 кг/га). Головатень — один з найкращих медоносів другої половини літа — нектар-на продуктивність є високою за суцільного посіву. Концен-трація цукру досягає 65–70%. Цвітіння розпочинається 10–15 липня і триває 30–35 днів. Навіть в умовах надзвичайної жари він інтенсивно виділяє нектар протягом всього світ-лового дня. Медову і насінневу продуктивність ентомофіль-ного конвеєру наведено в таблиці. Медова продуктивність вищеперерахованих рослин з площі 45 га становить 24,4 т. Вирощування ентомофільних культур вигідне в умовах ринку оскільки крім медоносного вони мають ще і медоносно-кор-мове і медоносно-насінневе використання.

УДК 638.132:638.14.03

2013.1.318. МЕДОПРОДУКТИВНОСТЬ СИНЮХИ ГОЛУ-БОЙ / Доукін Ю.В. // Пчеловодство. — 2012. — № 6. — С. 23–24. — Библиогр.: 5 назв.

Синюха блакитна, медопродуктивність синюхи.

Синюха блакитна — багаторічна трав'яна рослина зав-вишки 80–120 см. Дана рослина — гарний ранній медонос. Її продуктивність у Кемеровській обл. становить 70 кг/га, в Томській — вище 100 кг/га. Початок цвітіння синюхи бла-китної припадає на середину—кінець травня. Вплив добрив на медопродуктивність синюхи вивчали у 2008 р. шляхом двофакторного досліді. Перший фактор — фон родючості: без удобрення і за внесення 60 т/га гною. Другий фактор — норми мінеральних добрив: без внесення їх та з $P_{45}K_{60}$; $N_{30}P_{45}K_{60}$; $N_{60}P_{45}K_{60}$. Ґрунт — сірий лісовий важкосуглинковий. Спосіб висіву ширококорядний — 45 см. Встановлено, що мінеральні добрива слабо впливають на кількість квіток на одному пагоні у варіанті з природним фоном родючості. По-казано, що за внесення добрив у ґрунт медопродуктивність зростає в 1,2–2 рази порівняно без удобрення. У середньому у 2009–2011 рр. під час масового цвітіння синюхи блакитної кількість бджіл на 100 м² площі коливалася від 405 до 738 особин залежно від варіанта досліді. Отже, використання органічних добрив сприяє залученню більшої кількості медо-носних бджіл на квітки рослин на 41,2% і досягає максимуму за внесення добрив і $N_{30}P_{45}K_{60}$.

УДК 638.132:638.14.03:633.853.494

2013.1.319. РАПСОВЫЙ МЕД / Калинихин В.В. // Пчело-водство. — 2012. — № 6. — С. 57.

Мед ріпаківий, медова продуктивність.

У лабораторії бджільництва ДНУ “Краснодарський НДІ тваринництва Россільськоакадемії” досліджували якість ріпа-кового меду. Зазначено, що за своєчасного заповнення бджо-лами врожайність і зимостійкість ріпаку може збільшитися на 15–20%. Гроноподібні суцвіття із 30–40 дрібних жовтих квіток слугують для бджіл джерелом нектару і пилку. В Сибіру з 1 га ріпаку одержують у середньому 400 кг меду, тоді як з гречки і еспарцету — по 100–150 кг/га. Пилконосність ріпаку дуже висока. Пилок дрібний, але дуже клейкий. Маса обніжки становить 15 мг, з гречки — 8 мг. Встановлено, що за масою цей мед був на 5–7% важчим порівняно з гречаним, зніто-вим і різнотравним. Відрізняється він підвищеним вмістом сухих речовин (87%) і меншою порівняно з іншими медами концентрацією вологи (13%). Виявлено, що кількість глюкози становить 45% від усіх цукрів, що на 10% вище порівняно з медами з гречки і комонника малого. Фруктози міститься на 12% менше порівняно з гречаним, еспарцетовим медами і з комонника малого. Ріпаківий мед кристалізується протягом

3–7 днів, в стільниках — за 15–20 днів. Цей мед, закладений на зимівлю, швидко переходить у твердий стан. Бджоли не можуть дістати його із комірок і гинуть. Ріпаківий мед не-охоче приймають на кондитерські підприємства і хлібзаводи, оскільки виробники починають черствіти вже на другий день із-за швидкої його кристалізації.

УДК 638.135.145:638.14.03

2013.1.320. СБОР КАЧЕСТВЕННОГО ПРОПОЛИСА МОЖ-НО УВЕЛИЧИТЬ / Мадебейкин И.Н., Мадебейкин И.И. // Пчеловодство. — 2012. — № 7. — С. 51–52. — Библиогр.: 2 назв.

Бджоли, прополіс, породи бджіл.

Зазначено, що прополіс — це природний антибіотик, який сприяє загальному оздоровленню організму людини. Кіль-кість і якість цього продукту залежать від географічних і кліматичних умов, наявності прополісної сировини в природі, пори року, породи бджіл, сили і стану їхніх сімей, конструкції вулика тощо. Багато прополісу збирають сірі гірські кавказькі бджоли та їхні поміси, одержані в результаті схрещування середньоросійських (СР) маток з трутнями кавказянок. На-водяться дані, що кавказянки та їхні поміси добули пропо-лісу в 1,4 раза (на 37–46%) більше, ніж СР бджоли. Мало прополісу виявилось у сім'ях країнської (К.) породи і їхніх помісей — в 1,5–3,0 раза менше порівняно з СР бджолами ($P=0,959-0,999$). Виявлено, що якість прополісу К. бджіл дуже низька, в ньому багато воску — понад 34%. Колір такого прополісу не коричневий, а світло-жовтий. В одер-жанні прополісу велику роль відіграє деревно-чагарникова рослинність. Для формування продукту бджоли збирають клейку речовину, переважно з бруньок тополі, осоки, берези, в'язу, каштана, дуба, черемхи, верби, вишні, яблуні, а також добувають смолисту речовину з пагонів і зі стовбурів сосни і ялини. У середньому від кожної сім'ї можна одержати 90–95 г прополісу. Показано, що для його одержання можна викорис-товувати стамеску або підкладати двохарові поліпропіленові сітки з розміром комірок 3×4 мм. Через три місяці всі сітки з запрополісованими полотнами переносять у складське при-міщення, а в гнізда кладуть чисті полотна. Щоб підвищити вихід прополісу, сім'ї пересаджують не один, а два рази: навесні — після виставлення і восени — в першій декаді ве-ресня. Це дає змогу підвищити вихід сировини до 379–405 г від однієї сім'ї.

УДК 638.145.5:638.124.8

2013.1.321. СПОСОБЫ ВЫВОДА МАТОК И ПРОДУКТИВ-НОСТЬ ПЧЕЛИНЫХ СЕМЕЙ В ЗАБАЙКАЛЬЕ / Дрянов И.В. // Пчеловодство. — 2012. — № 6. — С. 13–14.

Бджоли, сім'ї бджолин, Забайкалля.

Вивчали ріст, розвиток і продуктивність бджолиних сімей в умовах Забайкалля. Бджолині сім'ї розділили за принци-пом аналогів на групи. У 1-й (контрольна) вивчали ройовий метод репродукції маток, 2-й — виводили свищевих маток, 3-й — використовували маток одержаних без переносу ли-чинок у штучному стільнику К. Джентера. Наводиться опис виведення маток різними способами. Встановлено, що за кількістю вирощеного розплоду різниці між 1- і 2-ю групами становить 7,1%. У серпні відводки всіх груп інтенсивно роз-множувалися. Високий рівень вирощування розплоду дав змогу відводкам до кінця серпня наростити в 1-й групі — 13,5 вулички, 2-й — 12,7 і в 3-й — 13,1 вулички бджіл. У відводках кожної групи було по 5–6 рамок розплоду. Зазначено, що від 1-ї групи в середньому одержали 12,9 кг, 2-ї — 12,6, 3-ї — 13,2 кг меду. Прибуток від реалізації продукції в перерах-унку на одну сім'ю в цінах 2007 р. в 1-й групі становив 838 руб., 2-й — 784, 3-й — 892 руб., а рентабельність — 52,2%; 48,9 і 55,6% відповідно. Отже, економічна ефективність під-тверджує доцільність використання в умовах Забайкалля стільника К. Джентера.

УДК 638.145.6

2013.1.322. КАНДИ — ПО АМЕРИКАНСЬКОМУ / викорис-тано матеріали із сайту <http://bdgoloforum.bbflash.net> // Пасі-ка. — 2012. — № 9. — С. 26–27.

Канді, мед, бджоли.

Показано рецепти приготування корму канді німецькими та американськими бджолярами. Зазначається, що є один сорт

канді, який бджоларі використовують як корм для маток. Його називають "канді Гуда", на честь І.Р. Гуда (штат Індіана), який почав його застосовувати в США. Однак уперше канді був приготовлений багато років тому німцем Шольцем. У Європі цей корм називають "канді Шольца". Наголошується, що канді роблять із першосортного відцентрифугованого меду або інвертованого цукру й цукрової пудри. Мед, що за кристалізувався, необхідно нагріти до 60°C, щоб він розтанув, та дати йому охолонути до 38°. Після цього поступово до нього додають цукрову пудру, увесь час помішуючи масу ложкою. Пудри беруть стільки, скільки зможе вібрати мед. Коли маса загусне, дошку для тіста притрушують цукровою пудрою й викладають на неї масу з каструлі. Масу розминають як звичайне хлібне тісто. Встановлено, що інвертованого цукру або меду беруть 2 кг на 5 кг цукрової пудри. Готовий корм переливають в бляшані банки, що закриваються. Наводиться також рецепт приготування канді від німецького бджоларя Г. Скленера.

УДК 638.162:577.1

2013.1.323. НОВЫЙ МЕТОД ОПРЕДЕЛЕНИЯ АНТИБИОТИКОВ В МЁДЕ / Русакова Т.М., Балашова Е.Ю., Александрова Е.В., Бурмистрова Л.А., Мартынова В.М. // Пчеловодство. — 2012. — № 7. — С. 49–51.

Мед, антибіотики в меду, визначення антибіотиків у меду.

Зазначено, що для стимуляції бджолиних сімей, профілактики й боротьби з хворобами бджіл широко використовують антибіотики. Їх залишкова кількість переноситься бджолами в мед і тривалий час у ньому зберігається. Встановлено, що існує декілька способів визначення антибіотиків у меду. Один з них — метод дифузії в агар. Відомий також метод тонкошарової хроматографії. Обидва методи недосконалі: недостатньо чутливі, виключають можливість одержання кількісних результатів, тривалі у виконанні тощо. Фахівцями ДНУ "НІІ бджільництва Россільхозакадемії" і ООО "Аналітичний центр Апіс" розроблено національний держстандарт Росії 54655-2011 "Мед натуральний. Метод визначення антибіотиків". Метод заснований на принципах твердофазного імуноферментного аналізу (ІФА або ELISA). Межею визначення для тетрацикліну, ролітетрацикліну є 6 мкг/кг, левоміцетину — 0,025 мкг/кг. Застосування в лабораторіях вказаного методу дасть змогу обмежити неконтрольоване використання антибіотиків у бджільництві, забезпечити високу якість меду й, як наслідок, підвищити його конкурентоздатність.

УДК 638.178.8

2013.1.324. ГЕПАРИН — АНТИГИПОТЕНЗИВНОЕ СРЕДСТВО ПРИ ОТРАВЛЕНИИ ПЧЕЛИНЫМ ЯДОМ / Хомутов А.Е., Звонкова М.Б., Малиновский Д.С. // Пчеловодство. — 2012. — № 6. — С. 58–59.

Гепарин, отрута бджолини, бджоли.

Констатується, що за ужалення людей бджолами відмічають падіння кров'яного тиску, порушення серцевого ритму й зміну зубців ЕКГ на тривалий час. Одним із факторів, що зумовлює зниження артеріального тиску, є вивільнення ендогенного гістаміну. Вивчали детоксикавальну функцію гепарину. Дослідження проводили на щурах. Їх розподілили на 5 груп: контрольну і чотири дослідні. Контрольній групі вводили фізіологічний розчин, 1-й — бджолину отруту, 2-й — отруту + гепарин (1:0,5), 3-й — попередньо гепарин (500 МЕ/кг) і потім отруту, 4-й — попередньо протамін (10 мг/кг) і потім отруту. Встановлено, що одним із неспецифічних блокувальників гістаміну є гепарин, який взаємодіючи з ним утворює комплексне сполучення. Виявлено, що за одночасного введення бджолиної отрути і гепарину у вигляді суміші зі співвідношенням 1:0,5 або за попереднього введення гепарину в дозі 500 МЕ/кг систолічний артеріальний тиск падає. При введенні бджолиної отрути в дозі 5 мг/кг на фоні дії протаміну сульфату спостерігаються гіпотензивні явища, характерні для серії експериментів, за яких вводили лише бджолину отруту в тій же дозі. Отже, бджолина отрута на фоні введення гепарину частково втрачає гіпотензивну дію. Про-

тамін сульфат підсилює токсичні властивості бджолиної отрути.

УДК 638.19:595.799

2013.1.325. ВЛИЯНИЕ ПЕСТИЦИДОВ НА ДЫХАНИЕ МИТОХОНДРИЙ ЛЕТАТЕЛЬНЫХ МЫШЦ ЗЕМЛЯНОГО ШМЕЛЯ / Сыромятников М.Ю., Попов В.Н., Горбачева Т.М., Лопатин А.В. // Пчеловодство. — 2012. — № 6. — С. 60–61. — Библиогр.: 5 назв.

Джміль, пестициди, мітохондрії.

Вивчали вплив діючих речовин пестицидів, що застосовують у парниках, на швидкість дихання мітохондрій літальних м'язів джмелів. Об'єктом досліджень були самці джмеля *Bombus terrestris* (L.). Встановлено, що максимальне дихання мітохондрій спостерігалось в присутності α -гліцерофосфату — 1433 нмоль O_2 за хв/мг білка, сукцинату — 772, пірувату — 852 нмоль O_2 за хв/мг білка. Виявлено, що виражений інгібуючий ефект мали: пірипроксифен, азоксистробін, крезоксим-метил, біфентрин, пенконазол. Показано, що пестициди, які містять феназахін, використовують для боротьби з кліщами, але ця речовина токсична для мітохондрій літальних м'язів джмелів. Тріадімефон, іпродіон, абаментін менш токсичні для мітохондрій, але існує можливість їх негативного впливу на біоенергетику джмелів. Інші речовини не мають значного інгібуючого впливу на дихання мітохондрій літальних м'язів *B. terrestris*. Зазначено, що навіть малі концентрації речовин, що блокують електрон-транспортний ланцюг мітохондрій, можуть негативно вплинути на біоенергетичні показники літальних м'язів і призвести до зниження інтенсивності запилювальної діяльності комах. Таким чином, за використання джмелів для запилення квіток ентомофілних рослин у парниках, необхідно враховувати токсичну дію активних компонентів пестицидів на біоенергетику комах.

УДК 638.222.238

2013.1.326. ПРОЦЕСИ ЖИВЛЕННЯ ТА ВМІСТ БІЛКА В ОРГАНІЗМІ ДУБОВОГО ШОВКОПРЯДА РІЗНИХ КОРМОВИХ ЛІНІЙ ТА ГІБРИДІВ / Аретинська Т.Б., Трокоз В.О. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2012. — Вип. 13, № 3/4. — С. 52–55. — Библиогр.: 10 назв. Шифр 538083.

Шовкопряд дубовий, кормові лінії дубового шовкопряду, гібриди дубового шовкопряду.

Вивчали процеси живлення і вмісту білка в організмі дубового шовкопряду (ДШ) під впливом гібридизації різних кормових ліній. Для дослідження використовували моновольтину породу ДШ Поліський тасар та її кормові лінії — дубова (Д.), грабова (Г.) і букова (Б.) — контроль, які проходять зимівлю в Ківецькому селекційно-вигодовельному пункті (ДП Ківерцівське лісове господарство Волинської обл.). Досліджували наступні гібриди: $X_{d2} \times Y_{b2}$; $X_{b2} \times Y_{d2}$; $X_{d2} \times Y_{g2}$; $X_{g2} \times Y_{d2}$; $X_{b2} \times Y_{g2}$; $X_{g2} \times Y_{b2}$. Одержаний гібридний матеріал та чисті кормові лінії вирощували за оптимальних умов весняно-літніх вигодовель по 100 гусениць у кожній повторності. Встановлено тенденцію до збільшення вмісту білка гемолімфи у гусениць 5-го віку порівняно з 4-м, а також його зниження у лялечок, що характерно як для дослідних, так і для контрольних партій коконів. У гібридних партіях коконів розвиток ДШ супроводжується підвищенням вмісту білка в гемолімфі гусениць і лялечок порівняно з контролем. Максимальні показники вмісту білка характерні для гібридів Д. і Б. кормових груп, а мінімальні — Б. і Г. Зазначено, що коефіцієнт утилізації (КУ) корму був максимальним у гусениць гібридів Д. і Б. кормових ліній — 39,05–44,15%, у чистих — 32,25–34,05%. Показано, що ефективність перетворення корму у власну масу тіла гусениць зростає у гібридів другого покоління на 6,5–9,0% Д. і Б. кормових ліній, на 4,6–5,2 — Д. і Г. та на 2,2–2,8% — Б. і Г. кормових ліній. Отже, гібридизація позитивно впливає на процеси росту ДШ. Відбувається збільшення кількості спожитого і засвоєного корму, покращання процесів утилізації та асиміляції корму.

639.2/.6 Рибне господарство. Аквакультура

Науковий референт — кандидат с.-г. наук КАПРАЛЮК О.В.

Науковий консультант — кандидат с.-г. наук ТРЕТЯК О.М.

УДК 639.21.3.043

2013.1.327. ІХТІОФАУНА ТА ЖИВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ВИДІВ РИБ ВОДОЙМИ-ОХОЛОДЖУВАЧА ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ АЕС В ОСІННІЙ ПЕРІОД / Бузевич І.Ю., Кражан С.А., Захарченко І.Л., Коба С.А. // Рибогосподарська наука України. — 2012. — № 1. — С. 9–14. — Бібліогр.: 14 назв.

Іхтіофауна, Хмельницька АЕС, живлення риб.

Вивчено гідрохімічний режим, природну кормову базу, структурно-функціональні показники іхтіофауни та живлення основних її представників після запровадження режиму рибогосподарської експлуатації водойми-охолоджувача Хмельницької АЕС. Гідробіологічні та іхтіологічні дослідження проведено у жовтні 2008 р. на 5 станціях. Встановлено, що розвиток планктонних угруповань у водоймі-охолоджувачі в осінній період низький, у середньому за фітопланктоном — 0,37 г/дм³, зоопланктоном — 0,39 г/м³. Біомаса зообентосу становила 473, 45 г/м², здебільшого за рахунок молюска дрейсени, чисельність якого 1485,6 екз./м². Зазначається, що домінуючою групою фітопланктону були зелені водорості (60% чисельності та 81% біомаси), синьо-зелені (21,5% чисельності) та діатомові (37% біомаси). Основою чисельності та біомаси зоопланктону були веслоногі раки — 71,0% та 84,6% відповідно. Виявлено, що домінуючим видом іхтіофауни водойми була плітка (54,8% загальної чисельності); за іхтіомасою переважали білий та строкатий товстолобики (40,5%). Хижі види риб в уловах були представлені судаком, щукою та окунем. Зазначається, що з огляду на збільшення чисельності та іхтіомаси сріблястого карася, який посилює навантаження на зоопланктон, слід передбачити його меліоративний відлов. Гідрохімічний режим водойми-охолоджувача Хмельницької АЕС, притаманний фізико-географічній зоні Полісся, сприяє розвитку природної кормової бази.

УДК 639.21.31:591.11

2013.1.328. ВПЛИВ ІОНІВ ПЛЮМБУМУ НА ГЕМАТОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ В ОРГАНІЗМІ БІЛОГО ТОВСТОЛОБИКА (*Hypophthalmichthys molitrix*) / Левкович С.Р. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2012 — Вип. 13, № 3/4. — С. 246–249. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 538083.

Товстолобик білий, іони плумбуму, гематологічні показники білого товстолобика.

Представлено результати впливу іонів плумбуму на інтенсивність еритропоезу та концентрацію гемоглобіну в крові білого товстолобика (БТ) (*Hypophthalmichthys molitrix*). Дослідження проводили на базі Львівської дослідної станції Інституту рибного господарства НААН (сmt Великий Любінь Городоцького р-ну Львівської обл.) на дволітках БТ масою 300–350 г. Рибки 1-ї групи — контроль, 2- і 3-ї — дослідні, знаходилися у басейнах, куди вносили Pb(NO₃)₂ відповідно у кількості 0,1 мг/л у розрахунку на катіон, що відповідає одній рибогосподарській гранично допустимій концентрації (ГДК), і 0,5 мг/л — відповідає п'яти ГДК. Рибки перебували у басейнах впродовж 14 діб після внесення нітрату плумбуму. Встановлено, що за концентрації 0,1 мг/л токсиканта у воді вміст гемоглобіну знижується на 8,3%; еритроцитів — 6,8; гематокритне число — 6,5%, а за 0,5 мг/л — відповідно на 16% і 14,5; 13% порівняно з контрольною групою. Таким чином, плумбум є токсикантом, який пригнічує процес еритропоезу та негативно впливає на кисень-транспортну функцію крові БТ.

УДК 639.21:639.3.043.31

2013.1.329. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТИЛЯПИИ (*TILAPINAE*) В МИРОВОЙ И ОТЕЧЕСТВЕННОЙ АКВАКУЛЬТУРЕ / Борогнецкая О.И. // Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. — 2012. — Вып. 1. — С. 164–173. — Библиогр.: 12 назв.

Аквакультура, тилapia, геотермальна вода.

Наведено результати досліджень вирощування тилapiї у вітчизняному промисловому рибництві. Базою для проведення досліджень щодо використання геотермальної води (t на виході близько 80°C, вміст сульфатів 800 мг/л, хлоридів — 200 мг/л) за вирощування тилapiї було рибне відділення Московського плодоявочного господарства (Краснодарський край). Об'єктом досліджень була 2-міс. молодь мозамбійської тилapiї середньою масою 10,2 г. Рибу вирощували протягом 8 міс., за трьох щільностей посадки — 10, 20, 30 тис. шт./га (1-, 2-, 3-й варіанти досліду). Рибу годували короповим комбікормом за рецептурою ПК-ВР. Середня температура води в ставах у літній період коливалася в межах 20,4–26,9°C, зимовий — 17,8–18,1°C. Встановлено, що найбільш високий середньодобовий приріст маси тіла спостерігався в червні-липні. Виявлено, що зниження температури в осінньо-зимовий період вплинуло на ріст тилapiї і ефективність використання нею кормів. Так, перевага за швидкістю росту влітку становила в середньому 0,58 г (31,5%), а за ефективністю використання кормів — 0,66 кг/кг приросту порівняно із зимовим періодом. Показано, що достовірна різниця за масою товарної риби відмічена лише між 1-м і 3-м варіантами досліду (425±12,5 г і 344±13,6 г відповідно). Трикратне збільшення щільності посадки від 10 до 30 тис. шт./га дало змогу одержати з гектара водної площі понад 8 т риби, що в 2,2 рази більше порівняно з 1-м варіантом. Отже, використання сучасних інтенсивних технологій істотно розширює можливості вітчизняної аквакультури за рахунок вирощування нового цінного об'єкта рибництва — риби тропічного поясу, зокрема тилapiї.

УДК 639.211.3

2013.1.330. ПРОЯВЛЕНИЕ ЭФФЕКТА ГРУППЫ У РАДУЖНОЙ ФОРЕЛИ (*Oncorhynchus mykiss*, Walbaum) В УСЛОВИЯХ СТРЕССА / Подопрігора В.Н. // Рибогосподарська наука України. — 2012. — № 1. — С. 61–66. — Библиогр.: 9 назв.

Форель радужна, стрес, ефект групи у форелі.

Проаналізовано відмінності параметрів росту та виживання мальків форелі в умовах групи та відокремленої особини. Об'єктом досліджень були мальки радужної форелі у форелевому господарстві Кримського природного заповідника (Алушта). Мальки форелі були поділені на дві групи. Мальки 1-ї групи були розміщені в 25 акваріумах (в кожному — по одному мальку), 2-ї — по 12 мальків у акваріумі. Встановлено, що середня маса мальків 2-ї групи становила 810,92±52,80 мг, а 1-ї — 741,94±95,21 мг. Середній приріст біомаси мальків, які виростили у групі, дорівнювала 140±66,85 мг, у відокремлених особин — 65,55±14,00 мг. Серед мальків 2-ї групи відходу не було, 1-ї — 18 відійшло. Отже, перебування в групі поміжкше вплив стрес-факторів. Просторова ізоляція є стресом для мальків форелі і у поєднанні з впливом інших стрес-факторів може істотно зменшувати рівень виживання риб.

УДК 639.211.5.312.313

2013.1.331. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ХАРИУС БАСЕЙНУ р. ТЕРЕБЛЯ ТА АСПЕКТИ ЙОГО ШТУЧНОГО ВІДТВОРЕННЯ / Мрук А.І., Великопольський І.Й., Устич В.І. // Рибогосподарська наука України. — 2012. — № 1. — С. 53–61. — Бібліогр.: 24 назви.

Європейський хариус, р. Тереля, штучне відтворення європейського хариуса.

Представлено морфологічну характеристику та результати штучного відтворення європейського хариуса басейну р. Тереля. Дослідження проводили у 2008–2010 рр. Матеріалом для роботи були екземпляри, відловлені з річок Тереля та Чорна, яка є притокою Терелі. Зазначено, що нерестову популяцію хариуса становили 3–4-річні п'лідники та самиці з їх кількісною перевагою. За аналогічної середньої довжини тіла 20,4 см самиці мали масу 70,8 г, а самці — 69,0 г. Середня робоча плодючість самиць становила 1059 ікринок, об'єм еякуляту самців — 0,05–0,2 мл,

рухливість спермійів у середньому тривала 24 с. Виявлено, що незапліднена ікра європейського харіуса має такі розмірно-вагові характеристики: діаметр — 2,1 мм, середня маса — 10,3 мг. Після двогодинного “набрякання” у воді маса запліднених ікринок зростала до 30,4 мг, діаметр при цьому збільшувався до 3,7 мм. Встановлено, що виживаність ікринок під час інкубації була 21–30%, під час підрощування вихід личинок з годівлею живими кормами — 26,3% (7,4% за використання штучних кормів), маса цьоголіток — 2–5 г за довжини тіла 5–7 см. Отже, дослідження засвідчили можливість штучного відтворення європейського харіуса в умовах українських господарств.

УДК 639.215.2.21.313

2013.1.332. ВПЛИВ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ НА ХАРЧОВУ ЦІННІСТЬ КОРОПА І ТОВСТОЛОБИКА В УМОВАХ ІНТЕНСИВНОГО ВИРОЩУВАННЯ / Колесник Н.Л. // Рибогосподарська наука України. — 2012. — № 1. — С. 100–104. — Бібліогр.: 4 назви.

Короп, товстолобик, харчова цінність коропа, важкі метали.

Об'єктом досліджень були різновікові групи коропа (К.) та товстолобика (Т.), що вирощувалися у повносистемному господарстві БАТ “Сумирибгосп” протягом 2001–2002 рр. Весною та восени проводили дослідження вмісту Zn, Cu, Pb і Cd у коропа та товстолобика. Встановлено, що вміст досліджених важких металів (ВМ) у м'язях риби не перевищував ГДК. Накопичення ВМ із віком не спостерігалось як у К., так і в Т. Виявлено значне накопичення у шкірі коропових риб Zn, а в поодиноких випадках — Pb і Cd. Зазначено, що цьоголітки К. і Т. в середньому містили відповідно у 1,5 і 3,3 раза більше Zn, вміст Pb у шкірі Т. перевищував у 2 рази ГДК для риби як продукту харчування. Шкіра однорічок К. та Т. практично однаково концентрувала Zn, вміст якого перевищував ГДК у 1,8 та 2 рази відповідно. Показано, що у дволіток обох видів риб розбіжностей за вмістом Zn не було, але його концентрації були меншими, ніж у цьоголіток та перевищували ГДК у 1,2 раза. Трилітки К. та Т. мали рівень Zn, який перевищував ГДК у 1,1 та 1,4 раза відповідно. При цьому у шкірі триліток К. максимальний вміст Cd перевищував ГДК у 4,6 раза.

УДК 639.215.2:636.082

2013.1.333. МОРФОГЕНЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛУСКАТОЇ ПОРОДИ КОРОПА / Нагорнюк Т.А., Тушницька Н.Й., Тарасюк С.І. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2012 — Вип. 13, № 3/4. — С. 323–327. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 538083.

Короп, генетична структура коропа, генетико-біохімічні системи крові коропа.

Вивчено генетичну структуру (ГС) коропа української лускатої породи (УЛП) за 6 генетико-біохімічними системами. Для досліджень використовували коропів УЛП (однорічки та дволітки) восени 2009 р. (n=33) та навесні 2010 р. (n=29), яких вирощують у Лиманському ДВСРП Харківської обл. Морфометричну характеристику коропів УЛП наведено в таблиці. Зазначено, що за локусом Tf у коропів з найбільшою частотою зустрічався алельний варіант (AB) C₁ (0,742 і 0,776). У коропів обох груп Tf C₂ був наближений за частотою. У досліджених групах риб Tf A не виявлявся, як і Tf B у групі дволіток. З найменшою частотою порівняно з іншими алелями зустрічався Tf B (0,034). Частота алеля Tf D переважала у групі коропів дворічного віку в 1,9 раза. Виявлено, що ферментна система EST і локус малатдегідрогенази (MDH) представлені двома AB — Est F і Est S та MDH F і MDH S відповідно. У дволіток та однорічок коропа з більшою частотою присутній AB MDH F і становить 0,652 і 0,638 відповідно. Виявлено, що у зоні альбуміну (ALB) виявлено два AB — ALB A і ALB B, за частотою яких досліджені групи коропів помітно не відрізнялися. У дволіток найбільш генетично врівноваженими були локуси TF та EST, у однорічок — TF, EST, MDH. За локусом TF з усіх виявлених генотипів лускаті коропи найчастіше представлені TF C₁C₁ (59%). За іншими дослідженими локусами у риб спостерігалось порушення генетичної рівноваги у бік надлишку гетерозигот (P<0,001–0,05).

Отже, виявлений рівень середньої гетерозиготності за генетико-біохімічними системами переважав очікуваний у обох вікових групах коропа.

УДК 639.215.2:636.082.12

2013.1.334. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ГЕНЕТИЧНОЇ СТРУКТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛУСКАТОЇ ПОРОДИ КОРОПА БАТ “ПОЛТАВАРИБГОСП” / Маріуца А.Е., Залоїло О.В., Тарасюк С.І., Смоленський Ю.А. // Рибогосподарська наука України. — 2012. — № 1. — С. 87–92. — Бібліогр.: 14 назв.

Короп, генетична структура української лускатої породи коропа, БАТ “Полтаварибгосп”.

Проведено порівняльний аналіз генетичної структури основного племядра плідників та групи ремонтного молодняку українського лускатого (УЛ) коропа у БАТ “Полтаварибгосп” на основі аналізу розподілу частот алелів і генотипів за окремими поліморфними генетико-біохімічними системами. Матеріалом для аналізу були еритроцити та плазма крові, відібрані з хвостової вени коропів-плідників (n=28, весна 2011 р.) та ремонтного молодняку (n=28, осінь 2011 р.) УЛ породи БАТ “Полтаварибгосп”. Встановлено чотири алельні варіанти за локусом трансферину: Tf B, Tf C₁, Tf C₂, Tf D. Частота алеля Tf C₁ є найвищою в особин плідників — 0,575. Виявлено надлишок гетерозигот C₁C₂ за локусом трансферину (теоретично — 11, фактично — 7) в особин ремонтного молодняку. Показано, що за локусом альбуміну в обох групах УЛ коропа, як і в переважній більшості інших видів риб, виявлено два алелі — A і B. За даним локусом у двох популяцій спостерігався надлишок гетерозигот AB та дефіцит гомозигот відносно очікуваного згідно із законом Харді-Вайнберга ($\chi^2=9,219$ і 18,576; P=0,004 і 0,002 відповідно). Виявлено дві зони естерази: F — швидку і S — повільну. У плідників за локусом EST переважала частота EST-F — 0,733 порівняно з особинами ремонтного стада, де частота EST-F становила 0,460. Але частота EST-S виявилася вищою у риб ремонтного стада. Зазначається, що у БАТ “Полтаварибгосп” маса плідників УЛ породи коропа коливалась від 3 до 7 кг, довжина тіла — 50–69 см, коефіцієнт вгодованості становив 2,23 одиниці, а індекс високоспинності — 2,721±0,04 одиниці. Отже, за всіма зазначеними ознаками українські лускаті коропи відповідали 1-му класу оцінки плідників. Таким чином, виявлено відсутність алельного варіанта трансферину A. Відносно низька алельна та генотипна різноманітність генетичної структури, надлишок гетерозигот за окремими локусами досліджених груп можуть бути зумовлені результатами проведеної селекційної роботи.

УДК 639.215.2:639.313

2013.1.335. ПОРІВНЯННЯ ПРОДУКТИВНИХ ХАРАКТЕРИСТИК МОЛОДІ ПЛІТКИ *Rutilus rutilus* L. У СУЛИНСЬКІЙ І ЦИБУЛЬНИЦЬКІЙ ЗАТОКАХ КРЕМЕНЧУЦЬКОГО ВОДОСХОВИЩА / Котовська Г.О., Рудик-Леуська Н.Я., Христинко Д.С. // Біоресурси і природокористування. — 2012. — Т. 4, № 1/2. — С. 101–104. — Бібліогр.: 12 назв.

Молодь плітки, затока Цибульницька, затока Сулинська, водосховище Кременчуцьке.

Проаналізовано показники довжини та маси цьоголіток плітки у двох найбільших затоках нижньої частини Кременчуцького (К.) водосховища — Сулинської (С.) і Цибульницької (Ц.). Дослідження проводилися в липні–серпні 2005, 2006, 2007 і 2009 років. Встановлено, що довжина та маса цьоголіток плітки в С. затоці впродовж років досліджень коливалась відповідно від 25 до 50 мм (39,16±2,33) та від 0,223 до 2,7 г (1,09±0,16), а у Ц. — від 22 до 48 мм (38,94±1,94) та від 0,28 до 2,52 г (1,04±0,15). Статистично значимі (P>0,95) різниці за довжиною і масою цьоголіток плітки з цих акваторій не було, що може свідчити про практично однакові умови існування цього виду в зазначених ділянках К. водосховища. Таким чином, за розмірно-ваговими характеристиками цьоголіток плітки у Сулинській і Цибульницькій затоках нижньої частини Кременчуцького водосховища встановлено, що в них є найсприятливіші умови для нагулу цього виду.

УДК 639.215:636.082

2013.1.336. ОСОБЛИВОСТІ ГЕНЕТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ПОПУЛЯЦІЙ УКРАЇНСЬКИХ РАМЧАСТИХ КОРОПІВ ЛИМАН-

СЬКОГО ДВЕРП ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ / Заліло О.В., Маріуца А.Е., Тарасюк С.І. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2012. — Вип. 13, № 3/4. — С. 289–293. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 538083.

Генетична структура коропів, кров коропів, генетико-біохімічні системи.

Проведено аналіз специфічних особливостей генетичної структури популяції рамчастого коропа (РК) на прикладі племінних груп Лиманського ДВЕРП Харківської обл. Зазначено, що у 2009 р. за локусом трансферину було виявлено п'ять алельних варіантів (AB): Tf A, Tf B, Tf C₁, Tf C₂, Tf D, а 2010 р. — чотири: Tf B, Tf C₁, Tf C₂, Tf D. Відзначено високу частоту AB Tf C₁ (0,833; 0,783), зумовлену наявністю у популяціях значної кількості гомозигот C₁C₁. У плазмі крові виявлено дві зони естеразної активності — швидку (Est-F) та повільну (Est-S). Зазначено, що локус Est F — поліморфний і представлений трьома генотипами — FF, FS і SS. У 2009 р. частота AB Est S була більшою, ніж у 2010 р. (0,683 та 0,633 відповідно). Показано, що альбумін представлений трьома електрофоретичними варіантами — AA, AB та BB. У 2009 р. переважала частота AB:B — 0,567, а A була майже однаковою — 0,433 (2009) і 0,450 (2010) відповідно. Виявлено, що у корошових риб число локусів малатдегідрогенази (MDH) коливається від 1 до 4. Основні морфометричні показники українського РК наведені в таблиці. Отже, усі вивчені локуси

виявилися високополіморфними. Розподіл алельних частот за локусом трансферину виявив відсутність алельного варіанта Tf A у групи рамчастого коропа 2010 р.

УДК 639.312.313.3

2013.1.337. ДО ПИТАННЯ КРІОКОНСЕРВАЦІЇ СПЕРМИ АМЕРИКАНСЬКОГО ВЕСЛОНОСА / Філіпов В.Ю., Третьак О.М., Буцацький Л.П. // Риборосподарська наука України. — 2012. — № 1. — С. 93–97. — Бібліогр.: 7 назв.

Американський веслонос, кріоконсервація сперми, статеві клітини.

Вивчено можливість кріоконсервації сперми американського веслоноса *Polyodon spathula* (Walbaum) за допомогою розробленого дегідратаційно-вітрифікаційного методу (ДВМ). Дослідження проводили на базі ставового господарства “Гірський Тікич” ВАТ “Черкасирибгосп”. Встановлено, що збереженість деконсервованих сперматозоїдів за початкової їх активності у нативній спермі 95% становила 60%. Тривалість зберігання розмороженими сперматозоїдами здатності до активного поступального руху після активації у воді в різних пробах становила 3,5–4,5 хв. Зазначено, що всі використані в експериментах самці характеризувались відносно невисокими репродуктивними показниками за об'ємом еякуляту (19–39 мл) та тривалістю зберігання нативними сперматозоїдами здатності до активного поступального руху після активації у воді. Таким чином, показано можливість використання ДВМ за кріоконсервації сперми веслоноса.

619 ВЕТЕРИНАРІЯ

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН БУСОЛ В.О.

УДК 619:614.31:637:546.49

2013.1.338. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАКОПИЧЕННЯ СПОЛУК РТУТІ В ОРГАНАХ І ТКАНИНАХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН В УМОВАХ БІОЛОГІЧНИХ ПРОВІНЦІЙ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Орлова А.В., Ясько В.М. // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. — О., 2012. — Вип. 62: Біол. та с.-г. науки. — С. 31–33. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 537921.

Ветсанекспертиза, м'ясо тварин, свині, риба морська, ртуть у продуктах с.-г. тварин.

Матеріалом для досліджень були зразки органів с.-г. тварин підприємств Одеської, Миколаївської та Вінницької обл., а також риб Чорноморського басейну, у яких визначали вміст сполук ртуті (Hg), зокрема у м'язах, печінці, нирках, селезінці, серці, лімфовузлах і легенях. Установлено, що в печінці та легенях поросят кількість сполук Hg перевищує гранично допустимі концентрації на 4,3% та 12% відповідно. Щодо м'язів, то вміст їх наближався до рівня ГДК. Дослідження органів і тканин чорноморської риби (сардель і бички) показали, що вміст Hg не перевищував ГДК. Однак звертається увага на значення самих показників ГДК: якщо у м'ясі і м'ясопродуктах ГДК Hg становить 0,03 мг/кг, то ГДК в океанічній та морській рибі завищена більше як у 13 разів і становить 0,4 мг/кг. Тобто, з морською рибою кількість сполук Hg, що потрапляє в організм людини, у перерахунок на 1 кг харчового продукту, значно перевищує цей показник у м'ясі.

УДК 619:615.371:005:616.98:579.873.21Т

2013.1.339. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО КОНСТРУВАННЯ ВАКЦИН ПРОТИ ТУБЕРКУЛЬОЗУ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ / Бусол В.О. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. — К., 2012. — Вип. 172, ч. 2: Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва. — С. 21–24. — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 538779.

Туберкульоз, вакцина протитуберкульозна, морські свинки, білки низькомолекулярні специфічні.

Проаналізовано причини і механізми, що зумовлюють недостатню протективність апробуючих нині протитуберкульозних вакцинних препаратів. На основі аналізу науковцями і дослідниками НУБіП України розроблено нові концепту-

альні методичні підходи щодо конструювання вакцин проти туберкульозу ВРХ (ТВРХ) та технології їх застосування, що дає змогу сформувати в організмі тварин вектор доставки антигену або специфічної інформації до сенсорних клітин вродженого імунітету, а також створити адаптивний імунітет і підвищити профілактичну ефективність взаємовідносин між складовими інфекційного процесу у системі “паразит — господар”. Запропоновано схему формування комплексної вакцини проти ТВРХ, яка передбачає 2 етапи: розробка методики одержання специфічних низькомолекулярних білків, здатних викликати в організмі стан алергії до непатогенного штаму *M. bovis*; здійснення конструювання вакцини. Запропоновано імуногенний препарат, основними складовими якого є мікобактеріальні туберкулопротеїни, полісахариди, ліпіди, нуклеїнові кислоти та мікроорганізми непатогенного патотипу *M. bovis*, а також формалін. Апробацію комплексного специфічного протитуберкульозного імуногену проводили на високосприйнятливих до *M. bovis* лабораторних тваринах — морських свинках. Тварин дослідної групи імунізували за схемою: у 1-й день досліду парентерально вводили препарат специфічного олігорибонуклеотиду, на 14-ту добу — вакцину. За результатами досліджень в імунізованих тварин виявлено стан імунної відповіді, яка проявлялась алергічною реакцією на ППД-туберкулін для ссавців упродовж двох місяців. Морські свинки контрольної групи, яких не імунізували, за період досліду (тривалість 90 діб) виявили ознаки, характерні для туберкульозу. При цьому у дослідній групі морські свинки залишалися здоровими, в їх органах і тканинах ознак туберкульозного процесу не спостерігалось.

УДК 619:616.441–008.64:616–0.36.21:636.2(477.42)

2013.1.340. КЛІНІКО-ФУНКЦІОНАЛЬНА ДІАГНОСТИКА СТАНУ ЩИТОПОДІБНОЇ ЗАЛОЗИ У КОРІВ В УМОВАХ РАДІОАКТИВНОГО ЗАБРУДНЕННЯ ТЕРИТОРІЇ / Довгий Ю.Ю., Лігоміна І.П., Фасоля В.П., Фурман С.В., Олійник Г.П. // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2012. — № 1(30), т. 1. — С. 297–307. — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 537943.

Мікроелементози с.-г. тварин, гіпотиреоз у ВРХ, радіоактивні зони, хвороби ендемічні, щитоподібна залоза корів, корми, біогеохімічні зони Полісся.

Вплив інтенсивного радіоактивного випромінювання у біогеохімічній зоні Полісся Житомирщини на організм тварин за умов дефіциту есенціальних мікроелементів (J, Co, Cu, Zn) у кормах і воді спричиняє у корів розвиток полімікроелементної недостатності, яка супроводжується зниженням функціонального стану щитоподібної залози — гіпотиреозом. Представлено дані клінічного дослідження дійних корів у господарствах: Народицького (3-тя зона), Коростенського (4-та зона) та Попільнянського (умовно чиста зона) районів. Встановлено сухість і гіперкератоз шкіри, енофтальм, анемічність кон'юнктиви, брадикардію, збільшення щитоподібної залози (ЩЗ) і мікседему. Патологію ЩЗ посилює дефіцит у раціоні тварин синергістів йоду-кобальту, міді та цинку. Нестача мікроелементів спричиняє порушення гемопоєзу і розвиток анемії у 85% корів, що проявляється олігоцитемією (у 75–80%) та олігохромемією (41,7–66,7%). Анемія, в основному, макроцитарна і гіпохромна, рідше — нормохромна. Еритрограма цих корів характеризується більш тривалою лівою частиною порівняно з тваринами благополучної зони, що є показником значної кількості “старих” за віком еритроцитів, і розтягнутою правою частиною. Це зумовлено підвищеною кількістю стійкіших до гемолізу незрілих “молодих” еритроцитів. Порушення мінерального обміну у тварин характеризується зменшенням у сироватці крові кількості міді, кобальту і цинку. У 90% корів спостерігали гіпофункцію ЩЗ. Уміст тироксину був у межах 28,3–54,7 нмоль/л і в середньому становив 43,8±2,7 (3,4±0,21 мкг/100 мл).

УДК 619:616.61:616–089.843:611–013.395

2013.1.341. БІОХІМІЧНІ ПОКАЗНИКИ КРОВІ ТА СЕЧІ ПІСЛЯ ЗАСТОСУВАННЯ МЕЗЕНХІМАЛЬНИХ СТОVBУРОВИХ КЛІТИН ПРИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІЙ ГОСТРІЙ НИРКОВІЙ НЕДОСТАТНОСТІ У ЩУРІВ / Мазуркевич А.Й., Бобось О.Л., Малюк М.О., Ковпак В.В., Харкевич Ю.О. // Біологія тварин. — 2012. — Т. 14, № 1/2. — С. 397–402. — Бібліогр.: 5 назв.

Ниркова недостатність, кров, сеча, токсини, мезенхіма, стовбурові клітини, трансплантація стовбурових клітин, кліренс ендогенного креатиніну, азот сечовини, сироватка крові.

В основі клітинної терапії лежить трансплантація різного клітинного матеріалу (ембріональні стовбурові клітини (СК), аутогенні і аlogenні СК дорослого організму, фетальні прогеніторні клітини). Вивчали ефективність застосування аlogenних мезенхімальних стовбурових клітин (МСК) у дозі 2,5 млн/гол. для лікування експериментальної гострої ниркової недостатності у піддослідних щурів. Результати досліджень показали, що починаючи із 14-го дня дослідів рівень сечовини в сироватці крові знижується до фізіологічного рівня порівняно з контролем. Це свідчить про відновлення функціональної активності нирок і активного виведення продуктів азотистого обміну. Водночас зменшується вміст креатиніну до рівня контролю, тобто зростає фільтраційна здатність нирок. При цьому зменшується кількість сечової кислоти. Проаналізовано динаміку вмісту залишкового азоту сечовини під впливом МСК та кліренсу ендогенного креатиніну. Позитивна дія МСК відображалась на відновленні структури тканин нирок (клубочкового апарату, епітелію канальців нирок) та реабсорбційної і фільтраційної їх здатності. Зауважується, що при діагностуванні захворювань нирок слід визначати рівень виділення азотних шлаків: креатиніну і сечовини, продуктів білкового обміну, фосфатів і сульфатів. У процесі утворення сечі в гломерулах відбувається фільтрація плазми за винятком білків; первинна сеча, яка містить рідину і розчинені в ній речовини, згодом реабсорбується в канальцях. Повністю піддається зворотному всмоктуванню цукор, трохи менше — кухонна сіль і рідина, ще менше — сечовина, зовсім не всмоктуються креатинін, сульфати. Необхідно пильно слідкувати за фосфатами, тому що ушкодження проксимальних канальців за отруєння нефротоксичними речовинами (у даному випадку міоглобіном) спричиняє втрату фосфатів через нирку, оскільки близько 90% профільтованого фосфору реабсорбується в первинній сечі переважно в проксимальних канальцях. У висновках підкреслено, що ефективність застосування клітинно-заміщувальної терапії з використанням МСК підтверджується функціональними пробами на кліренс ендогенного креатиніну та залишкового азоту сечовини.

УДК 619:616.831:578.894

2013.1.342. ОБЩИЕ СВЕДЕНИЯ О ПРИОННЫХ БОЛЕЗНЯХ / Л. Леонтьева // Ветеринария сельскохозяйственных животных. — 2012. — № 11. — С. 11–13.

Пріонні інфекції, епідеміологічні дослідження, енцефалопатія губчастоподібна, тварини с.-г., хвороба “куру”, ген PrP (мутації).

Учені світу все більше приділяють уваги дослідженням пріонних хвороб (ПХ). У травні 2012 р. в Амстердамі (Голландія) відбулась Міжнародна наукова конференція “Prion — 2012”, у якій взяли участь понад 600 спеціалістів. Пріони — принципово новий клас збудників захворювань. Вони не містять нуклеїнових кислот і тому відрізняються від бактерій, грибків, вірусів і вірусоподібних частинок. Нині встановлено 18 різних мутацій людського гена PrP, які пов'язані з різними ПХ. Три роки тому на о. Нова Гвінея у папуасів-канібалів виявили та описали нове інфекційне масове захворювання, яке відоме сьогодні за назвою “куру”. Встановлено істотну подібність “куру” людини до “скрепі” овець. Група ПХ включає такі хвороби тварин, як скрепі овець і кіз, трансмісивна енцефалопатія норок, хронічна виснажлива хвороба оленів і лосів, губчастоподібна енцефалопатія ВРХ, котів та екзотичних копитних. З огляду на закупки Росією в інших країнах яловичини, баранини та живих тварин ВРХ і овець, а також на актуальність проблеми щодо пріонних інфекцій, у Росії оголошено про доцільність обмеження ввезення до країни ВРХ, овець і м'ясої продукції від цих тварин. Нині описано 4 ПХ у людей: хвороба Крейтцфельда Якоба, куру, синдром Герстмана-Штреуселера-Шейнкера і смертельне сімейне безсоння. Окрім відомої інформації про ці хвороби, нещодавно дослідники встановили, що ПХ можуть передаватись і повітряно-крапельним шляхом. У Великобританії в 1992 р. захворювання губчастоподібною енцефалопатією реєструвалось близько 1000 випадків за тиждень у корів (сказ корів). Джерелом інфекції виявилась годівля молодняку ВРХ м'ясо-кістковим борошном, для виробництва якого ще з 1980 р. використовували продукти забою (у т.ч. голови) овець. Описано інші випадки ПХ у Великобританії, Швейцарії, Ірландії, Португалії, Франції, Німеччині, Нідерландах, Італії, Омані, Канаді, Данії і на Фолклендських островах. Ліків від цих хвороб поки ще не існує. Зауважується, що в багатьох країнах населення відмовляється споживати мозок та інші субпродукти з тварин.

УДК 619:616.831:578.894:636.2:614.31(438)

2013.1.343. ЕПІЗООТИЧНА СИТУАЦІЯ ТА СИСТЕМА НАГЛЯДУ ЗА ГУБЧАСТОПОДІБНОЮ ЕНЦЕФАЛОПАТІЄЮ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ В ПОЛЬЩІ / Влізко В.В., Ложкіна О.В. // Ветеринарна медицина України. — 2012. — № 9. — С. 10–12.

Губчастоподібна енцефалопатія ВРХ, ветсаннагляд за ГЕ ВРХ у Польщі, ВРХ (ідентифікація).

Зосереджується увага на тому, що нині Польща неблагополучна щодо губчастоподібної енцефалопатії (ГЕ) ВРХ, проте згідно з вимогами МEB вона має статус країни з контрольованим ризиком, оскільки виконує всі необхідні закони щодо контролю трансмісивних спонгiformних енцефалопатій (ТСЕ), зокрема ГЕ ВРХ. Згідно із законами країн ЕС тварини й продукти тваринного походження, які пройшли контроль на території будь-якої країни — члена співтовариства, не потребують додаткового контролю в Польщі. Відповідно до законодавства ЕС дозволяється реекспорт тварин і продукції тваринного походження з інших країн співтовариства, зокрема Польщі, до третіх країн, у т.ч. України. Діюча система ідентифікації тварин у Польщі не потребує повторного биркування при завезенні худоби з ЕС, а тому за діючим в Україні законодавством не забезпечує відстеження та обмеження руху поголів'я, яке є ризикованим щодо ГЕ ВРХ. У кормах, кормових добавках і преміксах для продуктивних тварин, які досліджувались у Польщі, періодично виявляли білки тваринного походження (БТП). Так, у 2004–2010 рр. було досліджено 48476 проб кормів, з них у 1157 виявлено БТП. Зазначено, що при встановленні ГЕ ВРХ у Польщі епізоотологічним розслідуванням, у більшості випадків не визначено джерел і шляхів передачі інфекції.

УДК 619:616.831:578.894–07:636.3

2013.1.344. ДИФФЕРЕНЦІАЛЬНА ПАТОМОРФОЛОГИЧЕСКАЯ ДИАГНОСТИКА И КЛИНИКО-ЭПИЗООТОЛО-

ГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ МЕДЛЕННЫХ ИНФЕКЦИЙ / Кувшинов В. // Ветеринария сельскохозяйственных животных. — 2012. — № 11. — С. 14–18. — Библиогр.: 7 назв.

Діагностика повільних інфекцій, скрепі, аденоматоз, вісна-маєді, віци романівської породи, кози, пріонні інфекції.

Дослідниками Росії вперше вивчено епізоотичну ситуацію щодо повільних інфекцій (ПІ) овець романівської породи у господарствах Нечорноземної зони. Неблагополучними стосовно хвороб скрепі, аденоматозу та вісна-маєді виявились господарства Ярославської, Костромської, Тверської, Вологодської, Смоленської, Іванівської, Московської, Пермської і Рязанської областей та Республіки Марій-Ел. На основі досліджень складено епізоотологічну карту диференційної діагностики. Встановлено, що причиною вимушеного забою, вибракування та відходу дорослих тварин були ПІ: вісна-маєді (2,28%), скрепі (21,7%) та аденоматозна бронхопневмонія (8,96%). Клініко-морфологічно вісна і скрепі проявляються структурно-функціональними ураженнями центральної нервової системи, а маєді та аденоматозна бронхопневмонія — органів дихання. Наведено результати диференційної патоморфологічної діагностики, електронно-мікроскопічних досліджень. Описано особливості клінічного прояву та патогістологічні зміни при ПІ. У висновках наголошується, що в роботі практичних лікарів необхідно використовувати дані, які увійшли до матеріалів: "Временные методические указания по лабораторной диагностике висны-маэди овец" ГУВ Госагропрома СССР. — М., 1986. — № 432-5; "Временные методические указания по патологическому исследованию на скрепи овец и коз". — М., 1987. — № 432-5; "Методические рекомендации по диагностике медленных инфекций овец" ВАСХНИЛ. — М., 1989; "Профилактика болезней романских овец в хозяйствах Ивановской области". — Иваново, 1989; "Временная инструкция по предупреждению и ликвидации скрепи овец и коз". — М., 1990; "Методические указания по патогистологической диагностике медленных инфекций овец". — М., 1991.

УДК 619:616.98:578.82/83—07:636.5:005

2013.1.345. ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ДІАГНОСТИЧНОЇ ЦІННОСТІ СЕРОЛОГІЧНИХ МЕТОДІВ (РНГА, ІФА) КОНТРОЛЮ МЕТАПНЕВМОВІРУСНОЇ ІНФЕКЦІЇ ПТИЦІ / Наливайко Л.І., Циновий О.В., Шомін О.А., Рябінін С.В., Рябека Д.В. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2012. — Вип. 13, № 3/4. — С. 380–384. — Библиогр.: 9 назв. Шифр 538083.

Вірусні хвороби, кури, індики, діагностикуми, метапневмовірусна інфекція, методи РНГА й ІФА, кров птиці.

В Інституті патівництва НААН розроблено еритроцитарний діагностикум для реакції непрямой гемаглютинації (РНГА), за допомогою якого проведено епізоотологічний моніторинг у птахівничих господарствах на різних видах птиці (Донецька і Чернівецька обл. — індики, Харківська і Житомирська обл. — кури) щодо поширення метапневмовірусної інфекції (MPVI). Всього досліджено 211 проб сироваток крові. Серологічними дослідженнями виявлено подібні титри антитіл як за РНГА, так і за ІФА. У індикат віком 4 доби (Донецька обл.) 2-ма діагностикумами виявлено материнські антитіла до MPVI у достатньо високих титрах — у РНГА=1:128–1:256 ($7-8 \log_2$) і в ІФА=3776–14404. Вже на 22–25 добу в них виявлено титри антитіл нижче діагностичних як у РНГА=2–3 $\log_2$, так і в ІФА=68–594 (діагностичний титр для РНГА=1:8, для ІФА=1650). Аналогічні результати одержано серед індіків кросу "Біг-6" віком 43 доби (Чернівецька обл.). На фоні щеплення у клінічно хворої птиці виявлено специфічні до MPV антитіла, які були на рівні розведення 7–9 $\log_2$ — у РНГА та 4865–27869 — в ІФА. У курей породи "Бірківська барвіста" віком 170 днів при інпаратній (скритій) формі перебігу інфекції специфічні антитіла спостерігали в титрах 5–8 $\log_2$ (РНГА) і 4997–10414 (ІФА). Також обома тестами встановлено розбіжність у титрах антитіл від 2 до 7 $\log_2$ (РНГА) і від 0 до 9547 (ІФА), що становило 45–36% відповідно в індіків білої широкогруді породи (Харківська обл.). Незважаючи на те, що середньоарифметичний титр до MPVI в індіків виявився нижчим діагностичного (ІФА 1298 ± 192), одержані результати можуть свідчити про циркуляцію польового вірусу в господарстві. Відсутність специфічних антитіл або їх наявність нижче

діагностичних — $1-2 \log_2$ (РНГА) і 87–958 (ІФА) виявлено в курей кросу "Хайсекс коричневий" та в індіків віком 25–30 днів у птахогосподарствах Житомирської і Чернівецької областей. Узагальнення результатів досліджень показало, що запропонований новий метод діагностики в 120 разів економічно дешевший, ніж ІФА-метод. Так, вартість РНГА-діагностикуму для контролю MPVI птиці становила 0,07 грн за 1 зразок сироватки крові, а ІФА-методу (фірма "Bio Chec") — 8,9 грн.

УДК 619:616.98:578.828.11П:615.37:636.2

2013.1.346. ВЛИЯНИЕ БИОЛОГИЧЕСКИ АКТИВНЫХ ВЕЩЕСТВ НА УСТОЙЧИВОСТЬ ТЕЛЯТ К ЗАРАЖЕНИЮ ВИРУСОМ ЛЕЙКОЗА / Смирнов Ю., Суворова И., Галимов И., Ерзутов А. // Ветеринария сельскохозяйственных животных. — 2012. — № 10. — С. 55–61. — Библиогр.: 7 назв.

Лейкоз, резистентність до ВЛ ВРХ, імуномодулятори, препарати протипухлинні (Лігфол), пробіотики, телята, ВРХ.

Дослідженню підлягали препарати: "Лігфол" (основа — гомінові речовини пролонгованої дії, протипухлинний ефект у лабораторних тварин — 50–78%); "Фоспреніл" (продукт фосфорилування поліпренілів хвої, полівалентний імуномодулюючий ефект, стимулятор неспецифічної резистентності, лікує вірусні інфекції); "Вентом 1.1" (пробіотик, штам *Bacillus subtilis* ВКПМ В 7092). Телятам 1-ї дослідної групи (ДГ) з 1–3-ї доби життя застосовували "Лігфол" за схемою: на 1-му місяці життя 1 мл/гол., з 2-го по 6-й збільшували дозу щомісячно на 1 мл/гол.; загальна доза "Лігфолу" становила 21 мл/гол. Телятам 2-ї ДГ щомісячно з 1–3-ї доби життя "Лігфол" ін'єктували у підвищених дозах: перша ін'єкція — 2 мл/гол., через 30 днів — 4 мл/гол., у 2 місяці — 6 мл/гол., 3 — 8, 4 — 10, 5–6 місяців — 12 мл/гол. відповідно. Загальна доза "Лігфолу" становила 42 мл/гол. Телятам 3-ї ДГ з перших днів життя до 6-міс. віку вводили внутрішньом'язово "Фоспреніл" — раз у місяць у дозах: 2, 4, 6, 8, 10, 12 мл/гол. у комплексі з оральним задаванням пробіотика "Ветом 1.1" (75 мг/кг раз на добу). Телятам контрольної групи застосовували фізрозчин. У таблицях конкретизуються імунобіологічні показники піддослідних тварин та прирости живої маси тіла у кінці досліду. Встановлено, що порівняно з контролем у телят 2- та 3-ї ДГ титр антитіл до антигенів ВЛ ВРХ був достовірно нижчим, число лейкоцитів — меншим на 34,0%, лімфоцитів — на 35,0%, а число сегментоядерних нейтрофілів підвищилось до 3,0%. У більшості дослідних тварин спостерігали також підвищення рівня загального білка на $\approx 2,3-9,8\%$, альбумінів — на 0,3–8,4%, β -глобулінів — на 8–10% порівняно з контрольними. Уміст імуноглобулінів класу G у телят 2-ї ДГ був вище достовірно на 41%, ніж у контролі, що свідчить про посилення гуморальної ланки імунітету; при цьому імуноглобулінів класу M і A — більше на 48 і 72% відповідно. Серопозитивних телят було: у 1 ДГ — 21,7%, 2 ДГ — 14,3, 3 ДГ — 20%, а в контрольній — 30,4%. Зроблено висновок, що для підвищення стійкості телят до зараження ВЛ ВРХ і збільшення приросту ж.м. тіла необхідно з перших днів життя до 6-міс. віку застосовувати внутрішньом'язово "Лігфол" у дозах 2, 4, 6, 8, 10 і 12 мл/гол. Загальна доза — 42 мл/гол.

УДК 619:616.98:578.831.31—085

2013.1.347. СПОСОБ ПРОФИЛАКТИКИ РЕСПИРАТОРНЫХ БОЛЕЗНЕЙ ТЕЛЯТ ВИРУСНО-БАКТЕРИАЛЬНОЙ ЭТИОЛОГИИ / Реджепова Г., Сысягин П., Сысягина Е., Убитина И. // Ветеринария сельскохозяйственных животных. — 2012. — № 9. — С. 22–25. — Библиогр.: 6 назв.

Респіраторні хвороби, телята, лікарські трави, препарат "Фітагам", сироватка гіперімунна, імунний статус телят.

Дослідження проведено в стаціонарно неблагополучному щодо респіраторних хвороб (РХ) господарстві на 620 клінічно здорових телятах 20–30-доб. віку. З метою профілактики РХ застосовували новий препарат "Фітагам" (спирт. настоянка з подрібненої рослинної суміші трави гармали звичайної, листя мати-й-мачухи та коренів солодки голої, взятих у рівних кількостях) у комплексі з гіперімунною сироваткою крові (ГСК). Остання містила антигеммаглютиніни до вірусів інфекційного ринотрахеїту в титрі 1:256, діареї — хвороби слизових — 1:1024, паратифу-3 — 1:1280, респіраторно-синцитіального вірусу — 1:256 та аденовірусу в титрі 1:127. Телятам дослід-

ної і контрольної групи (ДГ і КГ) підшкірно вводили гіперімунну сироватку тварин-донорів у дозі 1 мл/кг ж.м., триразово з інтервалом 10–12 днів. Дослідній групі тварин (340 гол.) додатково за 20–30 хв до годівлі виловлювали 7%-й розчин препарату “Фітагам” у дозі 1,5 мл/кг ж.м./добу одноразово впродовж 15 діб, контрольній групі (280 гол.) — 7%-й розчин настоянки мати-й-мачухи (3 мл/кг ж.м.) за тією ж схемою. Кров для досліджень брали до початку досліду і після нього через 5–7 днів. Установлено, що використання “Фітагаму” у поєднанні із ГСК сприяє підвищенню імунного статусу телят. При цьому у них підвищились відносне й абсолютне число Т-лімфоцитів крові на 38 і 52% (у контролі 30 і 33%), а β-лімфоцитів — на 37 і 58% (0 і 31% у контролі) відповідно, а також функціональна активність нейтрофілів у спонтанному та індукваному тестах на 25 і 22% відповідно (у контролі достовірних змін не спостерігалось), а рівень імуноглобулінів G і M на 38 і 30% відповідно (у контролі на 17 і 29%). Лізоцимна активність сироватки крові тварин у ДГ підвищилась на 172% (у контролі — без змін), а бактеріцидна — в обох групах упродовж досліду становила 100%. У результаті телята ДГ мали збільшення приросту живої маси на 37,4% порівняно з контрольними аналогами, збереженість телят до 100%, профілактична ефективність становила 98,8%.

УДК 619:616.98:578.832.1Г:636.1

2013.1.348. ЕВОЛЮЦІЯ ВИРУСОВ ГРИППА ЛОШАДЕЙ НА ТЕРИТОРИИ СССР И РФ / Юров К.П., Алексеев С.В., Юров Г.К. // Ветеринария. — 2012. — № 11. — С. 19–25. — Библиогр.: 15 назв.

Грип коней, віруси, хвороби респіраторні, коні, гемаглютинин, еволюція вірусів, генотипування, аналіз філогенетичний, амінокислотні заміни, нуклеопротейні.

Результати молекулярно-генетичного типування і філогенетичного аналізу епізоотичних штамів вірусу грипу коней, виділених на території СРСР та РФ, показали, що епізоотичні спалахи інфекції у 1970–2007 рр. в основному викликалися антигенно зміненими штамми вірусу H3N8. Епізоотія грипу коней H7N7, зареєстрована у 1974 р. у Киргизії, була однією з останніх, хоча у подальшому антигеммаглютиніні до вірусу 1 підтипу виявляли у крові коней у багатьох районах Європейської частини РФ і в Казахстані. У 2011 р. за локального спалаху респіраторної інфекції у хворого коня виявлено РНК вірусу грипу H3N8 (A/equine/Odintsovo/11). Порівняльний аналіз його нуклеотидних послідовностей сегмента HA та відомих штамів H3N8 показав найбільшу подібність з групою вірусів, виділених від коней у Німеччині у 2010–2011 рр., а саме: A/equine/Bokel/1/11, A/equine/Viersen/10, A/equine/Hamburg/10, зокрема на 100, 99,7 і 99,7% відповідно. Частково розшифровану — 1069 пн нуклеотидну послідовність 4 сегмента геному (HA) штаму A/equine/Odintsovo/11 (H3N8) зареєстровано у Банку даних генетичних послідовностей Національного інституту здоров'я США за інвентарним № CY 103840. Цей штам віднесено до американського генотипу, проте належність до лінії ще нез'ясована. Наведено і проаналізовано амінокислотні заміни у складі HA російських ізолатів і типових послідовностей різних генотипів, ліній та субліній вірусу грипу коней H3N8. Авторами визначено, що віруси A/equine/Bitsta/07 і A/equine/Odintsovo/11 не мають нових амінокислотних замін. Штам A/equine/Bitsta/07 — типовий представник Американського генотипу лінії Флорида сублінії 2. Підтверджено, що вірус A/equine/Odintsovo/11 також належить до Американського генотипу.

УДК 619:616.98:578.636.2:005

2013.1.349. ПОРІВНЯЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОШИРЕННЯ ВІРУСУ ДІАРЕЇ ВРХ МЕТОДАМИ ІФА ТА ПЛР / Горайчук І.В., Герілович А.П., Кучерявенко Р.О., Боготін В.І., Кучерявенко В.В., Солодяник О.С. // Біологія тварин. — 2012. — Т. 14, № 1/2. — С. 649–653. — Библиогр.: 16 назв.

Вірус діареї ВРХ, кров ВРХ, методи ІФА і ПЛР, діагностика вірусних хвороб, діарея вірусна.

При дослідженні 1023 проб сироваток крові ВРХ з різних господарств Харківської обл. методом ПЛР у 143 зразках (14%) виявлено наявність РНК вірусу діареї (ВД) ВРХ. Водночас методом ІФА ще у 694 пробах (67,8%) виявлено сероконверсію, що засвідчило про значне поширення хвороби серед тварин. Дослідження сироваток крові за допомогою

ІФА дало змогу виявити антитіла до збудника ВД ВРХ у 77,6% із ПЛР-позитивних зразків. Це пояснюється тим, що деякі зразки було відібрано від тварин, які знаходились на початковій стадії захворювання або мали знижений імунітет внаслідок розвитку інфекційного процесу іншого походження. Зроблено висновки, що задля ефективного контролю ВД ВРХ необхідно вдосконалити методичні підходи щодо моніторингу інфекції із залученням комплексу серологічних та молекулярно-генетичних методів.

УДК 619:616.98:579.842.11Д–085:615.33

2013.1.350. СУЧАСНІ АНТИБІОТИКИ ДЛЯ ЛІКУВАННЯ ЗАХВОРЮВАНЬ ІЗ СИМПТОМОМ ДІАРЕЇ У НОВОНАРОДЖЕНИХ ТЕЛЯТ / Осипенко С.В., Ханєєв В.В. // Сучасна ветеринарна медицина. — 2012. — № 1. — С. 44–46.

Діарея телят новонароджених, антибіотики, препарати (Енроколін, Енроксан, Амоксан).

За діареї в організмі телят розвиваються негативні процеси: порушення моторної та секреторно-абсорбційної функції травного каналу і водно-електролітного обміну, що спричиняє дегідратацію, токсикоз, ацидоз, згущення крові, утруднення функцій серця та його блокаду через надлишок іонів калію і нестачу іонів натрію; порушення, пов'язані з нестачею поживних речовин в організмі та високим рівнем катаболізму; ендогенний дисбактеріоз і можливість ендогенної інтоксикації за наявності асоціацій високовірулентних мікроорганізмів. Представлено сучасні протимікробні комбіновані препарати (П.), розроблені у ТОВ “Біо-Тест-Лабораторії”, які успішно використовують для лікування телят з діареєю — ін'єкційні: “Амоксан-150”, “Енроксан-100”; пероральні комбіновані: “Фармадокс”, “Колітил” і “Енроколін”. Наприклад, комплексний П. “Фармадокс” володіє синергічно дією компонентів: тилозину тартрат і доксицикліну гіклат, що згубно впливає на грампозитивні і грамнегативні мікроорганізми, а також мікоплазми, хламідії та рикетсії. Потужну протимікробну дію має комбінація енрофлосаксону та колістину сульфату у П. “Енроколін”. Дослідження показали, що стійкість мікрофлори до більшості антибіотиків становить найбільшу складність у лікуванні тварин з різними інфекційними захворюваннями, особливо змішаної етіології. За безсистемного тривалого застосування одних і тих же антибактеріальних П. чутливість збудників до них значно знижується. Тому в господарствах слід суворо дотримуватись принципу чергування їх та віддавати перевагу антибіотикам із широким спектром дії, а також багатокомпонентним препаратам.

УДК 619:616.98:579.869.2–085:615.33

2013.1.351. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ СІНУЛОКСУ, КОМБІКЕЛЮ, АМОКСИЦИЛІНУ ТА КЛАМОКСИЛУ ПРИ ЛІКУВАННІ БЕШИХИ СВИНЕЙ / Горобей О.М. // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. — О., 2012. — Вип. 64: Вет. науки. — С. 59–62. — Библиогр.: 8 назв. Шифр 538376.

Бешиха свиней, антибіотики, свині, препарат “Сінулокс”.

Дослідження проведено у приватних присадибних господарствах Овідіопольського та Б-Дністровського р-нів Одеської обл., де останні 20 років постійно реєструється захворювання свиней на бешиху в теплу пору року. Контрольним хворим тваринам з лікувальною метою вводили внутрішньом'язово антибіотик “Кламоксил 15%” (1,0 мл/10 кг живої маси) дворазово з інтервалом 48 год.; дослідним 1-ї групи — “Амоксицилін 20%” (1,0 мл/10 кг ж.м.) дворазово з інтервалом 48 год.; 2-ї гр. — “Комбікель” (1,0 мл/10 кг ж.м.) одноразово/добу впродовж 5 діб; 3-ї гр. — “Сінулокс” (1,0 мл/20 кг ж.м.) одноразово/добу впродовж 5 діб. Самий високий лікувальний ефект виявився за використання “Сінулоксу”. Так, за його дії видужало 80,1% тварин. Застосування інших антибіотиків пеніцилінового ряду дало слабший ефект, зокрема за “Комбікелю” — 68,8%, “Кламоксилу” — 59,7% та “Амоксициліну” — 58,6% видужалих тварин. Проаналізовано показники економічності ефективності лікувальних заходів при бешихі свиней вищенаведеними препаратами (ветеринарні витрати, попереджені збитки, рентабельність). Визначено, що при лікуванні бешихи свиней доцільно застосовувати препарат “Сінулокс”.

УДК 619:616.98:579.869:616–036.22

2013.1.352. ЕПІЗООТИЧНА ТА ЕПІДЕМІОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИК[И] ЛІСТЕРІОЗУ / Ковтун В.А., Ушкалов В.О.,

Виговська Л.М., Магуський О.В. // Ветеринарна медицина України. — 2012. — № 6. — С. 11–15. — Бібліогр.: 15 назв.

Лістеріоз, інфекції емерджентні, вівці, кози, ВРХ, свині, кури, епідемії.

Зосереджується увага на тому, що проблема лістеріозу (Л.) зумовлює потребу науково-методичного вдосконалення системи виявлення, оцінки й контролю ризиків на всіх етапах харчового ланцюга, а також комплексної системи його діагностики. В останні десятиліття більшість епідемічних спалахів Л. у світі з високим відсотком летальності зумовлено вживанням харчових продуктів від хворих тварин, насамперед, м'яких сирів, інших молочних продуктів, салатів, меншою мірою — виробів з м'яса, курятини і риби. Результати досліджень 2860 інфекційно хворих людей в Україні показали, що орієнтовний рівень захворюваності на Л. становить 35–40 випадків на 100 тис. населення за рік. Наведено показники захворюваності овець, кіз, ВРХ, свиней, курей у країнах світу. Підвищена увага до проблеми Л., як емерджентної харчової інфекції, зумовлена зростанням питомої ваги Л. в інфекційній патології та збільшенням кількості зареєстрованих випадків хвороби у людей, зокрема з важким перебігом: у вагітних і новонароджених; похилого віку; осіб, які отримують стероїдні препарати, імунодепресанти, зловживають алкоголем і наркотиками; ВІЛ-інфікованих. У 2011 р. у США було відмічено спалах Л., захворіло 30 осіб (середній показник віку — 87 років), причина — вживання динь, уражених збудником. Наголошується, що для створення сучасних схем ефективного моніторингу за бактеріями роду *Listeria* в харчових продуктах на етапах їх виготовлення і зберігання, в Україні слід запровадити національну систему контролю лістеріозу як збудника харчових інфекцій.

УДК 619:616.98:579.873.21Т-07

2013.1.353. ДИФЕРЕНЦІЙНО-ДІАГНОСТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ СИМУЛЬТАННОЇ АЛЕРГІЧНОЇ ПРОБИ ПРИ ПЕРВИННІЙ ПОСТАНОВЦІ ДІАГНОЗУ НА ТУБЕРКУЛЬОЗ У КОРІВ / Буряк Є.І., Гавура С.М., Кириченко В.Г. // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. — О., 2012. — Вип. 64: Вет. науки. — С. 48–54. — Бібліогр.: 1 назва. Шифр 538376.

Туберкульоз, ВРХ, діагностика туберкульозу, алергічна проба симультанна, корови, туберкулін, параалергія, мікобактерії.

Дослідження проведено на маточному поголів'ї ВРХ (ПСП "Дружба народів", Іванівський р-н, Одеська обл.). Середньорічний показник поголів'я в 2011 р. становив 650 гол., у т.ч. 338 корів. Реагуючі на туберкулін спостерігались лише серед маточного поголів'я: у 2007 р. — 8 гол., 2008 — 7, 2009 — 14, 2010 — 84 і у 2011 р. — 325 гол. Зауважується, що за первинної постановки діагнозу на туберкульоз за результатами симультанної алергічної проби (САП) не вдається прижиттєво встановити етіологічний фактор сенсibilізації організму корів до туберкульозу. Показано, що ППД-туберкулін для ссавців (ППДТС) та алерген з атипових мікобактерій (ААМ) не мають вираженої специфічності. Так, із числа реагуючих корів на САП, одночасно реагувало на обидва алергени у лютому, травні, серпні і листопаді: 52,27%; 86,42%; 85,42 і 92,54% відповідно. При сенсibilізації організму атиповими мікобактеріями із числа реагуючих на САП корів у 70,37–97,22% реакція на ППДТС проявлялась інтенсивніше, а це викликає хибну уяву про специфічний фактор сенсibilізації організму до туберкульозу. У висновках підкреслено, що характерними ознаками стану параалергії організму тварин до туберкуліну є наявність у складі реагуючих на внутрішньошкірну туберкулінову пробу (ВТП): 1) найбільшого відсотка корів з низьким рівнем чутливості до туберкуліну і відсутність — з високим; 2) втрата чутливості до туберкуліну у більшості первинно реагуючих на ВТП корів упродовж 4–6 місяців; 3) відсутність характерних для туберкульозу патологоанатомічних змін у тушах і органах корів, у яких сенсibilізація до туберкуліну тривала більше 4–6 міс.; 4) негативний результат бактеріологічного дослідження біоматеріалу на туберкульоз.

УДК 619:616.98:579.873.21Т-07:636.2

2013.1.354. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РМК ПРИ З'ЯСУВАННІ ЕТІОЛОГІЧНОГО ФАКТОРА СЕНСIBILІЗАЦІЇ ОРГАНІЗМУ КОРІВ ДО ТУБЕРКУЛІНУ / Буряк Є.І., Смолянінов Б.В., Лісовий І.П. // Аграрний вісник Причорномор'я:

зб. наук. пр. — О., 2012. — Вип. 62: Біол. та с.-г. науки. — С. 77–82. — Бібліогр.: 2 назви. Шифр 537921.

Туберкулін ППДТС, діагностика туберкульозу, ВРХ.

Дослідження проведено на маточному поголів'ї ВРХ (330 гол.) у ПСП "Дружба народів" Іванівського р-ну Одеської обл. (2010–2011 рр.). Розглянуто рівень чутливості тварин до внутрішньошкірної туберкулінової проби (ВТП), які реагували в РМК (реакція мононуклеарів крові на туберкулін *in vitro*), а також результати порівняльного випробування ВТП і РМК при первинній постановці діагнозу на туберкульоз ВРХ. Установлено, що із 272 корів, позитивно реагуючих на ВТП, виявлених впродовж року, в РМК позитивно реагувало 3 (1,10%) і сумнівно — 19 (6,99%). Низький рівень прояву РМК з кров'ю позитивно реагуючих на ВТП корів є показником "доброякісного перебігу" інфекційного процесу, зумовленого атиповими мікобактеріями. При вивченні інтенсивності прояву РМК спостерігались феномени агломерації лейкоцитів, бласттрансформації лімфоцитів і гальмування розвитку макрофагів різного ступеня прояву, тоді як феномен алітерації макрофагів, який виявлявся у корів за наявності у внутрішніх органах характерних для туберкульозу уражень, не спостерігався. При повторних з інтервалом 1–3 місяці дослідженнях первинно реагуючих у РМК корів у більшості випадків інтенсивність прояву реакції частіше знижувалась, рідко — підвищувалась до рівня сумнівного і позитивного результату. Це свідчить про короткотерміновий стан сенсibilізації організму, зумовлений атиповими мікобактеріями.

УДК 619:617:616–089.5–031.81:615

2013.1.355. СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО КОМБІНОВАНОГО НЕІНГАЛЯЦІЙНОГО НАРКОЗУ ТВАРИН / Марунчин А.А., Стецюра Л.Г., Іздепський В.Й., Аббасзаде С.С., Шульга А.В. // Мир ветеринарії. — 2012. — № 3. — С. 38–43. — Бібліогр.: 13 назв.

Ветеринарна хірургія, наркоз неінгаляційний, препарати знеболювальні, анестезія (схеми), препарат буторфанол.

Важливими факторами, що ускладнюють роботу ветеринарного анестезіолога в Україні, є не лише обмежена кількість ветеринарних препаратів на ринку, а й нестабільність у законодавстві щодо їх обігу. Насамперед це стосується препаратів кетаміну, гідрохлориду, порошкової форми ромпуну, фентанілу, іммобілопу та ін. Розкрито концептуальні положення неінгаляційного багатокомпонентного загального знеболювання домашніх та диких тварин із застосуванням сумішей анестетиків: буторфанолу, медетомідину, детомідину, ксилазину, кетаміну, мідазоламу. Показано конкретні схеми загальної анестезії. Зосереджено увагу на дозуваннях неінгаляційних анестетиків за участі буторфанолу, що розширює можливості хірургічного втручання в різних ділянках тіла. Детально охарактеризовано перебіг анестезії з урахуванням видових особливостей тварин, зокрема, у коней, котів, собак, білоносої мартини, шимпанзе, єнотовидного собаки, лева. Поєднання буторфанолу з медетомідином, ксилазином, мідазоламом або детомідином у різних видів тварин забезпечує м'який та швидкий початок дії і глибокий седативний стан з мінімальним пригніченням серцево-судинної і дихальної систем, швидке відновлення свідомості після застосування хімічного антагоніста.

УДК 619:618.2/7:636.2.082.455.085.16

2013.1.356. ІНТЕНСИВНІСТЬ ПРОЦЕСІВ ПЕРОКСИДНОГО ОКИСЛЕННЯ ЛІПІДІВ ТА АКТИВНІСТЬ ГЛУТАТІОНОВОЇ СИСТЕМИ АНТИОКСИДАНТНОГО ЗАХИСТУ У ТІЛЬНИХ КОРІВ ТА ЇХ ТЕЛЯТ ЗА ДІЇ НОВИХ ІМУНОТРОПНИХ ЗАСОБІВ У ВИГЛЯДІ ЛІПОСОМАЛЬНОЇ ЕМУЛЬСІЇ / Понкало Л.І. // Біологія тварин. — 2012. — Т. 14, № 1/2. — С. 551–556. — Бібліогр.: 12 назв.

Ветеринарне акушерство, корови тільні, роди в корів, антиоксиданти, імуномодулятори, вітаміни, лізин, метіонін, селенит натрію, пероксидне окислення ліпідів.

Показано вплив парентерального введення коровам в останній місяць тільності вітамінів А, D₃, Е, лізину, метіоніну, окремо з оцтовокислим цинком або селенітом натрію у формі ліпосомальної емульсії, на інтенсивність процесів пероксидного окислення ліпідів (ПОЛ) та активність глутатіонові системи антиоксидантного захисту (САЗ) в їхньому організмі та в народжених від них телят. Установлено стимулювальний

вплив вищевказаних чинників у складі ліпосомальної емульсії на активність глутатіонової САЗ та інгібуючий — на інтенсивність продуктів ПОЛ в організмі корів до родів і після них, а також в одержаних від них телят. Про це свідчить вірогідне зменшення в крові корів та їх телят концентрації ТБК — активних продуктів і гідропероксидів ліпідів та підвищення глутатіонпероксидної активності і вмісту відновленого глута-

тіону. Вказані зміни, що відбувались у крові піддослідних тварин, пояснюються комплексною адитивною дією складників досліджуваного препарату, які нормалізували метаболічні та вільнорадикальні процеси в їх організмі. Уведення до складу ліпосомального препарату селеніту натрію сприяло більшому впливу на активність глутатіонової САЗ та інтенсивність ПОЛ у крові корів та їх телят, ніж за оцтовокислого цинку.

663/665 ХАРЧОВА І ПЕРЕРОБНА ПРОМИСЛОВІСТЬ 637 ПРОДУКТИ ТВАРИННИЦТВА

Науковий референт — кандидат с.-г. наук КАПРАЛЮК О.В.

Науковий консультант — академік НААН ЛУКАНІН О.С.

УДК 637.12:637.523

2013.1.357. ЗАСТОСУВАННЯ ПРОДУКТІВ ПЕРЕРОБКИ МОЛОКА ДЛЯ ВИГОТОВЛЕННЯ КОВБАС / Ощипок І.М. // *Мясное дело*. — 2012. — № 5. — С. 8–9. — Бібліогр.: 3 назви. *Ковбаси, молоко, продукти переробки молока*.

Зазначено, що однією з важкорозв'язуваних задач у виробництві ковбас є відділення жиру від фаршу за теплової обробки і наступних стадій технологічної обробки. Зазначено, що А.Е. Pearch (патент США № 3179521; патентовласник — фірма "Western Dairy Products, Inc.") розробив рецептуру сухого знежиреного молока з підвищеною здатністю попереджати відділення жиру в ковбасних виробках. Спосіб одержання молока полягає у додаванні лужного металу (ідкий калій або ідкий натрій) у рідке або концентроване знежирене молоко в кількості, достатній для доведення рН готової суміші до 6,8–7,3, за нагрівання його до 57,2–71,1°C, перемішування протягом визначеного часу і сушіння розпилюванням до утворення порошку. Встановлено, що кількість сухого молока, яке додається у м'ясний фарш для збільшення вологосв'язувальної здатності, становить 1–7% маси подрібненого м'яса. Для преципітації молочного білка необхідно використовувати крім сухого молока, коагулювальний фермент (ренін). Його кількість становить 0,04–0,1% маси сухого молока. За використання суміші сухого молока і реніну для преципітації казеїну *in situ*, ковбаса добре зберігає натуральний сік м'яса, має тверду структуру. При цьому зникають втрати соку на 20–30%, осадження ковбаси і утворення підтікань бульйону. Показано рецептуру ковбас до складу яких входить сухе молоко і ренін. Отже, ферментовані препарати, отримані з продуктів переробки молока, прискорюють біохімічні процеси в м'ясі, внаслідок чого підвищуються соковитість і ніжність, поліпшуються смакоароматичні властивості виробів, знижуються втрати вологи.

УДК 637.141.8.144.146:663.18

2013.1.358. ДИНАМІКА БІФІДОФЛОРИ У НОВИХ СІМБІОТИЧНИХ МОЛОЧНИХ НАПОЯХ ВПРОДОВЖ ЗБЕРІГАННЯ / Голуб Б.О., Даниленко С.Г., Рудавська Г.Б. // *Продукты & ингредиенты*. — 2012. — № 7. — С. 40–42. — Бібліогр.: 8 назв.

Напої молочні, біфідофлора, симбіотичні молочні напої.

Досліджено динаміку чисельності колонієутворювальних одиниць (КУО) біфідобактерій впродовж зберігання ферментованих молочних симбіотичних напоїв. Основними заквашувальними культурами при виготовленні кисломолочного напою (КМН) були *Bifidobacterium animalis ssp. lactis* (BASL) (BB-12) виробництва Chr. Hansen (Данія) та *Bifidobacterium longum* (BL) VKPM-1514 (Україна). У досліді використовувались закваски на основі монокультур та суміші зазначених культур у співвідношенні 1:1 (зразок № 1 — напій, отриманий шляхом ферментації молочно-цикорної основи BASL (BB-12), № 2 — BL VKPM-1514, і № 3 — суміші обох штамів). Установлено збереження високої життєздатності монокультур біфідобактерій до 12-ї доби зберігання. При цьому відзначається зменшення темпу приросту після 6 діб. Зазначено, що вищу протейолітичну та гліколітичну активність має штам BL VKPM-1514 порівняно з BASL (BB-12). Показано, що штам BL VKPM-1514 характеризується вищою динамікою зростання впродовж перших шести діб з подальшим різким уповільнен-

ням через накопичення продуктів метаболізму та вичерпання поживних речовин. У напоях КУО біфідобактерій на основі штаму BASL (BB-12) має найслабшу динаміку серед зразків. Зростання практично не відбувається, а уповільнення динаміки є найстрімкішим. Отже, дослідження показало доцільність ферментування симбіотичних молочно-цикорних напоїв бікультуральними заквасками зі штамми з різною біохімічною активністю, а також можливість подовження терміну зберігання готової продукції без використання додаткової обробки за умови дотримання відповідних санітарних норм.

УДК 637.148

2013.1.359. ВПЛИВ ТЕПЛОВОЇ ОБРОБКИ НА ВМІСТ ЛЕТКИХ АРОМАТИЧНИХ СПОЛУК У ВЕРШКАХ / Жукова Я.Ф., Король Ц.О., Малова В.В., Петрищенко С.С., Козлова Л.Г. // *Вісник аграрної науки*. — 2012. — № 8. — С. 66–68. — Бібліогр.: 6 назв.

Вершки, тепла обробка вершків, ароматичні сполуки у вершках.

Досліджено вміст летких ароматичних сполук у вершках під впливом різних режимів теплової обробки. Об'єктом досліджень були сирі вершки жирністю 32–36%. Тепловою обробку проводили в лабораторних умовах за таких температур (Т.) пастеризації: 85°C, 97 та 103°C. Встановлено, що за Т. пастеризації вершків 85°C вміст діацетилю збільшився впродовж перших 5 хв порівняно з контролем на 15,2–22,5%, за 97–103°C протягом 1-ї хв — на 32,6–38,6%. Потім в усіх варіантах на 10-й хв цей показник знизився на 5,2–6,7%. Виявлено, що під час нагрівання, незалежно від температурного режиму, вміст 1-октен-3-олу зріс майже вдвічі, а бензальдегіду, який надає продукту аромату гіркої мигдалю, у 5,5 раза на 10-й хв обробки. Показано, що за Т. 85°C на 5-й хв та 97°C на 10-й хв відбувається збільшення рівня 2-фуральдегіду майже утричі. Теплова обробка за 103°C призводила до збільшення вмісту цієї сполуки в 4,3 раза. Упродовж пастеризації вершків було виявлено збільшення вмісту октанолу, або каприлового альдегіду, якому притаманний різкий запах. Максимальний рівень цього альдегіду було відзначено на 10-й хв пастеризації за Т. 103°C його вміст збільшувався в 6,6 раза, за 97°C на 10-й хв — у 1,86, за Т. 85°C на 5-й хв — у 3,6 раза. Відмічено, що збільшення вмісту δ-лактонів та δ-додекалактону відбувається на 10-й хв за температурної обробки 85°C, 97 та 103°C у 1,2 і 2,1 раза, 1,6 і 3,2 та 2,1 і 2,5 раза відповідно. Таким чином, характерними сполуками, які формують аромат пастеризованих вершків, є такі ароматичні сполуки, як: діацетил, 1-октен-3-ол, бензальдегід, 2-фуральдегід, октаналь.

УДК 637.523:614.31

2013.1.360. ВЕТЕРИНАРНО-САНИТАРНА ЕКСПЕРТИЗА КОВБАСНИХ ВИРОБІВ У СУПЕРМАРКЕТАХ ТА ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ / Ушаков Ф.О., Ковбасенко В.М. // *Науковий вісник ветеринарної медицини: зб. наук. пр.* — Біла Церква, 2012. — Вип. 9. — С. 185–188. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 537308.

Вироби ковбасні, ветеринарно-санітарна експертиза ковбасних виробів, супермаркет.

Об'єктом досліджень були варені (В.) і варено-копчені (ВК) ковбаси. Встановлено, що продукція, яку реалізують у

супермаркетах, за органолептичними показниками відповідає ветеринарно-санітарним (ВС) вимогам, а за бактеріальним обміненням, тобто вмістом мезофільних аеробних і факультативно-анаеробних мікроорганізмів (МАФАНМ), 65% ковбас, в т.ч. 70% В. і 60% ВК, не відповідають ВС вимогам, а за вмістом бактерій групи кишкової палички — 10%, в т.ч. 20% варених. Показано, що понад 90% ковбас, які реалізуються в супермаркетах, фальсифіковані за структурою фаршу, в т.ч. 100% В. і 87,5% ВК. Виявлено, що ВС служба не контролює якість, що впливає на здоров'я споживача. Із недозовлених домішок у 80,0% ковбас виявлено субпродукти, в т.ч. у В. — 85,7% і ВК — 75,0%, у 40% — хрящі, в т.ч. В. — 42,8% і ВК — 37,5%, перевищення жиру спостерігається у понад 50,0%, у т.ч. В. — 71,4 і ВК — 37,5%, вміст неідентифікованих домішок у 97,3% ковбас, зокрема В. — 100 і ВК — 87,5%. Отже, систему ветеринарно-санітарного контролю якості та безпеки ковбасних виробів необхідно вдосконалити так, щоб відповідальність за реалізовану продукцію несе не лише виробник, а й реалізатор.

УДК 639.222.5:664.95:577.175.824

2013.1.361. ИССЛЕДОВАНИЯ НЕКОТОРЫХ ФАКТОРОВ, ОКАЗЫВАЮЩИХ ВЛИЯНИЕ НА УРОВЕНЬ СОДЕРЖАНИЯ ГИСТАМИНА В РЫБЕ И РЫБНЫХ КОНСЕРВАХ / Верховкер Я.Г., Чалая Е.В. // Рыбное хозяйство Украины. — 2012. — № 3. — С. 35–39. — Библиогр.: 10 назв.

Риба, рибні консерви, гістамін.

Зазначено, що накопичення гістаміну (Г.) в харчових продуктах за певних умов може бути причиною отруєння. У відповідності з медико-біологічними вимогами і санітарними нормами якості продовольчої сировини і харчових продуктів встановлено гранично допустимі рівні (ГДР) Г. для всіх видів риби: до 50 мг/кг у США і Канаді (виробники рибних консервів (РК) контролюють сировину за нормою 5–15 мг/кг); в Україні, Австрії та Швеції до 100 мг/кг. Визначено масову долю Г. у рибі і РК залежно від строків і температур зберігання, типу рідкої фази консервів і рівня рН. Об'єктами досліджень були сардинела морожена, консерви натуральні з додаванням масла, у власному соку і обсмажені в томатному соусі. Зазначено, що у консервах "Скумбрія атлантична натуральна з додавання масла" через 4 місяці спостерігався незначний ріст Г. за температури 30°C, при 20°C — відсутність його росту. Через 7 міс. рівень вмісту Г. не змінився, 10 міс. — було зафіксовано максимальне його значення (50 мг/кг) за 20°C і 30°C, 12 міс. — зменшився (36 мг/кг). Встановлено, що у рибі, яка знаходиться в стані автолізу, після бланшування вміст Г. зменшився в 1,25 раза порівняно зі свіжою. У РК "Сардинела натуральна з додаванням масла" максимальний ріст Г. було зафіксовано через 7 міс., 10 — вміст Г. зменшився до початкового значення, 12 міс. — до 14 мг/кг. Виявлено, що в консервах "Скумбрія атлантична обсмажена в томатному соусі" вміст Г. після зберігання протягом 7 міс. за температури 37°C зменшився вдвічі. Показано, що інтенсивність утворення Г. згасає за рН 5–5,4. Таким чином, в Україні існує проблема накопичення високих значень гістаміну у рибі і рибних консервах за транспортування і зберігання.

УДК 639.38

2013.1.362. БІОЛОГІЧНА ЦІННІСТЬ ВТОРИННОЇ РИБНОЇ СИРОВИНИ / Сидоренко О., Туницька А. // Товари і ринки. — 2012. — № 1. — С. 144–150. — Библиогр.: 13 назв.

Рибна сировина, біологічна цінність рибної сировини, амінокислотний склад рибної сировини.

Досліджено морфологічний склад товстолобика (Т.) та біологічну цінність вторинної рибної сировини для виробництва структуроутворювачів. Встановлено, що плавці Т., які становлять від 1,5 до 4,0% тіла риби, характеризуються втричі більшим вмістом мінеральних речовин порівняно з кістками та головою. Голова Т. містить найменше білків і мінеральних речовин, що зумовлено його морфологічною будовою. Кістяк Т. має найбільший вміст білка та жиру. Зазначено, що у дослідному об'єкті — вторинній рибній сировині (кістки, голова та плавці) присутні всі незамінні амінокислоти, що свідчить про повноцінність білка. Амінокислот міститься на 40% менше, ніж у філе риби, фенілаланіну й тирозину — на 16, а метіоніну та цистину — на 25%. Серед замінних амінокислот домінуючими у вторинній рибній сировині визначено

глутамінову та аспарагінову кислоти. Аспарагінової кислоти у голові, плавцях і кістках риби міститься майже стільки, скільки й у філе (97,6%), проліну та серину відповідно на 36 і 29% менше, ніж у м'ясі риби. Домінуючими амінокислотами є лізин, треонін, фенілаланін, тирозин, метіонін і цистин, а лімітованою — триптофан. Таким чином, рибна сировина з товстолобиків білого й строкатого свідчить про високу біологічну цінність та перспективність її використання для виробництва натуральних структуроутворювачів.

УДК 639.6:664.97

2013.1.363. СУЧАСНИЙ СТАН ТЕХНОЛОГІЙ ПЕРЕРОБКИ МІДІЙ / Битютська О.Є., Лебська Т.К. // Рыбное хозяйство Украины. — 2012. — № 3. — С. 27–34. — Библиогр.: 65 назв.

Мідії, технологія переробки мідій, м'ясо мідій.

Наводяться технології переробки мідій. Традиційно мідії випускають у варено-бланшированому, мороженому, сушеному і консервованому вигляді. Відомий сучасний криогенний спосіб оброблення мідій, що передбачає заморожування їх шару в парорідинному середовищі азоту в три стадії та подальше вилучення заморожених моллюсків зі стулок, дає змогу отримати продукт високої якості, збільшити його вихід на 28%, скоротити тривалість технологічного процесу, знизити втрати при розморожуванні. Зазначено, що до 90-х років минулого століття у комплексній технологічній переробці безхребетних переважали фізико-хімічні методи. Було розроблено технологічну схему одержання мідійного кислотного гідролізату. Варене м'ясо мідій, відокремлене від стулки, піддавали кислотному гідролізу в 20%-й соляній кислоті за температури 95–100°C протягом 8–12 год з подальшою нейтралізацією лугом, дозріванням, фільтрацією та упарюванням. Показано, що у 80-х роках ХХ ст. для отримання білкових гідролізатів з двостулкового моллюска використовували ферменти рослинного, тваринного і бактеріального походження. Японською фірмою "Нихон Вуссон" було запатентовано спосіб отримання екстракту з тушок тварин, зокрема безхребетних — устриць, перлових скойок, мідій. Гідроліз проводили у два етапи за допомогою культури *Bacillus subtilis* і грибка виду *Koji*. У 1990 р. було розроблено спосіб одержання білково-вуглеводного мідійного концентрату (БУК-М) з послідовним використанням ферментів протеолітичної та аміполітичної дії — протосубтиліну нейтрального і орази. Таким чином, сучасні технології переробки мідій для одержання харчових, дієтичних продуктів та функціонального призначення ґрунтуються на специфічності біохімічного складу мідій і забезпечують максимальне збереження їх природних компонентів.

УДК 664.582

2013.1.364. ЯКІСТЬ СВІЖОЇ І СОЛОНОЇ ПРОДУКЦІЇ ОГІРКА ЗАЛЕЖНО ВІД СОРТУ ТА РОЗМІРУ ПЛОДІВ / Завадська О.В., Дяденко Т.В. // Збірник наукових праць / НААН, Інститут біоенергетичних культур і цукр. буряків. — К., 2012. — Вип. 15. — С. 101–104. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 537317.

Огірок, якість огірків, огірки свіжі, огірки солоні.

Визначали найпридатніші для соління огірки різних сортів залежно від їхнього розміру. Для дослідів відбирали плоди двох поширених у зоні Лісостепу сортів, занесених до Реєстру сортів рослин та придатних для соління — Ніжинський 12 та Лялюк. Дослідну продукцію вирощували на колекційних ділянках кафедрні овочівництва навчально-дослідного саду НУБіП України протягом 2010–2011 рр. Дані сорти ділили на фракції (згідно з вимогами діючого стандарту): корнішони 1-ї групи — 5,1–7,0 см, 2-ї — 7,1–9,0, зеленці — 9,0–11,0 см. Контролем для обох сортів обрали зеленці, оскільки цю фракцію, як свідчать джерела літератури, найчастіше використовують для соління. Товарні плоди, разом із спеціями відповідно до рецептури, укладали в трилітрові банки та проводили дослідне соління (розсіл 5–8%-ї концентрації залежно від розміру плодів). Зазначено, що за період вегетації найменше сухої речовини відмічено у контрольних варіантах — сорту Ніжинський 12 — 4,0% та Лялюк — 4,8%. Найнижчий вміст цукрів був у плодах сорту Ніжинський 12. Виявлено, що вміст сухої речовини у консервованих огірках збільшується порівняно зі свіжими плодами на 36–43%. Цукри використовуються під час бродіння молочнокислими

бактеріями і вміст їх у солоній продукції зменшується на 70–75% порівняно з початковим. Отже, найвищою біологічною цінністю та органолептичними показниками після ферментації характеризується продукція, виготовлена із корнішонів 1-ї групи сорту Лялюк — вміст вітаміну С був на рівні 12,3 мг%, дегустайна оцінка — 4,8 бала за 5-бальною шкалою.

УДК 664.6:633.791

2013.1.365. ВПЛИВ ХМЕЛЬОВИХ ЗАКВАСОК РІЗНИХ СОРТІВ ХМЕЛЮ НА ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ ХЛІБА / Проценко Л.В., Пасічник І.О. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 7. — С. 61–63. — Бібліогр.: 4 назви.

Хліб, хміль, закваски хмелю.

Вивчено вплив хмельових заквасок, виготовлених з ароматичних (Злато Полісся, Слов'янка, Гайдамацький) і гірких (Оболонський) сортів хмелю, на якісні показники пшеничного хліба. Дослідження проводили у відділі біохімії хмелю та пива Інституту сільськогосподарства Полісся НААН. Хміль вносили у тісто із розрахунку 0,08% від маси борошна у вигляді 1%-го відвару. Контролем був хліб, виготовлений за рецептурою пшеничного хліба "Обідній" без додавання хмельового відвару. Встановлено, що додавання до тіста хмельової закваски, виготовленої на основі відварів ароматичних сортів хмелю, поліпшує якісні показники хліба: зростає його об'єм, поліпшуються смак, аромат, пористість, структура та еластичність м'якшки. Сорти хмелю з високим умістом гірких речовин негативно вплинули на смак виробу — надали йому значної гіркоти. Тому для поліпшення якості хлібобулочних виробів пропонуємо використовувати хміль ароматичних сортів. Зазначено, що використання хмельової закваски дало змогу зменшити кількість дріжджів, що не вплинуло на підняття тіста і не зменшило форми виробу, тобто не погіршило якісних показників хліба. Отже, використання в хлібопеченні хмелю ароматичних сортів дає змогу одержувати корисний для здоров'я людини хліб, збагачений біологічно активними сполуками цієї цілющої рослини.

УДК 664.66:664.72

2013.1.366. ПОЛІПШЕННЯ ЯКОСТІ ПШЕНИЧНОГО ХЛІБА, ВИГОТОВЛЕНОГО ІЗ ДЕФЕКТНОГО ЗЕРНА / Гулько С. // Продовольча індустрія АПК. — 2012. — № 2. — С. 27–29. — Бібліогр.: 8 назв.

Хліб пшеничний, зерно, якість пшеничного хліба.

Досліджено вплив різноманітних поліпшувачів на якість хліба, виготовленого із зерна пшениці зниженої цінності, так званого "дефектного зерна". Для поліпшення його якості було використано амілолітичний ферментний препарат (ФП) α -амілазу. Встановлено, що введення до рецептури тіста даного препарату посилює гідроліз крохмалю, завдяки чому нагромаджуються цукри, необхідні дріжджовій клітині, прискорюється утворення тіста, поліпшується форма готової продукції, хліб одержують більшого об'єму, з кращим кольором скоринки, смаком та запахом. Крім того, скорочується час приготування тіста — на 30–50%, збільшується об'єм хліба — на 5–15%, зростає вологонасиченість продукту, що сприяє збільшенню виходу хліба — на 1,5–2%. Показано, що якість зерна пшениці, пошкодженого клопом-черепашкою (пошкодженість 4,8%) поліпшували додаванням до рецептури тіста ФП окисної дії глюзим 10000 БГ. Зазначено, що використання за таких самих умов ФП ксиланази призвело до погіршення якості хліба, оскільки клейковина ще більше розплавлялася. Якість зерна пшениці з коротко розривною клейковиною можна поліпшити додаванням ФП комплексної дії фунгаміл-супер АХ. Таким чином, використання комплексних хлібопекарських поліпшувачів покращує реологічні властивості тіста та якість хліба: збільшують його об'єм на 15–22% та пористість — на 3–4%.

УДК 664.68:664.66.03

2013.1.367. ВПЛИВ ДІЄТИЧНОЇ ДОБАВКИ "ЛАМІДАН" НА ЧЕРСТВІННЯ ПАСТИЛЬНИХ ВИРОБІВ / Шаповалова Н. // Товари і ринки. — 2012. — № 1. — С. 123–131. — Бібліогр.: 18 назв.

Добавка дієтична "Ламідан", вироби пастильні, зефір.

Досліджено зміни масової частки вологи, вмісту вільної та зв'язаної води в пастильних виробах під час зберігання. Розроблено рецептури нових пастильних виробів на основі

дієтичної добавки "Ламідан" (0,5%) та "Цикорлакт" (7%), збагачених йодом та комплексом інших мікроелементів. Контролем слугували зефір "Біло-рожевий" на агарі та лукум "Пряжене молоко", виготовлені за традиційними рецептурами. До складу нової дієтичної добавки "Ламідан" входять альгінові кислоти. Встановлено, що додавання добавок "Ламідан" та "Цикорлакт" до рецептур нових виробів сповільнює процес втрати вологи в них порівняно з контрольними зразками. Відповідно до ДСТУ 6441-2003 і ДСТУ 4688:2006 термін зберігання зефіру і лукуму становить відповідно 30 і 25 діб, масова частка вологи (МЧВ) — $16 \pm 2\%$ і $22 \pm 2\%$. У дослідних варіантах зефіру та лукуму вологість перебувала на рівні вимог чинного стандарту протягом 50 і 60 діб відповідно, а в контрольних — не відповідала йому після 30 і 25 днів зберігання. Зменшення втрати вологи нових пастильних виробів при зберіганні зумовлено, ймовірно, наявністю 35%-го альгінату натрію в хімічному складі дієтичної добавки "Ламідан", який має вологозв'язувальні властивості. Зазначено, що у дослідних варіантах під час зберігання зефіру і лукуму вміст вільної вологи становив 8%. Протягом наступних 90 діб зберігання він поступово зменшувався, а вміст зв'язаної вологи зростав відповідно від 9 до 11,8% і від 16 до 17,5%. У контрольних варіантах під час зберігання зефіру і лукуму вологи зростав з 2 по 2,8% і з 7,8 по 9,8% відповідно. Таким чином, застосування добавок "Ламідан" й "Цикорлакт" і пакування виробів у пакети з біоксально-орієнтованої поліпропіленової плівки уповільнює процес висихання та черствіння пастильної маси, подовжує термін її зберігання.

УДК 664.71-11:664.715

2013.1.368. МУКОМЕЛЬНІ ВЛАСТИВОСТІ НОВИХ ВИСОКОПРОДУКТИВНИХ СОРТІВ ОЗИМОЇ МЯГКОЇ ПШЕНИЦЬ / Ишкова Е.Н., Рябенко Н.А. // Хлебный бизнес. — 2012. — № 4. — С. 32–33.

Сорти пшениці, пшениця озима м'яка, мукомельні властивості пшениці.

Зазначено, що мукомельні властивості зерна характеризують його технологічну приналежність і впливають на вихід борошна, його якість і витрати енергії при виробництві. Помел зерна пшениці у лабораторних умовах проводили на млині "Мюллер МЛУ 202". Встановлено, що високою масою 1000 зерен характеризуються сорти пшениці Алексеевка — 48,3 г, Богиня — 45,1 і Краплина — 43,5 г. Найвищі показники зольності відмічені у сортів пшениці Лист 25 і Паляниця — 1,47 і 1,45% відповідно, вихід борошна — Алексеевка — 76,0%, найменші — Богиня та Лист 25 — 1,29 та 70,7%. Виявлено, що високий мукомельний показник і критерій ефективності помелу мають сорти пшениці Алексеевка і Богиня — 60,8 і 49,5% та 59,1 і 47,9% відповідно. Показники якості борошна досліджуваних сортів пшениці наведено в таблиці. Таким чином, сорти пшениці Алексеевка, Богиня, Краплина, Лист 25 і Паляниця мають оптимальні мукомельні характеристики.

УДК 664.72:633.11

2013.1.369. ДИНАМІКА СКЛОПОДІБНОСТІ ТА КІЛЬКОСТІ КЛЕЙКОВИНИ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ, ВИРОЩЕНОГО ЗА РІЗНИХ УМОВ, У ПРОЦЕСІ ТРИВАЛОГО ЗБЕРІГАННЯ / Ящук Н.О., Завгородній В.М. // Збірник наукових праць / НААН, Інститут біоенергетичних культур і цукр. буряків. — К., 2012. — Вип. 15. — С. 185–191. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 537317.

Зерно пшениці озимої, склоподібність зерна пшениці, зберігання зерна пшениці озимої.

Наведено динаміку склоподібності та кількості клейковини зерна озимої пшениці, вирощеного за різних попередників, систем землеробства та обробітку ґрунту, в процесі тривалого зберігання. Оцінку якості зерна здійснювали в лабораторії кафедри технології зберігання, переробки та стандартизації продукції рослинництва ім. проф. Б.В. Лесика Національного університету біоресурсів і природокористування України. Показники якості зерна визначали перед закладанням на зберігання та після 1, 3, 6, 9, 12 міс. Встановлено, що найвищу склоподібність має зерно, отримане за промислової системи землеробства (в середньому 70–75%), та диференційованого і полицево-безполіцевого обробітку ґрунту, а найнижчу — за біологічної системи (в середньому 55–60%). Зазначено, що впродовж 6 міс. зберігання за всіх досліджуваних варіан-

тів відбувалося поступове підвищення склоподібності (на 5–10%) та кількості клейковини (на 2–4%). При подальшому зберіганні дані показники знижуються. Виявлено, що зерно, вирощене після конюшини, містило максимальну кількість клейковини, тоді як після кукурудзи на силос — мінімальну за всіх систем землеробства та способів обробітку. Встановлено прямий сильний зв'язок між склоподібністю і кількістю клейковини (0,86–0,94) у зерні пшениці.

УДК 664.8.037:634.75

2013.1.370. ВПЛИВ ЧАСТКОВОГО ОСМОТИЧНОГО ЗНЕВОДНЕННЯ НА ЯКІСТЬ ЗАМОРОЖЕНИХ ЯГІД СУНИЦІ / Заморська І.Л., Заморський В.В. // Агробіологія: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2012. — Вип. 7. — С. 72–75. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 537307.

Суниця, якість заморожених ягід суниці, осмотичне зневоднення ягід суниці.

Викладено результати впливу попереднього часткового осмотичного зневоднення ягід суниці в розчинах сахарози з додаванням лимонної та аскорбінової кислот на фізико-хімічні та органолептичні показники якості замороженої продукції. Дослідження проводили на кафедрі технології зберігання і переробки плодів та овочів Уманського національного університету садівництва з ягодами суниці сорту Дукат. Підготовлені ягоди витримували протягом 30 хв у водних розчинах сахарози з додаванням лимонної і аскорбінової кислот у концентраціях згідно зі схемою досліду (табл.). За контроль приймали ягоди без попередньої обробки. Встановлено, що в результаті часткового осмотичного зневоднення ягід суниці їх маса зменшилася на 2–2,3%. Найвищим вмістом сухих розчинних речовин — 25,9–28,5% характеризуються ягоди суниці, витримані в розчинах сахарози з додаванням 1%-ї лимонної та аскорбінової кислот. Зазначено, що витримування ягід суниці у 20%-му розчині сахарози сприяло зростанню масової частки цукрів на 18,1–22,7%. Показано, що найбільші втрати маси ягід і цукрів у процесі заморожування спостерігаються у суниці контрольного варіанта досліду — 3,0 і 13,6% відповідно. Значно нижчий розмір втрат встановлено в ягодах суниці, заморожених з попереднім витримуванням у розчинах сахарози з додаванням 1,9–2,0% аскорбінової кислоти. Заморожування сприяло незначному зростанню масової частки органічних кислот (на 2–2,6%) та зниженню вмісту аскорбінової кислоти (на 14,37–34,1%). Отже, застосування часткового осмотичного зневоднення ягід суниці у розчинах сахарози в концентрації 20% з додаванням лимонної та аскорбінової кислот сприяє зменшенню втрат маси ягід у процесі заморожування та збереженню їх якості після дефростації. Кращі результати одержано за витримування ягід суниці у розчині сахарози з додаванням 1%-ї лимонної кислоти.

УДК 664.848:664.8.037

2013.1.371. СПОЖИВЧІ ВЛАСТИВОСТІ ЗАМОРОЖЕНИХ ПЕЧЕРИЦЬ ЗАЛЕЖНО ВІД ПОПЕРЕДНЬОЇ ОБРОБКИ / Орлова Н., Нестеренко Н. // Продовольча індустрія АПК. — 2012. — № 2. — С. 41–43. — Бібліогр.: 4 назви.

Печериці заморожені, попередня обробка заморожених печериць.

Розроблено спосіб стабілізації споживчих властивостей культивованих печериць у процесі заморожування. Зазначено, що традиційний спосіб заморожування культивованих грибів полягає в тому, що відсортовані за якістю гриби

миють, очищають, подрібнюють, бланшують протягом 5 хв, заморожують за температури -18°C . Недоліки цього способу: після розморожування гриби темнішають, втрачається значна кількість клітинного соку та зменшується маса грибів, знижується вміст цукрів і мінеральних речовин у 2 рази, вільних амінокислот — 1,3. Показано, що розроблений процес виробництва швидкозамороженого напівфабрикату (НФ) складається з наступних операцій: підбір та підготовка сировини, бланшування (t води — 90°C або кип'ятіння у 0,1%-му розчині лимонної кислоти протягом 1 хв), охолодження, подрібнення (шапки нарізають поперечно з товщиною часточок 2–3 мм, ніжки — подрібнюють на кубики з розмірами граней 4–5 мм), додавання полісахаридів (суміш камеді гуарової, камеді ксантану та ламідану), перемішування, фасування, пакування (упакований НФ витримують протягом 1-ї год за температури $18^{\circ}\text{C}\pm 2$), заморожування ($-27^{\circ}\text{C}\pm 2$), зберігання (-18°C протягом 12 місяців). Виявлено, що печериці, приготовлені в такий спосіб, мають привабливий зовнішній вигляд, пружну консистенцію, приємний грибний аромат та вищу вологостримувальну здатність.

УДК 664.85:664.8.037

2013.1.372. ЗМІНИ АНАТОМІЧНОЇ БУДОВИ ЗАМОРОЖЕНИХ ЯГІД ЗАЛЕЖНО ВІД ПОПЕРЕДНЬОЇ ОБРОБКИ / Одарченко А. // Товари і ринки. — 2012. — № 1. — С. 117–122. — Бібліогр.: 9 назв.

Ягоди заморожені, попередня обробка ягід, анатомічна будова ягід.

Вивчено вплив часткового зневоднення та обробки ягід 0,5%-м розчином натрій-карбоксиметилцелюлози (Na-KМц) на їх анатомічну будову під час заморожування за різних температур. Досліджено суницю, малину і агрус. Попередня обробка сировини перед заморожуванням — конвекційне сушіння — обдування продукту нагрітим до температури $37\pm 2^{\circ}\text{C}$ повітрям із видаленням вологи в кількості 10 і 15% її початкового вмісту. Встановлено, що після часткового зневоднення ягід суниці (втрата вологи — 15%) спостерігається ущільнення рослинних тканин м'якоті й шкірки та утворення пустот, кількість яких у м'якоті більша, ніж у шкірці. При заморожуванні ягід суниці до температури -70°C рослинні тканини м'якоті щільніші, ніж за -20°C . У обох випадках утворюються більші пустоти. При температурі заморожування -20°C їхня кількість зростає. Це зумовлено тим, що за повільного заморожування утворюються кристали льоду великих розмірів, які сильно пошкоджують рослинну тканину. Виявлено, що утворення пустот при заморожуванні спостерігається і в шкірці ягід суниці, які зазнали попередньої технологічної обробки, причому діаметр пустот зразків, оброблених Na-KМц, менший, але кількість їх більша. За часткового зневоднення ягід свіжої малини також спостерігається ущільнення рослинних тканин, проте, на відміну від суниці, утворення пустот не відбувається. Показано, що при заморожуванні ягід агрусу до температури -70°C рослинні тканини м'якоті краще зберігають свою структуру. Порівнюючи ягоди, оброблені 0,5%-м розчином Na-KМц і необроблені, слід відмітити, що попередня технологічна обробка сприяє кращому збереженню рослинних клітин. Таким чином, підсушування та обробка розчином Na-KМц позитивно впливає на анатомічну структуру ягід при заморожуванні, оскільки утворюється менша кількість кристалів льоду, які призводять до незначної деформації тканин, і відображається на якості розморожених ягід.

630 ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.
Науковий консультант — професор ГОЙЧУК А.Ф.

УДК 630*(477)

2013.1.373. СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІСОВОЇ ТИПОЛОГІЇ В УКРАЇНІ [Текст]: матеріали Першої всеукр. лісотипол. конф. [“XII Погребняківські читання”], Львів, 10–11 черв. 2010 р. / М-во освіти і науки, молоді і спорту України, Нац. лісотехн. ун-т України [та ін.]; Криницький Г.Т. (голова редкол.). — Л., 2012. — 287 с. Шифр 538523.

Типологія лісова, історія лісової типології, типологічні синтаксони лісів, лісотипологічне управління лісами, лісотипологічна оцінка клімату.

Висвітлено матеріали Першої всеукраїнської лісотипологічної конференції “Сучасний стан і перспективи розвитку лісової типології в Україні”, яка відбулася в рамках “XII Погребняківських читань” на відзначення ювілеїв видатних учених, лісівників-типологів: 140-річчя — А.А. Крюденера і

Є.В. Алексєєва та 110-річчя П.С. Погребняка. Представлено статті, де висвітлюються історія, стан і перспективи розвитку лісової типології в Україні, зокрема ієрархічна система типологічних (Т.) синтаксонів лісів, Т. управління лісами, питання про тлумачення поняття едафічна сітка (сітка едатоїв) Алексєєва-Погребняка, проблеми організації та ведення лісового господарства на Т. основі, Т. оцінка антропогенної трансформації лісостанів, а також перспективи використання досягнень лісової типології у контексті розбудови національної екологічної мережі та ін. Висловлено думку, що різноманіття виголошених на XII Погребняківських читаннях ідей щодо класифікації лісів і проведені дискусії сприятимуть подальшому розвитку лісової типології та ефективному використанню типологічних засад у практиці лісового господарства.

УДК 630*114.1/2:630*907.32:630*17:582.632.2(292.452)

2013.1.374. ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ҐРУНТІВ ПРИПОЛОНИННИХ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ БОРЖАВИ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ / Генік Я.В. // Науковий вісник Чернівецького університету. Біологія (Біологічні системи). — Чернівці, 2012. — Т. 4, вип. 1. — С. 20–23. — Бібліогр.: 11 назв.

Букові пралісові екосистеми, ґрунти букових пралісів, морфологічні властивості ґрунтів букових пралісів, фізико-хімічні властивості ґрунтів букових пралісів, динаміка розвитку пралісових екосистем.

Визначено дані щодо площі й поширення пралісових екосистем в Українських Карпатах. Проаналізовано морфологічну будову та фізико-хімічні властивості ґрунту приполонинних букових пралісових екосистем (БПЕ) Боржави. Результати досліджень властивостей ґрунтового покриву БПЕ даного регіону засвідчили, що для них характерні різні за потужністю суглинкові та легкосуглинкові, середньоскелетні, місцями слабозмиті, бурі гірсько-лісові ґрунти; у ґрунтах профіль слабо диференційований, генетичні горизонти поступово змінюють один одного; гумусовий горизонт сягає потужності 30 см та містить багато щабелю, який запобігає змиву ґрунту під час сходження снігових лавин та випадання інтенсивних короткочасних опадів; ґрунти пралісів сильно гумусовані, кислі та слабокислі, з відносно високим вмістом валових азоту і фосфору, порівняно бідні на K_2O і P_2O_5 ; на різних фазах розвитку БПЕ Боржави спостерігається певна закономірна зміна фізико-хімічних властивостей ґрунтового тіла від поверхні до незачепленої ґрунтоутворенням материнської породи; фізико-хімічні властивості ґрунтів практично не корелюють з фазами розвитку пралісових екосистем. Морфологічна будова бурих, гірсько-лісових ґрунтів букових пралісів Боржави та невеликий діапазон зміни їх фізико-хімічних властивостей дають змогу стверджувати, що процес розвитку пралісових екосистем в Українських Карпатах є неперервним.

УДК 630*114.3(292.452)

2013.1.375. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ҐРУНТІВ З ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИМ ПРОФІЛЕМ В КАРПАТСЬКІЙ ГІРСЬКО-ЛІСОВІЙ ПРОВІНЦІЇ / Цвик Т.І. // Науковий вісник Чернівецького університету. Біологія (Біологічні системи). — 2012. — Т. 4, вип. 1. — С. 109–112. — Бібліогр.: 10 назв.

Буроземні ґрунти в Карпатах, профільно-диференційовані ґрунти, ґрунтоутворення буроземів, мул, сума обмінних основ.

Проаналізовано специфіку формування та поширення буроземних ґрунтів в умовах Карпатської гірсько-лісової провінції, а також особливості їх генезису та фізико-хімічних властивостей. Результати досліджень засвідчили, що процеси утворення буроземів відбуваються у вищезгаданому регіоні аж до західних меж лісостепової зони. Вони формують ґрунт з кислотою реакцією середовища, з інтенсивно вилугуваною від катіонів верхньою товщею й інтенсивним розвитком гідролізу алюмосилікатів. У опідзолених буроземах вміст обмінних основ у верхній товщі в 1,5–2 рази нижчий, ніж у материнській породі. Крім того, на цей показник впливає ще й крутизна та експозиція схилу, на якому ґрунт формувався, тому саме рельєф спричинив зміну напряму процесів генезису. З'ясовано, що інтенсивність розвитку буроземного процесу та співвідношення між ним та елювіальними процесами, а, отже, й формування різних типів буроземних ґрунтів залежить від абсолютної висоти. Виявлено, що чіткий прояв процесів накопичення частинок фізичної глини в буроземах

опідзолених спостерігається у випадку формування їх на південних та південно-західних схилах.

УДК 630*16:630*17:582.477.6(234.86)

2013.1.376. ПОПУЛЯЦІОННО-ГЕНЕТИЧЕСКИЙ ПОЛИМОРФИЗМ МОЖЖЕВЕЛЬНИКА ВЫСОКОГО (*JUNIPERUS EXCELSA* RIEB.) В ГОРНОМ КРЫМУ / Николаева А.В., Коршиков И.И. // Досягнення і проблеми генетики, селекції та біотехнології: зб. наук. пр. — К., 2012. — Т. 3. — С. 148–153. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 538078.

Яловець високий, поліморфізм популяційно-генетичний ялівцю, генофонд ялівцю високого, популяція ялівцю в горах Криму, гетерозиготність.

Проаналізовано популяційно-генетичний поліморфізм ялівцю високого (ЯВ) з використанням 18 аллозимних локусів для оцінки різноманіття його генофонду на північній межі природного розповсюдження. Об'єктами дослідження слугували генеративні рослини 6 популяцій ялівцю в Криму, поширених від мису Айя до Карадагу, охоплюючи весь кримський ареал. Результати досліджень засвідчили, що ЯВ в рідколіссі Гірського Криму вирізняється високим рівнем генетичної мінливості. Припускається, що це еволюційно закріплена біологічна особливість виду, яка дає йому здатність виживати в несприятливих умовах крайньої частини цього ареалу. В популяціях ЯВ, очевидно, не створюються необхідні умови для масового перехресного запилення рослин. Підтвердженням цього є дуже низька кількість у шишкоягодах повнозернистих і велика — порожніх насінин, які, як правило, утворюються від самозапилення рослин. Зауважується, що генеративного віку в рідколіссі ЯВ досягають звичайно високогетерозиготні особини. У шести досліджуваних популяціях ялівцю високого частка поліморфних локусів і наявна гетерозиготність варіювали у межах 83,3–100% та 31,8–45,9% відповідно.

УДК 630*17:582.632.1:630*181.28

2013.1.377. ІНТРОДУКЦІЯ І КУЛЬТУРА БЕРЕЗ (*BETULA* L.) В УКРАЇНІ / Пархоменко Л.І. — К.: Фітосоціоцентр, 2011. — 410 с. — Бібліогр.: 649 с. Шифр 537898.

Береза, інтродукція беріз, ареали інтродукованих беріз, філогенез роду береза, онтогенез видів берези.

Наведено результати багаторічних досліджень інтродукції роду береза (*Betula* L.) в Україні. Висвітлено питання щодо філогенії та системи роду, історії їх інтродукції в країну, поширення в природних умовах і культурних осередках. На сучасному рівні викладено особливості онтогенезу, біології цвітіння і плодоношення насіннєвих і вегетативних способів розмноження берези (Б.). Запропоновано наукові основи мобілізації вихідного матеріалу видів Б., на основі яких наведено приклади їх практичного використання в композиційних елементах декоративного озеленення та лісовідновлення. Зроблено оцінку успішності інтродукції та акліматизації, а також стійкості видів Б. до чинників урбанізованого середовища. Виявлено внутрішньовидову мінливість видів *B. davurica* Pall. та *B. pubescens* Ehrh. Виділено культивні ареали інтродукованих Б. в Україні, кліматичні умови якої здебільшого відповідають усім біоекологічним вимогам інтродукцентів. Тривалість вегетації відповідає ритмам росту і розвитку, а тривалість та інтенсивність росту пагонів корелюється погодними умовами у вегетаційний період, який найкоротший у *B. platyphylla*, *B. davurica*, *B. papyrifera*, *B. populifolia*, а найдовший у *B. schmidtii*, *B. lenta*, *B. alleghaniensis*, *B. costata* і *B. litwinowii*. З'ясовано, що інтродуковані в Україну види берези є перспективними для використання в озелененні населених пунктів та випробування у лісових культурах за реконструкції лісових насаджень та у фітомеліорації.

УДК 630*181.21.31:630*17:582.632.2:581.132(470)

2013.1.378. ІНТЕНСИВНОСТІ ФОТОСИНТЕЗА ФЕНОЛОГІЧЕСКИХ ФОРМ ДУБА ЧЕРЕШЧАТОГО В УСЛОВИЯХ НЕДОСТАТОЧНОГО УВЛАЖНЕНИЯ / Молчанов А.Г. // Лесоведение. — 2012. — № 4. — С. 31–37.

Екологія лісу, діброва, фотосинтез, вологонедостатність, розпускання дуба пізніє і раннє.

Наведено результати вивчення інтенсивності фотосинтезу (Ф.) форм дуба звичайного за недостатнього зволоження. Об'єктами дослідження були польово-кленова діброва з переважанням дерев форми раннього розпускання (ФРП) і

солонцева діброва з переважанням дерев форми пізнього розпускання (ФПР). Досліди проводилися в умовах недостатнього вологозабезпечення, з передсвітанковим водним потенціалом листків 1,6 МПа. На основі денного ходу інтенсивності Ф. і його світлових кривих, одержаних у хмарні і малохмарні дні, дійшли висновку, що дерева ФПР значно краще зносять нестачу вологозабезпечення, ніж ФПР. Цим пояснюється приуроченість дерев дуба ФПР до сухого і дуже сухого місцезростання. У сприятливіших умовах зволоження ця форма не може конкурувати з пізньою, оскільки частіше ушкоджується ранніми весняними заморозками і філофагами ранньовесняного комплексу. Крім того, коренева система дуба ФПР стрижнева, тому в нагірних дібровах вона досягає капілярної кайми ґрунтових вод, використовуючи вологу в більшому об'ємі ґрунту, тоді як дуб ФПР з мичкуватою кореневою системою не може конкурувати з ФПР, тому дерев ФПР практично немає в нагірних дібровах. У солонцевих дібровах, де корені не можуть розвивати глибоку кореневу систему, має перевагу ФПР як стійкіша до нестачі води.

УДК 630*182.48:539.16:630*17:582.475.4(477.41/.42)

2013.1.379. ИЗОТОПНЫЙ СОСТАВ АЗОТА ($\delta^{15}\text{N}$) ТАЛОМОВ ЛИШАЙНИКОВ В СОСНОВЫХ ЛЕСАХ ВЕЛИКОБРИТАНИИ / Бязров Д.Г., Гонгальский К.Б., Пельгунова Л.А., Тиунов А.В. // Лесоведение. — 2012. — № 5. — С. 50–58. — Библиогр.: 41 назв.

Лишайники лісові, сосна, ізотопи стабільні, азот, азот-15, радіонукліди, таломы лишайников.

Вимірювались величини $\delta^{15}\text{N}$ і загальний вміст азоту в таломі (Т.) епіфітних лишайників (Л.) *Hypogymnia physodes* і *Parmelia sulcata*, а також надґрунтових *Cladonia mitis* і *Cladonia crispata*, зібраних на 7 лісових ділянках у радіусі 1,5–37 км від Чорнобильської АЕС через два роки після аварії. В Т. також було виміряно активність ^{106}Ru , ^{134}Cs , ^{137}Cs і ^{144}Ce . Результати досліджень виявилися суперечливими. З одного боку — тісна позитивна кореляція між значеннями $\delta^{15}\text{N}$ в Т. *H. physodes* і величиною активності радіонуклідів у них, а також ступенем забрудненості місцевості, а з іншого боку — високі рівні радіоактивного забруднення Т. і місцевості не позначилися на ізотопному складі азоту слані епігейних видів *C. mitis* і *C. crispata*. Не виявлено впливу рівнів радіоактивного забруднення внаслідок аварії на ЧАЕС на вміст загального азоту в Т. всіх досліджених видів. Очевидно, збільшення частки важкого ізотопу азоту в радіоактивно забруднених Т. епіфіту є наслідком як прямого впливу іонізуючої радіації на Л., так і зміни його середовища через загибель безхребетних тварин, які населяють лишайникові угруповання; пошкодження крон і стовбурів дерев; субстрату Л., внаслідок чого змінився ізотопний склад доступних для них сполук азоту. Для епігейних видів Л. різкої зміни середовища заселення, ймовірно, не відбулося. Неоднозначні й результати порівняння величин $\delta^{15}\text{N}$ в органічній речовині Т. різних видів Л. З одного боку, у масштабі всієї досліджуваної території *C. mitis*, *C. crispata* і *H. physodes* відрізняються один від одного за цим показником, з іншого — у межах деяких біотопів такі відмінності між ними відсутні.

УДК 630*228.27:630*924(477.25)

2013.1.380. ЕКОЛОГО-ЕСТЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЛІСОПАРКОВИХ ЛАНДШАФТІВ (НА ПРИКЛАДІ ЛІСІВ ЗЕЛЕНОЇ ЗОНИ м. КИЄВА) / Токарева О.В. — К., 2012. — 180 с. Шифр 538431.

Лісопаркові ландшафти, рекреаційний потенціал лісопарків, сосна звичайна, головні лісоутворювальні породи, мікроклімат лісопарків.

Здійснено оцінку рекреаційного потенціалу лісопарків м. Києва на основі аналізу лісівничо-таксаційних і ландшафтних показників. Встановлено видовий склад живого надґрунтового покриву та його проективного покриття у різних типах лісопаркових ландшафтів (ЛПЛ). Виявлено залежність природного формування крони *Pinus sylvestris* L. від інтенсивності освітлення в молодих насадженнях різних типів ЛПЛ. Проаналізовано між- та внутрішньовидові конкурентні властивості головних лісоутворювальних порід зеленої зони м. Києва. Узагальнено характерні властивості мікроклімату в різних типах ЛПЛ й оцінено комфортність умов відпочинку в них. Обґрунтовано режим та організаційно-технічні показ-

ники ландшафтних рубань у лісостанах з різним породним складом. Висвітлено особливості формування стійких до рекреаційного навантаження лісостанів.

УДК 630*231:630*17:582.475.4(477.54/.61/.62)

2013.1.381. ДЕЯКІ ПРОСТОРОВІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ПРОЦЕСІВ ПРИРОДНОГО ВІДНОВЛЕННЯ СОСНИ В БАСЕЙНІ р. СІВЕРСЬКИЙ ДОНЕЦЬ / Салтиков А.М. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2012. — № 8. — С. 54–64. — (Сер. Техн. науки, с.-г. науки, екон. науки). — Бібліогр.: 19 назв. Шифр 538074.

Лісовідновлення природне, сосна, підріст сосни, ценопопуляція, екологічна ніша.

Наведено результати досліджень щодо визначення просторово-вікових закономірностей утворення ценопопуляцій (Ц.) підросту сосни в басейні р. Сіверський Донець. За численними дослідними даними встановлено, що індукція хвилі відновлення з віковою домінантою 2002 р. спостерігалася по всій території борової тераси ріки та її притоків. Під час виконання досліджень відмічено дві характерні риси процесу, а саме: масова і досить масштабна поява підросту в межах дослідного регіону та гомогенність Ц. за віком. Зазначено, що утворення життєздатних Ц. підросту сосни можливе тільки за наявності відповідної екологічної ніші, критерієм ємності якої, а отже й успішності процесу, є стан Ц. підросту. За відсутності екологічної ніші активізація процесів відновлення загальмовується і хвиля відновлення "сходить", що є закономірним явищем. Після цього відбувається звільнення екологічної ніші для майбутніх генерацій підросту.

УДК 630*232(477.44)

2013.1.382. ВІДТВОРЕННЯ ЛІСІВ / Вовк С. // Лісовий і мисливський журнал. — 2012. — № 4. — С. 18–19.

Лісовідтворення штучне, дуб, вирощування дібров, рубки догляду, технологія вирощування лісу.

Висвітлено передовий досвід вінницьких лісівників щодо штучного відтворення лісу, зокрема високопродуктивних дібров. На Вінниччині, де дубові гаї становлять 79% площ лісових угідь, найкращі умови для вирощування дуба (Д.). Прослідковано весь технологічний процес створення лісу: від саджання до зрілого деревостану. Особливо важливими є рубки догляду за лісом у молодняках, без яких неможливо виростити та сформувати високопродуктивні дубові насадження. При проведенні рубок догляду за лісом поліпшуються якість і породний склад насаджень, зберігаються і посилюються екологічні, естетичні та інші властивості лісу, підвищується його стійкість, створюються умови для скорочення термінів вирощування технічно стиглої деревини. У перші роки після створення лісових культур і висадки сіянців з розсадника, поряд з доглядами за лісовими культурами проводяться початкові рубки догляду в молодняках. Це — освітлення, у друге 10-ліття — прочищення. При освітленні формуються деревостани бажаного складу та густоти головної породи, яка відповідає конкретним лісорослинним умовам та призначенню створюваного деревостану. За прочищення формуються склад і рівномірне розміщення дерев головної породи на площі, оптимальна структура майбутнього деревостану, регулюється кількісне співвідношення окремих порід у насадженні. При цьому досягається головна мета — за рахунок освітлення довести кількість висаджених дерев Д. до 5 тис. шт./га, а за рахунок прочищення — до 3,5 тис., що дає можливість методом селекційного відбору сформувати високопродуктивний деревостан. Розроблено теоретичні основи й методи створення та вирощування високопродуктивних штучних дубових насаджень за участю інтродукованих та аборигенних лісових порід в умовах центральної частини України. Важливою у роботі вінницьких лісівників є співпраця з кафедрою лісівництва навчально-наукового інституту лісового і садово-паркового господарства Національного університету біоресурсів і природокористування України.

УДК 630*24:630*116.1(292.452)(477.85)

2013.1.383. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ РУБОК ДОГЛЯДУ В ЗАХИСНИХ ЛІСАХ БУКОВИНСЬКИХ КАРПАТ / Рубулець С.В. // Агроекологічний журнал. — 2012. — № 3. — С. 107–110. — Бібліогр.: 8 назв.

Ліси захисні, рубки догляду, агролісомеліорація.

Визначалися нові підходи до здійснення рубок догляду (РД) у гірських та передгірських умовах Буковинських Карпат з урахуванням їхніх екологічних та захисних особливостей: водорегулювальних, водо-, берего- і ґрунтозахисних відповідно до Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок (ЗЛД). Результати досліджень засвідчили, що в ЗЛД догляд слід здійснювати поетапно, особливо на вітроударних експозиціях, де виникають вітровали. Наголошено, що потреба в деревині не повинна бути причиною інтенсифікації РД, оскільки вони спричиняють нищівну дію вітровалів і розвиток ерозійних процесів у горах. Зважаючи на особливо важливу захисну роль гірських лісів, слід запобігати їх надмірному зрідженню під час проведення РД. Зауважується, що зрідження насаджень можна здійснювати не більше ніж на 0,1 повноти. Повторні РД залежать від лісостановних умов, породи і стану насаджень, а інтенсивність і характер РД — від ґрунтових умов, породи, експозиції схилів тощо. На ґрунтозахисних ділянках та осипах для запобігання ерозії не слід вирубувати підлісок, а на щебенуватих ґрунтах південних експозицій деякі дерева можна вирубувати лише після повного їх відмирання. Не варто призначати для РД захисні ліси різних категорій у специфічних гірських умовах з повнотами нижче ніж 0,9.

УДК 630*266.232:630*116(477.5)

2013.1.384. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЛЕЗАХИСНИХ ЛІСОВИХ НАСАДЖЕНЬ ЗАЛЕЖНО ВІД ЛІСОУТВОРЮВАЛЬНОЇ ПОРОДИ ТА УМОВ ВИРОЩУВАННЯ / Адамєнь Ф.Ф., Плугатар Ю.В., Паштецький В.С. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2012. — Вип. 1. — С. 179–188. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодоовочівництво). — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 538071.

Лісосмуги полезахисні, агролісомеліорація, порода лісоутворювальна, вирощування лісосмуг, землеробство богарне і зрошуване.

Наведено результати досліджень (1985–2009 рр.) щодо вдосконалення способів створення полезахисних лісових насаджень (ПЛН) в умовах богарного і зрошуваного землеробства на прикладі степового Криму з урахуванням особливостей, зумовлених вибором деревної породи, характеристики її саджанців та умов вирощування дерев. З'ясовано, що крім належного вибору асортименту деревних порід слід враховувати також особливості формування деревостанів залежно від їхнього цільового призначення та запланованої структури насаджень. Асортимент дерев і куців для застосування у захисному лісорозведенні Криму доволі різноманітний залежно від лісостановних умов того чи іншого регіону, біологічних властивостей порід, а також призначення певного насадження (тополя і дуб пірамідальні, горіх волосський). Порівняно із зазначеними видами в'яз дрібнолистий має значний відпад молодих саджанців, проте заміна головних пагонів бічними гілками свідчить про його значну життєздатність. Платан східний в умовах кримського Степу є доволі зимостійким, але росте нерівномірно, поступово знижуючи приріст з віком. Чим жорсткіші умови місцезростання, тим виваженим має бути підбір асортименту дерев і куців. Зазначено, що для таких умов деревні породи мають бути з підвищеною посухостійкістю, вирізнятися мінімальною вимогливістю до родючості ґрунту і давати добрий приріст деревини.

УДК 630*266.630*93(477)

2013.1.385. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ПОЛЕЗАХИСНИХ ЛІСОВИХ СМУГ / Кочерга М.М. // Агроекологічний журнал. — 2012. — № 3. — С. 62–66. — Бібліогр.: 6 назв.

Полезахисні лісові смуги, кадастр земельний і лісовий, землеустрій.

Обґрунтовано теоретико-методичні засади організаційно-правового режиму полезахисних лісових смуг (ПЛС). Визначено, що в Земельному і лісовому кадастрі відсутня кадастрова оцінка еколого-економічних особливостей ПЛС. Запропоновано створити єдину систему якісної і кількісної кадастрової оцінки земель, на яких здійснюється лісова меліорація, метою якої є організація регіонального планування, використання і відтворення цього природного ресурсу. Така

система надасть можливість складання й освоєння науково обґрунтованих проектів землеустрою з урахуванням зональних систем землеробства, багатограних аеродинамічних властивостей і функцій ПЛС з метою високопродуктивного використання земельних ресурсів. Для проведення інвентаризації ПЛС та їх систем рекомендується застосовувати аеротаксаційне обстеження з наступним дешифруванням результатів. Зауважується, що оскільки ПЛС зазвичай є ділянками, вкритими лісом, то й відношення щодо них здебільшого регулюється лісовим законодавством. Тому ПЛС потрібно розглядати як ліс, а землі, на яких вони розташовані, віднести до земель лісгосподарського призначення. Зазначено, що ПЛС виконують функції, що відносяться до природних рослинних ресурсів загальнодержавного значення і водночас можуть перебувати в державній, комунальній та приватній формах власності.

УДК 630*36/37:502.75

2013.1.386. НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЛІСОКОРИСТУВАННЯ / Коржов В.Л. // Лісовий і мисливський журнал. — 2012. — № 5. — С. 6–9.

Лісокористування, заготівля деревини, механізація заготівлі деревини, транспортування деревини, лісокористування раціональне.

Висвітлено лісівничо-екологічні аспекти застосування машинної заготівлі деревини на гірських схилах. Зазначено, що агрегатні машини для лісосічних робіт, що виконують лише кілька операцій, поступово витісняються багатоопераційними машинами, більшість моделей яких характеризується універсальністю шасі і технологічного обладнання. Якщо замінити чи додати деякі агрегати, ці машини виконують ще й інші операції. Для вищезгаданих машин характерні високі естетичні й ергономічні показники, особливо для робочого місця оператора, та використання автоматизованих систем керування. Застосування універсальних машин дає можливість істотно знижувати трудоемність лісосічних робіт, які зазвичай здійснюються в складних рельєфних і ґрунтово-гідрологічних умовах. Це єдиний спосіб, завдяки якому забезпечуються висока продуктивність праці та якість отримуваних лісоматеріалів і, що особливо важливо, повністю усувається важка й небезпечна, тому й непрестижна, ручна праця лісорубів. Вищенаведене підтверджується тим фактом, що машинізація лісозаготівельних процесів стає визначальним чинником розвитку лісової галузі в багатьох країнах світу. Показовим прикладом ефективного застосування сучасних систем лісових машин на гірській лісозаготівлі є ДП "Вигодське лісове господарство", де використовуються ефективні методи організації лісозаготівельного процесу, включаючи попереднє облаштування мережі лісових автодоріг. Лісовий фонд підприємства розташований у південно-західній частині Івано-Франківської обл. на території Долинського адміністративного р-ну. У господарстві використовуються дві потужні машини — харвестер Valmet 941.1 і форвардер Valmet 890.3, призначені для робіт на гірських схилах. Максимальний діаметр зрізування становить 70 см, що цілком достатньо для хвойних насаджень (основні технічні показники наведено в таблицях). Операторами вищезгаданих машин, без будь-яких затрат ручної праці, виконується весь комплекс лісосічних робіт від звалювання дерев до штабелювання готових сортиментів на узбіччі дороги. Обґрунтовано висновок, що застосування сучасної системи машин у складі харвестера і форвардера дає можливість зменшувати негативний вплив на лісове середовище.

УДК 630*414.443:630*17:[582.475.4:582.632.2](477.41/42)

2013.1.387. ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ФУНГІЦИДІВ "ДЕРОЗАЛ", "ФАЛЬКОН" ТА "АЛЬТО СУПЕР" ЩОДО ДІЇ НА ЗБУДНИК FUSARIUM OXYSPORUM В УМОВАХ ПОЛІССЯ УКРАЇНИ / Левченко В.Б., Кирилюк І.А. // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2012. — № 1(30), т. 1. — С. 353–362. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 537943.

Захист лісу хімічний, фунгіциди, фузаріоз, сосна, дуб.

Вивчався комплексний вплив фунгіцидів системної дії дерозал, альто супер і фалькон на патогенність збудника фузаріозу сосни звичайної. Оцінювалася ефективність біологічної дії цих фунгіцидів на ріст, розвиток і резистентність хворобам

(коренева гниль, полягання сіянців, борошниста роса, фузаріоз) сіянців сосни звичайної і дуба звичайного. Встановлено, що сіянці, оброблені фунгіцидами, мають максимальну стійкість до збудників вищезгаданих хвороб в умовах Полісся України. Деревя, оброблені фунгіцидами, протягом усього вегетаційного періоду набували фенологічної стабільності. Сіянци мали добре розвинені стебло і кореневу систему, а їхня висота порівняно зі стандартною становила від 100 до 110%. У рослин зміцнилися імунітет і стійкість до збудників різного таксономічного походження, що є дуже важливим при створенні лісових культур, особливо на ділянках з високим рівнем забур'яненості злаковими травами, боротьба з якими є вкрай ускладненою. З'ясовано, що сіянці сосни і дуба звичайних, оброблені фунгіцидами дерозал, альто супер і фалькон, мають набагато вищу інтенсивність та продуктивність фотосинтезу, ніж рослини на контролі.

УДК 630*61.905.2:504.062(477+4)

2013.1.388. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕФОРМУВАННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА У КОНТЕКСТІ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ / Шершун М.Х. // Збалансоване природокористування. — 2012. — № 1. — С. 16–21. — Бібліогр.: 7 назв.

Лісове господарство, реформування, збалансований розвиток, критерії збалансованого розвитку, управління лісовим господарством.

Обґрунтовано теоретичні засади реформування системи лісового господарства у контексті впровадження принципів Європейського Союзу щодо збалансованого управління лісами та розроблено основні положення збалансованого розвитку (ЗР) лісового сектору економіки. До основних критеріїв ЗР лісового господарства належать: підтримання належного стану лісів та формування резистентних до несприятливих чинників лісостанів; збереження та забезпечення захисних функцій лісів; збереження і створення сприятливих умов для підтримання біологічного різноманіття лісостанів; застосування ефективних нормативно-правових, економічних та організаційних механізмів для забезпечення екологічно збалансованого управління лісовим господарством. Зазначено, що впровадження в практику наведених критеріїв збалансованого управління лісогосподарським сектором економіки потребує прийняття рішень щодо їх реалізації, одним з інструментів якої є реорганізація галузі з метою впровадження принципів збалансованого користування й ефективного використання та розподілу матеріальних ресурсів.

УДК 630*62:[346.5:349.6]

2013.1.389. ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ: [монографія] / Печуляк В.П. — Ірпінь, 2011. — 352 с. — Бібліогр.: 329 назв. Шифр 537900.

Лісове господарство, правове регулювання у лісовому господарстві, законодавство у сфері лісового господарства.

Висвітлено історичний розвиток і сучасний стан вітчизняного законодавства у сфері лісового господарства (ЛГ) й актуальні проблеми державного регулювання відносин (ДРВ) у цій сфері. Обґрунтовано теоретико-правові основи становлення і розвитку законодавства України у сфері ЛГ. Запропоновано визначення понять ДРВ у ЛГ та його механізмів. Наведено характеристику основних елементів механізму ДРВ у сфері ЛГ — мети, принципів, функцій, форм і методів такого регулювання. Розглянуто систему суб'єктів ДРВ у ЛГ України й окремі проблеми лісостанів в цілях, не пов'язаних з підприємницькою діяльністю, та підприємницької діяльності у сфері лісостанів. Наведено всі законодавчі норми лісової галузі, а також витяги з основних актів законодавства України, на підставі яких нині здійснюється державне регулювання відносин у сфері лісостанів.

УДК 630*624:316.334.3(477)

2013.1.390. ІНТЕГРОВАНЕ УПРАВЛІННЯ ЛІСОВИМ КОМПЛЕКСОМ: монографія / Колісник Б.І. — О., 2012. — 582 с. Шифр 538456.

Управління інтегроване лісовим комплексом, потенціал природно-ресурсний, стратегія управління лісовим комплексом, екологізація природокористування, розвиток лісового комплексу.

Розглядаються проблеми формування економіко-екологічних основ інтегрованого управління (ІУ) лісовим комплексом (ЛК). Розроблено пропозиції теоретико-методологічного і прикладного характеру щодо їх вирішення. Здійснено аналіз системи управління, природно-ресурсного потенціалу, стану і тенденцій розвитку, а також представлено системну характеристику конфліктних і кризових ситуацій ЛК. Вивчався зарубіжний досвід вирішення проблем управління ефективністю ЛК та досліджувалися передумови формування системи ІУ ним. Проведено інтегральну оцінку й обґрунтовано вибір стратегій ІУ ефективності ЛК лісозабезпеченого регіону. Представлено сучасні орієнтири й обґрунтовано структуру системи ІУ ЛК. Розглянуто перспективні форми інтеграції його господарських структур. Розроблено організаційно-економічний механізм забезпечення ефективності функціонування, інституціонально-правовий механізм реалізації пріоритетів удосконалення управління й екологізації природокористування. Запропоновано інструменти фінансового регулювання та інвестиційного забезпечення розвитку ЛК. Важливим етапом організації системи управління є формування методичних основ діагностики ефективності функціонування ЛК, що дасть змогу проводити оперативну й обґрунтовану оцінку її рівня.

УДК 630*86(571)

2013.1.391. ПОЛУЧЕНИЕ ОГНЕЗАЩИЩЕННЫХ ДРЕВЕСНО-ВОЛОКНИСТЫХ ПЛИТ / Антонов А.В., Петрушева Н.А., Алашечев Ю.Д. // Известия высших учебных заведений. Лесной журнал. — 2012. — № 4. — С. 99–103. — Бібліогр.: 5 назв.

Деревообробка, композитні матеріали з деревини, вермикуліт, виробництво ДВП, деревоволокниста маса.

Наведено результати експериментальних досліджень залежності горючості деревоволокнистих плит (ДВП) від концентрації спученого вермикуліту (В.) в деревоволокнистій композиції. У процесі досліджень встановлено, що найбільший вплив на показники фізико-механічних властивостей ДВП має гранулометричний склад В., тобто чим менші розміри часток, тим рівномірніше вони розподілені по об'єму плити. З'ясовано, що з підвищенням концентрації В. у композиції плити втрачає масу зразка зменшується, практично, в прямо пропорційній залежності: від 92 (для стандартної ДВП з нульовим вмістом В.) до 53% (за його концентрації 50%). Час досягнення максимальної температури газоподібних продуктів згоряння збільшується й досягає таких значень, за яких ДВП можна віднести до групи горючих матеріалів середньої займистості. Зауважується, що В. є екологічно чистим і біостійким продуктом і за підвищеної температури під час пожежі не виділяє ніяких газів порівняно з іншими відомими матеріалами органічного походження. Результати досліджень засвідчили, що вермикуліт можна і потрібно використовувати у виробництві ДВП мокрим способом для зниження пожежної небезпеки плит.

УДК 630*9:338.24.021.8(477)*737

2013.1.392. ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ / Шершун М.Х. // Агроекологічний журнал. — 2012. — № 2. — С. 13–18. — Бібліогр.: 3 назви.

Лісове господарство, сталий розвиток, реформування лісової галузі.

Проаналізовано систему найважливіших екологічних та економічних термінів, їх визначення і вживання в науковій лексикі й нормативно-правовій документації. Обґрунтовано належність лісового господарства (ЛГ) до аграрного сектору економіки та необхідність удосконалення лісового, і пов'язаного з ним законодавства, а також реформування його згідно з основними положеннями Земельної реформи в Україні. Зазначено, що об'єктом праці в лісництві є земля, земельні ділянки як природний ресурс, право користування якими має здійснюватися на основі ринкових відносин, зокрема платності з ідентифікованою економічною відповідальністю за результатами господарювання і дотримання лісових і загальних екосистем у динамічно збалансованому стані. Лісівництво має бути належно відображено у відповідних нормативно-правових актах природоохоронного, земельного, податкового та лісового законодавства. За найголовнішим показником економічного змісту діяльності галузі ЛГ України

— питомими обсягами вилучення товарної деревини з однієї площі — економіка ЛГ з часу проголошення Земельної реформи не набула змін, які б відповідали її основним положенням. У наукових дослідженнях та в складі нормативно-правових актів доцільно визначити ЛГ як галузь лісівництва в складі аграрного виробництва. Земельну реформу, яка є складовою частиною економічної реформи і здійснюється в

Україні у зв'язку з переходом економіки держави до ринкових відносин, у лісівництві необхідно спрямувати на перерозподіл земель лісогосподарського призначення між суб'єктами господарювання і створення їм умов для розвитку виробничої діяльності на засадах конкуренції, прибутковості та дотримання екологічної рівноваги.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ І АБРЕВІАТУР

автореф.	автореферат	зем-во	землеробство	р. (рр.)	рік (и)
аграр.	аграрний	зерн.	зерновий		(при цифрах)
акад.	академія	ін.	інший	ред.	редактор
АПК	агропромисловий комплекс	ін-т	інститут	редкол.	редакційна колегія (редколегія)
бібліогр.	бібліографія	інформ.	інформаційний	РЖ	реферативний журнал
бух.	бухгалтерський	К.	Київ	РНК	рибонуклеїнова кислота
бюл.	бюлетень	канд.	кандидат	с	секунда (при цифрах)
вет.	ветеринарний	конф.	конференція	с.	сторінка
вид-во	видавництво	КСП	колективне с.-г. підприємство	с.-г.	сільсько-господарський
вип.	випуск	Л.	Львів	сер.	серія
вир-во	виробництво	м	метр	сіл.	сільський
відп.	відповідальний	машинобуд.	машинобудування	ст.	стаття
вісн.	вісник	метод.	методичний	т. (тт.)	том (и) (при цифрах)
вод.	водний	міжвід.	міжвідомчий	тез.	тези (си)
ВРХ	велика рогата худоба	міжнар.	міжнародний	темат.	тематичний
г	грам (при цифрах)	міс.	місяць	техн.	технічний
генет.	генетичний	млн	мільйон (при цифрах)	тис.	тисяча (при цифрах)
год	година (при цифрах)	млрд	мільярд	у (в) т. ч.	у (в) тому числі
госп-во	господарство	н.-д.	науково-дослідний	НААН	Національна академія аграрних наук
грн	гривня	НАН	Національна академія наук	УДК	універсальна десятикова класифікація
Д.	Дніпропетровськ	НУБіП	Національний університет біорізноманіття і природо-користування	уклад.	укладач (і)
ДАУ	Державний аграрний університет	наук.	науковий	укр.	український
держ.	державний	нац.	національний	ун-т	університет
дис.	дисертація	НДІ	Науково-дослідний інститут	упоряд.	упорядник
ДНК	дезоксирибонуклеїнова кислота	НТБ	науково-технічний бюлетень	Х.	Харків
довід.	довідник	О.	Одеса	хв	хвилина (при цифрах)
доп.	доповідь	обл.	область	ч.	частина (при цифрах)
дослід.	дослідний	перероб.	переробка (ний)		
д-р	доктор	підгот.	підготував		
ДСДС	Державна с.-г. дослідна станція	посіб.	посібник		
екон.	економічний	пр.	праці		
журн.	журнал	пром-сть	промисловість		
зб.	збірник				

АВТОРСЬКИЙ ПОКАЖЧИК

А

Аббасзаде С.С. 355
Агафонов А.Ф. 109
Адамень Ф.Ф. 201, 384
Азаров С.І. 120
Алашкевич Ю.Д. 391
Александрова Е.В. 323
Алексеевкова С.В. 348
Алещенко О.О. 244
Алябьев В.А. 42
Андерсон Р.Л. 83
Антонов А.В. 391
Аретинська Т.Б. 326
Арефьев В.Л. 157
Арсланова Л.Е. 200
Артеменко С.Ф. 56

Б

Бабіцький В.В. 98
Баган А.В. 168
Бадаева Е.Д. 151
Баженов М.С. 154
Бакалова А.В. 139
Бакум М. 44
Балабушка В.К. 234
Баланюк І.Ф. 17
Балашова Е.Ю. 323
Барабаш Л.О. 213
Барвінський А.В. 65
Бахмат О.М. 189
Безкровна О. 144, 210
Безуглий М.Д. 10
Белобрагин Н.И. 59
Белоус И.Н. 129
Бердов Е.И. 42
Берзиня Н. 294
Бернер А. 150
Битютська О.Є. 363
Бідак І.М. 280
Бірта Г.О. 245, 275
Бобось О.Л. 341
Богатирьов Д.В. 52
Богдан В.З. 191
Боговін А.В. 175
Боготін В.І. 349
Богуславский Р.Л. 3
Боднар О.В. 22
Бойко І.І. 195
Бойко Н. 134
Бойко Н.В. 57
Бойко П.І. 165
Бондарева О.Б. 127
Бондус Р.О. 222
Борзих О.І. 145
Борисенко Л.Д. 224, 228
Боровко А.Н. 297
Бородай В.В. 149
Бородычев В.В. 100
Боронецкая О.И. 329
Ботко В.Ю. 173
Бочарников В.С. 93
Бочарникова О.В. 93
Брагин А.Н. 3
Брандорф А.З. 313
Бровко О.В. 244
Брода Н.А. 301
Бузевич І.Ю. 327
Булгаков В.М. 41
Бургу Ю.Г. 275
Бурлак В.О. 209

Бурлака Н.І. 15
Бурмистрова Л.А. 323
Буров В.В. 262
Буров В.О. 262
Бурцева Н.И. 88
Буряк С.І. 353, 354
Буслінгер Г. 141
Бусол В.О. 339
Бутило А.П. 69
Бучацький Л.П. 337
Бязров Д.Г. 379

В

Вакуленко І.С. 307, 309
Варченко О.М. 30
Василевський М.В. 263
Васильєва С. 294
Васильковский В.В. 52
Васильковский О.М. 45
Васько Н.І. 171
Васюта С.О. 211
Вдовиченко Ю. 241, 255, 267
Великопольський І.Й. 331
Величко В.О. 243
Вербельчук С.П. 279
Вербельчук Т.В. 279
Вергунов В.А. 1, 4
Веретенникова В.Г. 180
Верхивкер Я.Г. 361
Ветрова Т.І. 67
Виговська Л.М. 352
Виноградов В.Н. 183
Височанський Й.С. 257, 273
Вишневська А.М. 161
Вишневський В.В. 161
Вишнівська Ю.С. 201
Вишнівський П.С. 201
Віщур О.І. 288, 301
Власова Н.Н. 147
Влізло В.В. 343
Вовк С. 382
Вожегова Р.А. 95
Войм В.А. 173
Волкогон В.В. 64
Володько Д.В. 312
Волошина В.В. 207
Волошина Е. 227
Волощук М. 90
Воронін Л.С. 54

Г

Габіод З. 131
Гаврик С.С. 176
Гавура С.М. 353
Гайдарска В.М. 258
Галимов И. 346
Гамаюнова В.В. 102
Гарська Н.О. 286
Гелевера С.М. 188
Геник Я.В. 374
Герасько Т.В. 205
Герілович А.П. 349
Геркіял О.М. 85, 104
Гетман Н.Я. 9, 182
Гізбуллін Н.Г. 194
Гноєвий В.І. 266
Гноєвий І.В. 266
Головатий П.А. 206

Головач М.Й. 250
Головач М.М. 251
Головко М.О. 113
Головченко А.В. 72
Голуб Б.О. 358
Гонгальский К.Б. 379
Гончаренко В.Ю. 103
Гончаренко Ю. 159
Гончаров В.М. 34
Гончаров Ф.І. 123
Гончаров Э.А. 150
Гопцій Т.І. 187
Горайчук І.В. 349
Горбачёва М.Л. 71
Горбачева Т.М. 325
Гордієнко В.В. 223
Горлова О.Д. 269
Горобей В. 37
Горобей О.М. 351
Горобець А.М. 196
Горчин С.В. 278
Господаренко Г.М. 107
Грабар І.Г. 117
Григоренко Н.О. 192
Гриник І.В. 41, 203
Гринь Ю.І. 98
Гриценко В.Т. 43
Гудков І.М. 126
Гуляєва Г.Б. 111
Гунько С. 366
Гуцол А.В. 280
Гуцол Н.В. 280
Гьон Е. 131

Д

Даниленко А.С. 30
Даниленко С.Г. 358
Данкевич Л.А. 132
Дворская Ю. 295
Дедкова О.С. 151
Дейкун В.А. 45
Демидов О.А. 219
Деркач Є.А. 304
Детлев В. 37
Джус П.П. 285
Дзюба Л.П. 124
Дивашук М.Г. 154
Дидур В.А. 51
Диндин М.Л. 272
Дихтяр В. 311
Діденко Н.О. 94
Дідковська Л.І. 86
Діордієв В.Т. 53
Діхтяр Я.П. 125
Доан Т.Т. 148
Доброльська Т.Г. 72
Довгій Ю.Ю. 340
Докукин Ю.В. 318
Долайчук О.П. 308
Доротюк Е.М. 254
Дорофеева А.В. 252
Дорош Й.М. 16
Дорош О.С. 16
Драгулян М.В. 152
Дронова Т.Н. 88
Дрянов И.В. 321
Дубенок Н.Н. 100
Дуборезов В.М. 183
Дуборезова М.Е. 183
Дудченко К.В. 96

Думич В. 49
Духін Є.О. 103
Дяденко Т.В. 364
Дяченко Л. 38

Е

Епишко О.А. 260
Епишко Т.И. 260
Ерзутов А. 346

Є

Єжов В.М. 10
Єлєцька Т.О. 263
Єременко С.А. 120

Ж

Жарихина А.А. 110
Жарук П.Г. 267
Жемела Г.П. 167
Женченко К. 82
Жохова Т.П. 142
Жукова Я.Ф. 359
Жукорський О.М. 118
Журавльов О.В. 101
Жученко С.І. 56

З

Забурання Л.В. 25
Завадська О.В. 364
Завалин А.А. 163
Завгородній В.М. 369
Задорожна І.С. 6
Зайчук О.С. 63, 128
Заїка П. 44
Залоїло О.В. 334, 336
Заморська І.Л. 370
Заморський В.В. 370
Занько М. 50
Запарнюк В.І. 185
Заплетников И.Н. 40
Заришняк А.С. 115
Захаренко Г.С. 10
Захаров М.В. 205
Захарова В.О. 205
Захарова О.М. 132
Захарченко І.Л. 327
Звонкова М.Б. 324
Звягинцев Д.Г. 71
Зінчук М.І. 57
Золотарьова С.А. 271
Зотов А.А. 177
Зуб О.В. 307
Зубко В.А. 34

И

Иващенко А. 134
Ивойлова М.М. 313
Ишкова Е.Н. 368
Ишмуратов Г.Ю. 316
Ишмуратова Н.М. 316

І

Іваніна В.В. 58
Іващенко О.О. 219
Іздепський В.Й. 355
Ізюмова О.Г. 73
Іовенко В.М. 267
Іоніцай Ю. 137

К

Кабанець В.М. 190
 Какмин Е.М. 183
 Калашников В.В. 252
 Калашникова Е.А. 148
 Калашникова М.В. 315
 Калетник Г.М. 41
 Калинин В.В. 319
 Камінська В.В. 172
 Карабутов А.П. 68, 166
 Карбівська У. 90
 Кармазіна Л.Є. 79
 Карнаух О.Б. 78
 Карповський В.І. 261
 Карпук Л.М. 193
 Катаєва Т.Є. 224, 228
 Кашкарьов А.О. 53
 Кашпаров В.О. 126
 Квартникова Е.Г. 306
 Квасніцька Л.С. 62
 Кейван О.П. 118
 Килин Р. 293
 Кириллов А.А. 235
 Кирилук І.А. 387
 Кириченко А.В. 18
 Кириченко В.В. 3
 Кириченко В.Г. 353
 Кириченко Р. 44
 Кирпа М.Я. 174
 Кичун І.В. 288
 Кіндрок М.О. 161
 Клі С. 153
 Клокар О.О. 19
 Коба С.А. 327
 Коваленко О.В. 28
 Коваленко П.І. 91
 Ковалик Д.П. 177
 Коваль М. 299
 Ковальчук В.П. 192
 Ковальчук Н.А. 248
 Ковбасенко В.М. 360
 Ковпак В.В. 341
 Ковтун В.А. 352
 Кодесь Л.Г. 314
 Козаченко М.Р. 171
 Козин Р.Б. 312
 Козлова Е.Г. 140
 Козлова Л.Г. 359
 Козуб Н.А. 151
 Коковіхін С.В. 95
 Колесник Н.Л. 332
 Колісник Б.І. 390
 Колісник О.І. 254
 Колосніченко О.І. 79
 Кольцова О.Г. 262
 Конаков Б.І. 98
 Коноваленко Л.І. 127
 Кононова Н.Г. 224
 Константинович А.В. 226
 Коптева Е.Н. 314
 Коржов В.Л. 386
 Корнбергер В.Г. 96
 Корнилов І.М. 80
 Корнієнко О.О. 247
 Корнієнко С.І. 105
 Король Ц.О. 359
 Коротинський Д.В. 63, 128
 Корх О.В. 307
 Коршиков І.І. 376
 Косов М.О. 283
 Косова Н.О. 268

Косолап Н. 134
 Костенко С.О. 152
 Костогрыз П.В. 75
 Котлярова О. 293
 Котов Н.Т. 179
 Котова Г.І. 266
 Котовська Г.О. 335
 Кочерга М.М. 385
 Кочергина Н.В. 150
 Кошеваров А.А. 109
 Кошкин Р.В. 60
 Кравченко В.А. 229
 Кравченко І.Є. 41
 Кравченко К.О. 56
 Кражан С.А. 327
 Крайнюк С.В. 169
 Крамарьов С.М. 56
 Крамарьова Ю.С. 56
 Красненков С.В. 56
 Криворученко Р.В. 3
 Крикунова О.В. 125
 Кругляк А.П. 242
 Кругляк П.А. 242
 Крупин П.Ю. 154
 Крыжановский В.Г. 75
 Куваєва Ю.В. 61
 Кувшинов В. 344
 Кузичева Н. 218
 Кузнецова А.И. 252
 Кузнецова М.М. 252
 Кузнецова О.А. 167
 Кузьменко А.С. 130, 216
 Кузьменко С.І. 130
 Кузьмин А.А. 297
 Кулик І.В. 282
 Кунець В.В. 246
 Кураков А.В. 72
 Курбанов С.А. 89
 Курило В.Л. 192
 Курило Л.І. 20
 Кутепова Е. 233
 Куц О.В. 105, 113
 Кучер Н.М. 208
 Кучеренко В. 97
 Кучерявенко В.В. 349
 Кучерявенко Р.О. 349
 Кучерявий В.П. 282
 Кучинська Ю. 299
 Кюрчев В.М. 55

Л

Лабынцев А.В. 112
 Лавриненко Ю.О. 95
 Ланцева Н. 293
 Лапшин В.И. 214
 Латка О.М. 249
 Лебська Т.К. 363
 Левандовська С.М. 237
 Левкович С.Р. 328
 Левченко В.Б. 387
 Леженкин А. 36
 Лесик Я.В. 308, 310
 Лехман О.В. 182
 Лешовська Н.М. 288
 Лещенко С.М. 52
 Лиманська О.Ю. 153
 Лиманський О.П. 153
 Лисак С.А. 231
 Литвиненко Д.Ю. 146
 Литвиненко М.А. 8, 160
 Личко В.И. 106
 Лігоміна І.П. 340

Лінник М. 37
 Лісовий І.П. 354
 Ловассер У. 150
 Ловейкін В. 38
 Ложкіна О.В. 343
 Лопатин А.В. 325
 Лукашук Л.Я. 115
 Лупенко Ю.О. 12, 33
 Лучин І.С. 309
 Льотка Г.І. 280
 Люцканов П.И. 258

М

Мавлютдінов О.О. 87
 Магуський О.В. 352
 Мадебейкин И.И. 320
 Мадебейкин И.Н. 320
 Мазура М.Ю. 240
 Мазуренко М.О. 280
 Мазуркевич А.Й. 261
 Мазуркевич А.Й. 341
 Малиновский Д.С. 324
 Малиновський А.Ю. 67
 Малова В.В. 359
 Малюк М.О. 341
 Мамедова Д.С. 89
 Манзій В.В. 217
 Маринін С. 48
 Маріуца А.Е. 334, 336
 Мартынова В.М. 323
 Марунчин А.А. 355
 Марченко О.А. 118
 Марчук О.М. 274
 Марчук О.О. 192
 Матвієць О.М. 99
 Матяшук Р.К. 240
 Машинник О.О. 107
 Мегедин Н.Р. 17
 Медведєва Т.В. 211
 Мельник І. 90
 Мельник О.В. 206
 Мельникова Н.М. 304
 Мельничук М.Д. 132
 Месель-Веселяк В.Я. 33
 Мещеряков М.П. 93
 Микитюк В.М. 29, 264
 Михайленко І.В. 95
 Михайлов И. 134
 Михайлович Н.В. 239
 Мілігула О.М. 127
 Мількевич С. 90
 Мінералов О.І. 118
 Мірошніченко Л.А. 179
 Мойсеєнко В. 46
 Моклячук Л.І. 118
 Молдаван В.Г. 62
 Молдаван Л.В. 31
 Молканова О.И. 148
 Молчанов А.Г. 378
 Монахос С.Г. 226
 Моор В.В. 140
 Морару І. 277
 Мордерер Е. 134
 Мороз І.Х. 76
 Мороз О.В. 196
 Морозов В.В. 96
 Морозов Р.В. 32
 Моторнюк А.В. 304
 Мрук А.І. 331
 Мудрак Д.І. 301
 Музика О. 92
 Муртазаєва Л.О. 153

Н

Нагл Ф. 276
 Нагорнюк О.М. 121
 Нагорнюк Т.А. 333
 Надежкин С.М. 109
 Надикто В.Т. 55
 Назін А.Є. 55
 Найдёнов А.А. 166
 Найдёнов В.Г. 95
 Наливайко Л.І. 345
 Наумов О.Г. 171
 Невежин С.Ю. 88
 Недбал Р. 225
 Нестеренко Н. 371
 Нестерчук Ю.О. 13
 Нецветаев В.П. 151
 Никитишен В.И. 106
 Николаева А.В. 376
 Новак Н.Б. 259
 Новиков Н.Н. 110

О

Облап Р.В. 259
 Ображій С.В. 70
 Овсянкина А.В. 133
 Овчинников А.С. 93
 Огородник Н.З. 287, 288, 301
 Одарченко А. 372
 Олійник Г.П. 340
 Омельченко І.К. 203
 Омельченко Л. 255
 Онищенко Е.С. 270
 Опалко А.І. 208
 Опалко О.А. 208
 Орлова А.В. 338
 Орлова Н. 371
 Осадча Ю.В. 298–300
 Осипенко С.В. 350
 Осипчук Ал.А. 223
 Отт В.В. 52
 Ощипок І.М. 357

П

Павлов О.І. 27
 Павлова Н.С. 72
 Панікар І.І. 289
 Панфілова А.В. 102
 Парамонова Т.В. 113
 Пархоменко Л.І. 377
 Пасічник І.О. 365
 Пасхавер Б.Н. 31
 Пасынкова Е.Н. 163
 Патица В.П. 132
 Пацула О.М. 43
 Пашаян С.А. 315
 Паштецький В.С. 82, 384
 Пелехатий М.С. 264
 Пельгунова Л.А. 379
 Перетятко Л.Г. 286
 Петренко А.М. 79
 Петриченко В.Ф. 11, 185
 Петрищенко С.С. 359
 Петрушева Н.А. 391
 Печуляк В.П. 389
 Пивовар І. 39
 Писаренко П.В. 95
 Півень О.О. 56
 Піддубна Л.М. 264
 Пінчук В.О. 118
 Плугатар Ю.В. 384

Погорілий В. 47, 48
 Подопригора В.Н. 330
 Позняк О.В. 221, 230
 Польовий В.М. 115
 Полянская Л.М. 71
 Понкало Л.І. 356
 Попов В.М. 91
 Попов В.Н. 325
 Попова В.Д. 209
 Попович С.Ю. 239
 Посилаєва О.О. 197
 Потанін Д. 204
 Почепня Н.В. 150
 Придорогин М.В. 81
 Примак І.Д. 70
 Присяжнюк М.В. 35
 Прокопа І.В. 14
 Прокудіна Н. 296
 Проневич В.А. 66
 Просвирик П.Н. 184
 Проценко Л.В. 365
 Прудніков В.Г. 254, 256
 Пташнік М.М. 175
 Пузік В.К. 77

Р

Радченко Л. 82
 Радченко О.Д. 24
 Ракоїд О.О. 124, 125
 Ратушний В. 46
 Реджепова Г. 347
 Рековець П. 236
 Ременюк Ю. 137
 Ричик С. 74
 Робулець С.В. 383
 Рожанський О. 47, 48
 Рожков А.О. 77
 Рожнятовський А.О. 76
 Роїк М.В. 194
 Романчук Л.Д. 117, 119
 Ромащенко М.І. 98, 158
 Россоха В.І. 244
 Ротков А.О. 162
 Ротошнюк В.І. 186
 Рубцова О.Л. 238
 Рудавська Г.Б. 358
 Рудас Л.А. 232
 Руденко О.В. 120
 Рудик-Леуська Н.Я. 335
 Русакова Т.М. 323
 Ряба О.І. 2, 7
 Рябека Д.В. 345
 Рябінін С.В. 345
 Рябченко Н.А. 368
 Рябчун В.К. 3
 Рязанов П.О. 271
 Рязанцев В.Б. 76
 Рязанцев М.В. 76

С

Савин А.П. 317
 Сайдак Р. 158
 Сайко В.Ф. 175
 Сало В.М. 52
 Салтиков А.М. 381
 Самойленко І. 136
 Сандецька Н.В. 164
 Санин С.С. 142
 Саприкін В. 281
 Сахарчук Р.П. 124

Сахацкий И.Н. 297
 Сахацкий Н.И. 300
 Сахацький М.І. 290, 299
 Сахненко В.В. 84, 138, 143
 Сацик М.І. 188
 Свиноус І.В. 30
 Седов Е.Н. 155
 Седышева Г.А. 155
 Семенюк В.Л. 55
 Сергієнко В.Г. 145
 Середа В.І. 181
 Серова З.М. 155
 Сидоренко В. 97
 Сидоренко В.Л. 120
 Сидоренко О.В. 152, 362
 Сидоренко Ю.Я. 56
 Сидорова К.А. 315
 Сироватко В.А. 56
 Сироватко К.В. 56
 Сисягин П. 347
 Сисягина Е. 347
 Ситников М.Н. 150
 Скоромний С.В. 198
 Славов В.П. 28
 Славянська В. 294
 Сломчинський М.М. 305
 Слюсар І.Т. 5
 Смаглій О.Ф. 215
 Сметанін В.Т. 262
 Сметанюк Г.В. 280
 Смирнов Ю. 346
 Смірних В.М. 196
 Смоленський Ю.А. 334
 Смолянінов Б.В. 354
 Собко Т.А. 151
 Созинов И.А. 151
 Соколов В.М. 161
 Соколова Г.А. 248
 Соловиченко В.Д. 68
 Соловодзінська І.Є. 301
 Соловьєв А.М. 184
 Солодянін О.С. 349
 Соляник О.П. 188
 Сорока Ю. 158
 Степанов А.А. 60
 Степневська Я.В. 262
 Стецюк М.Г. 67
 Стецюк М.П. 16
 Стецюра Л.Г. 355
 Столбов Н.М. 315
 Стрижакова Е.А. 100
 Суворова И. 346
 Супрун И.И. 155
 Супрун К.І. 211
 Сурай П. 291
 Сусський О.М. 200
 Суша С.К. 9
 Сыромятников М.Ю. 325

Т

Тактаєв Б.А. 223
 Тамбовцев К.А. 316
 Тарабрин А.Е. 4
 Тараріко Ю. 158
 Тарасюк С.І. 333, 334, 336
 Татаренко Т.М. 34
 Тиунов А.В. 379
 Ткаленко Г.М. 145

Ткаліч І. 74
 Ткаліч Ю. 74
 Ткаченко А.В. 51
 Ткаченко В.А. 51
 Ткачов С.М. 188
 Ткачова І.В. 244
 Ткачук Г.Ю. 21
 Токарева О.В. 380
 Торчук В. 23
 Трачук Є.Г. 282
 Трембіцька О.І. 117
 Третяк А.М. 16
 Третяк О.М. 337
 Троїцька О.О. 54
 Трокоз В.О. 326
 Труфанов О. 156
 Тряпичина Н.В. 211
 Тулуш Л.Д. 24
 Туніцька А. 362
 Турусов В.И. 80
 Тухтаєв М.О. 170
 Тушницька Н.Й. 333

У

Убитина И. 347
 Уваров Г.И. 68, 166
 Удовиченко В.М. 211
 Удовиченко К.М. 211
 Ульяновская Е.В. 155
 Усенко М.В. 41
 Устич В.І. 331
 Ушаков Ф.О. 360
 Ушакова Р.Н. 59
 Ушкалов В.О. 352

Ф

Фабіянська О.Л. 280
 Фалько А.Л. 40
 Фасоля В.П. 340
 Федорук Р.С. 308, 310
 Фиксен П.Е. 108
 Фисенко Л.Е. 34
 Фисинин В.И. 291
 Філімоніхін Г.Б. 45
 Філіпов В.Ю. 337
 Фурдига М.М. 223
 Фурдичко О.І. 122
 Фурман С.В. 340
 Фурманець М.Г. 165

Х

Ханєєв В.В. 350
 Хареба В.В. 219, 230
 Хареба О.В. 230
 Харицький М.В. 221
 Харів І.І. 302
 Харкевич Л.П. 129
 Харкевич Ю.О. 341
 Хвесик М.А. 27, 116
 Хвостик В. 303
 Хілько В.Т. 205
 Хмельничий Л.М. 265
 Хмельничий С.Л. 265
 Ходаківська О.В. 15, 23
 Ходаківський Є.І. 29
 Хомутов А.Е. 324
 Храбко М.І. 310
 Христинко Д.С. 335
 Хромов Н.В. 212

Ц

Цвик Т.І. 375
 Циновий О.В. 345
 Цільтєнер К. 141
 Цоллер Б. 131
 Цуканова М.О. 256
 Цуркан Н.В. 178
 Цыганок Н. 233

Ч

Чайка В.Г. 161
 Чалая Е.В. 361
 Чебаков В. 293
 Черевичний Ю.О. 101
 Чернявський О.О. 284
 Чесноков Ю.В. 150
 Чижикова Н.П. 59
 Чижов В.Н. 235
 Човнюк Ю. 38
 Чугункова Т.В. 240

Ш

Шалаяпина И. 218
 Шаповалов В.Ф. 129
 Шаповалова Н. 367
 Шаран М.М. 278
 Шарапа М.Г. 79
 Шаров М.А. 314
 Шаталов Є.П. 179
 Шатковський А.П. 101
 Швартау В.В. 164
 Швыдков А. 293
 Шевченко А.М. 202
 Шевченко В.А. 184
 Шевченко І.А. 202
 Шевченко М.М. 34
 Шевченко С.М. 174
 Шелепов В.В. 4
 Шенцева Е.В. 100
 Шелюкова І.А. 304
 Шерстюк Н.В. 135
 Шершун М.Х. 388, 392
 Шкляр В.В. 297
 Шкурат А.О. 265
 Шморгун О.В. 172
 Шокало Н.С. 199
 Шомін О.А. 345
 Шпичак О.М. 22
 Шубравська О.В. 31
 Шульга А.В. 355
 Шумакова К.Б. 100

Щ

Щекович О.С. 26
 Щепетов Е.Г. 42
 Щепетьєв М.А. 112

Ю

Юров Г.К. 348
 Юров К.П. 348
 Юрчишин В.В. 27

Я

Якименко В.Н. 114
 Ярчук І.І. 173
 Ясько В.М. 338
 Яценко О.М. 29
 Ящук Н.О. 369

АЛФАВІТНО-ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

А

абрикос 210
абсорбенти на виноградниках (Terawet) 217
агрегат зернозбиральний причіпний 36
агрегати комбіновані вітчизняні 39
агробізнес 21
агроекологія 118, 124, 125, 127–130
агрокліматичні ресурси 124
агроландшафт 125
агролісомеліорація 383, 384
агроном 159
агропотенціал 19
агросфера 122
агротехніка вирощування гортензії 236
агротехнічні заходи 76
агротехнічні прийоми 79
агрофітоценоз 162
агроценози 126
аґрус 213
адаптація ВРХ 261
адаптація птиці 291
адаптивність 133
адвентивні бруньки 148
аденоматоз 344
азот 108, 109, 379
азот активний 118
азот сечовини 341
азот-15 379
азотний режим 114
азотфіксація симбіотична 84
айстра однорічна 237
акарифаги 140
аквакультура 329
активність амілаз 110
активність біологічна 67, 70
алгоритм функціонування 52
алергічна проба симультанна 353
алича 210, 211
альбобактерин 102, 111
алюмосилікати при відгодівлі свиней 279
амарант (кормові) 187
амарант 179
амброзія полинолиста 135
американський веслоніс 337
аміачна селітра 112
амінокислотний склад рибної сировини 362
амінокислотні заміни 348
амоксан 350
амофос 112
амплітуда горизонтальних коливань 36
аналіз 197
аналіз кінематично-силовий 38
аналіз параметрів 87
аналіз філогенетичний 348
анатомічна будова ягід 372
анестезія (схеми) 355
антибактеріальні препарати 278
антибіотики 295, 350, 351
антибіотики в меду 323
антиоксиданти 291, 356
антиоксидантний статус тварин 243
апарат висівальний 43
апарат висівний
вібраційно-дисковий 44
апарати саджальні 49
АПК 122
ареали інтродукованих беріз 377
ароматичні сполуки у вершках 359
аспекти мікробіологічні 64
аспекти соціально-економічні 13

аспекти соціоекономічні та організаційні 14
африканська чума свиней 147

Б

бавовняна совка 138
багатоукладне сільське господарство 11
бакові суміші 143
бактеріальні хвороби 132
бактерії 72
бактерії роду *Salmonella* 157
бактерії роду *Xanthomonas* 132
бактеріоз коренів 132
баланс елементів живлення 104
баланс елементів живлення позитивний та від'ємний 85
баланс поживних речовин 85
балансувальні добавки 283
баранина 270
барани-плідники (гісарські) 270
барани-плідники (каракуль) 274
баштанництво 219
бджоли 313, 315, 317, 320–322, 324
бджоли медоносні 316
бджолині сім'ї 312, 314
безпека використання пестицидів 143
безпека екологічна 92
безпека продовольча 27, 98
береза 377
бешиха свиней 351
бізнес аграрний 14
білки запасні 154
білки низькомолекулярні специфічні 339
білки сироватки крові 244
білок розчинний 310
білок у зерні 163
біогеохімічні зони Полісся 340
біоенергетика 80
біологічна цінність рибної сировини 362
біологічні форми насіння 195
біопрепарати 102, 142, 145
біотехнологія 220
біотехнологія в садівництві 155
біохімія крові кролів 308
біфідофлора 358
боби кормові 182
боронування 81
бройлери 292, 295
бруслина 148
бугаї-плідники 242, 255, 260, 262, 264
бугаї-плідники (пінцгау і симентали) 257
букові пралісові екосистеми 374
бульби 76
буроземні ґрунти в Карпатах 375
бурса 294
буряк столовий 105
буряк цукровий 75, 111, 115, 137, 193, 196
бур'яни 6, 78, 134

В

Вавилов М.І. — видатний вчений 3
важкі метали 332
вакцина протитуберкульозна 339
вапнування 185
вапнування ґрунту 189
ВАТ "Полтаварибгосп" 334
велика біла порода кнурів 152
вермикуліт 391
вершки 359
ветеринарна хірургія 355
ветеринарне акушерство 356

ветеринарно-санітарна експертиза ковбасних виробів 360
ветсанекспертиза 338
ветсаннагляд за ГЕ ВРХ у Польщі 343
взаємовідносини антагоністичні 72
взаємодія 106
виведення страусенят 299
виводимість страусів 300
види гортензії 236
види кизильника 234
види осоту 141
видовий склад бур'янів 78
визначення антибіотиків у меду 323
вика яра 182, 185
викиди аміаку 118
викили екологічні 86
використання 66
використання водних ресурсів 86
використання добрив 58
виноград с. Восторг 217
виноградники 130
виноградники Одеської обл. 216
винос 113
вироби ковбасні 360
вироби пастильні 367
виробництво агропромислове 18
виробництво ДВП 391
виробництво цементне 73
вирощування 178
вирощування баклажанів 100
вирощування дібров 382
вирощування канни в Степу 240
вирощування капусти конвеєрне 226
вирощування квасолі конвеєрне 233
вирощування лісосмуг 384
вирощування овочевих рослин 220
вирощування овочевої і баштанної продукції 219
вирощування полівидових посівів 88
вирощування с.-г. культур 67
вирощування цибулі 225
високомолекулярні глютеніни 154
висота скошування 184
вишня 210
вівцематки (асканійські тонкорунні) 270
вівці 272, 352
вівці гірськокарпатські 273
вівці каракульські 269, 274
вівці м'ясо-вовнові 267
вівці помісні 270
вівці породи прекос 268
вівці прекос (харківський тип) 271
вівці романівської породи 344
вівчарство (економічний аспект) 267
вівчарство (Ін-т тваринництва степов. районів) 241
відбір страусів 298
відгодівля молодняку свиней 279
відновлення зрошення 98
відносини земельні 15, 33
відтворення коней 245
відтворення ресурсного потенціалу 19
вік поросят 289
вірус діареї ВРХ 349
віруси 348
вірусні хвороби 345
вірусні хвороби кістчочкових 210, 211
вісна-маєді 344
вісна кістчочкових 210
вітагени 291
вітамін Е 301
вітаміни 356
вітаміни у раціоні хутрових звірів 306
власність інтелектуальна 20
властивості ґрунту агрохімічні 114

властивості тягово-зчіпні 42
 властивості чорнозему
 опідзоленого 58
 вміст білка 169
 вовна 269, 274
 вода дренажно-скидна 96
 води слабомінералізовані 95
 водогосподарсько-меліоративний
 комплекс 123
 водозбереження 93
 водоподача 91
 водоспоживання 89, 101
 водосховище Кременчуцьке 335
 вологозабезпеченість рису 96
 вологозабезпечення винограду 217
 вологонедостатність 378
 волосся кнурів 286
 вплив техногенний 73
 врожайність 74, 77, 103, 104, 164,
 166, 171, 172, 174, 189
 врожайність зеленої маси 179
 врожайність льону 201
 врожайність пшениці 170
 врожайність пшениці озимої 165
 врожайність с.-г. культур 158, 159
 врожайність сої 198
 ВРХ 241, 243, 260, 263, 346, 352–354
 ВРХ (ідентифікація) 343
 ВРХ Закарпаття 257
 ВРХ знам'янського типу 256
 ВРХ південна м'ясна 255
 ВРХ Полісся 264
 ВРХ (продовольча безпека) 253
 ВРХ продуктивна 261
 ВРХ (укр. ангуська) 254
 ВРХ укр. чорно-ряба
 молочна 259, 265
 ВРХ чорно-ряба 258
 ВРХ чорно-ряба молочна 266
 Всесвітня метеорологічна
 організація 158
 вчені-дослідники Криму 1
 вчені-послідовники М.Ф. Іванова 241
 вчені-садоводи 203

Г

галузі льонарства і коноплярства 190
 гемаглютинін 348
 гематологічні показники білого
 товстолобика 328
 ген PrP (мутації) 342
 генеалогічна диференціація ВРХ 259
 генетика птиці 290
 генетика страусів 298
 генетико-біохімічні системи 336
 генетико-біохімічні системи крові
 коропа 333
 генетична структура коропа 333, 336
 генетична структура української
 лускатої породи коропа 334
 генетичний моніторинг коней 244
 генетичний моніторинг популяцій
 свиней 285
 генетичні ресурси картоплі 222
 генетично модифіковані рослини 197
 геномна оцінка 260
 генотипи свиней 275
 генотипування 348
 генофонд ВРХ 255
 генофонд картоплі 222
 генофонд коней 250
 генофонд ялівцю високого 376
 геотермальна вода 329
 гепарин 324
 гербіциди 6, 134
 гербіциди з різною чутливістю 135
 гетеродероз 137
 гетерозиготність 376
 гетерозис 221, 228, 229

гібрид 3, 137, 181
 гібриди дубового шовкопряду 326
 гібриди кукурудзи 183
 гібриди моркви F1 221
 гібриди огірка і помідора 229
 гібриди пекінської капусти 226
 гібриди помідора 232
 гібриди пшенично-пирійні 154
 гібридизація 171
 гібридизація канни 240
 гібридизація кролів 309
 гібридні комбінації суниці 214
 гіпотиреоз у ВРХ 340
 гіпсування ґрунтів 216
 гістамін 361
 глибина загортання насіння 169
 глікопротеїн 308
 гліфосат 136
 глобалізація викликів 27
 годівля бройлерів 293
 годівля вівцематок 271
 годівля корів 263, 266
 годівля кролів 305, 308, 310
 годівля кролів і хутрових звірів 307
 годівля птиці 290, 294, 296
 годівля хутрових звірів 306
 голландські сорти троянд 140
 головні лісоутворювальні породи 380
 голштини 264
 гормони 262
 горох 75, 112
 гортензія 236
 господарства населення 12
 господарства фермерські 46
 господарство селянське 2
 градієнт доз азотного живлення 150
 гриби 72
 грип коней 348
 група стиглості 79
 груша 131, 208, 209
 губчастоподібна енцефалопатія
 ВРХ 343
 гумусоутворення 73
 гуси 290, 301, 303
 густина стояння травостою 176

Г

ґрунт 156
 ґрунт агросірий 59
 ґрунт дерново-підзолистий
 середньосуглинковий 61
 ґрунт сірий лісовий 65
 ґрунт торфовий меліорований 67
 ґрунти букових пралісів 374
 ґрунти виноградників 216
 ґрунтоутворення буроземів 375

Д

дезінтоксикаційна здатність печінки
 кролів 310
 декоративна флора національного
 парку 239
 декоративність айстри 237
 декоративність гортензії 236
 декоративність старовинної
 троянди 238
 деревоволокниста маса 391
 деревообробка 391
 державна підтримка (генофонд
 коней) 250
 державне регулювання (ВРХ) 253
 Державний земельний банк 23
 державні установи 160
 десикація 79
 десятипільна сівозміна 85
 дефіцит поживних речовин 108
 джміль 325

динаміка продуктивності 94
 динаміка радіонуклідів у ґрунті 129
 динаміка розвитку пралісових
 екосистем 374
 дитиленхоз 223
 диференціація збудника сибірки 153
 діагностика вірусних хвороб 349
 діагностика повільних інфекцій 344
 діагностика туберкульозу 353, 354
 діагностикуми 345
 діарея вірусна 349
 діарея телят новонароджених 350
 діброва 378
 діосгенін 148
 діоскорейя 148
 діяльність підприємницька
 туристична 25
 ДНК ВРХ 259
 ДНК коней 252
 ДНК-аналіз 155
 ДНК-реакція на гербіцид 136
 добавка дієтична "Ламідан" 367
 добір овець 268
 добір пар (коні) 248
 добір травосумішей 175
 добрива
 (ефективне застосування) 108
 добрива 127, 185
 добрива азотні 207
 добрива азотні та фосфорні 106
 добрива азотно-фосфорні рідкі та
 тверді 112
 добрива калійні 114, 115
 добрива комплексні 113
 добрива мінеральні 103, 104, 109,
 129, 176, 177, 188, 200
 добрива мінеральні (دوزи) 192
 добрива органічні 215
 добрива під виноградники 216
 добрива рідкі калійні 112
 дозатор об'ємний 46
 дози добрив 172
 документація на насіння 161
 дуб 382, 387

Е

еволюція 7
 еволюція вірусів 348
 екологізація 15
 екологізація
 природокористування 390
 екологічна небезпека
 с.-г. територій 121
 екологічна ніша 381
 екологічна політика 116
 екологічна стабільність 122
 екологічний прогноз 139
 екологія лісу 378
 економіка природокористування 116
 економічна ефективність 105, 115
 економічний механізм 218
 екосистема 125
 експланти 148
 експресія рекомбінантних білків 147
 екстер'єр корів 265
 електрофорез білків 154
 елементи живлення 59
 елементи продуктивності 167
 Енроксан 350
 ентомокомплекс Київщини
 у 2011 р. 138
 енцефалопатія губчастоподібна 342
 епідемії 352
 епідеміологічні дослідження 342
 ерозія водна 92
 ерозія ґрунту 74
 етініл-естрадіол 262
 етініл-тестостерон 262
 ефект групи у форелі 330

ефективність 178
ефективність агротехнічна 47
ефективність знищення бур'янів 143
ефективність розподілення 37

Є

європейський хариус 331

Ж

жеребці-плідники 249
живі культури мікроорганізмів 156
живлення азотне 110
живлення риб 327
живлення рослин 82
живлення рослин мінеральне 106
живлення фосфорне 111
живці подвійні 209
життєздатність пилку канни 240
жнивarki валкові 55

З

Забайкалля 321
забезпечення ресурсне 17
забійні показники свиней 282
забруднення довкілля
антропогенне 125
забруднення повітря 118
забруднення радіаційне 120
забруднення радіоактивне
ґрунтів 119
забур'яненість 74
загальні цукри 192
заготівля деревини 386
закваски хмелю 365
Закон України "Про насіння
і садивний матеріал" 161
законодавство у сфері лісового
господарства 389
закріплювачі стерильності 221
заплідненість овець 271
заселеність 139
засміченість 80
засоби садіння 76
засолення ґрунту 96
застава земель 23
застосування добрив та вапна 65
застосування добрив тривале 114
затока Сулинська 335
затока Цибульницька 335
захворювання
(різновиди і симптоми) 144
захист біоресурсів 123
захист від бур'янів 82, 136
захист від галової нематоїди 235
захист від ерозії 84
захист кормових культур 6
захист лісу хімічний 387
захист овочевих культур 145
захист птиці від спеки 292
захист троянд 140
заходи боротьби з раком яблунь 144
збалансований розвиток 388
зберігання зерна пшениці озимої 369
зберігання плодів помідора 232
зберігання цибулі 225
збирання врожаю 188
збирання зернових культур 55
збирання цибулі 225
збудник сибірки 153
звірівництво 307
звірівництво хутрове 306
зелений корм 180
земельні ресурси 124
землекористування 15
землекористування раціональне 124
землеробство богарне
і зрошуване 384

землеробство ґрунтозахисне 39
землеробство зрошуване 86
землеустрій 385
землі зрошувані 88
землі орні 9
землі осушені 90
землі осушувані
дерново-підзолисті 57
зерно 185, 366
зерно пшениці озимої 369
зерновиробництво 8
зернові 141
зернові культури 133, 135
зерностріжнева суміш 184
зефір 367
зимостійкість 173
зимостійкість сімей 313
зміна фізичних властивостей 65
зміни агрохімічних показників 56
зміни властивостей торфоболотних
ґрунтів 66
знешкодження 134
зона рисосіяння 32
зона розсіву туків 45
зрошення краплинне 89, 100, 101
зрошення краплинне і
внутрішньоґрунтове 93

І

ідентифікація ДНК сальмонел 157
ізотопи стабільні 379
імунітет 155
імунітет птиці 294, 301, 302
імунна система тварин 243
імунний статус телят 347
імуномодулятори 346, 356
інбридинг (коні) 247
інвазії індиків 302
інвестиції у плодоягідне
виробництво 213
індики 290, 301, 302, 345
інкубація (страуси) 300
інкубація страусиних яєць 299
інкубація яєць 296
інкубування ґрунту 71
інновації в овочівництві 220
інновації зарубіжні 31
інокуляція 185
інокуляція насіння сої 189
інсектоакарициди 140
інтегрований захист 6
інтенсивність пошкодження 142
інтенсифікація садівництва 218
інтродукція абердин-ангусів 254
інтродукція беріз 377
інтродукція картоплі 222
інтродукція (рід *Pyrus* L.) 208
інфекції емерджентні 352
інфраструктура ринку 29, 33
іони плюмбуму 328
іподром "Гуцульські стежки" 251
іпотерапія 251
іржа 142
історія лісової типології 373
історія осушувальних меліорацій 5
історія плідництва (рід *Pyrus*) 208
історія породи коней 252
історія розвитку галузей 4
історія розвитку конярства 246
історія с.-г. науки 1
історія садівництва 203
історія селекції і насінництва 8
історія систем землеробства 7
іхтіофауна 327

К

кабачок-цукіні 228

кавун 227
кадастр земельний і лісовий 385
кадмій 127
калібрування зернових та овочів 40
калій 108, 109
калюсогенез 149
канали відкриті 91
канді 322
канна 240
капітал інтелектуальний 20
капуста пекінська 226
каракулівництво 274
карбамід 112
картоплесаджалка 76
картоплесаджалки 49
картопля 79, 149, 222, 223
качки 290
квасоля овочева 233
кизильники в озелененні 234
кисень (активні форми) 291
кислота аскорбінова 294
кишка 12-пала 294
кишково-шлунковий тракт 295
кінні заводи 249
кісточкові культури 210, 211
кліренс ендогенного креатиніну 341
клітинна селекція 149
кнури 278, 286
кнури-плідники 242
кнурці 277
кобили інбредні 249
ковбаси 357
коєфіцієнт корисної дії (ККД) 38
кози 272, 344, 352
козлятник східний 312
колекційний матеріал помідора 231
колекція 10
колекція картоплі 222
колекція пасифлори 235
колоїдний комплекс 68
кокос 163
комбайн зернозбиральний 50
комбайнування пряме 55
компанії-виробники ГМО 197
комплекс посівний "Велес-Агро" 48
комплекси виробництва
комбікормів 53
композитні матеріали з деревини 391
конвеєр зелений 9
конвеєр медоносний 317
коні 348
коні гуцульські 250
коні гуцульської породи 251
коні (новоолександрівський
вагозов) 244
коні (російська рисиста) 247
коні тракененської породи 252
коні української верхової
породи 249
коні чистокровні верхові 248
конкурентоздатність молочних
господарств 258
конкурентоздатність насіння 4
конкурентоспроможність 21
конституція коня 245
конструкції машин 49
контроль внутрішньосортний
і насінневий 161
концентрація радіонуклідів
у ґрунті 117
конярство (історія і сучасність) 245
конярство 246
кооперація (вертикальна
і горизонтальна) 2
кооперація с.-г. 35
корекція порушень у ВРХ 261
коренева система кавуна 227
корм зелений 9
корми 7, 281, 340

корми ВРХ 253
корми гірськокарпатських овець 273
корми для кролів 305
кормовиробництво 181, 182
кормові добавки бройлерам 293–295
кормові добавки птиці 301
кормові лінії дубового шовкопряду 326
кормові угіддя 129
кормосуміші 263
кормосуміші трав'яні 182
коробочки льону 200
корови (бура карпатська) 257
корови 242, 353
корови дійні 266
корови лактуючі 258
корови тільні 356
короп 332–334
кредитування іпотечне 23
Крим 1
критерії збалансованого розвитку 388
кріоконсервація сперми 337
кріоконсервування сперми бугаїв 262
кров 341
кров ВРХ 349
кров коней 244
кров королів 336
кров кролів 304
кров молодняку свиней 284
кров овець 270
кров поросят 288, 289
кров птиці 345
кролиці лактуючі 305
кролі 304, 305, 308–310
кролівництво 307
кукурудза 106, 138, 183, 184
кукурудза на зрошуваних землях 95
кукурудза цукрова 174
культивація 81
культура *in vitro* 149
культура кормова 179, 187
культури бобові 84
культури кормові 9
культури хрестоцвіті 180
купрум 304
кури 290, 345, 352
курчата-бройлери 294, 297
курчата-бройлери (крос "ІСА") 293

Л

лагенарія як підщепа кавуна 227
лейкоз 346
листя 163
лишайники лісові 379
лізин 356
лікарські трави 347
лінійна класифікація ВРХ 265
лінії-родини коней 248
лінія 171
ліси захисні 383
лісове господарство 388, 389, 392
лісовідновлення природне 381
лісовідтворення штучне 382
лісокористування 386
лісокористування раціональне 386
лісопаркові ландшафти 380
лісосмуги полезахисні 384
лісотипологічна оцінка клімату 373
лісотипологічне управління лісами 373
лістеріоз 352
ліщина (фундук) 212
локуси гліадинів 151
локуси глютенінів 151
локуси кількісних ознак 150
локуси мікросателітні 259
льон олійний 200, 201
льонарство 191

льонотреста 191
люпин вузьколистий 186

М

малина 213
малокомпонентні комбікорми 283
мананові олігосахариди 295
маркери STR 259
маркери-сніпи (SNP) 260
маркетинг 13
маса зелена 183, 187
маса плодів яблуни 99
матки 313
машини вібраційні (основи створення) 40
машини ґрунтообробні 41
машини дощувальні 92, 97
машини дощувальні кругової дії 87
машини зерноочисні 52
машини розсадосадильні 41
машини с.-г. малогабаритні 41
мед 317, 322, 323
мед ріпаковий 319
медова продуктивність 319
медозбір 312, 315
медопродуктивність синюхи 318
медопродуктивність сімей 313
мезенхіма 341
меліорація мікробіологічна 57
меліорація солонців 216
менеджмент 13
мережа зрошувальна 97
метаболізм птиці 291
метапневмовірусна інфекція 345
метилтестостерон 262
метіонін 356
метод створення сорту 202
методи ІФА і ПЛР 349
методи РНГА й ІФА 345
методика оцінки садівництва 218
механізація заготівлі деревини 386
механізм розвитку с.-г. підприємств 17
механізми 134
міграція важких металів 127
міграція гумінових речовин 60
мідії 363
міжвузля 163
міжряддя 74
мікобактерії 353
мікоплазмоз 297
мікробіота 84
мікробіота азотфіксувальна 57
мікробні інокулянти 156
мікродобрива 77, 105, 107
мікроелементи 105
мікроелементи для с.-г. тварин 243
мікроелементоз с.-г. тварин 340
мікроклімат лісопарків 380
мікророзмноження *in vitro* 148
мікрофлора кишечника птиці 293
міназа 280
мініралізація 67
мінеральні добавки в раціоні кролів 310
мінеральні добрива 163
міновіт 280
мітохондрії 325
модель математична 50
модель сільського господарства 12
молекулярно-генетичний аналіз 150, 152, 154
молодняк свиней 279, 280
молодь плітки 335
молоко 253, 357
молочна продуктивність овець 273
молочна продукція 30
молочне скотарство 241, 258–260, 264–266

молочність м'ясних корів 256
моніторинг агроекологічний 128
моніторинг екологічний 90
моніторинг ресурсів агросфери 124
морква 221
морські свинки 339
морфогенез 148
морфологічні властивості ґрунтів букових пралісів 374
морфометричний потенціал 149
мукомельні властивості пшениці 368
мул 375
мульчування міжрядь (яблуня) 207
мутагенез яблуні 205
м'ясне скотарство 241, 254–256
м'ясо мідій 363
м'ясо тварин 338
м'ясо-сальна продуктивність свиней 275

Н

накопичення радіонуклідів 117
накопичення свинцю в ґрунті 130
наноаквахелати 304
наноаквахелати металів 146
наноаквацитрат хрому 308
нановетеринарія 146
нанотехнології 146
наночастинки 146
напої молочні 358
напрями бюджетного регулювання 24
напрями державного регулювання 30
напрями розвитку сільського господарства 33
наркоз неінгаляційний 355
насадження плодово-ягідних 203
насадження яблуневі 69
насиченість добривами 85
насіниці 4, 160
насіниці гібридів 194
насіниці цибулі 225
насіння 8, 46, 156, 160, 169
насіння дрібне 44
насіння репродуктивне 51
насіння сої 198
насіння цукрових буряків 195
наука скотарства 241
науково-показові установи 1
нектарин 210
нематода бурякова 137
нематоди галові 235
нервова діяльність ВРХ 261
ниркова недостатність 341
Нікітський ботанічний сад 1, 10
норка 306
Норман Борлауг — вчений світового значення 159
норми висіву 173, 175, 200
норми годівлі ярок 271
норми поливні ерозійно допустимі 92
норми унесення 115
нуклеопротейн 348

О

обладнання для забою овець 269
облік коня 245
обрізування яблуні 206
обробіток ґрунту 48, 68, 80, 82, 129
обробіток ґрунту по-till 83
обробіток ґрунту зяблевий 78
обробка насінневої суміші 37
обробка насіння 102
обскубування гусей 303
обсяги бюджетного фінансування 18
овес 182

овочеві культури 93
 овочівництво 219, 220
 овчина 269
 огірки свіжі 364
 огірки солоні 364
 огірок 229, 230, 364
 ознака 171
 олійність рицини 199
 онтогенез видів берези 377
 опис шкідника 137
 опір віброплугів 38
 опір ґрунту 38
 оптимізація 145
 оранка безполицева
 та поверхнева 80
 органи робочі 36
 орієнтири розвитку аграрного
 сектору 35
 орнітобактеріоз 297
 осіменіння тварин штучне 242
 осмотичне зневоднення
 ягід суниці 370
 осушення 66
 осушувачі землі 5
 отрута бджолина 324
 охорона довкілля 116
 оцінка екологічних небезпек 121
 оцінка стада ВРХ 258

П

павутинний кліщ 140
 параалергія 353
 парша 155
 пасифлора (мучениця) 235
 пасовища 258
 пасовища Карпат 273
 паспорт коня 245
 патології у свиней 285
 пелюшка 182
 перегній 207
 перепели 290
 переробка плодів ніжинського
 огірка 230
 переробка плодоовочевої
 продукції 220
 перетравність поживних речовин
 ВРХ 263
 перець солодкий 89
 перо і пух гусей 303
 пероксидне окислення ліпідів 356
 персик 210, 211
 пестициди 143, 325
 печериці заморожені 371
 печінка 294
 підвищення родючості ґрунтів 69
 підживлення позакореневе 107, 113,
 164
 підприємства малі 21
 підріст сосни 381
 підщепа яблуні (ММ.106) 206
 племінна справа 260
 племінна цінність овець (оцінка) 268
 племінне поголів'я коней 249
 племінний відбір коней 248
 племрепродуктори м'ясної ВРХ 255
 плоди та ягоди 203
 плодівництво екологічне 204
 плодові й декоративні насадження 10
 плодючість свиноматок 276
 площа зрошуваних земель 98
 площа посівна 178, 190
 ПЛР 154, 157
 плямистість суниці 214
 побічна продукція попередника 172
 поведінка бджіл 316
 поголів'я корів 29
 пожежі лісові 120
 поживна цінність корму 184
 поживність ґрунту 184

показники агрохімічні 103
 показники плодів яблуні
 (кислотність) 99
 показники якості зерна 142
 покращання сінокосів 177
 ползахисні лісові смуги 385
 полімеразна ланцюгова
 реакція 147, 153
 поліміксобактерин 102
 поліморфізм популяційно-генетичний
 ялівцю 376
 політика державна
 (підтримка галузей) 190
 полтавська м'ясна порода
 свиней 286
 польова схожість 169
 польові умови 156
 помідор 229, 231, 232
 поміси трьохпорідних кролів 309
 попередники 170
 попередники пшениці озимої 165
 попередня обробка заморожених
 печериць 371
 попередня обробка ягід 372
 популяція ялівцю в горах Криму 376
 порода лісоутворювальна 384
 породи бджіл 320
 породи коней 245
 породотворчий процес (ВРХ) 264
 породотворення у тваринництві 241
 поросята 287
 поросята відлучені 288
 посіви 75
 посіви одновидові 180, 186
 потенціал виробничий 32
 потенціал врожайності культур 83
 потенціал природно-ресурсний 390
 потік повітряний 37
 потреба в дощувальній техніці 98
 потреби інвестиційні 28
 потужність торфового профілю 63
 права власності на землю 16
 право власності 15
 правове регулювання у лісовому
 господарстві 389
 правовий статус територіальних
 зон 121
 пребіотики 295
 премікси 296, 306
 препарат "Антиген" 295
 препарат "Бровітакоксид" 302
 препарат буторфол 355
 препарат енто-актив 282
 препарати (Енроколін) 350
 препарати знеболювальні 355
 препарат "Ліпофлор" 288
 препарати протипухлинні
 (Лігфол) 346
 препарати ретардантної дії 141
 препарат "Сінулокс" 351
 препарат "Тримікозин" 297
 препарат "Фітагам" 347
 препарати "Тривіт" і "Ліповіт" 287
 приватні фірми 160
 привід електромеханічний 43
 принцип коєволюційний 28
 принципи ресурсо- та
 енергозаощадження 91
 принципи техніко-технологічного
 формування 54
 природокористування
 збалансоване 122
 природокористування
 ресурсоенергоєфективне 123
 природоресурсний потенціал
 України 116
 пристрої стабілізувальні 41
 причини виникнення 134
 причини виникнення раку яблунь 144

пріонні інфекції 342, 344
 пріоритети розвитку АПК 26
 пробіотики 293, 346
 проблема білка 179
 проблеми агроінноваційного
 розвитку 31
 проблеми власності 22
 прогнозування у садівництві 218
 програми державні 272
 продукти переробки молока 357
 продуктивна волога 82
 продуктивна вологість ґрунту 165
 продуктивність 182, 183, 185
 продуктивність гібридів 194
 продуктивність комбайна 50
 продуктивність кролів 309
 продуктивність насіння айстри 237
 продуктивність посівів 180
 продуктивність рослин 192
 продуктивність сінокосів 177
 продуктивність сорту 202
 продуктивність тваринництва 9
 продуктивність травостою 176
 продуктивність травосумішей 186
 продуктивність цибулі 224
 продуктивність цибулі ріпчастої 101
 продукція використання 179
 продукція конкурентоспроможна 11
 продукція льонарства 191
 продукція льону та конопель 190
 продукція овочева і баштанна 219
 продукція рання 100
 проект розвитку скотарства 253
 прополіс 320
 протруєння 174
 протруєння та інкрустація
 насіння 51
 протруєвач шнековий
 універсальний 46
 профілактика захворювань
 у курчат 297
 профіль ґрунту 60
 профільно-диференційовані
 ґрунти 375
 процес деградаційний 59
 процеси технологічні 53
 птахівництво промислове 291, 292
 птахівництво у світі 290
 пташники 292
 птиця с.-г. 296
 пшениця м'яка 151
 пшениця м'яка яра 110
 пшениця озима 8, 75, 112, 166,
 168–170
 пшениця озима м'яка 164, 167, 368
 пшениця яра 163
 пшениця яра тверда 162

Р

радіаційна безпека 126
 радіація іонізуюча 126
 радіоактивне забруднення 175
 радіоактивні зони 340
 радіобіологія прикладна 205
 радіоекологія 117, 119, 120, 129
 радіоекологія с.-г. 126
 радіоізотоп йоду 117
 радіонуклід ¹³⁷Cs 129
 радіонукліди 120, 126, 379
 радіонукліди ⁹⁰Sr і ¹³⁷Cs 119
 раціон кролів 305
 раціони корів 263, 266
 раціони овець 271
 регіон промислово-аграрний 34
 регресія 139
 регулювання аграрної сфери 26
 регулювання бюджетно-податкове 18
 регулювання в галузі скотарства 29
 регулювання ринку молока 30

регулятори росту рослин 111
 режим краплинного зрошення 99
 режим поливний 89
 режим технологічний 50
 режими і способи зрошення 95
 резистентні види 136
 резистентні популяції 134
 резистентність бур'янів 136
 резистентність ВРХ 261
 резистентність до ВЛ ВРХ 346
 резистентність неспецифічна кролів 308
 резистентність поросят 287
 рекомбінантні вакцини 147
 рекреаційний потенціал лісопарків 380
 рентабельність 79, 178
 рентабельність культур 83
 рентабельність шиншилівництва 311
 репродукція наслідня айстри 237
 респіраторні захворювання у курчат 297
 респіраторні хвороби 347
 рестрикційний аналіз 147
 ресурси земельні і водні 123
 ресурси фінансові 28
 ресурсовитрати 97
 реутилізація 163
 реформування 388
 реформування лісової галузі 392
 риба 361
 риба морська 338
 рибна сировина 362
 рибні консерви 361
 ринок землі 22
 ринок інтелектуальної власності 20
 ринок овочевої і баштанної продукції 219
 ринок праці 34
 ринок с.-г. земель 23
 рицина 199
 рівень удобрення культур 70
 рівнина річки алювіальна 90
 рівномірність розподілу 45
 різнотрав'я 177
 ріпак 132
 ріпак ярий 188
 ріст і розвиток пшениці 170
 ріст поросят 283
 річний цикл життя бджіл 315
 рішення техніко-технологічні 48
 робота на схилах 41
 роди в корів 356
 родючість ґрунтів 64
 родючість земель 94
 родючість чорнозему опідзоленого 62
 розбризкувачі короткострумінні 87
 розведення шиншили 311
 розвиток аграрного сектору економіки 11, 13
 розвиток агропродовольчої сфери 27
 розвиток агропромислового виробництва 24
 розвиток АПК 28
 розвиток земельних відносин 16
 розвиток інноваційний 28
 розвиток лісового комплексу 390
 розвиток організації с.-г. підприємств 17
 розвиток поросят 283
 розвиток систем кормозабезпечення 54
 розвиток сільських територій 35
 розвиток тваринництва 178

розміри бактерій 71
 розміри оптимальні 2
 розмноження і вирощування ліщини 212
 розмноження кизильника 234
 розплід бджолиний 314
 розплід трутневий 314
 розподільник конічний 45
 розпускання дуба пізніє і раннє 378
 розріджувачі сперми 262
 розробка методики 157
 розсадники 207
 розсіювач стержневий 45
 розторопша плямиста 302
 роль мікроорганізмів 136
 ртуть у продуктах с.-г. тварин 338
 рубки догляду 382, 383
 рух 36
 р. Теремля 331

С

сад яблуневий 81
 саджанці груші 209
 сади сидрового типу 204
 садильний апарат 76
 садівництво Росії 218
 садівнича наука 203
 садіння картоплі 49
 свинець 127, 130
 свині 241, 243, 281, 282, 284, 285, 338, 351, 352
 свиноматки 242, 276
 с.-г. дослідна справа 1
 с.-г. наука України 3
 секвенування 154
 сектор економіки аграрний 19, 31
 селезінка 294
 селекція 3, 4, 8, 133, 155, 159, 160, 181
 селекція в овочівництві 220
 селекція ВРХ 253, 254, 257, 260, 265
 селекція кабачка 228
 селекція картоплі 222, 223
 селекція коней 248
 селекція кролів 309
 селекція м'ясної худоби 255
 селекція молочної худоби 264
 селекція моркви 221
 селекція овець 268, 274
 селекція огірка 230
 селекція помідора 232
 селекція птиці 290
 селекція російського рисака 247
 селекція страусів 298
 селекція у звірівництві і кролівництві 307
 селекція у м'ясному скотарстві 256
 селекція цибулі 224
 селекція яблуні 205
 селен 103
 селеніт натрію 356
 селера коренецелісна 103
 сепарація зернових та овочів 40
 сепарування 174
 септоріоз 142
 середньодобові прирости свиней 275
 сеча 341
 силос 181
 симбіотичні молочні напої 358
 синтез органічної речовини 64
 синюха блакитна 318
 сироватка гіперімунна 347
 сироватка крові 341
 сироватка крові поросят 289
 сировина (конярство) 245
 система висівна 43
 система добрив 84
 система захисту 135, 137, 138
 система землекористування 16
 система зрошувальна 96

система керування автоматична (АСК) 53
 система краплинного зрошення (СКЗ) 86
 система основного обробітку ґрунту 70
 система удобрення 57, 62
 система удобрення льону 201
 системи удобрення 69
 системи утримання ґрунту 69
 сівалки зернові 47
 сівба зернових культур 48
 сівба озимої пшениці 47
 сівозміна зернобурякова 58
 сівозміна зернопросапна 70
 сівозміни 7, 166
 сівозміни короткі та розширені 83
 сівозміни короткоротаційні зернопросапні 82
 сівозміни ресурсощадні 84
 сім'ї бджолині 321
 сінокоси старосіяні 177
 склад білків (пшениця) 110
 склад гумусу 61
 склад добрив збалансований 108
 склад мінералогічний 59
 склад сівозміни 83
 склоподібність зерна пшениці 369
 скоростиглість ярк 268, 271
 скотарство (відродження) 253
 скотарство (ДРХ захід. регіону) 272
 скрепи 344
 слива 210, 211
 слизовий бактеріоз 132
 смородина 213
 смуга пристовбурова 81
 смушки 269, 274
 солома 207
 соняшник 74, 112, 202
 сорго цукрове 181, 192
 сорт 155
 сорт картоплі 79
 сорт огірка Ніжинський 230
 сорт соняшнику Сотник 202
 сорти 3, 8, 145, 159, 160, 167, 168, 173, 187, 197
 сорти айстри 237
 сорти вітчизняні та закордонні 196
 сорти гортензії 236
 сорти і види канни 240
 сорти і види пасифлори 235
 сорти і гібриди 192
 сорти кабачка 228
 сорти картоплі 149, 222, 223
 сорти квасолі овочевої 233
 сорти льону 201
 сорти помідора 232
 сорти пшениці 368
 сорти сої 189
 сорти старовинної троянди 238
 сорти фундука 212
 сорти цибулі 224
 сорти яблуні 205
 сортовипробування цибулі 224
 сосна звичайна 380
 соя 189, 197, 198
 сперма бугаїв 262
 сперма кнурів 277, 278
 сперма с.-г. тварин (зберігання) 242
 спермопродуктивність 152
 спеціалізація сівозміни 84
 споживання 113
 споріднені види 153
 спортивні коні 248
 спосіб роздільний 55
 способи обробітку ґрунту 75, 188
 способи обробки ґрунту 166
 способи сівби 74, 77, 162

стабільність екологічна 125
 сталий розвиток 122, 392
 стан агроекологічний 63
 стан бюджетного фінансування 24
 стан засоленості 95
 станки для очищення шкур 269
 статеві клітини 337
 стеблова нематода картоплі 223
 стебловий метелик 138
 стерильні лінії моркви 221
 стимуляція свиноматок 276
 стійкість до нематоди 137
 стійкість пекінської капусти до хвороб 226
 стійкість помідора до хвороб 231
 стовбурові клітини 341
 стратегія боротьби з осотом 141
 стратегія економічного розвитку 26
 стратегія сталого розвитку України 116
 стратегія управління лісовим комплексом 390
 страуси 298–300
 стрес 330
 стрес птиці тепловий 292
 стреси птиці (методи боротьби) 291
 стрес-фактор 261
 строки збирання коренеплодів 196
 строки сівби 173, 180, 200
 структура аграрного виробництва 14
 структура посівних площ 5, 158
 структура форм господарювання 12
 структурні елементи урожаю 107
 sukcesія мікробна 71
 сульфанілсечовина 141
 сума обмінних основ 375
 суміші 180
 суниця 213, 370
 супермаркет 360
 сушіння насіння соняшнику 51
 сфера аграрна 25
 сфера економіки аграрна 20
 схожість 174
 схожість польова 79
 схожість сої 198
 схожість цукрових буряків 193

Т

таломы лишайників 379
 тварини с.-г. 342
 тваринництво 7, 118
 тваринництво органічне 54
 телята 346, 347
 температурна чутливість птиці 292
 тепла обробка вершків 359
 терасування міжрядь 81
 термін зберігання 196
 технічна характеристика 76
 технології екологічні (суниця) 215
 технології обробітку ґрунту 39
 технології у вівчарстві 269
 технологічний процес 76
 технологічні заходи 131
 технологія вирощування кролів і хутрових звірів 307
 технологія вирощування лісу 382
 технологія вирощування ніжинського огірка 230
 технологія вирощування помідора і огірка 229
 технологія переробки мідій 363
 технологія післязбиральної обробки 51
 тимус 294
 тип оцісувальний 36
 типологічні синтаксони лісів 373
 типологія лісова 373
 тирса 207
 тіляпія 329

товстолюбик 332
 товстолюбик білий 328
 токсини 341
 толерантні сорти 133
 томат 113
 торф 207
 торфоболотні ґрунти 5
 торфовища 72
 торфовища деградовані 128
 торфовища осушені 175
 торфовище деградоване 63
 трави багаторічні 88, 178
 трави бобово-злакові 273
 травмування насіння сої 198
 травостої сіяні злакові 176
 травосуміші злаково-бобові 186
 трактор гусеничний подвійного призначення 42
 трансгенні конструкції 197
 транслокації 151
 транслокація свинцю в рослини винограду 130
 трансплантація стовбурових клітин 341
 транспортування деревини 386
 трансформації інноваційні 31
 триплоїдні гібриди цукрових буряків 194
 трихале яре 77
 триходерма 144
 тропізм 316
 троянда старовинна 238
 туберкулін 353
 туберкулін ППДТС 354
 туберкульоз 339, 353
 туризм сільський аграрний 25

У

удобрення 68, 166
 удобрення суниці 215
 укриття тонельне 100
 умови господарювання 34
 умови еколого-меліоративні 94
 умови погодні 158, 166, 199
 умови пророщування 195
 управління водорозподільними системами 91
 управління галуззю 33
 управління інтегроване лісовим комплексом 390
 управління лісовим господарством 388
 управління розвитком галузі рисівництва 32
 урожай 107
 урожайність 79, 80, 82, 85, 109, 113, 139, 163, 173, 188
 урожайність буряків 115
 урожайність кабачка 228
 урожайність кавуна 227
 урожайність кукурудзи 78
 урожайність овочевих рослин 220
 урожайність пекінської капусти 226
 урожайність рицини 199
 урожайність та якість насіння 105
 урожайність яблуні 206
 утримання птиці 290, 296
 учення М.І. Вавилова 3

Ф

фази розвитку 172, 192
 фактор антропогенний 56
 фактори виробництва 19
 фантом 277
 фахівці садівництва 10
 феноли 168
 фенологічне прогнозування 139

ферма (кількість голів ВРХ) 258
 ферменти ґрунтові 103
 ферментний препарат 284
 фертигація 97
 фізико-хімічні властивості ґрунтів
 букових пралісів 374
 фізіологічні та агрономічні ознаки 150
 філогенез роду береза 377
 фіторегулятори 110
 фітотоксичність 143
 фітофаг смородинова склівка 139
 фітоценодизайн 239
 фітоценози раритетні 239
 фітоценокомпозиції 239
 флора автохтонна та екзотична 239
 форель райдужна 330
 форми власності на землю 16
 формування однонасінневої сівби 44
 формування популяцій 134
 формування ціни на землю 22
 фосфоентерин 102
 фосфор (фізіологічна роль) 111
 фосфор 108, 109
 фосфор рухомий 102
 фотосинтез 378
 фракційний склад крохмалю 171
 фракції насіння 195
 фракції тонкодисперсної фази 61
 фракція гідрофільна 60
 фузаріоз 387
 фузаріозні гриби 133
 фунгіцид 79, 142, 387
 фундаменталізм ринковий 29

Х

характер пошкоджень 137
 характеристика сорту 202
 харчова цінність коропа 332
 хвороба “куру” 342
 хвороби 145
 хвороби грибні суниці 214
 хвороби ендемічні 340
 хвороби зберігання 131
 хвороби і вакцинація птиці 296
 хвороби респіраторні 348
 хвороби рослин 142
 хвороби фізіологічні 131
 хелатна форма добрив 77
 хліб 365
 хліб пшеничний 366
 хлорид хрому 308, 310
 Хмельницька АЕС 327
 хміль 365
 хромосоми 151

Ц

цезій 117
 цезій-137 120
 ценопопуляція 381
 ценотична напруга 162
 центр тиску (ЦТ) 42
 церулоплазмін 304
 цесарки 290
 цибуля ріпчаста 224, 225
 цитрат хрому 310
 ціноутворення 27
 цукристість цукрових буряків 194
 цукросировина 196

Ч

часник озимий 109
 черешня 210
 чинник сівозмінний 62
 чорний рак яблуні 144
 чорнозем 71, 80
 чорнозем глинисто-ілювіальний 60

чорнозем типовий 68, 70
чорноземи звичайні 56

Ш

шарка слив 210
шиншила 311
шкаралупа яєць 296
шкідники 145
шкідники рослин 139
шкірсировина 269
школа М.Ф. Іванова 241
шлунково-кишкові захворювання
у курчат 297
шовкопряд дубовий 326
шрот 281
шрот ріпаковий 281
штучне відтворення європейського
харюса 331

Щ

щеплення груші весняне 209
щеплення кавуна 227
щитоподібна залоза корів 340
щільність ґрунту 75

Я

яблука 131
яблуневі сади 204
яблуня 155, 205, 207
яблуня зимових сортів 206
ягідні культури 213
ягнята класу еліта 274
ягоди заморожені 372
яйця птиці (якість) 296
яйця страусів інкубаційні 300
якість волокна 191

якість заморожених ягід
суниці 370
якість зеленої маси 183
якість зерна 110, 164, 167, 168
якість корму 179, 187
якість насіння 174, 194
якість насіння льону 201
якість огірків 364
якість пневмосепарації 52
якість продукції 103, 113
якість пшеничного хліба 366
яловець високий 376
яловичина 253, 255
яра м'яка пшениця 150
яуниця 214
яуниця Зенга Зенгана 215
ячмінь озимий 173
ячмінь ярий 102, 107, 171, 172

ПОКАЖЧИК ВИКОРИСТАНИХ ПЕРІОДИЧНИХ І ПРОДОВЖУВАНИХ ВИДАНЬ

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ

1. Аграрная наука. — 2012. — №№ 9, 10.
2. Агроекологічний журнал. — 2012. — №№ 2, 3.
3. Агроінком. — 2012. — № 7/9.
4. Агроперспектива. — 2012. — № 6.
5. Агрохимия, агротехника, агротехнологии. — 2012. — №№ 5, 6.
6. Агрохимия. — 2012. — №№ 11, 12.
7. Біологія тварин. — 2012. — Т. 14, № 1/2.
8. Біоресурси і природокористування. — 2012. — Т. 4, № 1/2.
9. Біотехнологія. — 2012. — Т. 5, № 5.
10. Вестник Московского университета. Сер. 17. Почвоведение. — 2012. — № 3.
11. Вестник Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2012. — №№ 3, 6.
12. Ветеринария сельскохозяйственных животных. — 2012. — №№ 9, 10, 11.
13. Ветеринария. — 2012. — № 11.
14. Ветеринарна медицина України. — 2012. — №№ 6, 9.
15. Вісник аграрної науки. — 2012. — №№ 5, 7, 8, 9, 10.
16. Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — №№ 2, 3.
17. Гавриш. — 2012. — № 3.
18. Достижения науки и техники АПК. — 2012. — №№ 8, 9.
19. Економіка АПК. — 2012. — №№ 10, 11, 12.
20. Ефективне птахівництво. — 2012. — № 9.
21. Ефективне тваринництво. — 2012. — № 7.
22. Защита и карантин растений. — 2012. — №№ 11, 12.
23. Збалансоване природокористування. — 2012. — № 1.
24. Землевпорядний вісник. — 2012. — № 10.
25. Земледелие. — 2012. — №№ 7, 8; 2013. — № 1.
26. Зерно і хліб. — 2012. — № 4; 2013. — № 1.
27. Зерно. — 2012. — №№ 10, 11, 12; 2013. — № 1.
28. Зоотехнія. — 2012. — № 12.
29. Известия высших учебных заведений. Лесной журнал. — 2012. — № 4.
30. Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. — 2012. — Вып. 1, 5.
31. Карантин і захист рослин. — 2012. — № 3.
32. Картоплярство України. — 2012. — № 1/2.
33. Картофель и овощи. — 2012. — № 5.
34. Квіти України. — 2012. — №№ 4, 5.
35. Кормопроизводство. — 2012. — № 7.
36. Кролиководство и звероводство. — 2012. — № 4.
37. Лесоведение. — 2012. — №№ 4, 5.
38. Лісовий і мисливський журнал. — 2012. — №№ 4, 5.
39. Международный сельскохозяйственный журнал. — 2012. — № 4.
40. Мелиорация и водное хозяйство. — 2012. — № 5.
41. Мир ветеринарии. — 2012. — № 3.
42. Мясное дело. — 2012. — № 5.
43. Насінництво. — 2012. — №№ 5, 7.
44. Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2012. — Вип. 5, ч. 1, ч. 2.
45. Науковий вісник Чернівецького університету. Біологія (Біологічні системи). — 2012. — Т. 4, вип. 1, 2, 3.
46. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Сер. Біологія. — 2012. — № 1.
47. Наше птахівництво. — 2012. — №№ 5, 11; 2013. — № 1.
48. Овощеводство. — 2012. — №№ 8, 10, 11.
49. Овощи и фрукты. — 2012. — № 10.
50. Пасіка. — 2012. — № 9.
51. Плодородие. — 2012. — № 6.
52. Почвоведение. — 2012. — № 11.
53. Продовольча індустрія АПК. — 2012. — № 2.
54. Продукты & ингредиенты. — 2012. — № 7.
55. Пропозиція нова. — 2012. — №№ 6, 12.
56. Пропозиція. — 2013. — № 2: Спецвип.: Олійні культури.
57. Птицеводство. — 2012. — № 10; 2013. — № 1.
58. Пчеловодство. — 2012. — №№ 6, 7.
59. Рибне господарство України. — 2012. — № 3.
60. Рибогосподарська наука України. — 2012. — № 1.
61. Садоводство и виноградарство. — 2012. — № 6.
62. Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология животных. — 2012. — № 4.
63. Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология растений. — 2012. — № 3.
64. Сучасна ветеринарна медицина. — 2012. — № 1.
65. Сучасне птахівництво. — 2012. — №№ 7, 9.
66. Сучасні аграрні технології. — 2012. — № 10.
67. Тваринництво України. — 2012. — № 5; № 8: Спецвип., присвячений 140-річчю видат. науковця-селекціонера М.Ф. Іванова.
68. Техніка і технології АПК. — 2012. — №№ 10, 12.
69. Товари і ринки. — 2012. — № 1.
70. Хлебный бизнес. — 2012. — № 4.
71. Цукрові буряки. — 2012. — № 5.
72. Agroexpert. — 2012. — №№ 5, 9, 10, 11, 12.
73. The ukrainian farmer. — 2013. — № 1.

ПРОДОВЖУВАНИ ВИДАННЯ ТА ІНШІ НАУКОВІ ЗБІРНИКИ

1. **Аграрний вісник Причорномор'я** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Одеський держ. аграр. ун-т; ред. рада: Герасименко В.П. (голова) [та ін.]. — Одеса, 1999 —
Вип. 62: Біол. та с.-г. науки. — 2012. — 168 с. Шифр 537921
Вип. 64: Вет. науки. — 2012. — 193 с. Шифр 538376
2. **Агробіологія** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Білоцерк. нац. аграр. ун-т; редкол.: Даниленко А.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Біла Церква, 2009 —
Вип. 7 (91). — 2012. — 124 с. Шифр 537307
Вип. 8 (94). — 2012. — 181 с. Шифр 537726
Вип. 9 (96). — 2012. — 129 с. Шифр 538713
3. **Актуальные проблемы интенсивного развития животноводства** [Текст]: сб. науч. тр. / М-во сел. хоз-ва и продовольствия Республики Беларусь, Глав. управление образования, науки и кадров, Белорус. гос. с.-х. академия; Курдеко А.П. (гл. ред.) [и др.]. — Горки: БГСХА, 2012. —
Вып. 15, ч. 2. — 452 с.
4. **Бюллетень Почвенного института им. В.В. Докучаева** [Текст] / Российская академия с.-х. наук, Почвенный ин-т им. В.В. Докучаева; редкол.: Иванов А.П. (глав. ред.) [и др.]. — Москва, 1968 —
Вып. 70. — 2012. — 96 с. Шифр 538856
5. **Ветеринарна медицина** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Нац. наук. центр "Ін-т експериментальної і клінічної вет. медицини"; редкол.: Стегній Б.Т. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 1964 —
Вип. 96. — 2012. — 364 с. Шифр 06 537942
6. **Вісник аграрної науки Причорномор'я** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Миколаїв. держ. аграр. ун-т; редкол.: Шебанін В.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Миколаїв, 1997 —
Вип. 3 (67). — 2012. — 225 с. — (Сер. Екон. науки. С.-г. науки. Техн. науки). Шифр 538859
7. **Вісник Житомирського національного агроекологічного університету** [Текст]: наук.-теорет. зб. / редкол.: Малиновський А.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Житомир, 1998 —
Вип. 1 (30), т. 1. — 2012. — 468 с. Шифр 537943
8. **Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів** [Текст] / НАН України, НААН, Укр. тов-во генетиків і селекціонерів ім. М.І. Вавилова; редкол.: Кунах В.А. (голов. ред.) [та ін.]. — [К.], 2008 —
Т. 10, № 1. — 2012. — 192 с. Шифр 538062
9. **Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України; редкол.: Мартянов В.П. (голов. ред.) [та ін.]. — Харків, 1997 —
№ 8. — 2012. — 114 с. — (Сер. Техн. науки. С.-г. науки. Екол. науки). Шифр 538074
10. **Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України; редкол.: Бобро М.А. (голов. ред.) [та ін.]. — Харків, 1997 —
Вип. 1. — 2012. — 276 с. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво. Овочівництво). Шифр 538071
11. **Генетичні ресурси рослин і селекція** [Текст]: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 125-річчю М.І. Вавилова та 75-річчю заснування кафедри генетики, селекції та насінництва ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, 29–30 листопада 2012 р. / М-во аграр. політики, Харківський нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва, Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва. — Х., 2012. — 235 с.
12. **Досягнення і проблеми генетики, селекції та біотехнології** [Текст]: зб. наук. пр. / НАН України, НААН, АМН України, Укр. тов-во генетиків і селекціонерів ім. М.І. Вавилова; редкол.: Кунах В.А. (голов. ред.) [та ін.]. — К.: Логос, 2007 —
Т. 3. — 2012. — 612 с. — (Присвячено 100-річчю від дня народження Й.А. Рапопорта). Шифр 538078
Т. 4. — 2012. — 659 с. — (Присвячено 125-річчю від дня народження М.І. Вавилова). Шифр 538079
13. **Екологічна безпека та природокористування** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во освіти, науки, молоді та спорту України, Київ. нац. ун-т буд-ва і архітектури, НАН України, Ін-т телекомунікацій і глобал. інформаційного простору; Волошкіна О.С. і Трофимчук О.М. (редактори) [та ін.]. — К., 2012. —
Вип. 9. — 224 с. Шифр 538230
14. **Економіка природокористування і охорони довкілля** [Текст]: зб. наук. пр. / НАН України, Держ. установа "Ін-т економіки природокористування та сталого розвитку"; редкол.: Хвесик М.А. (відп. ред.) [та ін.]. — К., 2012. — 288 с. Шифр 538451
15. **Збірник наукових праць** [Текст] / НААН, Ін-т біоенергетичних культур і цукрових буряків [та ін.]; редкол.: Роїк М.В. і Макрушин М.М. (відп. редактори) [та ін.]. — К., 2004 —
Вип. 15. — К., 2012. — 292 с. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 537317
Вип. 16: Насінництво. Теорія і практика технологій вирощування та оздоровлення насіння і садивного матеріалу, конкурентоздатних в умовах європейського ринку. — Сімферополь, 2012. — 340 с. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 539033
16. **Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету** [Текст] / М-во аграр. політики України; редкол.: Калетнік Г.М. (голов. ред.) [та ін.]. — Вінниця, 1998 —
Вип. 1 (57). — 2012. — 191 с. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 537221
Вип. 2 (60). — 2012. — 175 с. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 537222
17. **Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету** [Текст] / редкол.: Черновол М.І. (відп. ред.) [та ін.]. — Кіровоград, 1997 —
Вип. 25: Техніка в с.-г. вир-ві, галузеве машинобудування, автоматизація. — 2012. — 432 с. Шифр 538545
18. **Збірник наукових праць Національного наукового центру "Інститут землеробства НААН"** [Текст] / редкол.: Камінський В.Ф. (голов. ред.) [та ін.]. — Київ: Екмо, 1996 —
Вип. 1/2. — 2012. — 179 с. Шифр 537855
19. **Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва** [Текст] / М-во аграр. політики України; редкол.: Непочатенко О.О. (відп. ред.) [та ін.]. — Умань, 1926 —
Вип. 77, ч. 1: Агрономія. — 2011. — 165 с. Шифр 538868
Вип. 79, ч. 1: Агрономія. — 2012. — 242 с. Шифр 538386
Вип. 80, ч. 2: Економіка. — 2012. — 195 с. Шифр 538385
20. **Зелена економіка: перспективи впровадження в Україні** [Текст]: матеріали Міжнар. конф., 24–25 квіт., 2012 р.; Формування національної політики збалансо-

- ваного виробництва і споживання: спільні дії влади, бізнесу і громадськості: матеріали Бізнес-форуму, 26 квітня 2012 р. У 3-х т. — К., 2012. — Т. 2. — 435 с. Шифр 537962
21. **Землеробство** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т землеробства; редкол.: Камінський В.Ф. (відп. ред.) [та ін.]. — К.: Аграр. наука, 1964 — **Вип. 84.** — 2012. — 127 с. Шифр 06 537856.
 22. **Зрошуване землеробство** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т землеробства південного регіону; редкол.: Вожегова Р.А. (голов. ред.) [та ін.]. — Херсон: Айлант, 1966 — **Вип. 58.** — 2012. — 194 с. Шифр 06 538872
 23. **Картоплярство** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т картоплярства; редкол.: Кравченко О.А. (відп. ред.) [та ін.]. — К.: Аграрна наука, 1970 — **Вип. 41.** — 2012. — 203 с. Шифр 06 539039
 24. **Корми і кормовиробництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т кормів, Вінницький держ. аграр. ун-т; редкол.: Петриченко В.Ф. (відп. ред.) [та ін.]. — Вінниця: Діло, 1976 — **Вип. 74.** — 2012. — 299 с. Шифр 06 538134
 25. **Механізація, екологізація та конвертація біосировини у тваринництві** [Текст]: зб. наук. пр. / НААН, Ін-т механізації тваринництва; редкол.: Шевченко І.А. (голов. ред.) [та ін.]. — Запоріжжя, 2008 — **Вип. 1 (9).** — 2012. — 228 с. Шифр 538738
 26. **Науковий вісник ветеринарної медицини** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Білоцерк. нац. аграр. ун-т; редкол.: Даниленко А.С. (відп. ред.) [та ін.]. — Біла Церква, 2009 — **Вип. 9 (92).** — 2012. — 203 с. Шифр 537308.
 27. **Науковий вісник Луганського національного аграрного університету** [Текст] / М-во аграр. політики України, Луган. нац. аграр. ун-т; редрада: Ткаченко В.Г. (голов. ред.) [та ін.]. — Луганськ: Елтон-2, 2009 — **№ 33.** — 2011. — 140 с. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 538401
№ 36. — 2012. — 258 с. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 538402
№ 37. — 2012. — 148 с. — (Сер. Вет. науки). Шифр 538405
№ 38. — 2012. — 105 с. — (Сер. Біол. науки). Шифр 538404
№ 40. — 2012. — 262 с. — (Сер. Вет. науки). Шифр 538406
 28. **Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького** [Текст] / М-во аграр. політики України; редкол.: Гунчак В.М. (голов. ред.) [та ін.]. — Львів, 1998 — **Т. 14, № 4 (54).** — 2012. — 609 с. — (Сер. Екон. науки). Шифр 538400
 29. **Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України** [Текст]: зб. наук. пр. / редкол.: Мельничук Д.О. (відп. ред.) [та ін.]. — К., 1997 — **Вип. 172, ч. 1.** — 2012. — 272 с. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). Шифр 538776
Вип. 172, ч. 2. — 2012. — 209 с. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). Шифр 538779
Вип. 172, ч. 4. — 2012. — 174 с. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). Шифр 538901
 30. **Науково-технічний бюлетень** [Текст] / НААН, Ін-т тваринництва; редкол.: Руденко Є.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Харків, 1971 — **№ 106:** Конярство. — 2012. — 164 с. Шифр 538157
№ 107. — 2012. — 202 с. Шифр 538158
 31. **Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок** [Текст] / НААН, М-во аграр. політики України; редкол.: Влізлю В.В. і Коцюмбас І.Я. (голов. редактори) [та ін.]. — Львів, 1998 — **Вип. 13, № 1/ 2.** — 2012. — 490 с. Шифр 537241
Вип. 13, № 3/4. — 2012. — 465 с. Шифр 538083
 32. **Овочівництво і баштанництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т овочівництва і баштанництва; редкол.: Яровий Г.І. (відп. ред.) [та ін.]. — Х., 1964 — **Вип. 58.** — 2012. — 419 с. Шифр 06 539187
 33. **Розведення і генетика тварин** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т розведення і генетики тварин; редкол.: Копилов К.В. (відп. ред.) [та ін.]. — К.: Аграр. наука, 1971 — **Вип. 46.** — 2012. — 371 с. — (До 90-річчя заснування Ін-ту розведення і генетики тварин НААН). Шифр 06 538173
 34. **Роль меліорації та водного господарства у забезпеченні сталого розвитку землеробства** [Текст]: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених, Київ, 5 груд. 2012 р. / НААН, Ін-т водних проблем і меліорації; редкол.: Ромашенко М.І. (голов. ред.) [та ін.]. — К., 2012. — 128 с. Шифр 538749
 35. **Сучасне овочівництво: освіта, наука та інновації** [Текст]: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 80-річчю від дня народження видатного вченого-овочівника, заслуженого працівника вищої школи України, доктора с.-г. наук, професора, академіка НААН та АН ВШ України Барабаша Ореста Юліановича (1932–2011), 13–14 грудня 2012 р. — Вінниця, 2012. — 264 с. Шифр 538761
 36. **Сучасний стан і перспективи розвитку лісової типології в Україні** [Текст]: матеріали Першої всеукр. лісотипологічної конф. [“XII Погребняківські читання”], Львів, 10–11 червня 2010 р. / М-во освіти і науки, молоді і спорту України, Нац. лісотехн. ун-т України [та ін.]; Криницький Г.Т. (голова редкол.) [та ін.]. — Л., 2012. — 287 с. Шифр 538523
 37. **Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, НВО “Сільгоспмашсистема”, Укр. наук.-дослід. ін-т прогнозування та випробування техніки і технологій для с.-г. вир-ва ім. Л. Погорілого; редкол.: Кравчук В.І. (голов. ред.) [та ін.]. — Дослідницьке, 1999 — **Вип. 16 (30), кн. 1:** Новітні технології в АПК: програмування, управління, оцінювання. Енергозбереження та автономні енергокомплекси в сільському господарстві. С.-г. техніка — XXI: конструювання, випробування, прогнозування. — 2012. — 498 с. Шифр 538429
Вип. 16 (30), кн. 2: Новітні технології в АПК: програмування, управління, оцінювання. Енергозбереження та автономні енергокомплекси в сільському господарстві. С.-г. техніка — XXI: конструювання, прогнозування. — 2012. — 491 с. Шифр 538430
 38. **Шляхи відродження галузей льонарства і коноплярства та підвищення ефективності їх наукового забезпечення** [Текст]: матеріали другої міжнар. наук.-практ. конф., м. Глухів, 8–10 лютого 2011 р. / М-во аграр. політики та продовольства, НААН; Кабанець В.М. (відп. ред.) [та ін.]. — Суми: ТОВ “ТД” Папірус, 2012. — 244 с. Шифр 538312.

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ, БІБЛІОГРАФІЧНІ ТА ІСТОРИКО-
БІБЛІОГРАФІЧНІ СЕРІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК (1998–2012 РР.)**

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“АКАДЕМІКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 1998 р.
(61 кн.)**

1. АВДІЗБА А.М. (2009)
2. БАБИЧ А.О. (2003)
3. БАРАБАШ О.Ю. (2002, 2007)
4. БАЩЕНКО М.І. (2008)
5. БОГДАНОВ Г.О. (2010)
6. БУРКАТ В.П. (1999, 2009)
7. ВАСИЛЕНКО П.М. (2000)
8. ВЛАСЕНКО В.М. (2004)
9. ВЛІЗЛО В.В. (2010)
10. ГОЛІК В.С. (2007)
11. ГУДКОВ І.М. (2005)
12. ДЕМ'ЯНЕНКО М.Я. (2005)
13. ЄЖОВ В.М. (2009)
14. ЗУБЕЦЬ М.В. (1999, 2008)
15. ІБАТУЛЛІН І.І. (2006)
16. КИРИК М.М. (2008)
17. КИРИЧЕНКО В.В. (2010)
18. КОВАЛЕНКО П.І. (1999)
19. КОЗИРЬ В.С. (2007)
20. КРАВЧЕНКО В.А. (2009)
21. КУЧКО А.А. (2006)
22. ЛЕБІДЬ Є.М. (2007)
23. ЛІСОВИЙ М.П. (1999)
24. ЛУКІНОВ І.І. (2007)
25. МАЗУР Г.А. (2006)
26. МАРТИНЕНКО І.І. (1999)
27. МЕСЕЛЬ-ВЕСЕЛЯК В.Я. (2003, 2008)
28. МУСІЄНКО М.М. (2008)
29. ОСТАШКО Ф.І. (2004)
30. ПАНАСЮК Б.Я. (2007)
31. ПЕРЕСІПКІН В.Ф. (1999)
32. ПОГОРІЛИЙ Л.В. (2004)
33. РИБАЛКО В.П. (2006)
34. САБЛУК П.Т. (2001, 2006, 2011)
35. САВЧЕНКО Ю.І. (2009)
36. САЙКО В.Ф. (2001)
37. СИТНИК В.П. (1999, 2009)
38. СНІТИНСЬКИЙ В.В. (2009)
39. СОЗІНОВ О.О. (2001, 2010)
40. ТАРАРІКО О.Г. (2005)
41. ТРЕГОВЧУК В.М. (2002)
42. ТРИШИН О.К. (2012)
43. УШКАРЕНКО В.О. (2008)
44. ФЕДОРЕНКО В.П. (2010)
45. ФУРДИЧКО О.І. (2012)
46. ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ Г.О. (2006)
47. ЦИКОВ В.С. (2006)
48. ШЕВЧЕНКО А.М. (2008)
49. ЮРЧИШИН В.В. (2000, 2005)

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ЧЛЕНИ-КОРЕСПОНДЕНТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 2005 р. (11 кн.)**

1. БЕРЕЗОВСЬКИЙ М.Д. (2011)
2. ВОЙТЮК Д.Г. (2009)
3. ГЕРМАН В.В. (2011)
4. ГОЛОВКО А.М. (2006)

5. ЄФІМЕНКО М.Я. (2007)
6. МАЗОРЕНКО Д.І. (2011)
7. МАЛІК М.Й. (2005)
8. СІГАРЬОВА Д.Д. (2010)
9. СЛАВОВ В.П. (2007)
10. СОБКО О.О. (2009)
11. ЧЕРНОВОЛ М.І. (2010)

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ІНОЗЕМНІ ЧЛЕНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 2009 р. (1 кн.)**

ГРАБОВЕЦЬ А. І. (2009)

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ЗЕМЛЕВПОРЯДНА НАУКА”
засн. ННСГБ НААН у 2005 р. (1 кн.)
НОВАКОВСЬКИЙ Л. Я. (2005)**

**СЕРІЯ “БІОБІБЛІОГРАФІЯ
ВЧЕНИХ-АГРАРІВ УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 1998 р. (48 кн.)**

1. КУЛЕШОВ М.М. (1998)
2. КРАВЧЕНКО М.А. (1999)
3. ЯНАТА О.А. (2001)
4. ФЕДОРОВА Н.А. (2002)
5. КОТКО І.К. (2002)
6. ФОМІЧОВ А.М. (2003)
7. НАУМЕНКО В.В. (2004)
8. ГЛАЗКО В.І. (2004)
9. ТЮЛЕНЄВ М.О. (2004)
10. МАХОВ Г.Г. (2005)
11. ШЕВЧЕНКО М.Н. (2005)
12. ВЛАСЮК П.А. (2005)
13. АЛПАТЬЄВ С.М. (2005)
14. СЛЮСАР І.Т. (2005)
15. БОГДАНОВ С.М. (2006)
16. ДЕГОДЮК Е.Г. (2007)
17. ЗЕЛЕНСЬКИЙ М.О. (2007)
18. ЯНГОЛЬ А.М. (2007)
19. СВЄЧИН К.Б. (2007)
20. МУДРУК О.С. (2007)
21. ОСИПЧУК А.А. (2007)
22. ТИХОНЕНКО Д.Г. (2007)
23. ТЕРНИЧЕНКО А.Г. (2008)
24. ГОРОДНІЙ М.Г. (2008, 2008)
25. ЗАДОНЦЕВ А.І. (2008)
26. ТАРАНЕНКО Л.К. (2009)
27. ВІЛЕНСЬКИЙ Д.Г. (2009)
28. ТАРАБРІН О.Є. (2009)
29. ЛОПАТІН М.І. (2009)
30. РЕВО М.В. (2009)
31. ПОЧЕРНЯЄВ Ф.К. (2010)
32. КОЛЕСНИКОВ О.І. (2010)
33. САЗАНОВ В.І. (2010)
34. СТУПЕНЬ М.Г. (2010)
35. ГУБЕНІ Ю.Е. (2010)
36. ШЕЛЕПОВ В.В. (2011)
37. СІРАЦЬКИЙ Й.З. (2011)
38. ЗАВІРЮХА П.Д. (2011)
39. БЕРЕЗІВСЬКИЙ П.С. (2011)
40. КРИЛОВА Г.І. (2011)
41. ДЖОВАНІ Д.О. (2011)
42. ВОЛЬФ М.М. (2011)

43. ТРЕТЬЯКОВ С.Ф. (2011)
44. КУЛЖИНСЬКИЙ С.П. (2011)
45. КОБЕЦЬ А.С. (2012)
46. СТЕПЧЕНКО Л.М. (2012)
47. РОЖЕСТВЕНСЬКИЙ Б.М. (2012)

**ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“АГРАРНА НАУКА УКРАЇНИ В ОСОБАХ,
ДОКУМЕНТАХ, БІБЛІОГРАФІЇ”
засн. проф. В. А. Вергуновим у 2001 р.
(68 кн.)**

Персоналії:

1. БУДРІН П.В. (2001)
2. ЛИХВАР Д.Ф. (2002)
3. ЯНАТА О.А. (2003)
4. ІВАНИЦЬКИЙ Б.Г. (2004)
5. КВАСНИЦЬКИЙ О.В. (2005)
6. РЕМЕСЛО В.М. (2006)
7. ЮР'ЄВ В.Я. (2007)
8. РЕМЕСЛО В.М. (2011)
9. АЛЕШО О.Г. (2011)
10. ТРЕТЬЯКОВ С.Ф. (2012)

Монографії:

1. *Вергунов В.А.* Коноплярство в Україні: історичні аспекти розвитку. Погляд у минуле. Проблеми сьогодення. Перспективи: моногр. (2002).
2. Харківський с.-г. науково-освітній центр з селекції і насінництва: становлення та діяльність (II половина XIX — початок XX ст.): моногр. (2004).
3. Наукова школа акад. ВАСИЛЕНКА Петра Мефодійовича: моногр. (2005).
4. Коломийській дослідній станції — 50 років: здобутки, перспективи (2006).
5. *Вергунов В.А.* Нариси історії аграрної науки, освіти та техніки: моногр. (ч. 1 — 2006; ч. 2. — 2008; ч. 3 — 2010).
6. *Вергунов В.А.* Харківський науковий центр з селекції с.-г. культур: історія та сьогодення: до 100-річчя від дня заснування Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва: моногр. (2007).
7. *Вергунов В.А.* Професор СЛБОЗКІН Петро Родіонович (1862–1927 рр.): моногр. (2007).
8. *Вергунов В.А.* Державна наукова с.-г. бібліотека УААН: історія і сьогодення: моногр. (2007).
9. *Супіханов Б.К.* Олійні культури: історія, сорти, виробництво, торгівля: моногр. (2008).
10. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України доби 1917–1920 рр.: міністри землеробства: моногр. (2008).
11. *Вергунов В.А.* Історія Української академії с.-г. наук (1956–1962). До 110-річчя створення Нац. аграр. ун-ту: моногр. (2008).
12. *Вергунов В.А.* Полтавське дослідне поле: становлення і розвиток с.-г. дослідної справи в Україні (до 125-річчя державного дослідництва в агрономії та тваринництві): моногр. (2009).
13. *Супіханов Б.К.* Продовольча безпека України: історія і сьогодення: моногр. (2009).
14. *Супіханов Б.К.* Зернові культури: історія, сорти, виробництво: моногр. (2009).
15. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України доби 1920 років: народні комісари землеробства: моногр. (2009).
16. *Вергунов В.А.* Академік К. К. Гедройц і Україна: невідомі сторінки творчої біографії (1929–1930 рр.): моногр. (2009).
17. *Вергунов В.А.* Агрономія і становлення науки про тваринництво на теренах України та Франції (II половина XVIII — 1917 р.): моногр. (2009).

18. *Вергунов В.А.* Сельскохозяйственное опытное дело в Украине: историко-научный анализ организационных основ: моногр. (2009).
19. *Вергунов В.* Василий Николаевич Ремесло — ученый селекционер (1907–1983): (к 100-летию Мироновского ин-та пшеницы им. В. М. Ремесло): моногр. (2010).
20. *Вергунов В.А.* Еволюція наукових засад на шляху до природоохоронного адаптивно-ландшафтного меліоративного землеробства: моногр. (2010).
21. Історія розвитку генетики та селекції: особистості і здобутки: моногр. (2010).
22. *Сінченко В.М.* Цукрові буряки: історія, сорти і гібриди, технологія, виробництво: моногр. (2010).
23. *Коваленко С.Д.* Історія Ботанічної секції С.-г. наукового комітету України (1918–1927): моногр. (2010).
24. *Білоцерківська А.С.* Сільське господарство України першої чверті XX століття та його наук.-освіт. забезпечення в контексті діяльності проф. А.Г. Терниченка: моногр. (2010).
25. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України 1930-х років: народні комісари землеробства: моногр. (2010).
26. *Приходько Ю.О.* Становлення та діяльність Харківського науково-освітнього центру з ветеринарної паразитології: кінець XIX — початок XXI ст.: моногр. (2010).
27. *Радченко Л.С.* Академік І. І. Лукінов — вчений, громадський діяч, організатор аграрно-економічної науки в Україні: моногр. (2011).
28. *Герук С.М.* Відновлення деталей сільськогосподарських машин зварюванням і наплавленням: становлення та розвиток: моногр. (2011).
29. *Вергунов В.А.* Василий Николаевич Ремесло — ученый-селекционер (1907–1983) (к 100-летию Мироновского института пшеницы им. В.Н. Ремесло): моногр. (2011).
30. *Вергунов В.А.* Історія аграрної науки, освіти і техніки в Україні ретросп. наук.-доп. бібліогр. покажч. автореф. дис. (2011).
31. *Корзун О.В.* Становлення та розвиток сільськогосподарської дослідної справи на Поділлі (кінець XIX — початок XX ст.): моногр. (2011).
32. *Вергунова І.М.* Історія процесу інформатизації в агрономії України (60-ті рр. XX ст. — поч. XXI ст.): моногр. (2011).
33. *Вергунов В.А.* Передумови становлення та діяльності Миронівської селекційно-дослідної станції (1911–1968) (2011).
34. *Присяжнюк М.В.* Наукове забезпечення розвитку українського тваринництва у 20-х рр. XX ст. (2011).
35. *Радченко Л.С.* Наукова школа академіка І. І. Лукінова (1927–2004) (2011).
36. *Зубець М.М.* Київська дослідна станція тваринництва “Терезине”: історія, здобутки, вчені (2011).
37. *Вергунов В.А.* Нариси історії аграрної науки, освіти та техніки (2012).
38. *Бородай І.С.* Теоретико-методологічні основи становлення та розвитку вітчизняної зоотехнічної науки (2012).
39. *Вергунова І.М.* Математичні методи для вирішення наукових завдань вітчизняної агрономії першої половини XX ст. (2012).
40. *Вергунов В.А.* Передумови становлення та діяльності Миронівської селекційно-дослідної станції (1911–1968) (2012).
41. *Діденко О.М.* Розвиток водного права в контексті науково-освітньої діяльності В.А. Григор'їва (1872–1927) (2012).

42. Вечурко С.І. Мобільні засоби технічного обслуговування і ремонту сільськогосподарської техніки: історичний аспект (2012).
43. Присяжнюк М.В. Розвиток сільськогосподарської дослідної справи УСРР у 20-х рр. XX ст.: науково-організаційні засади (2012).
44. Вергунов В.А. Історія сільськогосподарської дослідної справи України: творці та розбудовники (2012).
45. Вергунов В.А. Сільськогосподарська дослідна справа в Україні від зародження до академічного існування: організаційний аспект (2012).
46. Збірки документів і матеріалів: С.-г. науковий комітет України (1918–1927 рр.): зб. док. і матер. (2006).
47. Академік Микола Іванович ВАВИЛОВ і розвиток аграрної науки в Україні: зб. іст.-наук. нарисів, док., бібліогр. матер. (2005).
48. Р. Вальтер, Ю. Клеопов і Г. Махов — забуті сторінки вітчизняної науки: зб. док. і матер. (2006).
49. С.-г. науковий комітет України (1918–1927 рр.): зб. док. і матер. (2006).
50. Всеукраїнська Академія С.-г. Наук (1931–1935 рр.): зб. док. і матер. (2006).
51. Українська академія с.-г. наук (1956–1962 рр.): зб. док. і матер. (2006).
52. Агроґрунтознавство в Україні (1930–1940 рр.): зб. док. і матер. (2007).
53. Відділ с.-г. наук АН УРСР (1945–1956): зб. док. і матер. (2008).
54. Агрономічне ґрунтознавство в Україні (1918–1930 рр.): зб. док. і матер. (2008).
55. Науково-консультаційна рада Народного комісаріату земельних справ УРСР (1927–1930 рр.): зб. док. і матер. (2010).
56. Південне відділення ВАСГНІЛ: зб. док. і матер. (2011).
57. Вергунов В.А. Історія аграрної науки, освіти і техніки в Україні: ретросп. наук.-доп. бібліогр. покажч. (2011).
58. Присяжнюк М.В. Сорто-насіннєве управління Цукротресту (1921–1927): зб. док. та матер. (2011).
59. Сільське господарство УРСР та його наукове забезпечення у роки Другої світової війни (1940–1945) (2012).

СЕРІЯ “ВІДОМІ ВЧЕНІ-ПРИРОДОЗНАВЦІ ТА ОСВІТЯНИ УКРАЇНИ”

засн. проф. В. А. Вергуновим у 2004 р. (6 кн.)

1. НОВИКОВ М.М. (2003, 2008)
2. ГРОДЗИНСЬКИЙ Д.М. (2010)
3. КОСТЕНКО Н.В. (2011)
4. ГРОДЗИНСЬКИЙ А.М. (2012)
5. ЧЕРНЯХІВСЬКИЙ О.Г. (2012)

СЕРІЯ “АКАДЕМІКИ ТА ЧЛЕНИ- КОРЕСПОНДЕНТИ НАН УКРАЇНИ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА”

засн. НБУВ НАНУ і ННСГБ НААН у 2007 р.
(1 кн.)

Академік НАН України ЛУКІНОВ Іван Іларіонович
(1927–2004): біобібліогр. покажч. (2009).

БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ “ІНОЗЕМНА С.-Г. КНИГА У ФОНДАХ ННСГБ НААН ТА НАУК.-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ І ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ”

засн. проф. В.А. Вергуновим у 2009 р. (5 кн.)

1. Польська книга у фондах ДНСГБ УААН: наук.-доп. бібліогр. покажч. (1825–2002 рр.) (2008).
2. Польська с.-г. книга у фондах Держ. наукової с.-г. бібліотеки УААН та наук.-дослідних установ і вищих навч. закладів аграр. профілю (1771–2008 рр.): наук.-доп. бібліогр. покажч. (2009).
3. Колекція французьких с.-г. видань у фондах ДНСГБ УААН (1802–2008) (2009).
4. Німецькі сільськогосподарські видання у фондах ДНСГД НААН (1822–2010).
5. Чеські сільськогосподарські видання у фондах ДНСГБ НААН (2012).

НАУКОВО-ДОПОМІЖНІ РЕТРОСПЕКТИВНІ БІБЛІОГРАФІЧНІ, БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ ПОКАЖЧИКИ (22 кн.)

1. Професор Довгопола Олена Павлівна. Життєвий і творчий шлях (1927–2001): біобібліогр. покажч. (2001, 2002).
2. Періодичні видання з агрономії в Україні. 1918–1940. Журнали, “Бюлетені”, “Вісті”, Наукові записки, “Збірники наукових праць”, “Труди”: наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
3. Періодичні та продовжувані видання з агрономії на Полтавщині (XIX–XX ст.): наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
4. Українська с.-г. книга (з фондів ДНСГБ УААН). 1868–1900: наук.-доп. бібліогр. покажч. (2002); 1901–1910 рр. (2002); 1911–1917 рр. (2003); 1918–1922 (2004); 1923–1932 (2005); 1933–1935 (2005); 1936–1939 (2007); 1940–1945 (2007, 2008);
5. Центральна наукова с.-г. бібліотека УААН. 1921–2001: бібліогр. покажч. літ. за 1933–2001 рр. До 80-річчя заснування ДНСГБ УААН (2002).
6. Аграрна наука в Україні: автореф. дис. із фондів ДНСГБ УААН. 1950–1959: наук.-доп. бібліогр. покажч. Вип. 1. (2007); Вип. 2. 1960–1965 (2007); Вип. 3. (2008).
7. Наукові праці та статті наукових співробітників Коломийської дослідної станції (1980–2005): наук.-доп. бібліогр. покажч. / УААН, Івано-Франків. ін-т АПВ, Колом. ДС, ДНСГБ (2006).
8. Наукові публікації Державної наукової с.-г. бібліотеки УААН. 2001–2007 рр.: бібліогр. покажч. наук. видань та публ. співробітників б-ки (2008).
9. Фонд видань, випущених у XIX столітті з с.-г. тематики ДНСГБ НААН, включених до Держ. реєстру наук. об’єктів, що становлять нац. надбання (1802–1900 рр.): наук.-доп. бібліогр. покажч. (2011).
10. Сільськогосподарські періодичні видання в Україні. 1918–1940 (2012).
11. Національна академія аграрних наук. Персональний склад (академіки, члени-кореспонденти, почесні та іноземні члени). 1990–2011 рр. (2012).

УДК 631.145 (051.6) (477)

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

РЕФЕРАТИВНИЙ ЖУРНАЛ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

**Національна наукова сільськогосподарська
бібліотека**

*Ви можете замовити наш журнал
на компакт-дисках.*

*Розмістимо вашу рекламу
на сторінках нашого журналу.*

*Вы можете заказать
наш журнал на компакт-дисках.*

*Разместим вашу рекламу
на страницах нашего журнала.*

*You can subscribe
our journal on CD.
We are ready to place you
advertisement in our journal.*

*Vous pouvez commander
notre revue de CD.
Nous placerons votre reclame
dans notre revue.*